

Ung i Tønsberg

2011

En rapport basert på tall fra Ungdata

Rapportskriving: Cecilie Torvik

Gjennomføring av undersøkelsen: Birgitte Søderstrøm

Takk

Arbeidet med denne rapporten har vært finansiert av forskningsmidler fra Politihøgskolen. Sosiolog og rådgiver Birgitte Søderstøm i Tønsberg kommune har vært ansvarlig for gjennomføringen og tilrettelegging av ungdomsundersøkelsen. En stor takk til Birgitte Søderstrøm for diskusjoner under analysearbeidet og for gjennomlesning og kommentering av rapporten. Det har vært til stor hjelp.

Mange har vært med og bidratt til å virkeliggjøre denne undersøkelsen. Takk til alle dere unge mennesker som har gitt av dere selv. Mange ting har dere blitt spurt om, og på flere områder har dere blitt bedt om å svare på ganske personlige ting. Fordi dere har vært villig til dette, har vi nå fått et bilde av ungdomsliv i Tønsberg.

For å kunne gjennomføre denne undersøkelsen med en så høy svarprosent har det vært viktig at ansatte på skolene har lagt til rette for dette. Takk til administratorene på skolene, rektorene og velvillige lærere som har brukt en skoletime til gjennomføringen.

KoRusSør/Borgestadklinikken og NOVA er to institusjoner som har vært spesielt viktige i forbindelse med gjennomføring og tolking av materialet. Takk til Rosanne Kristiansen ved KoRusSør/Borgestadklinikken for tiden du har brukt både før og etter gjennomføringen, og for de timene du har brukt med statistikkprogrammet for at vi skulle se større sammenhenger. Takk til Mira Aaboen Sletten ved NOVA for at arbeidet du og dine kollegaer har gjort med systematisering av tallmaterialet og powerpoint-presentasjoner. Det har vært til uvurderlig hjelp.

En takk til ansatte ved rådhuset i Tønsberg kommune for tilrettelegging av arbeidsplass og hyggelig kollegialt samvær.

Tønsberg, juni 2012

Cecilie Torvik

Sammendrag

Ungdom i Tønsberg stoler på foreldrene sine, og de fleste opplever at foreldrene også stoler på dem. Foreldrene vet som regel hvor ungdommen er og hvem de er sammen med. En liten gruppe ungdommer velger å holde fritiden sin skjult for foreldrene. Dette endres noe med alderen. Stort sett opplever de fleste ungdommer at familien har god råd. Men noen ungdommer oppgir at de ofte eller noen ganger opplever at familien har dårlig råd, at de ikke kan være med på aktiviteter som de ønsker eller at foreldrene ikke kan betale for det nødvendige i hverdagen. De fleste ungdommene er sosiale og har minst en venn som de stoler på. Men det er noen ungdommer som oppgir at de ikke har noen faste venner som de er sammen med og som de kan stole på. Ungdommene oppgir at de trives på skolen og er for det meste fornøyde med karakterene sine. Det er en del ungdommer som er borte fra skolen i løpet av en måned. Av de som har vært borte er den mest vanlige grunnen sykdom. De fleste ungdommene oppgir at de opplever at foreldrene involverer seg i skolegangen deres, både gjennom at foreldrene oppmuntrer dem til å satse på skolen og ved at de hjelper til med skolearbeidet og kontrollerer leksene deres. Foreldrenes involvering i skolearbeidet avtar noe på videregående nivå. Når vi ser på hva vi har kalt problemadferd i skolen er det mest vanlig å skulke skolen, fremfor å ha en voldsom krangel med lærerne eller bli sent til rektor for noe galt de har gjort. De fleste ungdommene er hjemme når de skulker og som regel alene. Ungdommen i Tønsberg er aktive, men aktivitetsnivået ser ut til å synke fra ungdomskolen til videregående skole. Flest ungdom er med i idrettslag på ungdomskolen, mens det er flest som trener på egenhånd på videregående skole. Ungdomskoleelevene bruker mye av den uorganiserte fritiden sammen med mor og far og/eller besøker familien, men dette avtar noe med alderen. Elevene ved videregående skole bruker mer tid på uteorienterte aktiviteter. Den mest vanlige aktiviteten er å være ute sammen med venner og rusle rundt i butikker. Å bruke internett er noe så å si alle ungdommene i Tønsberg kommune gjør minst en gang i uka. Av kulturtilbud er det flest ungdom som har vært på kino eller sett på et idrettsarrangement. Generelt er det flere jenter enn gutter som benytter seg av kulturtilbudene. Ungdommens mediebruk har vi delt i to grupper; høykonsumenter og lavkonsumenter. I gruppen av høykonsumenter er det mest vanlig å bruke datamaskinen, og deretter å høre på musikk. De fleste ungdommene er lavkonsumenter av aviser, ukeblader, tegneserier og radio.

Rapporten viser at kjønn er av betydning i forhold til hvordan ungdommen oppfatter sitt eget kroppsbilde. De fleste guttene er fornøyde med kroppsbildet sitt. Halvparten av jentene oppgir at de fornøyde med kroppen, men halvparten av jentene oppgir også at de ofte føler seg stygge

og lite attraktive. De fleste ungdommene i Tønsberg har en positiv fremtidstro og oppgir at de tror de vil få et godt og lykkelig liv. Flere jenter enn gutter tror de vil ta høyere utdanning. De færreste tror at de noen gang vil bli arbeidsledig eller at de vil oppleve en omfattende miljøkatastrofe som vil påvirke verden. Det er svært få ungdommer som oppgir at de mobber andre ungdommer, noen flere oppgir at de blir mobbet. Det er noe mer vanlig med digital mobbing, og da via internett.

Psykisk helse er et område rapporten vier ekstra oppmerksomhet og er et av områdene som Tønsberg kommune har utfordringer innenfor. I underkant av halvparten av jentene oppgir at de er ganske eller veldig plaget av at de bekymrer seg mye for ting og at alt er et slit. En tredjedel av jentene oppgir at de er ganske eller veldig plaget av søvnproblemer, føler seg ulykkelig, triste og deprimerte, og/eller opplever at de stive og anspente. Guttene rapporterer betydelig lavere på samtlige spørsmål. Noen ungdommer i Tønsberg kommune kan betegnes med en mer alvorlig psykisk lidelse. 8% av ungdommene oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv. Det er flere jenter enn gutter som rapporterer om dette. I underkant av en fjerdedel av ungdommen oppgir at de har forsøkt å skade seg selv. Det er dobbelt så mange jenter enn gutter som har forsøkt å skade seg selv. Analysen viser at et depressivt stemningsleie og mer alvorlige psykiske plager påvirker og påvirkes av en rekke andre områder i ungdommens liv. Blant annet selvbilde, mobbing, vold, søvnproblemer, opplevelse av dårlig råd i familien, høyt forbruk av PC og hvordan du har det på skolen. Noen faktorer i ungdommens liv kan virke beskyttende for ungdommen. Å ha foreldre man stoler på og som involverer seg i ungdommens skolearbeid virker positivt inn på ungdommens psykiske helse. Å være med i en forening ser også ut til å ha en positiv effekt på ungdommen.

Noen ungdommer i Tønsberg rapporterer at de er ensomme. Jentene oppgir å være mer plaget av ensomhet, enn guttene. Og det er en høyere prosentandel blant elevene på videregående skole som oppgir at de er ensomme, enn ungdomsskoleelevene. Analysen viser at det er en sterk sammenheng mellom følelsen av ensomhet og depressivt stemningsleie, føle at alt er et slit og at man bekymrer seg mye for ting. Over halvparten av de som oppgir at de er ensomme har også forsøkt å skade seg selv. En fjerdedel av disse ungdommene har også forsøkt å ta sitt eget liv. Å føle at man er ensom er helt klart en negativ faktor for ungdommens psykiske helse.

Den typiske ungdommen i Tønsberg begår ikke eller svært sjeldent normbrytende eller kriminelle handlinger. Men det er en handling som skiller seg ut, og det er å laste ned ulovlige

filer på nettet. Nesten halvparten av ungdommene oppgir at de har gjort det. Av kriminelle handlingen er det å naske i butikker den mest vanlige handlingen. Omkring en fjerdedel av ungdommene oppgir at de har vært i slåsskamp med slag og spark minst en gang siste året, enda flere har klort eller lugget. Grovere vold som å slåss med våpen og true til seg ting er uvanlig blant Tønsbergungdommen. Litt færre ungdommer oppgir at de har blitt utsatt for vold. Vanligst er det at volden utøves av ungdom man kjenner fra før og det er også flere gutter enn jenter som blir utsatt for vold fra andre ungdom, kjente som ukjente. Når vi ser til vold i nære relasjoner som søsken, kjæresten og foreldrene er det flere jenter enn gutter som oppgir å ha blitt utsatt for dette, og det tenderer til at vold i nære relasjoner øker fra ungdomskolen til videregående skole. Analysen viser også at ungdom som slåss trives dårligere på skolen, foreldrene har mindre kontroll på hvor ungdommen er på fritiden og hvem de er sammen med, de utfører flere kriminelle handlinger, de drikker mer og de blir oftere mobbet.

De aller fleste ungdommene i Tønsberg kommune røyker ikke eller bruker ikke snus. Det er mest vanlig å ikke drikke alkohol på ungdomskolen. Noen ungdomskoleelever har smakt av og til. Dette ser ut til å endres på videregående nivå, men fortsatt er det godt over en tredjedel som ikke drikker av elevene. Av de som drikker er det få som drikker seg beruset. Andelen som drikker seg beruset øker med alderen og det er flere jenter enn gutter drikker seg beruset. I hovedsak skaffer ungdommene seg alkohol gjennom vennene sine. Analysen viser at de som ikke får lov å drikke, drikker også mindre og er sjeldnere beruset, enn de som har mer liberale regler hjemme. De fleste debuterer i 13 til 15 årsalderen. Analysen viser at det er en sammenheng mellom ungdommens egne drikkevaner og vennenes drikkevaner, men svært få elever opplever drikkepress fra vennene sine. De fleste ungdommer får ikke lov å drikke av foreldrene sine, men det er en gruppe ungdommer som ikke vet om de får lov eller ei. Dette forsterkes på videregående nivå. En liten gruppe ungdommer har forsøkt å sniffe og/eller røyke hasj. Å ha prøvd eller anvendt hasj er mer vanlig på videregående nivå. Det er flest jenter som drikker, mens det er flere gutter enn jenter som eksperimenterer med illegale rusmidler. Ungdom i Tønsberg kommune har god kunnskap om rusmidlenes farlighet.

Innhold

Takk.....	2
Sammendrag.....	3
Innhold	6
1 Bakgrunn	8
1.1 Data og metode	8
1.2 Gjennomføring og metodiske valg.....	10
1.3 Rapportens oppbygning.	12
2 Ressurser	13
2.1 Familie	14
2.2 Venner	26
2.3 Nærmiljøet	36
2.4 Oppsummering.....	42
3 Skole.....	44
3.1 Foreldreinvolvering i skolen	53
3.2 Problemadferd i skolen	57
3.3 Oppsummering.....	63
4 Deltakelse	65
4.1 Organisert fritid	66
4.2 Uorganisert fritid	72
4.3 Mediebruk	84
4.4 Oppsummering.....	93
5 Helseadferd og psykisk helse	95
5.1 Helseadferd og matvaner	98
5.2 Seksuell orientering.....	101
5.3 Selvfølelse.....	102
5.4 Mobbing	107
5.5 Psykisk helse	110
5.6 Psykiske lidelser.....	117
5.6 Ensomhet.....	122
5.7 Hjelpemiddelet.....	124
5.8 Oppsummering.....	132
6. Risikogrupper	136
6.1 Problemadferd.....	138

6.2 Vold.....	143
6.3 Bruk av rusmidler	152
6.4 Oppsummering.....	177
Litteraturliste	179
Vedlegg	182

1 Bakgrunn

Skrevet av Birgitte Søderstrøm.

Hvordan har ungdommen i Tønsberg det?

Spørsmålet ble stilt flere ganger høsten 2010 i forbindelse med vurdering av forebyggende tiltak for ungdom. Situasjonen var at mye av den informasjonen vi satt med kom fra mennesker som jobbet med ungdom i krise; fra barnevernet, fra politiet og fra andre folk som jobbet med barn og unge i vanskelige situasjoner. I tillegg til dette kunne elevundersøkelsen gi oss et utvidet bilde, men egentlig visste vi ikke nok til å kunne lage gode planer, riktige forebyggende tiltak eller en helhetlig ungdomspolitik.

I tillegg til denne erkjennelsen er situasjonen den at vi nå står foran en periode hvor vi skal ha en kommuneplanrullering; arealdel og samfunnsdel skal fornyes. Vi har en ny folkehelselov som gir føringer i forhold til kvalitetssikring av den kunnskap vi styrer og legger planer etter. Vi skal lage en helhetlig oppvekstplan, og i tillegg må vi sikre oss at vi prioriterer utgiftene våre i forhold til de reelle behovene unge har i kommunen.

Med dette som bakgrunn begynte arbeidet med å få gjennomført en stor undersøkelse på fire årskull av Tønsbergs ungdommer.

1.1 Data og metode

Ungdomsundersøkelsen i Tønsberg er en UNGDATA-undersøkelse. Kommunen har tidligere gjennomført ulike undersøkelser på ungdom utfra de ulike virksomhetenes behov for informasjon. Noen undersøkelser har vært laget internt, mens andre har blitt gjennomført av eksterne institusjoner.

Ett av problemene har vært at hver av de institusjonene, som har utført slike undersøkelser for kommuner, har brukt egenkomponerte spørreskjemaer. Disse har i tillegg variert fra undersøkelse til undersøkelse. Videre har undersøkelsene foregått nokså tilfeldig og oftest har de vært basert på forespørsler fra enkelte virksomheter. Konsekvensen av dette er blitt at muligheten til å sammenlikne på tvers av de enkelte undersøkelsene er begrenset. Dette har også redusert den verdien disse dataene har når det gjelder muligheter til å trekke mer generelle konklusjoner, og det å skaffe seg en oversikt over hvordan situasjonen for ungdom er på landsbasis. Med en bedre samordning vil derfor verdien av dataene for kommunen og for nasjonale forskningsformål øke. I tillegg gir en innsamling av informasjon via Ungdata,

kommunen muligheter til å sammenlikne sine resultater og sine ungdommer med andre kommuner.

Opplegget er utarbeidet i et samarbeid mellom:

- Kommunesektorens interesse og arbeidsgiverorganisasjon (KS)
- NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring)
- De fire ruskompetansesentraene: Kompetansesenter rus Midt-Norge, Kompetansesenter rus vest Bergen, Kompetansesenter rus vest Stavanger og Kompetansesenter rus region øst.
- Barne- og likestillingsdepartementet.
- Justisdepartementet
- Helsedirektoratet

Barne- og likestillingsdepartementet, Helsedirektoratet og Justisdepartementet har støttet utviklingskostnadene til Ungdata økonomisk med like andeler.

Kvantitativt empiriske undersøkelser er en enkel og god metode for å få fram nødvendig og systematisert kunnskap om ungdommenes situasjon i kommunen. Også på et mer overordnet nasjonalt nivå er denne typen data av stor verdi. Det gir muligheter både til å følge endringer over tid, og til å trekke mer generelle slutninger om ungdoms levekår og oppvekstsituasjon.

Hver enkelt kommune må, før de gjennomfører en undersøkelse, inngå avtale om samarbeid, enten med et av ruskompetansesentrene eller med Forskningsinstituttet NOVA. Tønsberg kommune har inngått avtale med KoRus-Sør(Borgestadklinikken).

Undersøkelsen som gjennomføres, er å betrakte som en undersøkelse gjennomført av et av ruskompetansesentrene, eller som en NOVA-undersøkelse, ettersom disse er faglig ansvarlig for undersøkelsen. Det er derfor også ruskompetansesenteret (alt.NOVA) som eier dataene.

Ungdata samarbeider med Kommuneforlaget(som er heleid av KS) slik at verktøyet som er utviklet for bedrekommune.no også brukes for Ungdata. Tønsberg kommune har inngått en lisensavtale med Kommuneforlaget som drifter databasen og har det tekniske ansvaret for undersøkelsen og den web-baserte gjennomføringen. Kommunen får tilgang til å ta ut standardrapporter og rådata, samt administrere ungdomsundersøkelsen (Ungdata.no).

Skjemaet har en fast del, en grunnmodul, som er felles for alle undersøkelsene som blir

gjennomført i de ulike kommunene. I tillegg har spørreskjemaet en rekke valgfrie bolker eller emner der kommunen kan velge fritt ut fra interesse og behov. Det er også muligheter til egenkomponerte spørsmål som blir unike for den enkelte kommune. I grunnmodulen inngår spørsmål om kjønn, klassetrinn og familieforhold. Videre inneholder grunnmodulen litt om skole, relasjoner til foreldrene, kriminalitet, rus, venner og bruk av fritida. Grunnmodulen dekker det meste, men bare i begrenset grad. Det innebærer at dersom en kommune ønsker å gå dypere inn i et tema, for eksempel rus, er det nødvendig å legge til spørsmål henta fra det valgfrie emnet om rus. I Tønsberg valgte en tverretattlig nedsatt arbeidsgruppe å utdype følgende områder med flere spørsmål:

Bakgrunn og familie

Alkohol og andre rusmidler

Vold og mobbing

Skole og utdanning

Selvbilde – trivsel og mistrivsel

Fritid og kulturelle aktiviteter

Seksualitet

Helse og livsstil

Bruk av ny kommunikasjonsteknologi

1.2 Gjennomføring og metodiske valg.

Ungdomsundersøkelsen i Tønsberg ble gjennomført i ukene 46-49 i 2011. Totalt svarte 1620 elever i alderen 13-16 år på undersøkelsen. 835 gutter og 785 jenter. Undersøkelsen ble gjennomført på alle elever på følgende skoler: Presterød ungdomskole, Ringshaug ungdomskole, Byskogen ungdomskole, Kongseik ungdomskole og Sem ungdomskole. I tillegg ble undersøkelsen gjennomført på første årskull på Greveskogen og Færder videregående skoler. Svarprosenten på Færder v.g. og Byskogen ungdomskole ligger på cirka 75. De andre ungdomskolene har en svarprosent på mellom 89 og 96! Greveskogen v.g. har

svarprosent på 83. Dette betyr at det materialet vi har fått samlet inn gir et godt bilde av hva som kjennetegner disse årskullenes liv.

De elevene som ikke har fått svart på ungdomsundersøkelsen er de som går på private ungdomskoler. Grunnen til dette er at skolene har for få elever til at vi fikk godkjenning til å samle informasjonen på skolenivå. Det var et uttalt ønske når vi gjennomførte denne undersøkelsen, at den skulle gjennomføres på en måte som gjorde at vi skulle kunne si noe om ulikhetene i ungdomsmiljøene i forskjellige områder av kommunen. Vi valgte å bruke skolekretsene som inndeling.

Både norsk og internasjonal forskning viser at barns sosioøkonomiske bakgrunn er av stor betydning for deres utvikling på flere områder. På tross av at man i Norge har brukt mye ressurser på enhetsskolen og på å gi alle en mulighet for å ta høyere utdanning, er sammenhengen mellom skoleprestasjoner, helse, trivsel og sosioøkonomisk bakgrunn sterk også i Norge, om enn ikke så stor som gjennomsnittet i OECD-landene (Kjærnsli et al 2004). Den sosioøkonomiske bakgrunnen er gjerne omtalt som den samlede mengden økonomisk-, kulturell- og sosial kapital. I forhold til skoleprestasjoner er det spesielt den kulturelle kapitalbakgrunnen til elevene som har betydning.

I undersøkelsen stiller vi tre spørsmål som omhandler familiens økonomi for å kunne danne oss et bilde av fordelingen av den økonomiske kapitalen. For å kunne si noe om den kulturelle kapitalen stilles det blant annet spørsmål om antall bøker i hjemmet og om den kulturelle aktiviteten. Dette er måleområder som også brukes i internasjonal forskning, blant annet i PISA-målingene, for å kunne si noe om den kulturelle kapitalfordelingen. Utover i rapporten vil leseren se at resultatene fra de ulike skolekretsene gjenspeiler at bo-områdene preges av ulik sammensetning av kapitalformer.

For å få godkjenning fra NSD (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste) på å få gjennomføre forskning på barn og unge under 18 år, må man blant annet ha samtykke fra foreldre. Denne undersøkelsen ble gjennomført anonymt via skolens pc-er. Kommunen får ikke direkte tilgang til datamaterialet på en slik måte at vi kan foreta koblinger som kan identifisere elever eller mindre grupper av elever. Det blir heller ikke stilt spørsmål som oppfattes som så sensitive at man må ha spesiell godkjenning. For å kunne gjennomføre undersøkelsen holdt det derfor med passivt samtykke fra foreldrene. Både elever og foreldre fikk utdelt informasjon om undersøkelsen i god tid i forkant. Foreldre som ikke ville at deres barn skulle delta kunne gi beskjed til skolen om dette. Elever som ikke ønsket å delta kunne også trekke seg fra undersøkelsen.

I denne undersøkelsen er det de unges subjektive opplevelse av sin situasjon som vises. Det betyr at på spørsmål som for eksempel hvordan økonomien i familien er, er det de unges oppfatning som gjenspeiles. Dette er ikke nødvendigvis den reelle situasjonen, men det er nettopp de unges syn på eget liv som er det vi ønsker å vite mer om. I spørsmålssettet om alkohol og narkotikabruk har NOVA hjulpet oss med å luke ut åpenbare tulle svar. Resten av svarene er brukt slik de er gitt. Alle elever har ikke svart på alle spørsmål, så antall besvarelser kan variere fra spørsmål til spørsmål.

På noen områder har vi foretatt krysskoblinger mellom flere variabler for å se om vi kunne finne sammenhenger. Disse koblingene er gjort av KoRus-sør i statistikkprogrammet SPSS.

1.3 Rapportens oppbygning.

Rapporten er delt i fem kapitler med en oppsummering i slutten av hver av de fire temakapitlene. Det er gjengitt rundt 135 tabeller som illustrerer svarfordelingen innenfor de fleste temaområdene i undersøkelsen. Tabellene er utarbeidet av NOVA.

I kapittel to, Ressurser, ser vi på ungdommens bakgrunn; kapitalsammensetting og sosiale relasjoner. Her har man spurt om temaer som økonomi, bøker i hjemmet, nære relasjoner og nærmiljø.

Kapittel tre, Skole, omhandler trivsel på skolen, lekselesing, foreldreinvolvering og problemadferd i skolen.

I kapittel fire, Deltakelse, ser vi på de unges aktivitetsnivå på fritiden: Organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter, kultur- og mediebruk.

De to siste kapitlene: Psykisk helse og Risikogrupper, er de mest omfattende kapitlene. Her ser vi nærmere på helseadferd, matvaner, psykisk helse, ensomhet, mobbing og bruk av hjelpeapparatet. Og i kapittelet om risiko går vi nærmere inn på bruk av rusmidler, vold og annen problemadferd.

Alle kapitlene avsluttes med en oppsummering.

Helt til slutt i rapporten kan leseren finne en oversikt over beskyttelses- og risikofaktorer utarbeidet av Helsedirektoratet. Vi benytter disse i rapporten for å få en større forståelse for endel sammenhenger i forbindelse med ungdommers adferd og handlinger.

2 Ressurser

Dette kapitlet handler om ungdommens ressurser via familien og venner. Når vi referer til ungdommens levekår referer vi både til livssituasjonen her og nå, og til hvordan livssituasjonen her og nå påvirker utviklingen og fremtiden. Levekår kan forstås som en mengde ressurser og utviklingsmuligheter individet har. Vekten legges ikke bare på individets ressurser, men på deres evne til å omsette sine ressurser i overensstemmelse med sine ønsker og behov (Frønes og Strømme 2010). Her skilles det mellom individets evner på den ene siden og ressurser i ungdommens omgivelser på den andre siden. Dette er beskrevet som to forskjellige sider ved ungdommens levekår (Robertson 2011). Det er ikke et entydig skille mellom ressurser og evner. Her er det glidende overganger, hvor det kan være uklart hva som er personens evner og hva omgivelsene gir av ressurser. For ungdommen så vel som voksne, vil ens egne evner og omgivelsenes ressurser ofte fremstå som en samlet ressursbase. I denne ungdomsundersøkelsen forsøker vi å måle ungdommens ressurser i omgivelsene, ungdommens evne til å bruke disse ressursene er vanskeligere å måle.

I kunnskapssamfunnet har det vokst frem en forståelse av alle former for ressurser som kapital. Barn og unge vokser opp i familier og miljøer med ulik mengde og type kapital (Frønes og Strømme 2010). Det er vanlig å dele kapitalbegrepet opp i tre ulike former for kapital; økonomisk, kulturell og sosial kapital. Sosiologen Pierre Bourdieu er teoretikeren bak sosial og kulturell kapital begrepene. Kulturell kapital refererer til kulturell kompetanse både som utdanning og som kjennskap til kunnskapssamfunnets kulturelle koder. (Frønes og Strømme 2010). I undersøkelsen måles familiens kulturelle kapital gjennom å spørre om antall bøker i hjemmet. Dette er en vanlig metode for å måle nettopp kulturell kapital. PISA rapportene bruker blant annet denne spørsmålsformen i sine undersøkelser, fordi det har vist seg at foreldre med mye kunnskap og kompetanse gjerne også har mye bøker.

Den kulturelle kapitalen tydeliggjøres hver eneste dag i skolesystemet. Det er en sammenheng mellom skoleprestasjoner og ungdommens kulturelle kapital. Ungdom som har vokst opp med bred tilgang til bøker, aviser og varierte fritidsaktiviteter, stiller med helt andre forutsetninger enn ungdom fra miljø hvor boklig lærdom oppleves som fremmed, og hvor økonomien setter klare grenser for opplevelser utenfor hjemmets umiddelbare nærhet. Ungdom vil komme fra ulike bakgrunner. Noen vil komme fra miljøer med rik tilgang til både økonomisk og kulturell kapital. Andre vil ha en solid økonomisk kapital, men liten kulturell kapital, eller man kan ha en solid kulturell kapital uten nødvendigvis å ha mye økonomisk kapital. Gruppen med størst

vanskeligheter på skolen er ungdom som kommer fra miljø hvor både den kulturelle og den økonomiske kapitalen er lav (Aagre 2003).

Sosial kapital referer til sosiale ressurser i familien og nærmiljøet. Dette kan både indikere kollektive ressurser i nærmiljøet, men også individuelle ressurser, som å kjenne de rette personene og de riktige sosiale kodene (Frønes & Strømme 2010). Innunder her ligger det å ha gode sosiale nettverk, med venner og foreldre man kan stole på. I undersøkelsen ser vi på hva slags vennerelasjoner ungdommen har. Dette kan indikere noe av ungdommens sosiale kapital.

Bourdieu's analyser av kulturell og sosial kapital understreker at kapital arves, som kulturelle koder, kunnskap og utdanning. Foreldres oppgave er å stimulere og støtte barnas utvikling av kapital. Kulturell og sosial kapital er ikke bare viktig for barn i seg selv, men fordi kulturelle og sosiale ressurser senere kan konverteres til utdanningskapital og videre til økonomisk kapital. Når mange foreldre kjøper bøker og stimulerende leker, melder barna på aktiviteter og flytter til gode skoler, er det for å stimulere og støtte deres utvikling, deres kapitalakkumulering (Frønes & Strømme 2010). Dette kan ses i sammenheng med hvordan risiko- og beskyttelsesfaktorer spiller sammen, hvor effekten av flere risiko eller beskyttelsesfaktorer er sterkere enn summen av deres effekt hver for seg. Den samme mekanismen ser vi i forhold til mengden av kapital og ulike kapitalformer. Har du mye av en kapitalform, vil du med stor sannsynlighet få mer av andre kapitalformer. I sosiologien er det vanlig å snakke om opphopning av goder og byrder. I et livsløpsperspektiv er dette særlig relevant. Dårlig levekår i en fase kan generere økt risiko for dårlig levekår siden.

Dette kapitlet dreier seg om ungdommens ressurser gjennom deres omgivelser, forhold i familien, venner og nærmiljøet deres.

2.1 Familie

Dette kapitlet handler om ungdommens forhold til foreldrene sine. Familien er betydningsfull i oppveksten og i ungdomstiden. Den nære familien skal blant annet gi oss omsorg og trygghet. Den skal lære oss om samfunnets normer, verdier og gjeldende kulturelle koder. Gjennom sosialisering som skjer i familien tilegner vi oss de kunnskaper, ferdigheter og meningene som er nødvendig for å kunne delta som fullverdige og aksepterte medlemmer i

samfunnet. Familiesituasjonen er derfor av betydning for ungdommens samfunnstilpassning, utvikling og fungering.

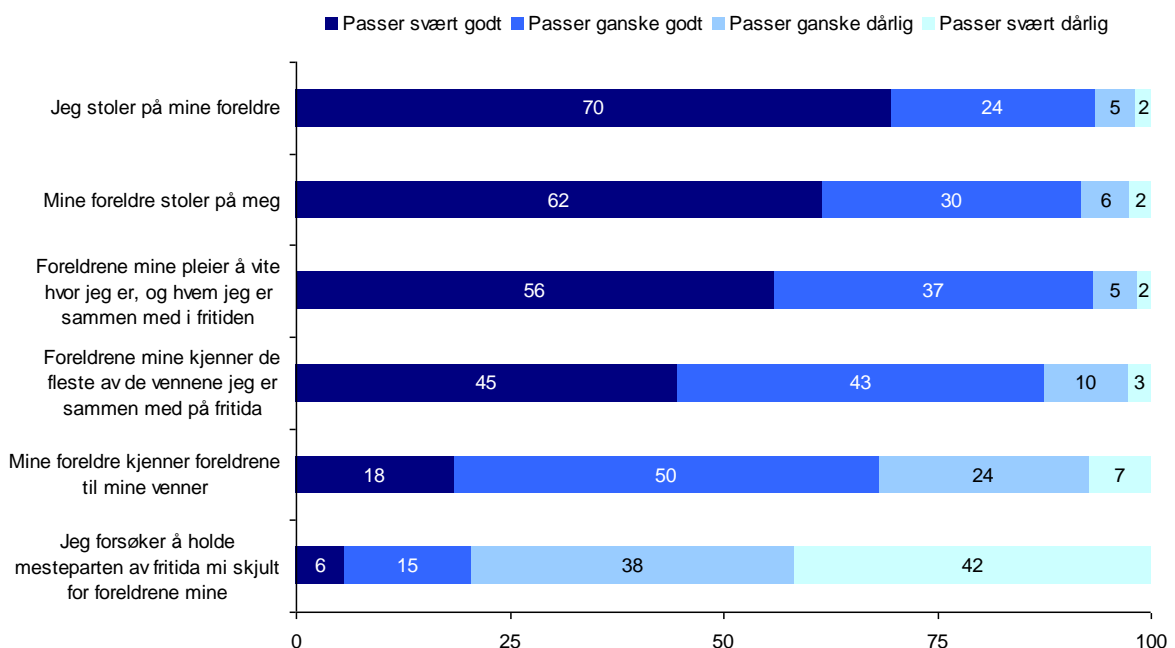
De aller fleste har et ordinært familieliv, det vil si at de har kontakt med en eller begge foreldrene sine i det daglige. I familien hører også eventuelle søsken, halv søsken og besteforeldre med. En av familiens viktigste oppgaver er å gi et grunnlag for kontinuitet og sammenheng i den unges liv og skape basis for deres evne til å kommunisere med andre. Familien er dessuten ofte de som merker det når alt ikke fungerer som det skal i den unges ulike arenaer. Den skal gi støtte innad i familien og gripe inn å sørge for en viss kommunikasjon med skolen, fritidsorganisasjonene eller andre i nærmiljøet. Men noen ganger er familien direkte årsak til krevende situasjoner. Konflikter, skilsmisser, økonomiske problemer er eksempler som kan være vanskelig for ungdommen og leve i og med. I slike situasjoner er ungdommen avhengig av at andre i nærmiljøet fungerer som støttepunkter. Dette kan være lærere, venner eller venners familie (Aagre 2003).

Ikke bare er hjemmet viktig i seg selv, men hjemmet har også en sentral rolle i forhold til mestring på skolen og fritiden. Den bidrar til å legge til rette for skolearbeid, for ungdommens interesser og til å støtte opp under organisert fritid. De normene som gjøres og læres i hjemmet er også viktige elementer når ungdommene senere skal sette grenser for den utprøvingen som de er med på i fritiden (Aagre 2003).

Ungdomstid handler også om å løsrive seg fra foreldrene, bli selvstendige og inngå i nye kjærlighetsrelasjoner. Dette innebærer en del brytninger. Selv om antall konflikter med foreldrene og andre autoriteter øker, reduseres som oftest ikke det positive samspillet med de samme voksne (Kvelling 2008). I undersøkelsen har vi spurt om ungdommen om deres forhold til foreldrene. Forholdet til foreldrene er av betydning for gode oppvekstvilkår. Som en indikator på forholdet ungdommene har til foreldrene sine ble de bedt om å svare på hvor fornøyde eller misfornøyde de var med foreldrene sine. Svaralternativene var *svært misfornøyd, litt misfornøyd, verken fornøyd eller misfornøyd, litt fornøyd og svært fornøyd*.

De aller fleste ungdommene er fornøyde med foreldrene sine. 79% av ungdommene oppgir her at de er litt eller svært fornøyde med foreldrene sine. 7% svarer at de verken fornøyd eller misfornøyd, og 14% oppgir at de er litt eller svært misfornøyd med foreldrene sine. Vi fant ingen kjønnsforskjeller. Fordi ungdom er forskjellig vil hva de er fornøyd eller misfornøyd med variere. Svarene sier derfor ingenting om hvordan foreldrene utøver sin rolle som forelder, eller hva det er ved foreldrene de liker eller misliker.

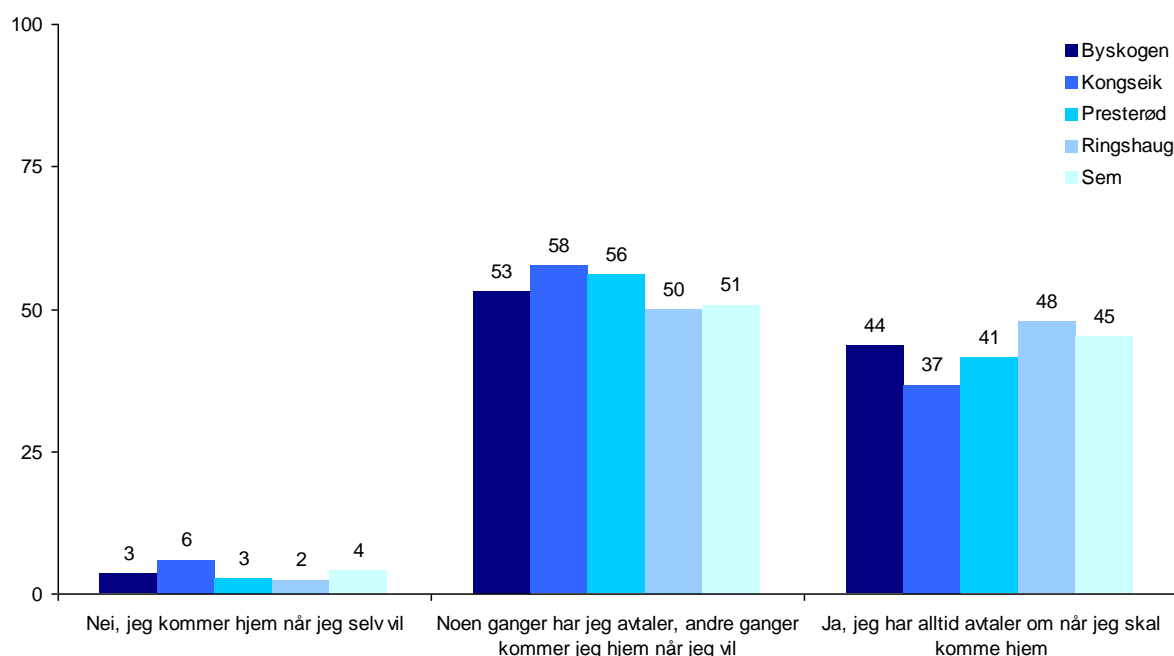
Noen ungdommer vil bestemme selv, mens andre ungdom setter mer pris på klare grenser. Folkehelseinstituttets veileder *fra bekymring til handling* (2010) henviser til en rekke risiko og beskyttelsesfaktorer som omhandler blant annet familien. Faktorer som beskytter mot skjevutvikling er blant annet godt samspill kommunikasjon innad i familien, en oppdragerstil basert på varme og kontroll, struktur og regler. Risikofaktorer kan blant annet dreie seg om manglende innsyn eller interesse for den unge, dårlig samspill i familien, liberal oppdragerstil og stor fattigdom (Folkehelseinstituttet 2010: 21). Vi har spurt ungdommen om foreldrene har innsyn i hvem de er sammen med, og hvor de er i fritiden, om de stoler på sine foreldre og om de opplever at foreldrene stoler på dem. Tabellen viser samlet antall.

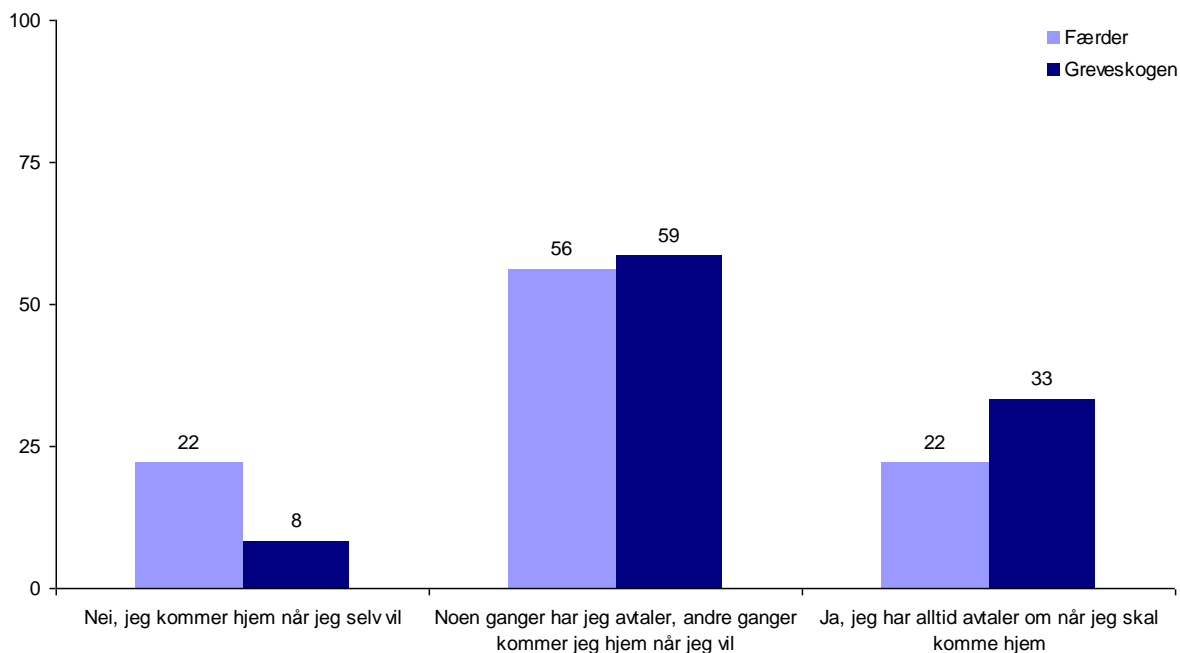
Når vi legger sammen de som har svart *passer svært godt* og *passer ganske godt*, så ser vi at de aller fleste ungdommene stoler på foreldrene sine, og opplever at foreldrene stoler på dem. 93% av ungdommen oppgir at de stoler på sine foreldre, og 92% oppgir at foreldrene stoler på dem. Vi fant liten variasjon mellom skolene og kjønn på disse to påstandene. De aller fleste foreldrene ser også ut til å vite hvor ungdommen er og hvem de er sammen med i fritiden sin. Samlet svarer 98% av ungdommen dette. Tallene viser også at de fleste foreldrene kjenner de fleste av de vennene ungdommen er sammen med på fritiden. Heller ikke her fant vi noen store variasjoner mellom skolene eller kjønn. Om foreldrene kjenner foreldrene til vennene ungdommen er sammen med er varierende. Spesielt blir dette tydelig når man begynner på videregående skole. Det er lett å tenke seg at dette dreier seg om alder. For mange ungdommer ligger den videregående skolen et stykke unna deres lokale bomiljø. Ungdommen

får nye venner som ikke bor i deres nærmiljø, og foreldrene treffes ikke lenger i nærmiljøet som naboer eller i den lokale foreningen. En del av ungdomstiden dreier seg også om å løse rive seg fra foreldrene. Ungdommen ble også spurt om de forsøker å holde fritida si skjult for foreldrene. I gjennomsnitt oppgir elevene ved ungdomskolene og de videregående skolene hhv. 21% og 20% at de forsøker å holde fritida skjult. Her fant vi ingen kjønnsforskjeller.

Vi spurte ungdommen om de har avtalte innetider for når de må være hjemme om kvelden. Dette kan indikere foreldrenes regler og kontroll over ungdommen, og vil således kunne fungere som en beskyttelsesfaktor. Det er naturlig å tenke seg at svaret på dette spørsmålet avhenger av alder. Dette viser også resultatene. Tabellen nedenfor er fordelt på ungdomskolene.

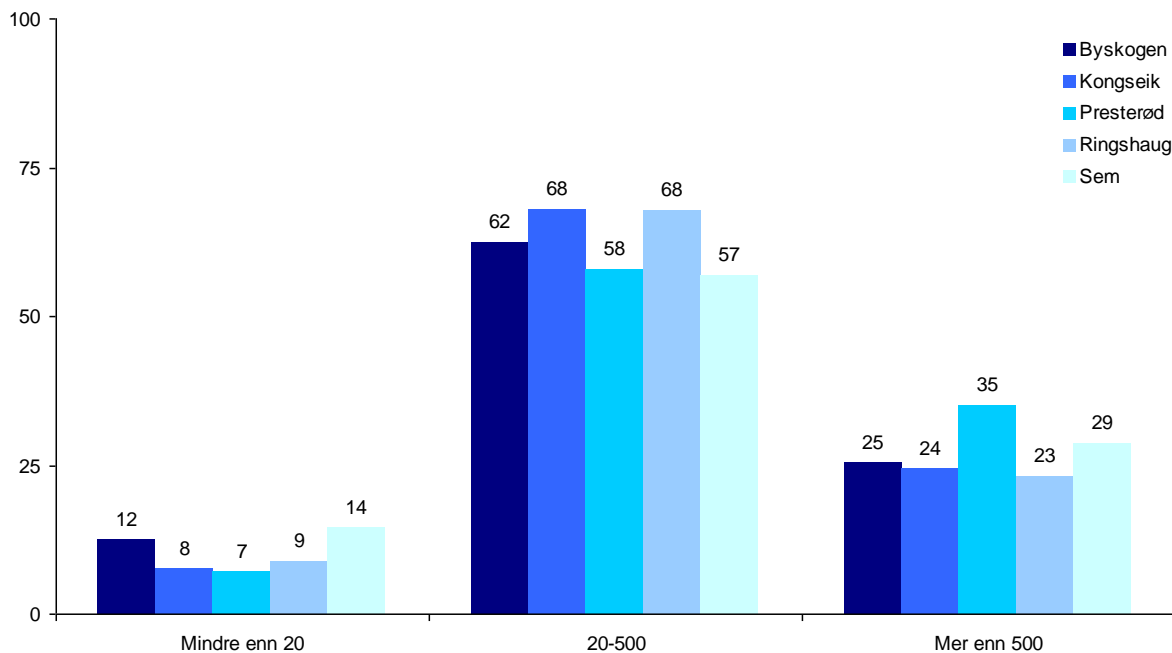

De aller fleste elevene oppgir at de alltid eller ofte har avtale om innetider. En liten gruppe oppgir at de kommer hjem når de selv vil. Tabellen på neste side viser andelen som har innetider eller ikke fordelt på videregående skole.

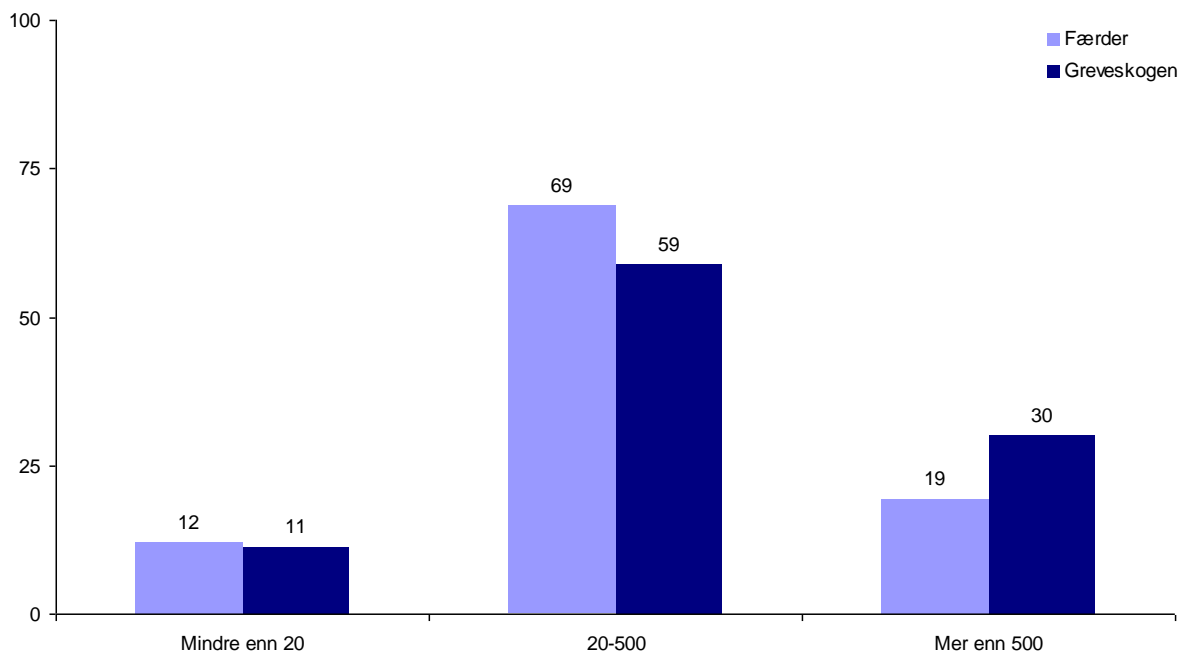

Det er relativ stor forskjell på de to videregående skolene når vi spør ungdommen om de har innetider eller ikke. 22% av Færderelevne oppgir at de ikke har avtalte innetider, mens 8% av Greveskogenelevne oppgir det samme. I motsatt tilfelle er det 33% av Greveskogenelevne som oppgir at de alltid har innetider, mens 22% av Færderelevne oppgir tilsvarende. Fortsatt er det over halvparten som oppgir at de har avtale om innetider av og til. Når vi ser fordelingen på kjønn så finne vi noen variasjoner. Jentene har oftere avtale om når de skal være hjemme, enn guttene. Kun 3% av jentene svarer at de kommer hjem når de selv vil, mens 9% av guttene svarer det samme.

Innledningsvis til dette kapitlet presenterte vi sosiologen Pierre Bourdieu og begrepene økonomisk, kulturell og sosial kapital. Som et mål på mengden med kulturell kapital den unge besitter så har vi spurt hvor mange bøker ungdommen tror det er hjemme. Ungdommen fikk oppgitt at en meter tilsvarer omtrent 50 bøker. Tabellen viser svarene fordelt på ungdomskolene.

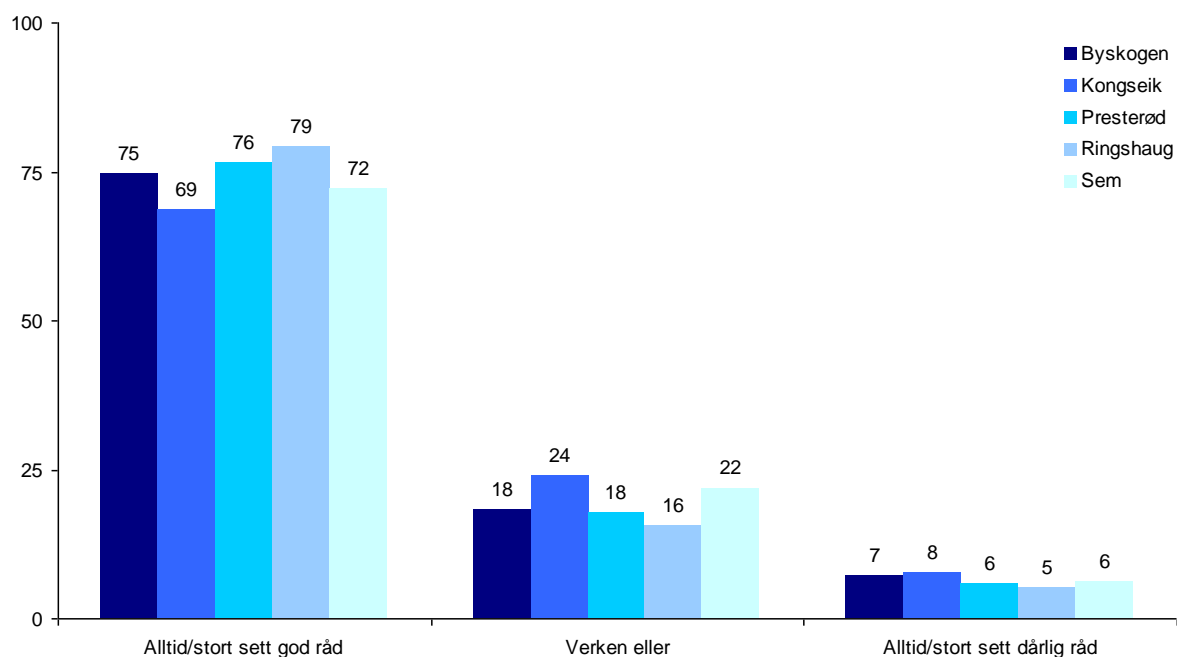
Tallene viser litt varierende mengder med bøker i hjemmet. Dersom vi forholder oss til antall bøker som et mål på kulturell kapital ser vi at Semelevnene er den gruppen elever med størst variasjon. 29% rapporterer at de har mer enn 500 bøker i hjemmet som kan indikere at familien har relativ høy kapital, samtidig som 14% av Semelevnene rapporterer at de har mindre en 20% bøker, som vil være en indikasjon på lav kulturell kapital ut i fra denne målestandaren. Presterød skole er den skolen som rapporterer om høyest kulturell kapital blant elevene. 35% av elevene oppgir at de har mer enn 500 bøker, kun 7% rapporterer at de har mindre enn 20 bøker i hjemmet. Det er mest vanlig blant alle skolene å ha et sted mellom 200 og 500 bøker. Over halvparten av elevene på ungdomskolene rapporterer dette. Tabellen på neste side viser antall bøker i hjemmet fordelt på videregående skole.

Greveskogenelevene er de elevene som rapporterer høyest på kulturell kapital blant elevene på de to videregående skolene. 30% av elevene oppgir at de har mer enn 500 bøker i hjemmet. De fleste Færderelevene rapporterer at de har et sted mellom 200 og 500 bøker. 69% av elevene oppgir dette, mens 59% av Greveskogenelevene oppgir tilsvarende.

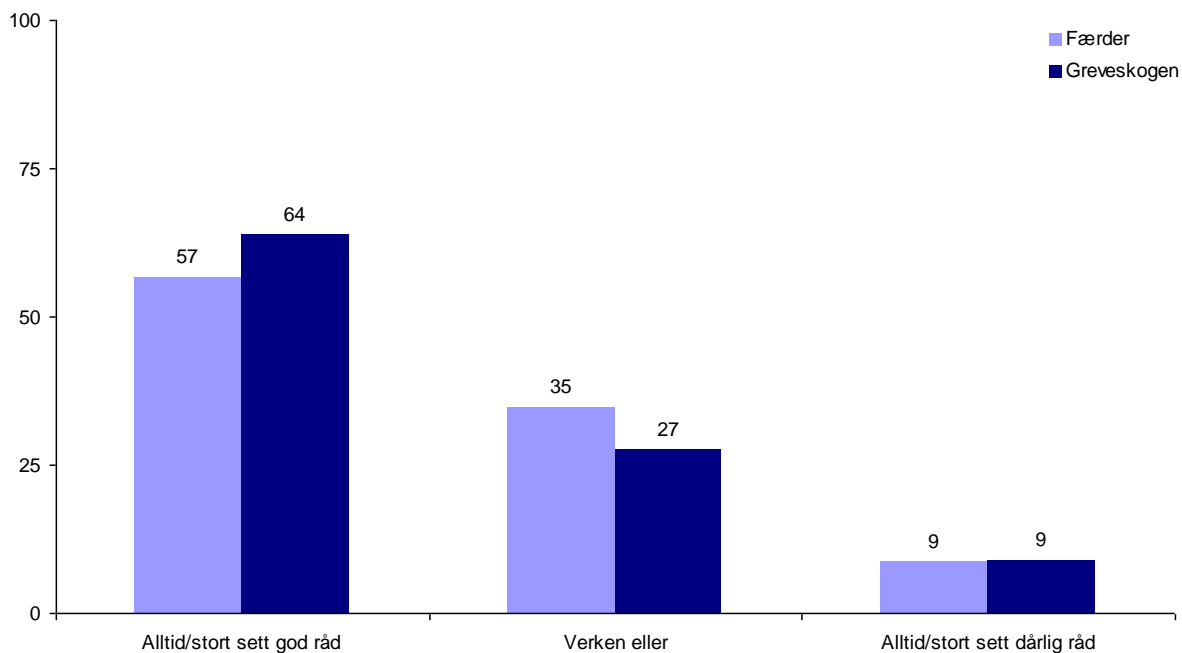
At 30% av Greveskogenelevene oppgir at de har mer enn 500 bøker hjemme indikere at deres foreldre nok har høy kulturell kapital. Man vet at høy kulturell kapital henger sammen med utdanning, og at foreldrenes utdanningsnivå påvirker ungdommens valg av utdanning, derav valg av videregående skole.

Om du opplever at familien har det trangt økonomisk, handler dette ofte om forventninger og hvem man sammenligner seg med, i tillegg til økonomiske realiteter. Det er ikke mange barn og unge i Norge som er fattige, men å oppleve at man har dårlig råd i et samfunn hvor de fleste har god råd kan oppleves tungt. Vi har spurt ungdom i Tønsberg hvordan de opplever familiens økonomi. Ungdommen ble bedt om å svare på om familien hatt god eller dårlig råd de to siste årene. Svaralternativene var *vi har hatt god råd hele tiden, vi har stort sett hatt god råd, vi har verken hatt god eller dårlig råd, vi har stort sett hatt dårlig råd og vi har hatt dårlig råd hele tiden*. Tabellen viser fordelingen på ungdomskolene.

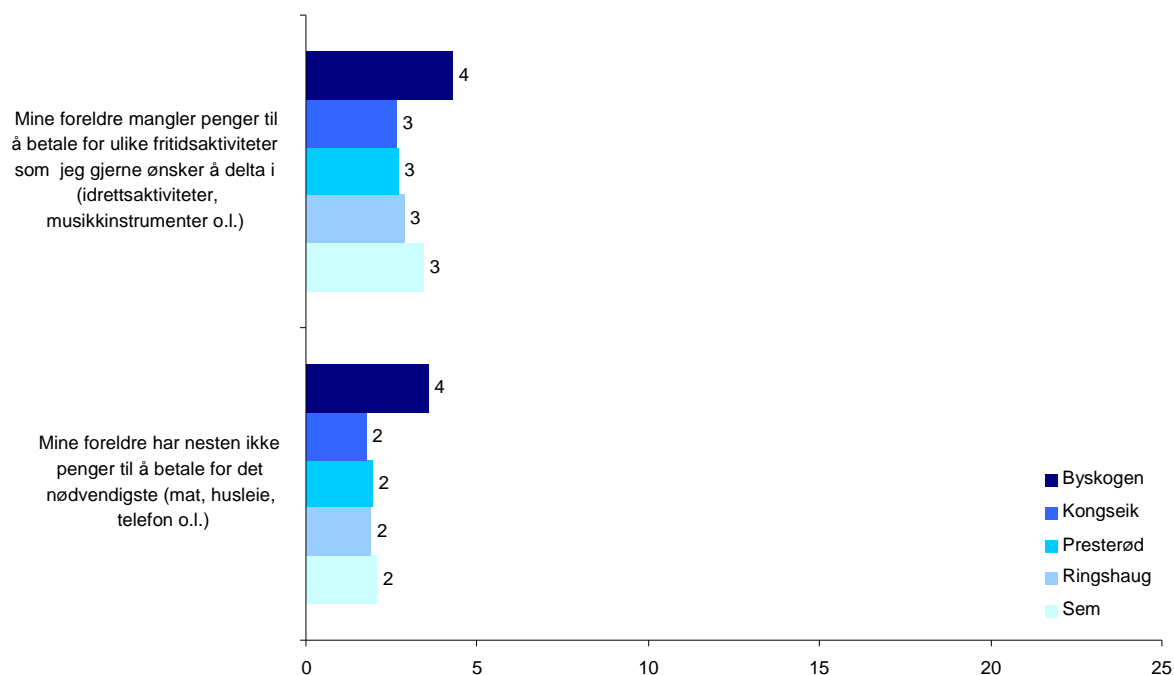
Tallene viser elevenes opplevelse av familiens økonomi varierer noe mellom skolene. Ringshaug skole er den skolen hvor høyest andel av elevene rapporterer om god økonomisk kapital. Kun 5% av elevene på Ringshaug skole rapporterer at de alltid eller stort sett har dårlig råd. Kongseik skole er den skolen hvor den laveste andelen av elevene oppgir at de alltid/stort sett har god råd. Men fortsatt oppgir 69% av elevene at de alltid/stort sett har god råd. At elevene oppgir at de verken har dårlig eller god råd kan forstås som at økonomi ikke er et tema i hjemmet.

Tabellen på neste side viser fordelingen på videregående skole.

Sammenligner vi disse tallene med tallene fra ungdomskolene så ser vi at resultatene har forskjøvet seg noe. 9% av videregående elevene oppgir at de alltid eller stort sett har dårlig råd i familien. Dette tallet var noe lavere blant elevene på ungdomskolen. Det er også flere av videregående elevene som oppgir at familien verken eller har hatt god eller dårlig råd. Dermed er det også færre elever ved de to videregående skolene som rapporterer at de alltid eller stort sett har god råd i familien. Mulig den forskyvningen dreier seg om at ungdommen på videregående nivå har bedre innsikt i familiens økonomi.

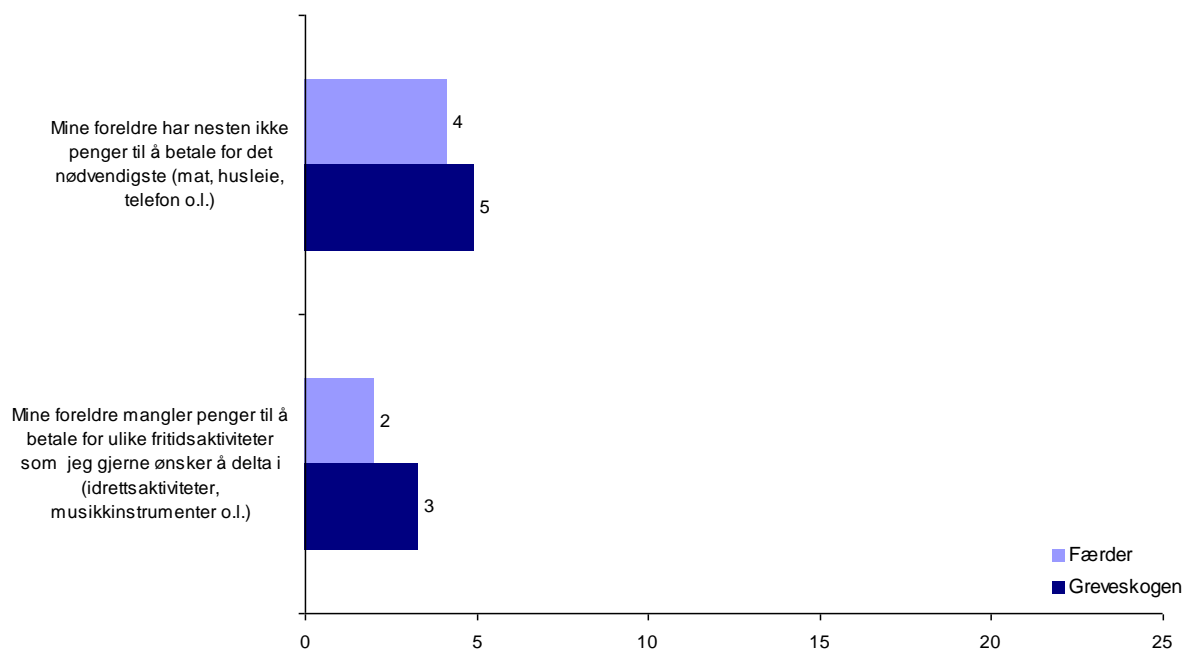
Vi har også spurt ungdommen om de opplever at familien mangler penger til å betale for ulike fritidsaktiviteter som ungdommen gjerne ønsker å delta i, for eksempel idrettsaktiviteter, musikkinstrumenter etc. Samt om de opplever at familien nesten ikke har penger til å betale for det nødvendigste som husleie, mat, telefon etc. Ungdommene kunne her svare *stemmer ofte*, *stemmer noen ganger*, *stemmer sjelden* og *stemmer aldri*. Tabellen viser andelen som mener de ulike påstandene om økonomiske problemer i familien ”stemmer ofte”, fordelt på ungdomskolene.

Det er en liten gruppe av Tønsbergs ungdommer som ofte opplever at familien mangler eller nesten ikke har penger til ulike aktiviteter eller det mest nødvendige i en husholdning.

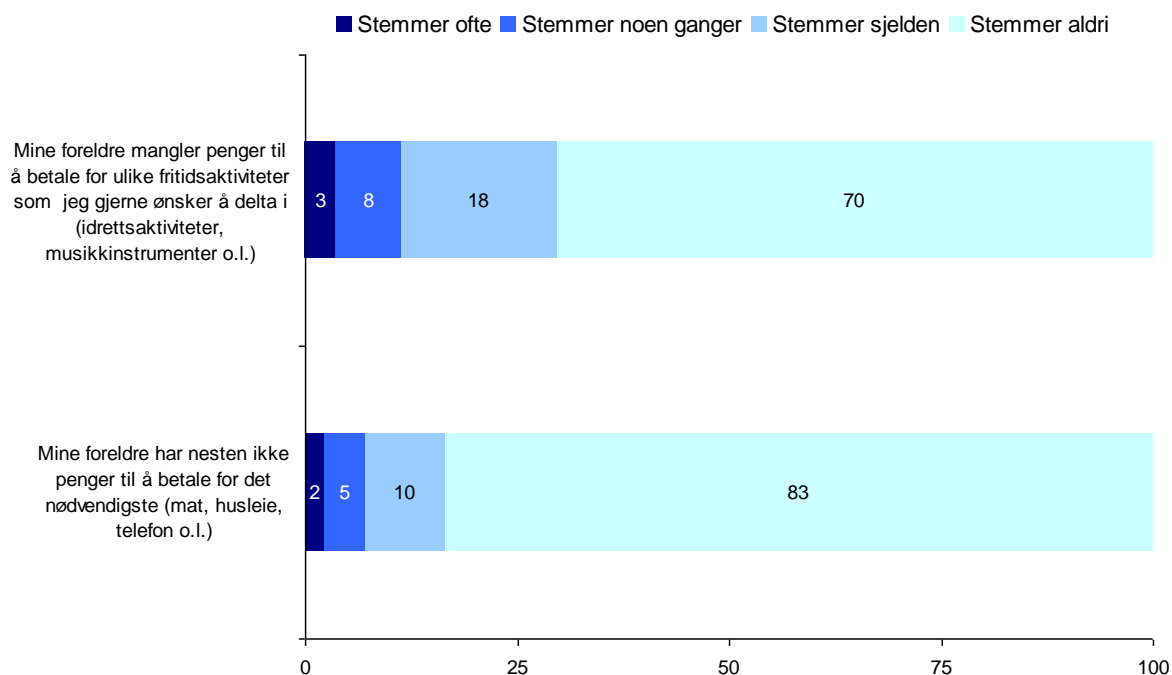
Byskogen skole har den høyeste rapporteringen, hvor 4% av elvene oppgir at de ofte opplever dette. Ser man bort i fra Byskogen skole så er rapporteringen fra elevene ganske lik mellom skolene. Når vi legger til de ungdommene som har svart at disse påstandene passer noen ganger blir andelen elever høyere. 9% av elevene oppgir at det stemmer ofte eller noen ganger at mine foreldrene mangler penger til ulike aktiviteter som jeg gjerne vil delta i. Dette utgjør 104 ungdommer. 6% av elevene oppgir at det stemmer ofte eller noen ganger at foreldrene nesten ikke har penger til å betale for det nødvendigste. Dette utgjør 67 ungdommer i Tønsberg kommune.

Vi har stilt de samme spørsmålene til videregående elevene. Tabellen viser andelen som mener de ulike påstandene om økonomiske problemer i familien ”stemmer ofte”.

Greveskogenelevne rapporterer litt høyere enn elevene ved Færder videregående, fortsatt er det en liten gruppe ungdom dette gjelder. Når vi her legger til de ungdommene som rapporterer at disse påstandene passer noen ganger blir også her tallet høyere. 18% av elevene ved de to videregående skolene oppgir at foreldrene ofte eller noen ganger mangler penger til å betale for aktiviteter som jeg har lyst til å være med på. Dette tilsvarer 80 ungdommer. 10% svarer at foreldrene ofte eller noen ganger ikke har penger til å betale for det nødvendigste. Dette utgjør 46 ungdommer.

Når vi ser på samlede tall for alle ungdommene som var med i undersøkelsen er tabellen som følger.

Dette viser at det totalt er 11% av ungdommen i Tønsberg som oppgir at det stemmer ofte eller noen ganger at de ikke kan være med på fritidsaktiviteter som de ønsker fordi familien mangler penger til å betale for dette. Dette tilsvarer 184 ungdommer. Totalt er det 7% som oppgir at foreldrene ofte eller noen ganger ikke har penger til å betale for det mest nødvendige. Dette er 113 ungdommer i Tønsberg kommune.

I norden beregnes fattigdomsraten til 6 prosent, til sammenligning er raten på 27 prosent i USA. En svært stor andel av disse er barn som har en overhyppighet av risikofaktorer som vanskelig temperament, hyperaktivitet, helseproblemer, utfordrende adferd på skolen og fritid, konfliktfylte familieforhold og negativ påvirkning blant jevnaldrende (Aagre 2003). Dette forteller oss at til tross for at dette gjelder en liten gruppe av befolkningen er det fortsatt grunn til å ta dette problemet på alvor. Studier fra andre land viser at hyppigere deltagelse i problemadferd er knyttet til svakere oppfølging fra foreldrene. Det betyr ikke nødvendigvis at fattige foreldre er dårligere foreldre, men at de har belastninger i hverdagen som andre foreldre ikke har. Forskning viser at fattige foreldre strekker seg langt for å skjerme barna sine. Likevel vil det sannsynligvis være tilfeller der økonomisk stress faktisk påvirker foreldrenes utøvelse av det å være forelder. Hvis det er slik, bør tiltak for å redusere konsekvenser av fattigdom blant ungdom også rettes mot å styrke økonomisk utsatte familier som helhet (Sletten 2007). Det er mange grunner til at en familie har dårlig råd. Det kan ikke utelukkes at fattige foreldre har bakenforliggende trekk som både påvirker families økonomiske situasjon og deres evne til å være godeforeldre Dette kan for eksempel gjelde

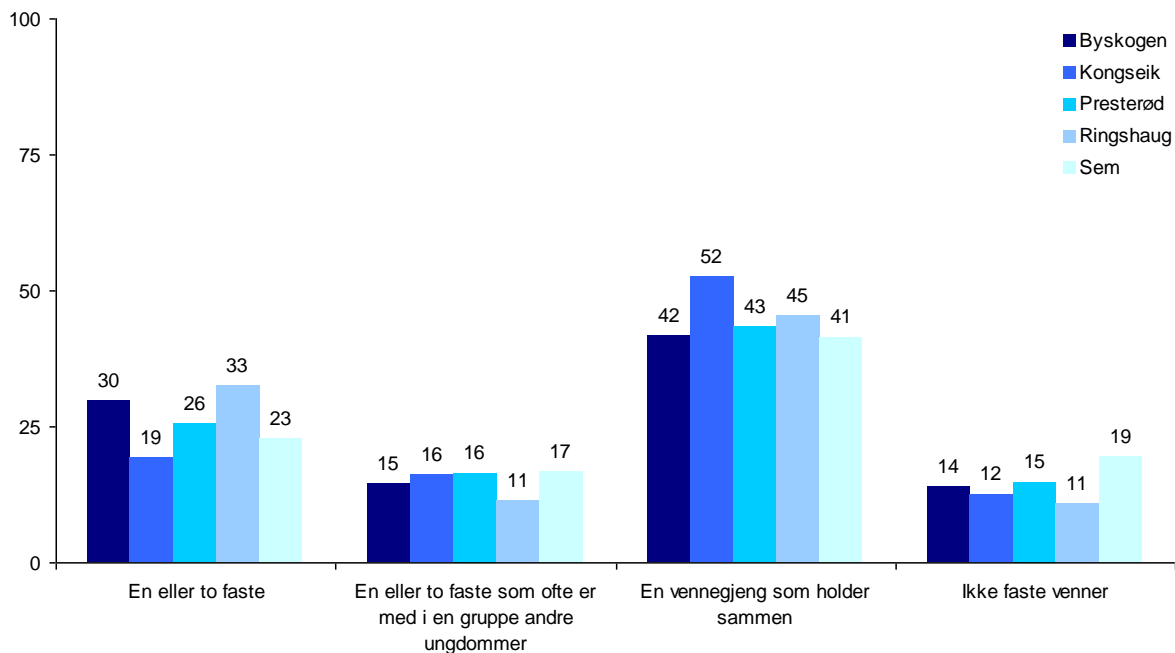
psykiske problemer, rusmiddelbruk og kriminalitet blant foreldrene. På den annen side er det også mulig at dårlig råd over lengre tid kan øke risikoen for slike problemer hos foreldrene (Sletten 2007). Denne undersøkelsen forteller oss ikke hva som er de bakenforliggende faktorene for familieøkonomien, den forteller oss bare hvordan ungdommen opplever familieøkonomien.

2.2 Venner

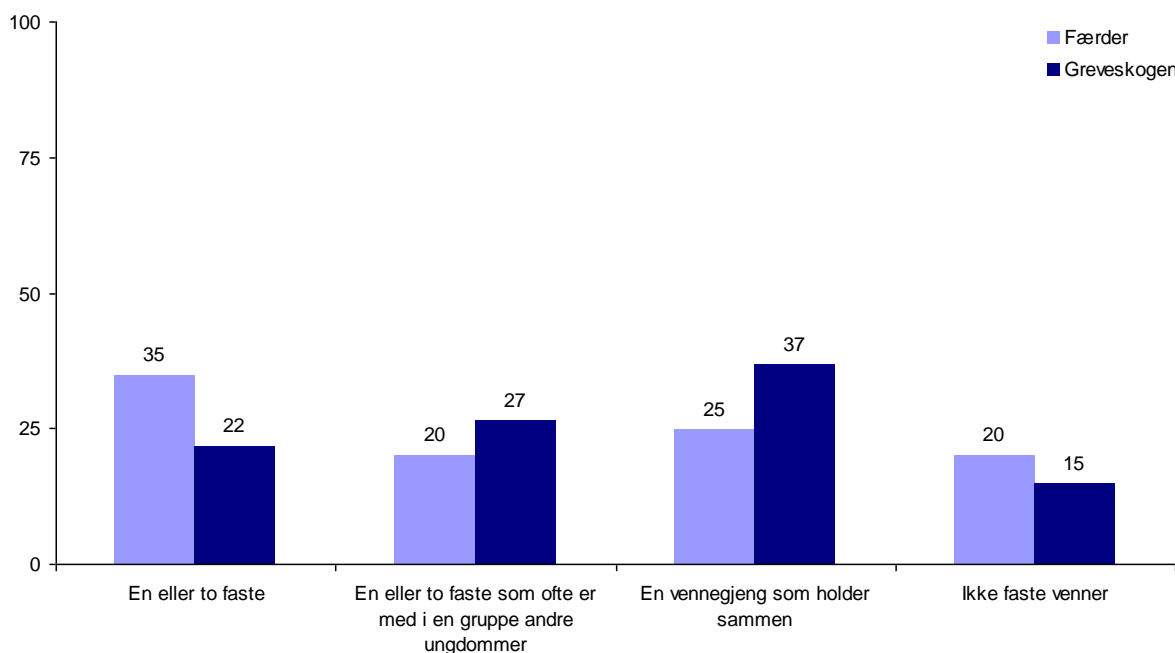
Venner er viktig i ungdomsårene. Det gir trygghet, stimulerer kognitive og emosjonelle ferdigheter, og det skaper en viktig sosial forankring i nærmiljøet. Vennerelasjoner bekreftes og utdypes på flere arenaer. Det skjer på skolen, når de er hjemme hos hverandre, og når de er sammen i mer formelle og uformelle fritidssammenhenger (Aagre 2003). Venner har en gjensidig involvering i forhold til hverandre, mens i forhold til voksne vil den unge forsøke å tilpasse seg den voksne. Med venner snakker man om forhold man ikke tar opp med foreldrene. Vennskap representerer en helt særegen, selvvalgt nærhet. Nettopp det at det er selvvalgt er det som er så viktig for den unge (Frønes 2006).

I alle kjente kulturer har man et begrep for venn. Gode vennskap bidrar til god utvikling, mens å avvises og å være ensom er strekt knyttet til fortvilelse, svekker selvbilde og ubehag hos personer flest. Det kan og føre til utvikling eller forsterkning av psykiske lidelser hos noen få (Kvelling 2008). Det å ha nære venner som man kan stole på anses som viktig i ungdomstiden. Tenårene er også den tiden hvor man etablerer sosiale nettverk og relasjoner utenfor familien. Å ha gode sosiale nettverk med jevnaldrende er viktig for å få støtte, fellesskapsfølelse og anerkjennelse, som igjen er viktig for identitetsutvikling og utvikling av sosial kompetanse (Robertson 2011). Ungdommene ble spurt om organiseringen av vennsamvær, hva som gir status blant vennene, nærheten og intimiteten til vennene og hvem de ville ha gått til dersom de hadde et personlig problem.

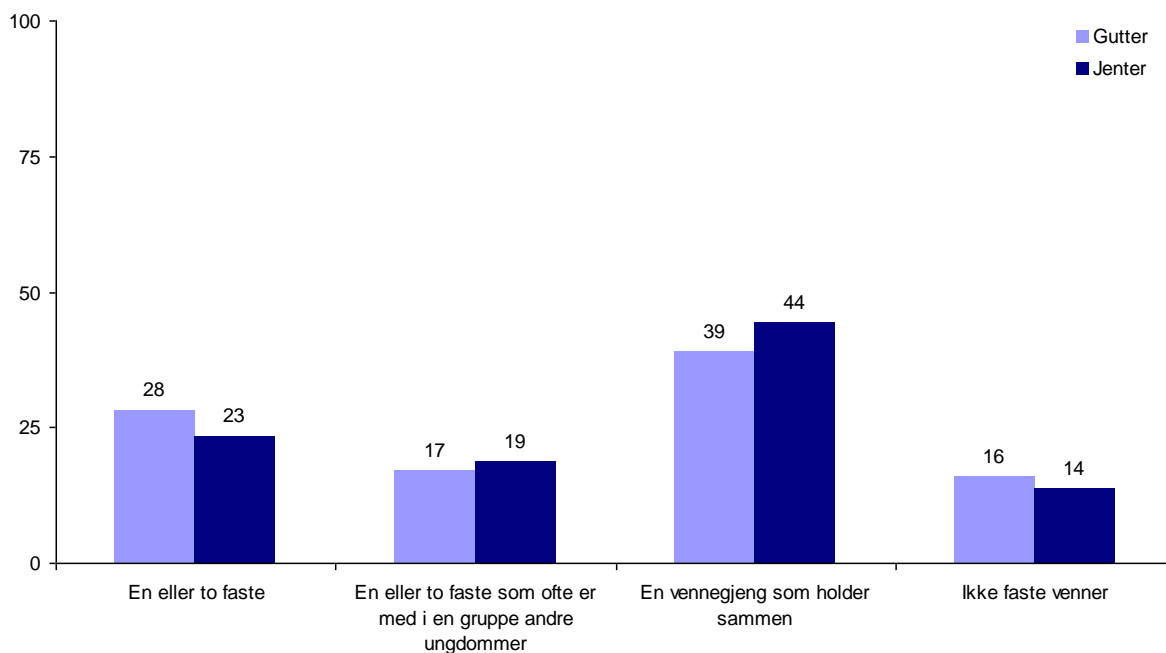
Ungdommene ble først bedt om å svare på når de er sammen med venner/kamerater, hvem de som oftest var sammen med. Tabellen er fordelt på ungdomskolene.

Tabellen viser at den mest vanlige formen for samvær blant ungdommene er en vennegjeng som holder sammen, spesielt blir dette tydelig på Kongseik skole hvor 52% av elevene oppgir at de er en vennegjeng som holder sammen. I snitt oppgir 26% av elevene at de er sammen med en eller to faste venner. Samtidig er det ungdom som har vanskeligheter med å skape faste relasjoner. 14% av elevene oppgir at de ikke har faste venner. Dette utgjør 169 ungdomsskoleelever. Neste tabell viser fordelingen av vennerelasjoner ved de to videregående skolene.

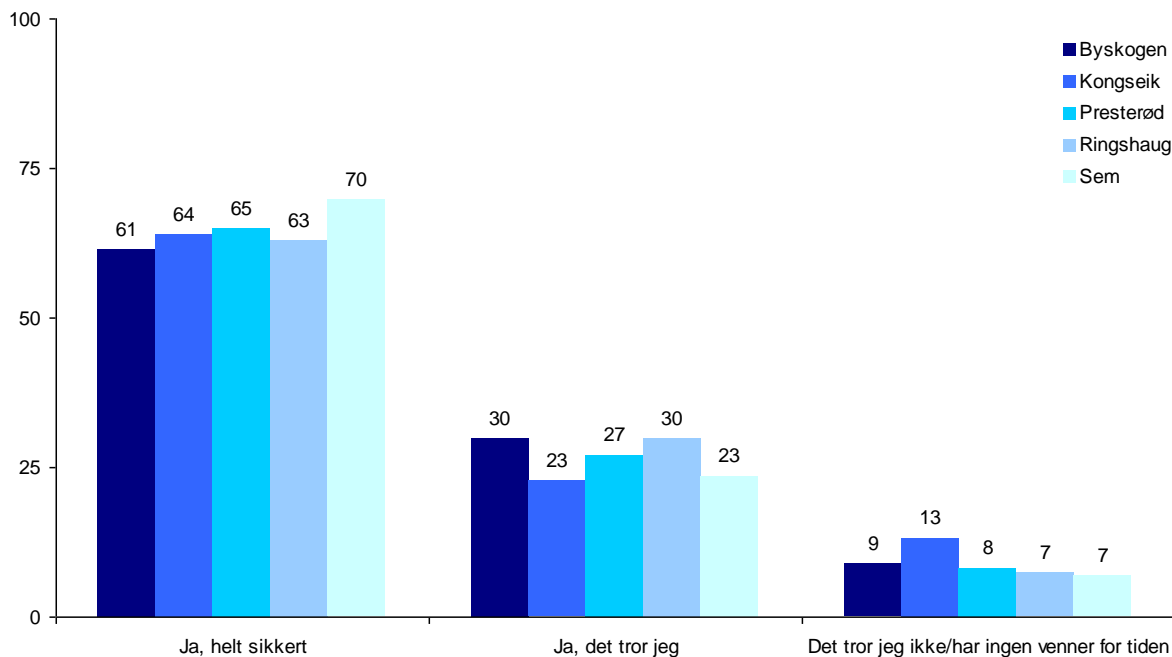

Tallene viser noe variasjon mellom skolene. Blant Færderelevne er det mest vanlig å være sammen med en eller to faste venner, mens blant Greveskogenelevne er det mest vanlig at en vennegjeng holder sammen. Det er også færre på Greveskogen videregående som oppgir at de ikke har faste venner, enn det er på Færder videregående. Totalt er det 76 elever ved de to videregående skolene som ikke har en fast venn. Vi har fordelt det samme spørsmålet på kjønn for å se om det er noen kjønnsforskjeller på ungdommens vennerelasjoner. Tabellen nedenfor viser fordelingen.

Flest jenter er med i en vennegjeng, 44% av jentene oppgir dette mot 39% av guttene. Det er også færrest jenter som oppgir at de ikke har en fast venn. 14% av jentene oppgir at de ikke har en fast venn, mens 16% av guttene det samme. Guttene tenderer til å være mer sammen med en eller to faste venner. 28% av guttene oppgir at de er sammen med en eller to faste, 23% av jentene oppgir tilsvarende. Tabellen tenderer til å gi et bilde hvor jentene har et større sosialt nettverk gjennom venner som holder sammen.

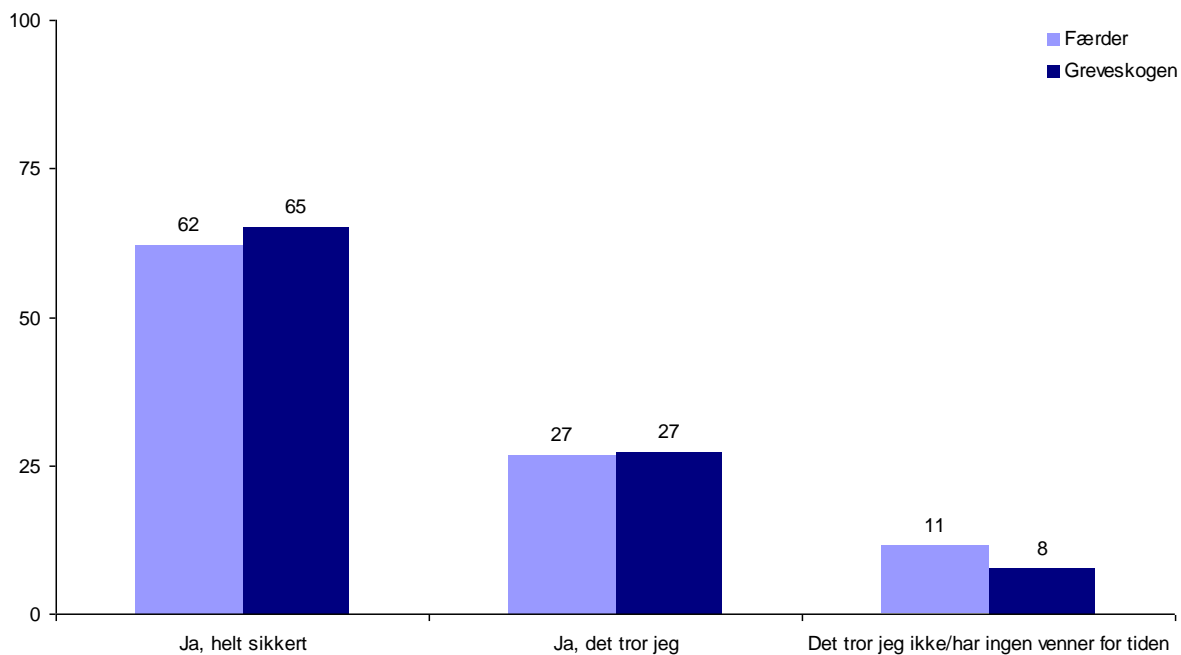
Ungdommene ble også spurt hvor fornøyd de var med vennene sine. 88% oppgir at de er fornøyd med vennene sine. Her var ikke kjønn av betydning. For å måle intimiteten i vennerelasjonen ble ungdommen bedt om å svare på om de har en venn de kan stole på, og som de kan betro seg til om alt mulig. Tabellen viser svarfordelingen blant ungdomskoleelevne.

De aller fleste elevene har en venn de stoler på, eller tror de har en venn de kan stole på. 93% av Sem elevene oppgir dette. Men det er en gruppe ungdommer som ikke har noen de stoler på eller ikke har en venn for tiden. Kongseik skiller seg her ut ved at 13% av elevene oppgir dette. Som nevnt innledningsvis er det grunn til bekymring når ungdom oppgir at de ikke har en venn. Det å ha noen å stole på eller å ha noen som har tillit til skaper gode relasjoner til andre. Å ha tillit til andre betyr at man tør å være åpen mot andre og dele av seg selv. Å ha gode relasjoner kan igjen bidra til tro på fremtiden (Aagre 2003). Det å ikke ha en venn man stoler på eller ikke vite om man har det kan igjen virke negativt inn på den unges liv.

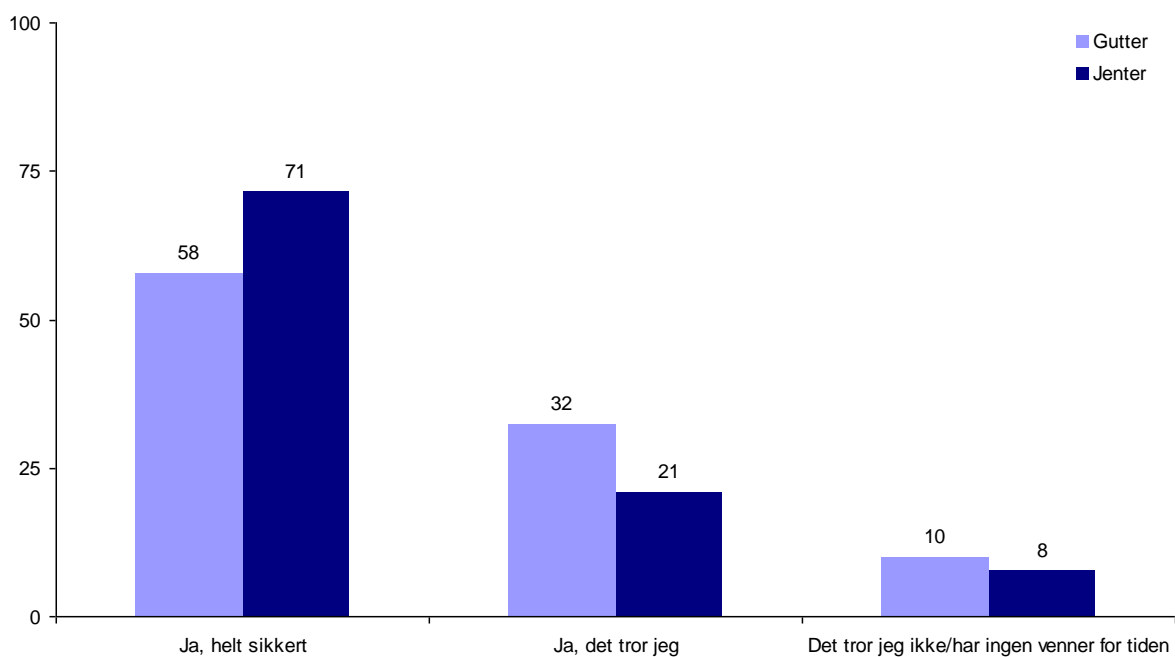
Avvisning fra jevnaldrende er en sterk indikator for tilknytning til avvikende ungdomsmiljøer og senere rusmisbruk og kriminalitet. Man antar at den sosiale utstøtingsprosessen fører til at barnet eller den unge søker tilknytning til andre med tilsvarende problemer. Studier viser at barn og unge med atferdsproblemer har dårligere jevnalderrelasjoner enn andre og knytter seg dermed til andre med tilsvarende problemer (Nordahl m.fl. 2005). Det å ikke ha gode venner kan bidra som risikofaktor til dårlig psykisk helse.

Vi har også spurt ungdommen på de to videregående skolene om de har en venn de stoler på og som de kan betro seg til. Tabellen nedenfor viser fordelingen.

Tallene viser noe av den samme tendensen som vi fant ved ungdomskolene. De aller fleste ungdommene oppgir at de har en venn helt sikkert som de stoler på, eller at de tror at de har det. 11% av Færderelevene og 8% av Greveskogenelevne oppgir at de ikke har det.

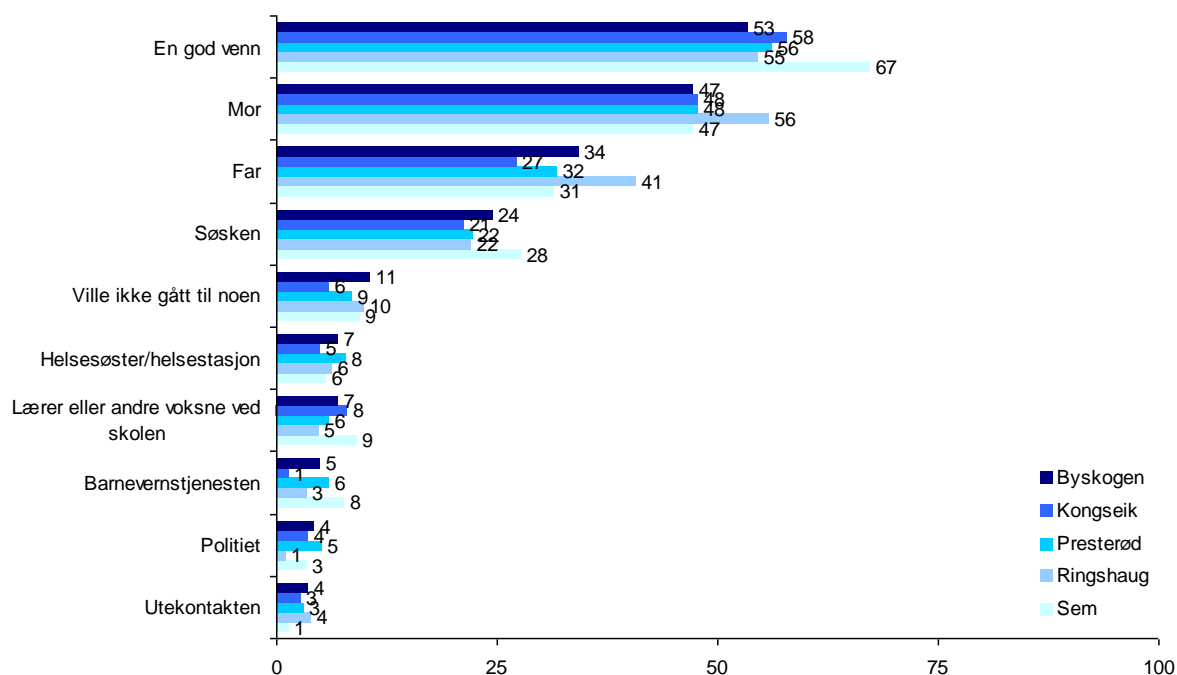
Vi har også sett på kjønnsfordelingen på dette spørsmålet. Resultatet er vist i tabellen nedenfor.

Tabellen viser at opplevelsen av intimitet i vennerelasjonen forskjellig om du er gutt eller jente. Jenter tenderer til å knytte spesielt sterke bånd til en nær venn eller venninne. Guttene tenderer til å være litt mer usikker på dette spørsmålet. 32% av guttene oppgir at ja de tror at de har en venn de kan stole på.

Vi har også sett på sammenhengen mellom om man har noen som man stoler på og hvem man som oftest er sammen med. Den største andelen av ungdommene som oppgir at de helt sikkert eller tror at de har en venn de stoler på, er med i en vennegjeng som holder sammen. Rundt 40% av ungdommene oppgir dette. Av de ungdommene som oppgir at de ikke har noen de stoler på oppgir 50% at når de er sammen med venner så er de sammen med en eller to faste som ofte er i med i en vennegjeng.

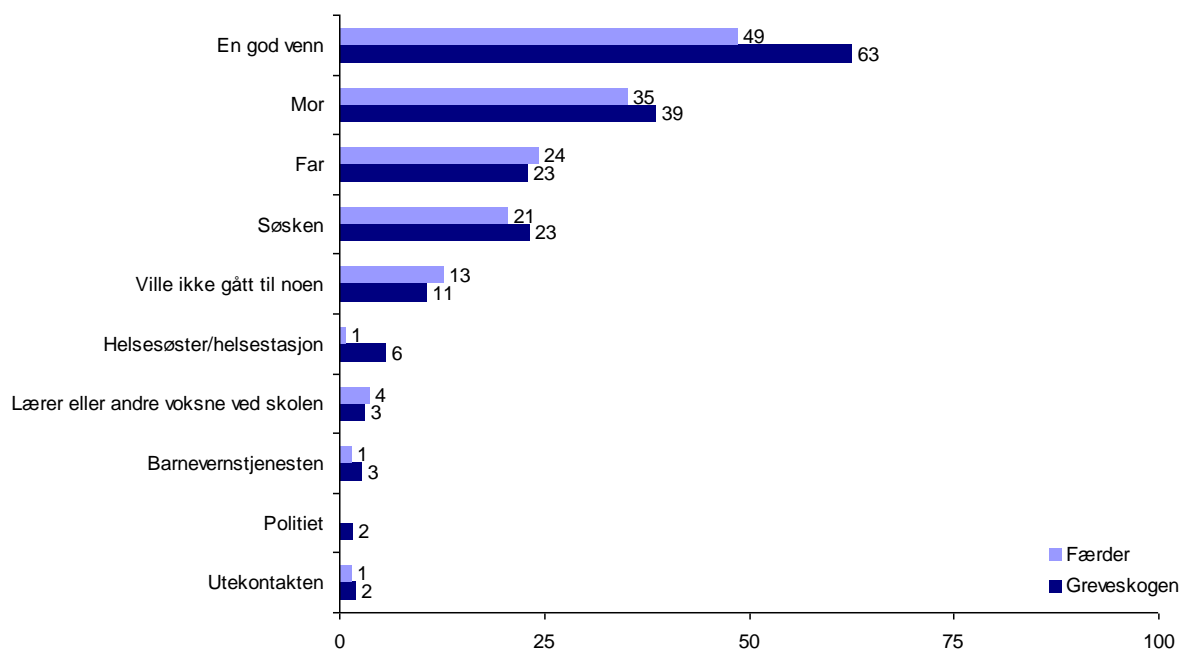
Videre ble ungdommene bedt om å svare på om dersom de hadde et tenkt problem og følt seg utenfor og trist, hvem ville de da snakke med, søkt hjelp hos. Svar alternativene var *ja, sikkert, ja, noen ganger og nei, aldri*. Ungdommene hadde her mulighet til å krysse av for flere personer. Tabellen viser de som har svart *ja, helt sikkert* og er fordelt på ungdomskolene.

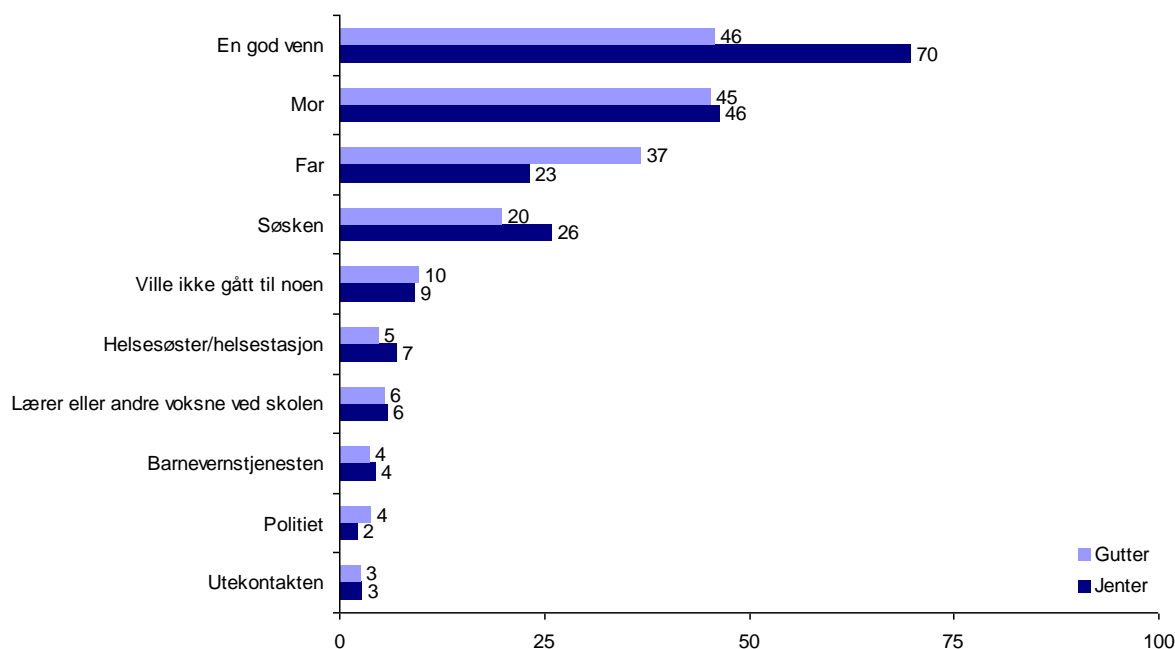
Tallene viser at en god venn er viktig for ungdommen når de har problemer eller føler seg utenfor og trist. Spesielt blir dette tydelig ved Sem skole hvor 67% av ungdommene oppgir dette. Mor er også en viktig omsorgsperson for ungdomskoleelevene. 56% av Ringshaugelevene oppgir at de helt sikkert ville snakket med mor hvis de hadde det vanskelig. Det er tydelig at ungdommen ville ha snakket med venner og familie fremfor mer

utenforstående personer som helsesøster, lærere etc. Det er også varierende mellom skolene. Noe ville også ha kontaktet politiet hvis de var i vansker. Men det er noen ungdommer som ikke ville ha snakket med noen. I snitt er 9% av ungdommene som har oppgitt dette, som utgjør 97 elever. Om dette er fordi de ikke har noen å snakke med eller fordi de ikke vill snakke med noen sier ikke tallene noe om.

Andel som helt sikkert ville snakket med ulike personer eller instanser ved et personlig problem, fordelt på videregående skole.

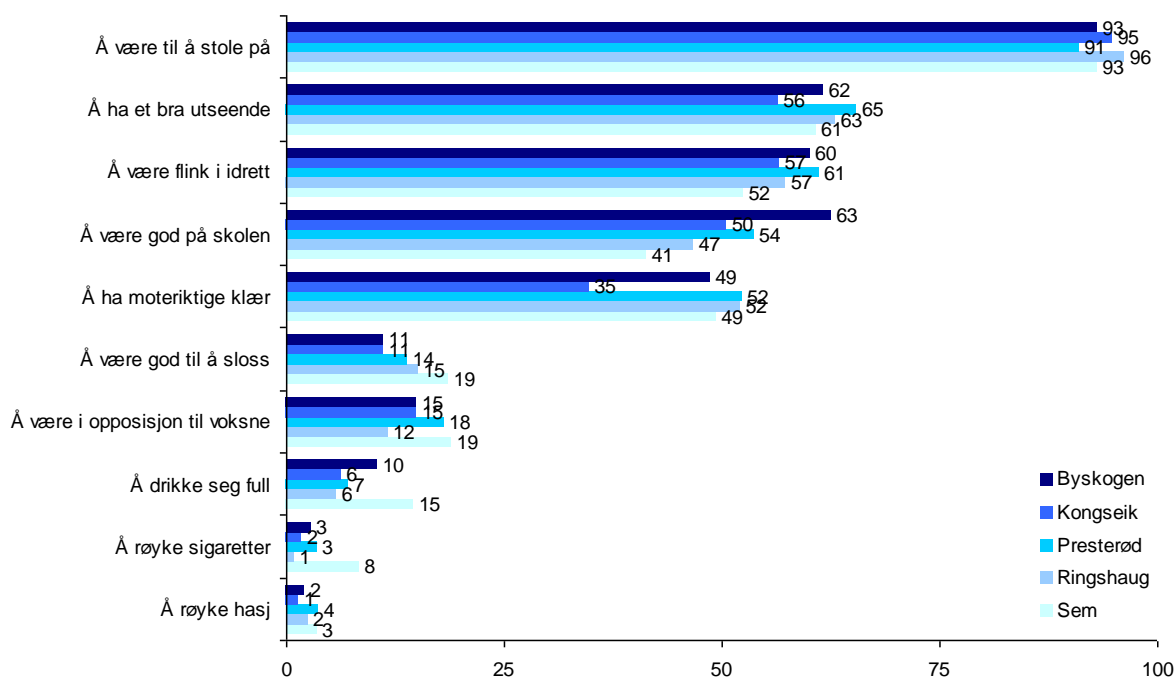

Tabellen viser noen av de samme tendensene som vi fant ved ungdomskolene. Også her ville de aller fleste snakket med en god venn. 63% av elevene ved Greveskogen videregående oppgir dette. Mor er også en viktig omsorgsperson for elevene ved de to videregående skolene. Om man ville snakket med far eller søsken er omtrent likt. Et litt høyere prosentantall av elevene på videregående skole ville ikke ha snakket med noen, kontra ungdomskolene. Dette utgjør 54 elever som oppgir at de ikke ville ha snakket med noen. Ungdommene ville i liten grad benyttet seg av eksterne tjenester som helsesøster, lærere, barnevernstjenesten, politiet eller utekontakten. Vi har også sette på svarfordelingen mellom kjønnene. Tabellen på neste side viser fordelingen.

Den mest markante kjønnsforskjellen tydeliggjør seg når det kommer til venner. Hele 70% av jentene ville ha snakket med en venn, mens 46% av guttene oppgir at de ville det samme. Omtrent like mange ville ha snakket med mor, mens flere gutter enn jenter ville ha snakket med Far. Litt flere jenter ville ha snakket helsesøster/helsestasjonen. 7% av jentene oppgir dette, mens 5% av guttene oppgir tilsvarende. Det er ingen kjønnsforskjeller på om man ville snakket med lærere, barnevernstjenesten eller utekontakten. Flere gutter enn jenter ville ha snakket med politiet, kun 2% av jentene oppgir at de ville ha gått til politiet.

Fordi venner er spesielt viktig i ungdomstiden er det interessant å spørre hva som gir status i vennegjengen. Videre analyse viser at for enkelte av disse handlingene/egenskapene endrer holdningene seg mellom skolene og alder. Svaralternativene var *øker statusen mye*, *øker statusen litt*, *har ingen betydning*, *minker statusen litt* og *minker statusen mye*. Tabellen viser andelen som har svart at egenskapen/handlingen *øker statusen og mye* eller *øker statusen litt*. Ungdommene kunne også krysse av på flere punkter. Tabellen er fordelt på ungdomskolene.

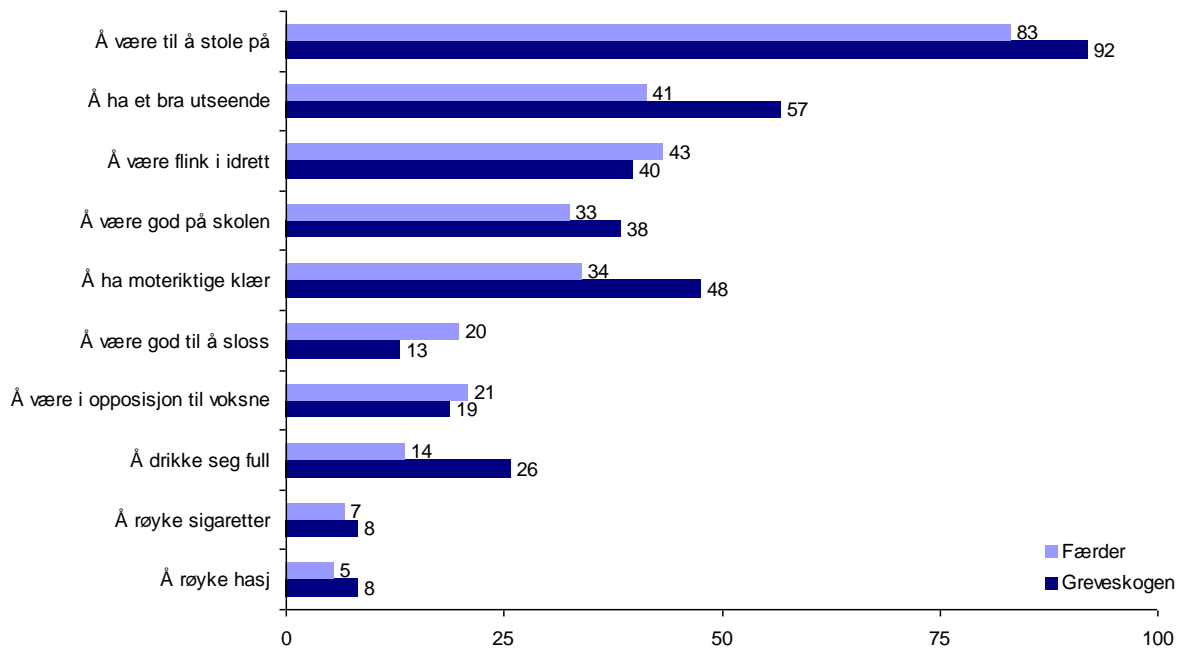

Tallene viser at det er tidvis stor variasjon mellom skolene på hva som gir status blant elevene. Å være til å stole på skiller seg ut i tabellen, ved at tilnærmet alle ungdommene på alle ungdomskolene oppgir at det øker statusen blant ungdommen. Hele 96% av Ringshaugellevnene har oppgitt dette. Å ha et bra utseende opplever ungdommen også som viktig. 65% av Presterødelevnene oppgir at utseende gir status, 56% av Kongseikelevnene oppgir tilsvarende. Å være flink i idrett er også noe som godt over halvparten av elevene oppgir gir status. 63% av elevene ved Byskogen skole oppgir at det å være god på skolen gir økt status, det skiller seg fra Sem skole hvor 41% av elevene oppgir det samme. Samme spennet av variasjon mellom skolene finner vi også når vi spør om moteriktige klær gir status. 52% av elevene ved Ringshaug og Presterød skole oppgir at moteriktige klær gir status, mens bare 35% av elevene ved Kongseik skole oppgir det samme. Når det kommer til handlinger som normalt ikke anerkjennes av foreldre og andre voksne så synker også holdningen til om disse handlingene gir status blant andre ungdommer. Det er få prosent av elevene som oppgir at det å være god til å sluss gir status, i snitt er det 14% av ungdomskoleelevene som oppgir dette. Det å være i opposisjon til voksne er heller ikke en holdning som mange elever mener gir status i vennegjengen. Minst status er det å røyke hasj blant ungdommene, etterfulgt av det å røyke sigaretter og drikke seg full.

Når vi ser på hva som minker statusen i vennegjengen bekrefter dette det bilde som tabellen ovenfor gir. 74% av ungdomsskoleelevene oppgir at å røyke minker statusen i vennegjengen, 66% av elevene oppgir at det minker statusen å drikke seg full. Å røyke hasj er den

handlingen som flest oppgir minker statusen i vennegjengen, 79% av ungdomsskoleelevene oppgir at det minker status. Å være god til å slåss er heller ikke noe ungdommene er opptatt av. 61% oppgir at dette er ikke av betydning for statusen i vennegjengen. 25% oppgir at det ikke gir status. Den samme tendensen ser vi til det å være i opposisjon til voksne. 63% oppgir at det ikke er av betydning, 11% oppgir at det minker statusen.

Tabellen nedenfor viser fordelingen av hva som gir status på videregående skole.

Hva som gir status endrer seg noe fra ungdomskolen nivå til videregående skole. Fortsatt er det å være til å stole på det som flest ungdommer mener gir status, 92% av Greveskogenelevene oppgir det. Det er flere som oppgir at det å ha et bra utseende gir status blant Greveskogenelevene, enn ved Færderelevene. Den samme tendensen ser vi når det kommer til om moteriktige klær gir status. Det kan være nærliggende å tenke seg at det å ha bra utseende også dreier seg om å ha moteriktige klær. I likhet med elevene fra ungdomskolene er handlinger som normalt anerkjennes blant foreldre eller andre voksne noe som flertallet mener gir status blant ungdommene. Greveskogenelevene skiller seg her ut ved at 26% av elevene oppgir at det gir status å drikke seg full.

Når vi ser på handlinger som ikke er av betydning for statusen i vennegjengen eller hva som minker statusen, er det også her noen handlinger som skiller seg ut. 58% av videregåendeelevene oppgir at det ikke er av betydning om de røyker for statusen i vennegjengen, 34% oppgir at det minker statusen. Den samme tendensen ser vi til det å drikke

seg full. 77% av elevene oppgir at dette ikke er av betydning eller at det minker statusen i vennegjengen. Å røyke hasj er den handlingen flest ungdommer oppgir minker statusen, 53% av elevene rapporterer dette. For de fleste ungdommene er det ikke av betydning om man er god til å slåss eller ikke. 71% av ungdommene oppgir at det ikke er av betydning for statusen, 12% oppgir at det minker statusen. Ungdommen er heller ikke opptatt av om man er i opposisjon til voksne. 65% oppgir at det ikke er av betydning, 14% oppgir at det minker statusen.

Når vi sammenligner hva guttene og jentene oppgir av hva som gir status er det noen punkter som viser ulike holdninger blant kjønnene. Å være flink i idrett er et av dem. 63% av guttene oppgir dette, mens 44% av jentene oppgir det samme. Det samme ser vi når vi spør om det å være god på skolen gir status. 51% av gutten oppgir dette, mens 43 % av jentene oppgir tilsvarende. Mens 50% av jentene mener at å ha moteriktige klær gir status, 43% av guttene har svart tilsvarende. Den største forskjellen mellom kjønnene finner vi når vi spør om å være god til å slåss gir status. 23% av guttene oppgir dette, mens kun 6% av jentene oppgir det samme.

Når vi ser resultatene samlet ser vi at det er en tendens til at de holdningene som flest foreldre ville sette pris på gir noe mindre status fra ungdomskolen til videregående nivå. Det er naturlig å tenke seg at her ville det være forskjell på hva en elev i 8 klasse oppgir og hva en elev i 10 klasse oppgir. Det sier ikke vårt materiale noe om, men vi kan registrere at det endres fra ungdomskolen til videregående skole. Vi fant også at handlinger som signaliserer utprøving og opposisjon øker noe fra ungdomskolen til videregående skole.

2.3 Nærmiljøet

En del av ungdommens bakgrunn og ressurser vil være nærmiljøet til ungdommen.

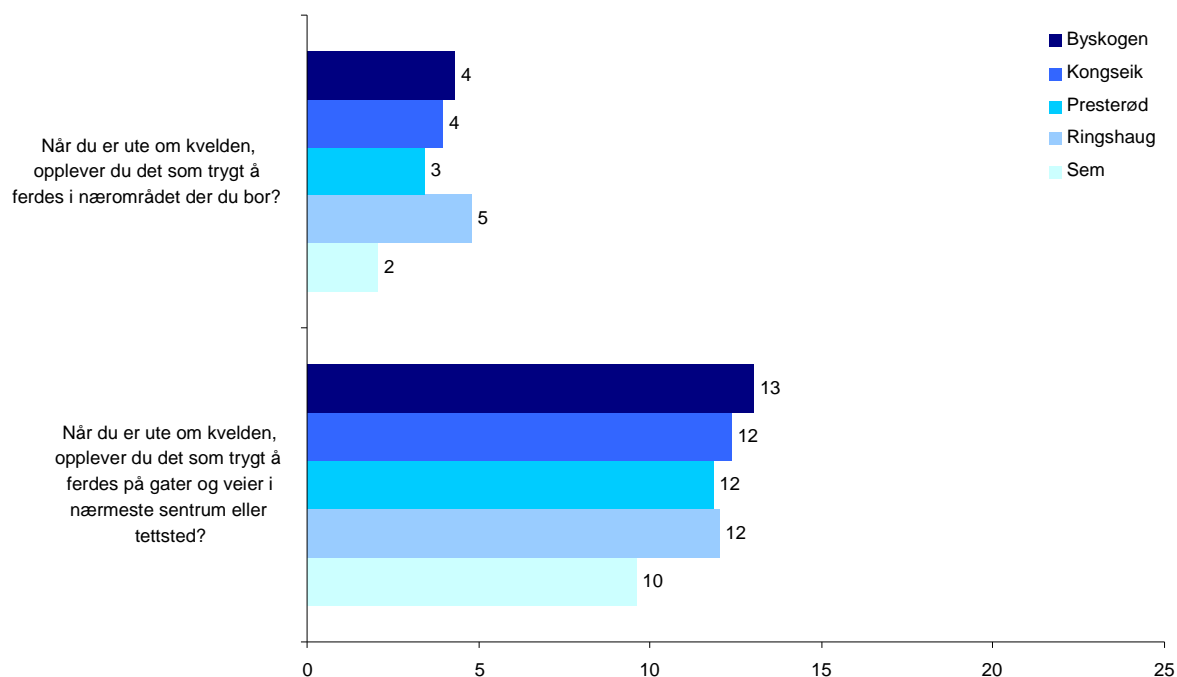
Nærmiljøet omfatter familien, venner, skolen, idrettslaget og andre fritidsarenaer. Kort sagt det eller de miljøene ungdommen daglig oppholder seg i. Selv om den unge kan møte motstridende forventinger i disse miljøene, og selv om forskjellige ungdommer i det samme nærmiljøet kan ha vidt forskjellige verdier og meninger, er tanken at nærmiljøet likevel skaper noe felles(samfunnsveven.no). Tidligere i kapitlet har vi blitt presentert for begrepet sosial kapital. Sosial kapital kan anvendes både som kjennetegn ved individet, og det sosiale miljøet som den unge vokser opp i.

Sosial kapital utvikles ved at de som bor der investerer tid og krefter i miljøet, og at dette kommer alle til gode. Når bolig prisene stiger i ressursrike nabolag rundt gode skoler, betyr det at foreldrene som flytter ditt, både søker en god skole og andre skoleorienterte foreldre, og at de har tilgang på økonomisk og kulturell kapital. Disse kapitalorienterte flytteprosessene kan innebære økende sosiale forskjeller ved at enkelte områder tappes for ressurser, mens andre får tilført innbyggerne med økonomisk og kulturell kapital (Frønes og Strømme 2010). Et nærmiljø med størst mulig variasjon av de ulike kapitalformene er det som gir best grunnlag for den sosiale utviklingen. Dette er noe kommunen må ta hensyn til når det skal lages nye planer for blant annet stedsutvikling, skolestruktur og sentrumsplaner.

Nærmiljøet bør være et sted ungdommen føler at de blir beskyttet og får støtte. Men ungdom kan også føle seg utrygge når de ikke er under foreldrenes beskyttelse eller beskyttelsen til andre voksne som bryr seg om dem. I undersøkelsen har vi spurt ungdommen om hvordan de trives i nærmiljøet sitt. Vi har spurt hvor fornøyde de er med lokal miljøet og om de opplever det som trygt å ferdes i nærområdet. Vi har også spurt om dersom de fikk barn om de kunne tenke seg å la barna sine vokse opp der de selv bor nå.

På spørsmålet på hvor fornøyde ungdommen er med lokalmiljøet oppgir ungdomskoleelevene ganske likt på de ulike skolene. Elevene på Presterød- og Ringshaugskole er mest fornøyd med lokalmiljøet, 77% av elevene oppgir dette. Deretter følger Byskogenelevne, hvor 75% av elevene oppgir at de er fornøyd med lokal miljøet, 70% av Kongseikelevne oppgir tilsvarende. Elevene på Sem skiller seg ut med at kun 55% oppgir at de er fornøyd med lokalmiljøet. Når vi ser på fordelingen på videregående skole fant vi noe lavere rapportering. 58% av Færderelevne oppgir at de er fornøyd med lokal miljøet, mens 67% av Greveskogenelevne oppgir det samme. Disse tallene forteller ikke Tønsberg kommune hvordan deres ungdommer trives i sitt lokal miljø på videregående nivå da elevene kommer fra hele fylket, og det er ikke oppgitt hvilken kommune de bor i. Vi fant ingen markante kjønnsforskjeller på dette spørsmålet.

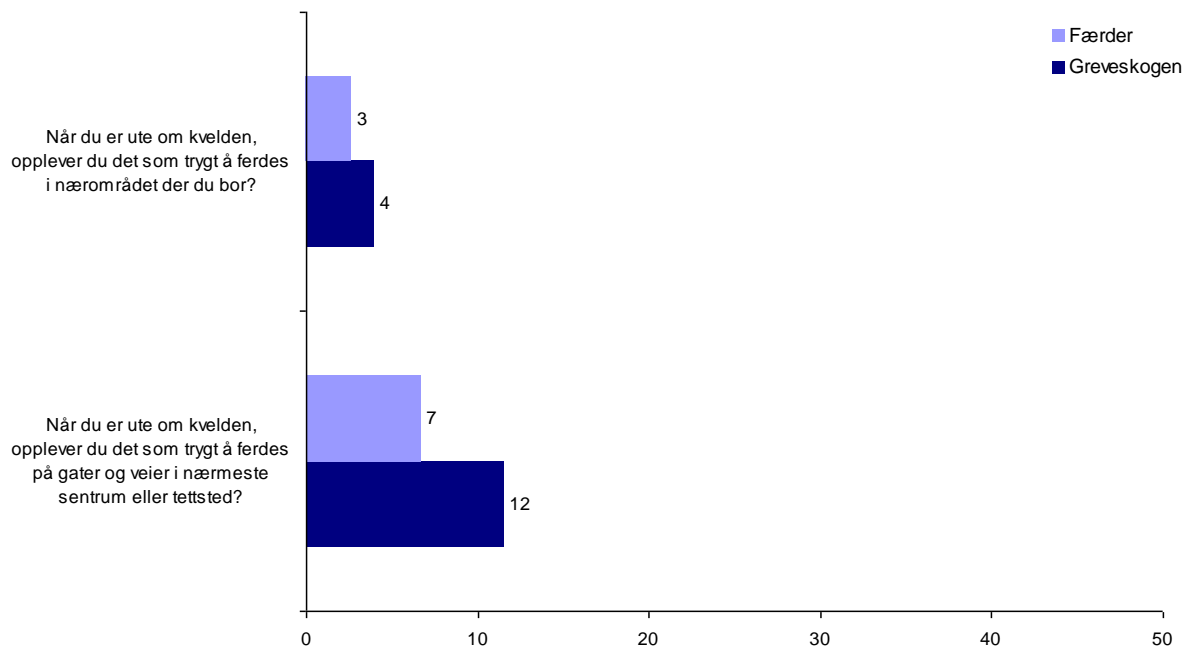
Vi har også bedt ungdommen svare på om de opplever det som trygt å ferdes i nærområdet der de bor og om de opplever det som trygt å ferdes på gater og veier i nærmeste sentrum eller tettsted. Svaralternativene *ja, svært trygt, ja, ganske trygt, usikker* og *nei, jeg føler meg utrygg*. Tabellen viser andelen som har svart *nei, jeg føler meg utrygg*, fordelt på ungdomskolenivå.

Det er svært få som oppgir at de føler seg utrygge når de ferdes i nærmiljøet om kvelden. Kun 2% av Semelevene oppgir at de føler seg utrygge. Semelevene har også den laveste rapporteringen når vi spør om de føler seg utrygge når de ferdes i nærmeste tettsted eller sentrum på kvelden. 10% av Semelevene oppgir dette, mens 13% av Byskogenelevene oppgir tilsvarende.

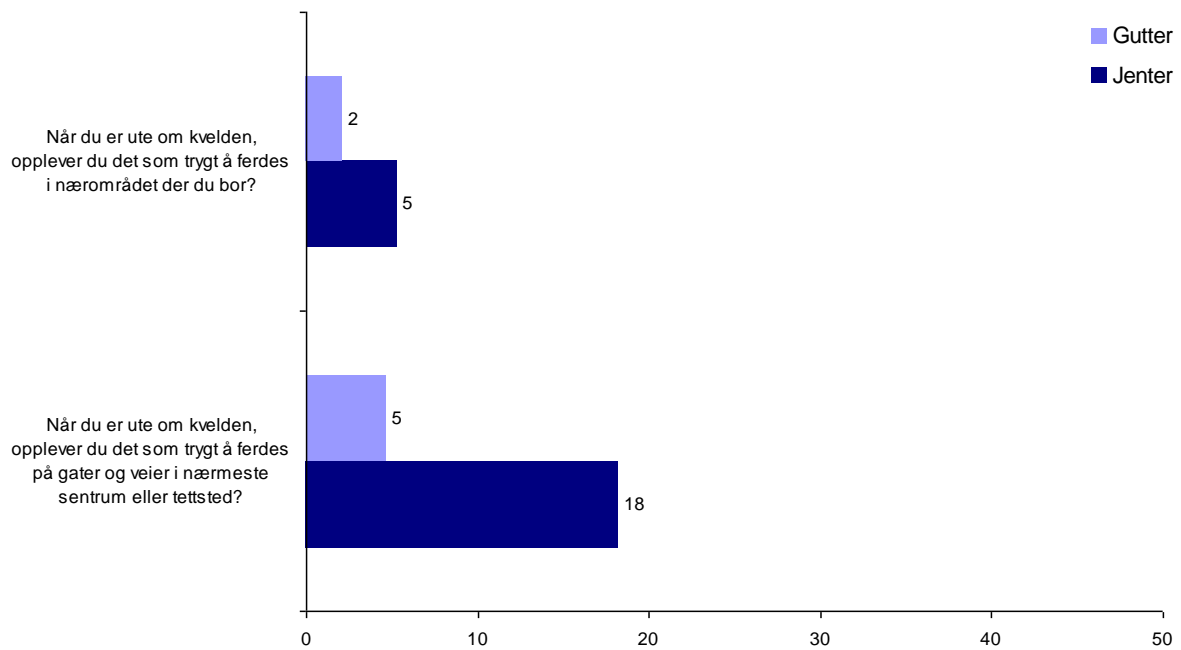
Når vi legger til de som har svart at de er usikre på om det er trygt å ferdes i nærmiljøet øker antallet. 19% av ungdomsskoleelevene oppgir at de enten er usikre eller ikke opplever det som trygt å ferdes i nærmiljøet. Når vi legger til de som føler seg usikre på at det er trygt å ferdes i nærmeste tettsted eller sentrum blir dette særlig markant. 50% av ungdomsskoleelevene oppgir at de er usikre eller ikke opplever det som trygt å ferdes i nærmeste tettsted eller sentrum.

Tabellen på neste side viser andelen som har svart tilsvarende blant elevene ved videregående skole.

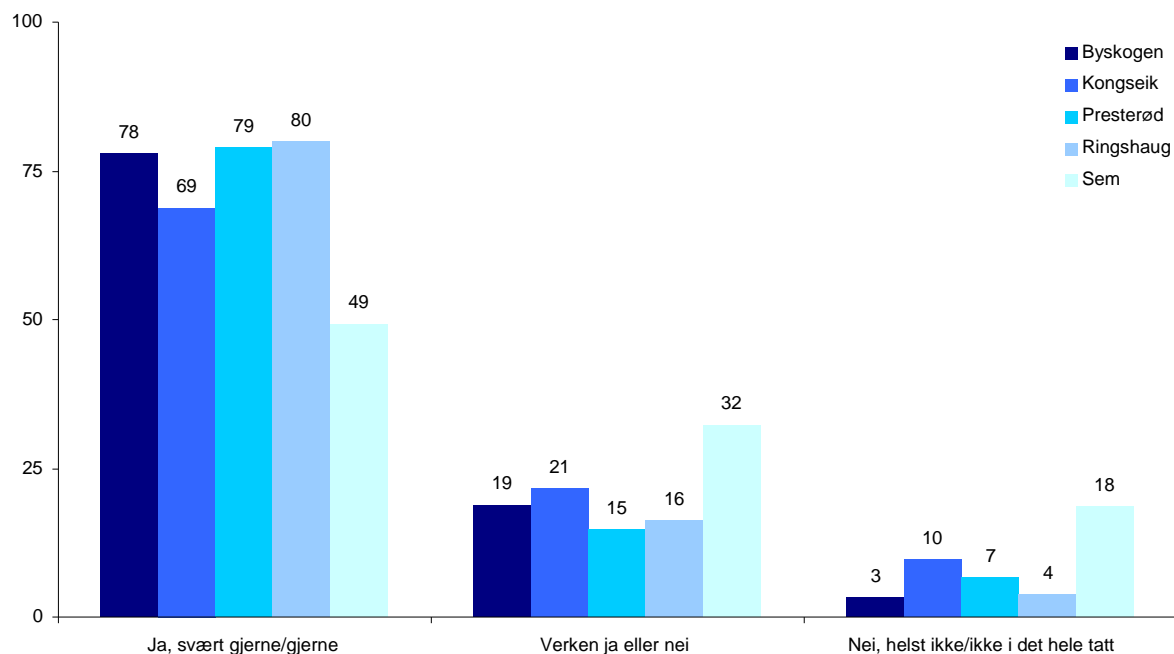
Svært få av videregående elevene oppgir at de føler seg utrygge når de ferdes i sitt nærmiljø om kvelden. Noen flere opplever det som mer utrygt når de ferdes i nærmeste sentrum eller tettsted om kvelden. Spesielt blir dette tydelig blant elevene ved Greveskogen skole. Her oppgir 4% av de føler seg utrygge i nærmiljøet sitt om kvelden, mens 12 % oppgir at de føler seg utrygge i sentrum eller nærmeste tettsted. Når vi legger til de elevene som rapporterer at de er usikre øker andelen. 16% av elevene oppgir at de er usikre eller ikke opplever at det er trygt nærmiljøet. 36% av elevene oppgir at de er usikre eller ikke opplever at det trygt å ferdes i nærmeste sentrum eller tettsted. Når ser dette i sammenheng med hva vi fant blant ungdomsskoleelevene viser tallene at videreg endelever opplever nærmiljøet og sentrum som noe mer trygt. Dette henger trolig sammen med alder.

Vi har også sett på svarfordelingen på kjønn. Det er nærliggende å tenke at jenter føler seg mer utrygge om når de ferdes ute om kvelden. Tabellen viser andelen som oppgir at de føler seg utrygge.

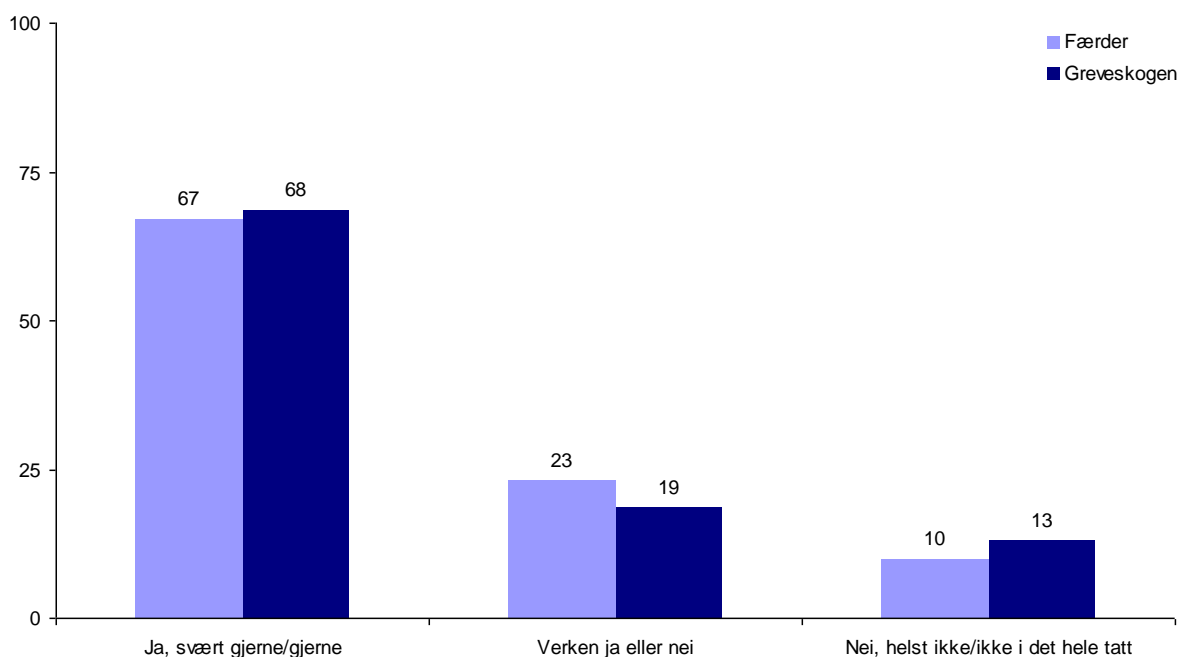

Tallene viser nettopp at jentene føler seg mer utrygge når de ferdes ute om kvelden, både i sitt nærområde, men også i sentrum og nærmeste tettsted. Spesielt blir dette tydelig når vi spør om de opplever det som trygt å ferdes i sentrum eller nærmeste tettsted. 5% av guttene oppgir at de ikke opplever det som trygt, mens 18% av jentene oppgir tilsvarende. Hvorfor så mange flere jenter enn gutter opplever det som utrygt å ferdes ute på kvelden forteller ikke tallene, men det er mulig dette henger sammen med mediens fokus på overfallsvoldtekter sommeren og høsten 2011.

Som et mål på om ungdommen trives der de bor i ble elevene spurt om de kunne tenke seg å bo i det nærmiljøet de bor i nå hvis de fikk barn. Tabellen nedenfor viser ungdomskolene.

Både Byskogen, Presterød og Ringshaug elevene ser ut til å trives godt der de bor. Mellom 78 og 80% av elevene oppgir at de kunne tenke seg å la barna sine vokse opp i det nærmiljøet der de selv bor nå. 69% av Kongseikelevne oppgir tilsvarende. Semelevne skiller seg ut ved at 49% av elevene oppgir at de kunne tenke seg det, her oppgir også 32% av elevene at de både verken eller kunne tenke seg å la barna vokse opp i nærmiljøet der de selv bor. 18% av Semelevne oppgir at de helst ikke vil la barna sine vokse opp i nærmiljøet de bor nå. Tabellen nedenfor viser fordelingen på videregående skole.

De fleste av elevene ved de to videregående skolene kan tenke seg å la barna sine vokse opp der de nå bor. Inndelingen forteller oss ikke hvor disse ungdommene bor, eller eventuelt hva med nærmiljøet de liker eller misliker. Vi har også fordelt svarene på kjønn. Vi fant ingen markante kjønnsforskjeller.

2.4 Oppsummering

Familie

Ungdom i Tønsberg stoler på foreldrene sine, og de fleste opplever at foreldrene også stoler på dem. En liten gruppe ungdommer velger å holde fritiden sin skjult for foreldrene. De aller fleste foreldrene ser også ut til å vite hvor ungdommen er og hvem de er sammen med i fritiden sin. Dette endres noe når de begynner på videregående skole. De fleste ungdommene har som regel eller alltid avtale om innetider. Etter hvert som ungdommene blir eldre avtar dette noe. De fleste ungdommer oppgir at de har omtrent 20 til 500 bøker i hjemmet. En liten gruppe har mer enn 500 bøker. Det er få hjem hvor ungdommen oppgir at de ikke har noen bøker. Stort sett opplever de fleste ungdommer at familien har god råd, at foreldrene kan betale for aktiviteter som de vil være med på og betale for det nødvendigste i hverdagen. Men noen ungdommer oppgir at de ofte eller noen ganger opplever at familien har dårlig råd, at de ikke kan være med på aktiviteter som de ønsker eller at foreldrene ikke kan betale for det nødvendigste i hverdagen.

Venner

Den er mest vanlige samværsformen for ungdommen er å være sammen i en vennegjeng. Men det er noen ungdommer som oppgir at de ikke har noen faste venner som de er sammen med. Det er flest jenter som er med i en vennegjeng, og det er flere gutter enn jenter som oppgir at de er sammen med en eller to faste venner. Jenter tenderer til å knytte spesielt sterke bånd til en nær venn eller venninne. Guttene tenderer til å være litt mer usikker på dette spørsmålet. De aller fleste ungdommene er fornøyde med vennene sine og har en venn som de stoler på. Men det er en liten gruppe ungdommer som oppgir at de ikke har noen venner som de stoler på og som de kan fortelle alt til. Venner er viktige når ungdommen føler seg utenfor og trist. For mange ungdommer er mor også en viktig omsorgsperson om de går til når de er lei seg. De fleste jentene ville ha gått til en venn, mens guttene ville også i like stor grad gått til far eller mor.

Analysen viser at den største andelen av ungdommene som oppgir at de helt sikkert eller tror at de har en venn de stoler på, er med i en vennegjeng som holder sammen. Rundt 40% av ungdommene oppgir dette. Av de ungdommene som oppgir at de ikke har noen de stoler på oppgir 50% at når de er sammen med venner så er de sammen med en eller to faste som ofte er i med i en vennegjeng.

Nærmiljø

De fleste ungdommene er fornøyde med lokalmiljøet og kunne også tenke seg å la sine egne barn vokse opp der. Det er svært få ungdommer som opplever at det utrygt å ferdes i nærmiljøet, noen flere elever oppgir at de føler seg utrygge når de ferdes i nærmeste sentrum eller tettsted. Dette blir spesielt markant blant ungdomsskoleelevene. Halvparten av elevene oppgir at de er usikre eller ikke føler seg trygge når de ferdes i nærmeste sentrum eller tettsted. Jentene føler seg mer utrygge enn det guttene gjør.

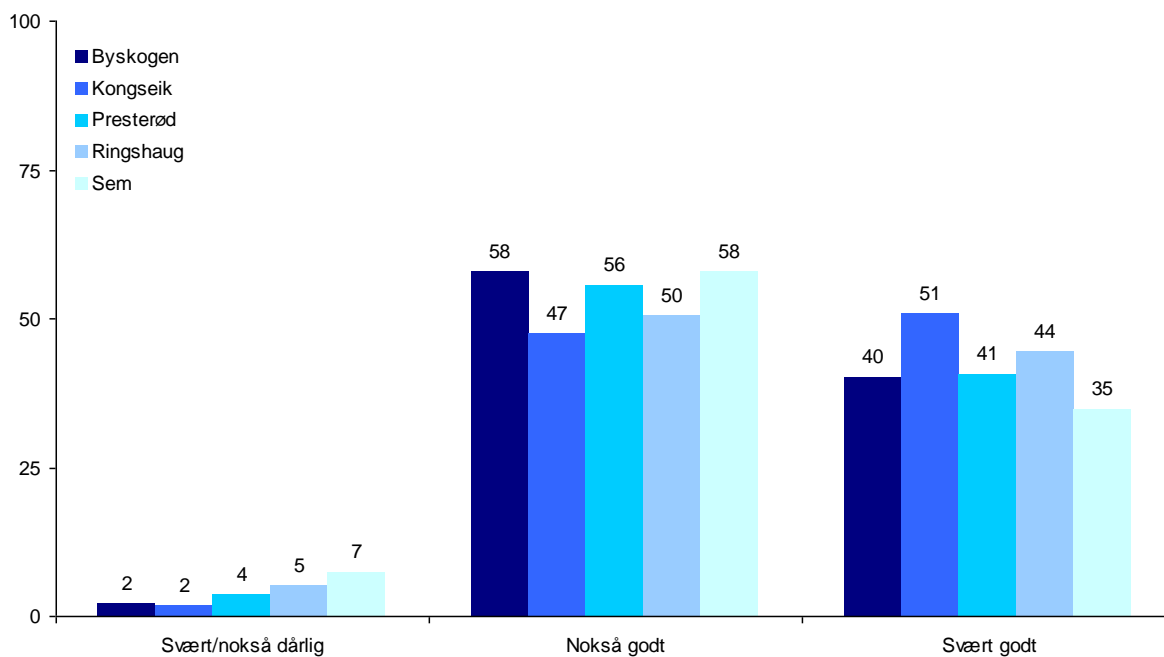
3 Skole

Vi bruker ofte å betegne det norske samfunnet som et utdanningssamfunn. Kravene til kompetanse gjør inngangen til voksensamfunnet mer komplisert, og ungdommens utdanning blir grunnleggende for deres integrasjon i yrkeslivet. Det forventes at ungdom tar utdanning i det minste til man er opp i mot tjueårene, hvor de høyere nivåene bygger på de lavere. Skolen har i stor grad gjennomsyret barns nåtid og fremtid. Dette gjør at skolen er en viktig del av ungdommens hverdag og fortsetter å være det inn i voksenlivet. Å lykkes i utdanningssystemet forstås som inngangen til et godt livsløp, og mislykkes som mulig fremtidig marginalisering. Bruken av begreper som kulturell og sosial kapital illustrerer kunnskapssamfunnets logikk hvor kulturelle og sosiale ressursene blir like viktige som de økonomiske (Frønes og Strømme 2010). Men ungdom vil komme fra ulik bakgrunn med ulik ressursfordeling. Noen vil komme fra miljøer med rik tilgang til både økonomisk og kulturell kapital. En annen gruppe vil ha en solid økonomisk kapital, men liten kulturell kapital, eller man kan ha en solid kulturell kapital uten og nødvendigvis ha økonomisk kapital. Gruppen med størst vanskeligheter på skolen er ungdom som kommer fra miljøer hvor både den kulturelle og den økonomiske kapitalen er mangelfull (Aagre 2003).

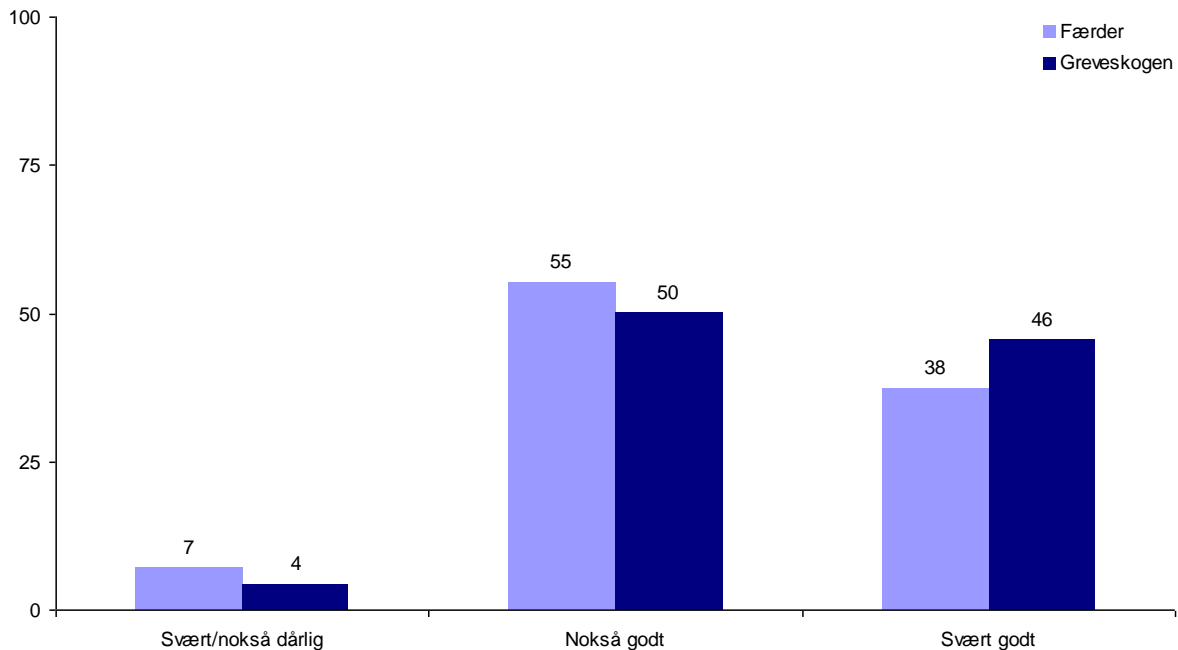
Kulturell kapital overføres først og fremst gjennom familien, og kan også betegnes som utdanningskapital, fordi den består i kunnskap og formelle utdanningstitler. Forenklet gir den kulturelle kapitalen en kompetanse til å kunne mestre forskjellige områder eller et mer spesifikt område (Aagre 2003). Men det handler ikke bare om hvorvidt foreldre med forskjellig utdanningsnivå lærer barna sine bokstaver og tall før de begynner på skolen eller ikke. Foreldre med høy utdanning er i stand til både å overføre til sine barn grunnlaget for å utvikle ferdigheter som er viktige for å lykkes i skolen og positive holdninger til skolen. Ungdommens skoleprestasjoner blir dermed direkte relatert til den form for kulturell kapital de har (Karlsen Bæck 2007). Ungdommens kulturelle kapitalbakgrunn vil komme til uttrykk på skolen gjennom deres prestasjoner. Dermed vil skolen virke både integrerende og marginaliserende. Den er integrerende fordi den skaper en møteplass som mye annet sosial fellesskap springer ut i fra, og er med på å skape trivsel og tilhørighet. Den er marginaliserende fordi den blinker ut ungdom som har problemer med samspill med andre og som får et svekket selvbilde som følge av faglig nederlag. På ungdomskolen blir dette særlig tydelig gjennom viktigheten av popularitet på skolen, utstøting, vennskap og ensomhet. På videregående skole blir ikke dette synlig på samme vis. De som detter av lasset her gjør det til forskjellige tider og blir individuelle saker for skolen (Aagre 2003).

Det er en klar sammenheng mellom sosial bakgrunn og utdanningsprestasjoner blant norske elever. Internasjonal forskning viser det samme. Denne typen forskjeller har vært forklart på en rekke ulike måter og med utgangspunkt i faktorer som verdi, kultur, økonomi, normer, tradisjoner, intelligens og egenskaper ved skolene. Noen av disse forklaringene legger vekt på foreldrenes og hjemmets rolle gjennom å understreke at foreldre overfører til barna sine verdier, kultur, materielle ressurser og så videre. Foreldre er ikke bare viktige gjennom det de overfører til barna sine, de er også viktige gjennom sin direkte involvering i barnas skolegang og gjennom sin interaksjon med skolen. Noen ganger skjer dette ansikt til ansikt mellom foreldre og skoleansatte, som for eksempel på foreldrekonferanser, foreldremøter, gjennom telefonsamtaler eller gjennom beskjeder som går mellom skole og hjem. Det er imidlertid også et faktum at graden av involvering og måten foreldre involverer seg på varierer mellom ulike grupper av foreldre. En rekke studier viser at foreldrenes involvering i barnas skolegang påvirkes av foreldrenes utdanningsnivå på den måten at foreldre med mer utdanning er mer tilbøyelige til å delta i skolehjem- samarbeid enn de med mindre utdanning. Det har og vist seg at mødre er mer aktive enn fedre i skole-hjemsamarbeid og at minoritetsfamilier ofte har et problematisk forhold til den norske skolen (Karlsen Bæck 2007).

I skolens dagligliv er klassemiljø og de unges forhold til lærerne avgjørende for faktorer for trivsel og læring. Vi har spurt ungdommene om de trives på skolen.

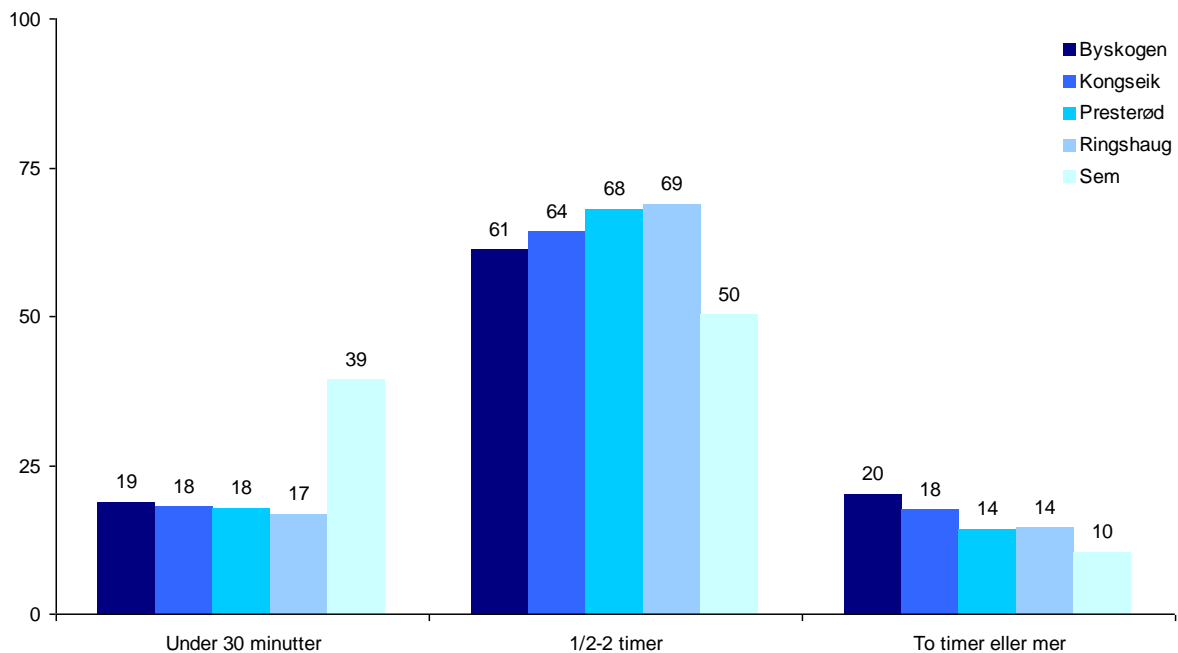

De aller fleste ungdommene trives på skolen. Halvparten av elevene på Kongseik skole oppgir at de trives svært godt. Men det er en liten gruppe med ungdommer som oppgir at de ikke trives på skolen. 7% av Semelevnene oppgir dette. Hvorfor man ikke trives på skolen sier ikke tallene noe om. Vi har stilt det samme spørsmålet til elevene ved de to videregående skolene. Resultatet vises i tabellen nedenfor.

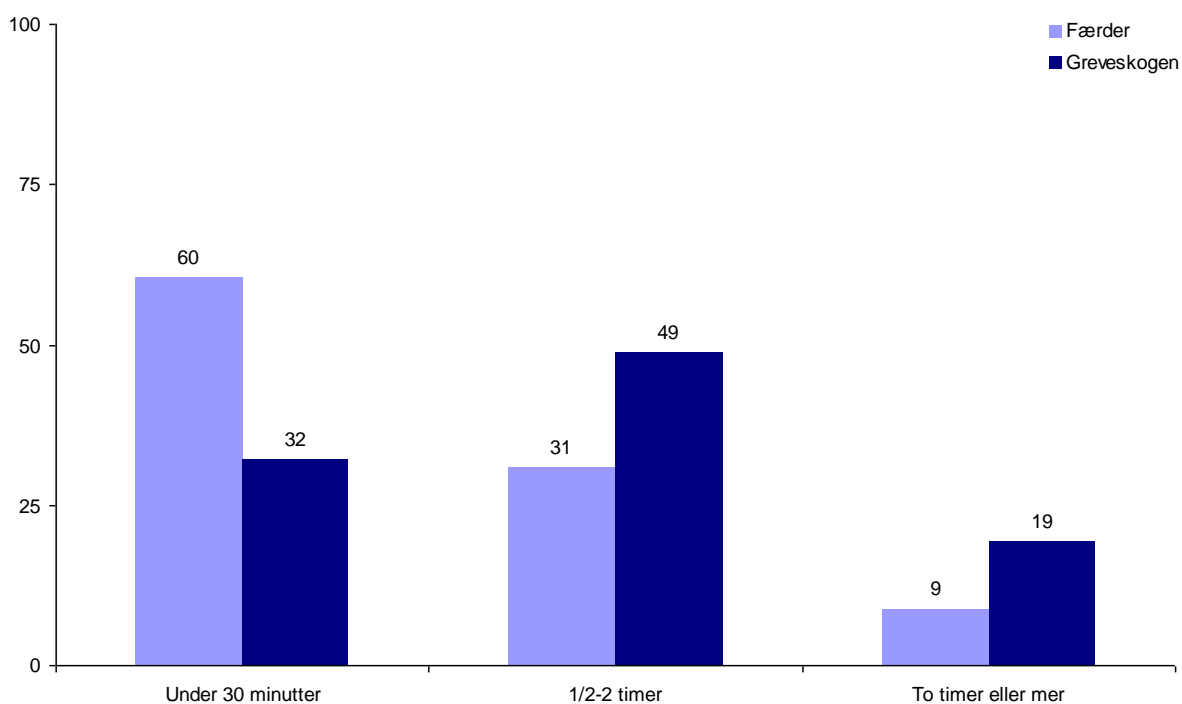

Tallene viser at de aller fleste elevene på videregående skole trives på skolen. Godt over halvparten av elevene oppgir at de trives nokså godt. I likhet med ungdomskolene er det også her en liten gruppe med ungdommer som ikke trives på skolen. Når vi så på sammenhengen mellom om man trives på skolen og kjønn, fant vi ingen forskjell mellom jentene og guttene.

Mye av dagen for ungdommen dreier seg om skolerelaterte aktiviteter. Vi har spurt ungdommen hvor lang tid de bruker på leksene en gjennomsnittsdag utenom skolen. Svaralternativene var *gjør aldri lekser/nesten aldri, mindre enn en halvtime, 1/2 - 1 time, 1-2 timer, 2-3 timer, 3-4 timer og mer enn 4 timer*. Vi har her delt dette inn i tre kategorier. Tabellen på neste side viser svarfordelingen på ungdomskolenivå.

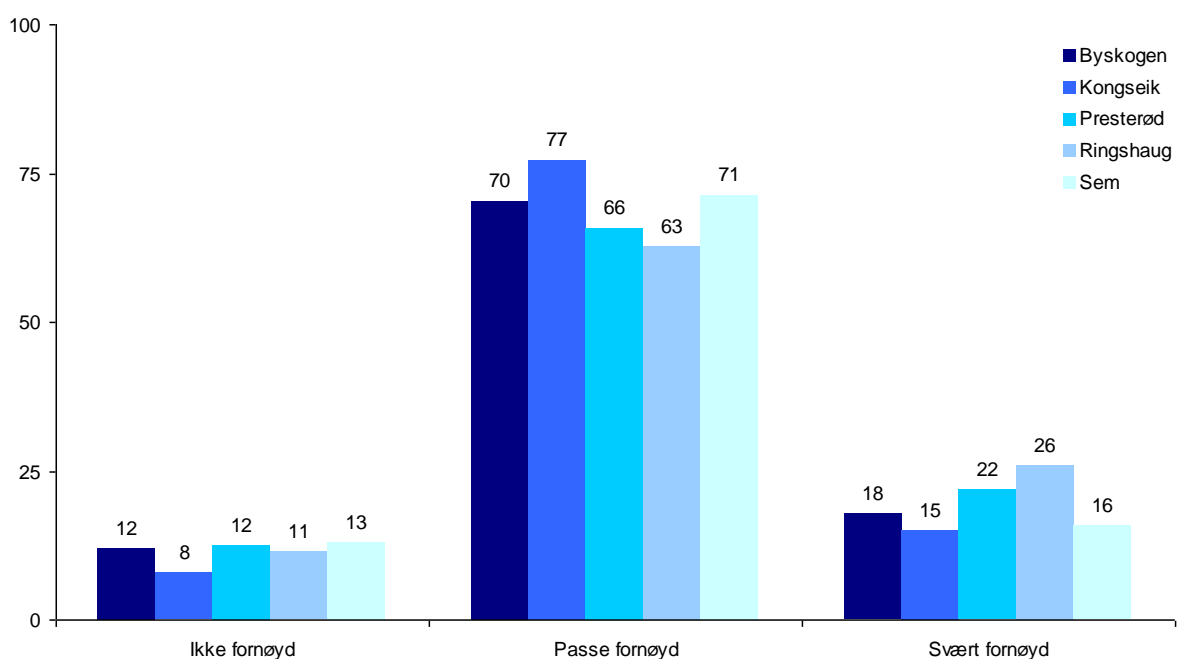
Det er mest vanlig blant elevene på ungdomskolen å gjøre lekser mellom en halv og to timer, og det er omtrent like vanlig å sitte med lekser i to timer eller mer, som det er å sitte under 30 minutter. Sem skole skiller seg ut ved at 39% av elevene bruker mindre enn 30 minutter på leksene hver dag, mens 17% av Ringshaugellevnene oppgir tilsvarende. På andre siden oppgir 20% av Byskogenelevnene at de bruker to timer eller mer på lekser, mens 10% av Semelevnene oppgir tilsvarende.

Tallene viser en endring fra ungdomskolenivå til videregående skole. Tabellen viser også en forskjell på skolene. For Greveskogenelevne er det mest vanlig å bruke ½ til 2 timer på leksene. 49% av elevene oppgir dette. Mens blant Færderelevne er det mest vanlig å bruke under 30 minutter på leksene. 60% av elevene ved Færder videregående oppgir dette. Vi har og sett på sammenhengen mellom kjønn og tid som brukes på lekser. Det er mest vanlig for begge kjønn å bruke ½ til 2 timer på lekser på en gjennomsnittsdag. Flere jenter enn gutter bruker to timer eller mer. 20% av jentene oppgir dette, mens 11% av gutten oppgir tilsvarende. Det motsatte finner vi når vi ser på gruppen som oppgir at de bruker under 30 minutter på leksene en gjennomsnittsdag. 30 % av guttene oppgir at de bruker under 30 minutter om dagen på lekser, 22% av jentene oppgir tilsvarende.

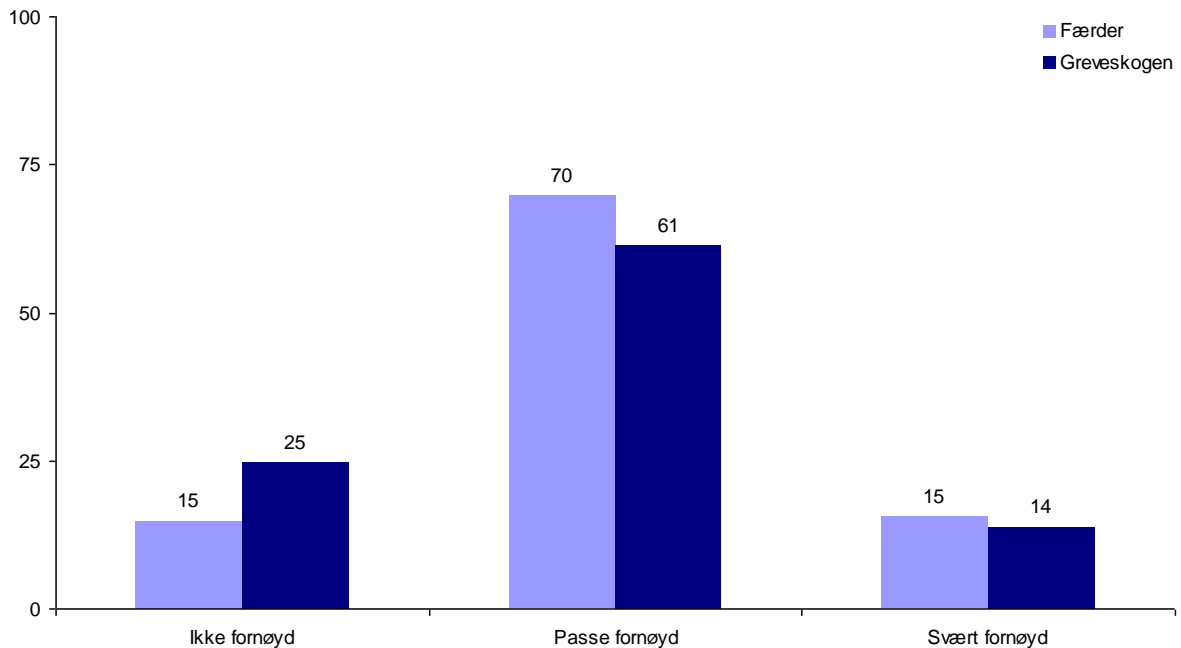
Tallene forteller ikke hva som ligger bak tidsbruken den unge oppgir. At man bruker mindre enn 30 minutter kan bety både at man er god på skolen og har gjort alle leksene på under 30 minutter, men det kan også bety at man ikke synes det er viktig å gjøre lekser. Det samme kan vi si om de som bruker mer enn to timer om dagen. Dette kan både være gruppen som er flinke på skolen, men det kan også være de elevene som sliter på skolen og som må bruke lengre tid.

Videre har vi undersøkt om ungdommen alt i alt er fornøyd med karakterene sine. Tabellen viser svarfordelingen, fordelt på ungdomskolenivå.

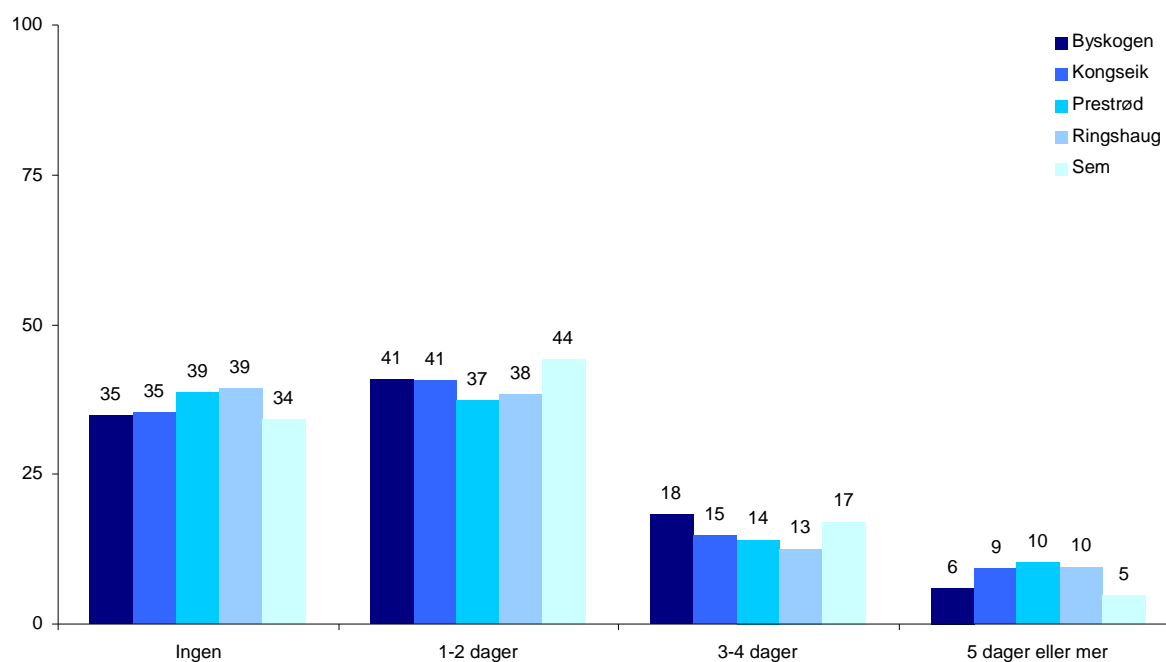
De fleste ungdommene er passe fornøyd med karakterene sine. 77% av Kongseikelevne har oppgitt dette. 26% av Ringshaugellevne oppgir at de er svært fornøyd med karakterene. Kun 8% av elevene ved Kongseik skole oppgir at de ikke er fornøyde med karakterene. 13% av Semelevne oppgir tilsvarende.

Tabellen nedenfor viser fordelingen på videregående skole.

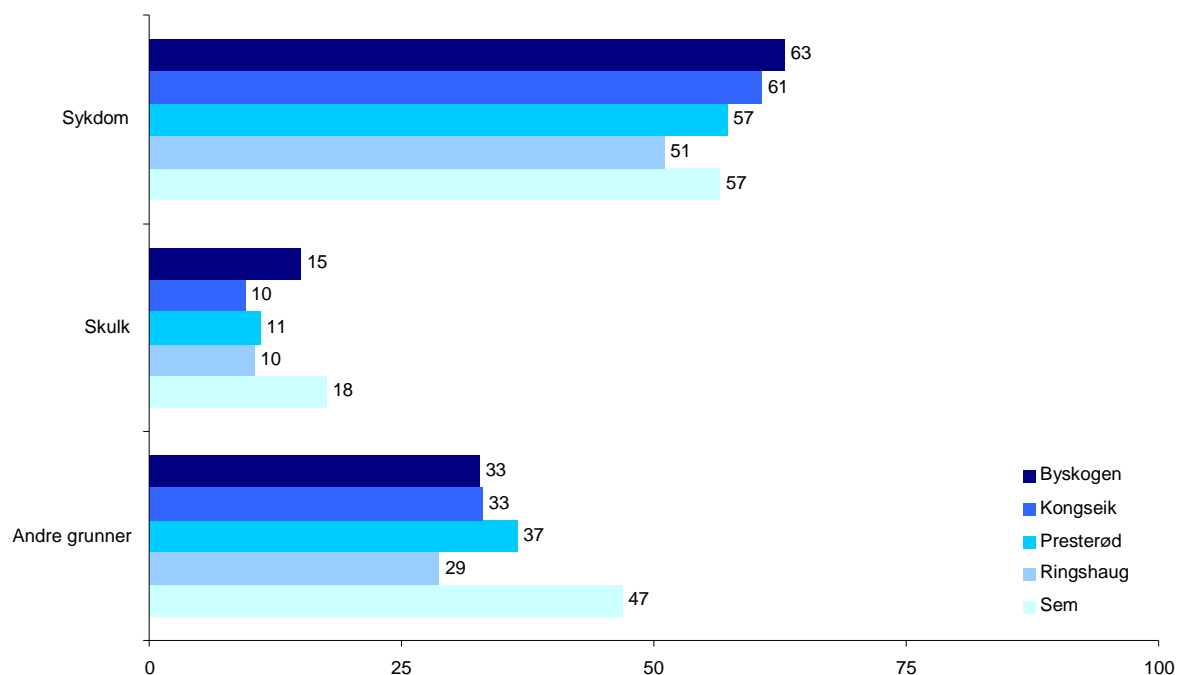
Flere elever fra Færder videregående oppgir at de er passe eller svært fornøyd med karakterene de fikk sist semester. 70% av Færderellevne oppgir at de er passe fornøyde, 61 % av Greveskogellevne oppgir tilsvarende. 25% av elevene på Greveskogen videregående oppgir at de ikke er fornøyd med karakterene. Vi fant ingen forskjell mellom kjønnene og tilfredshet med karakterene.

Vi har og bedt ungdommene svare på hvor mange dager de har vært borte fra skolen i løpet av den siste måneden. Tabellen er fordelt på ungdomskolene.

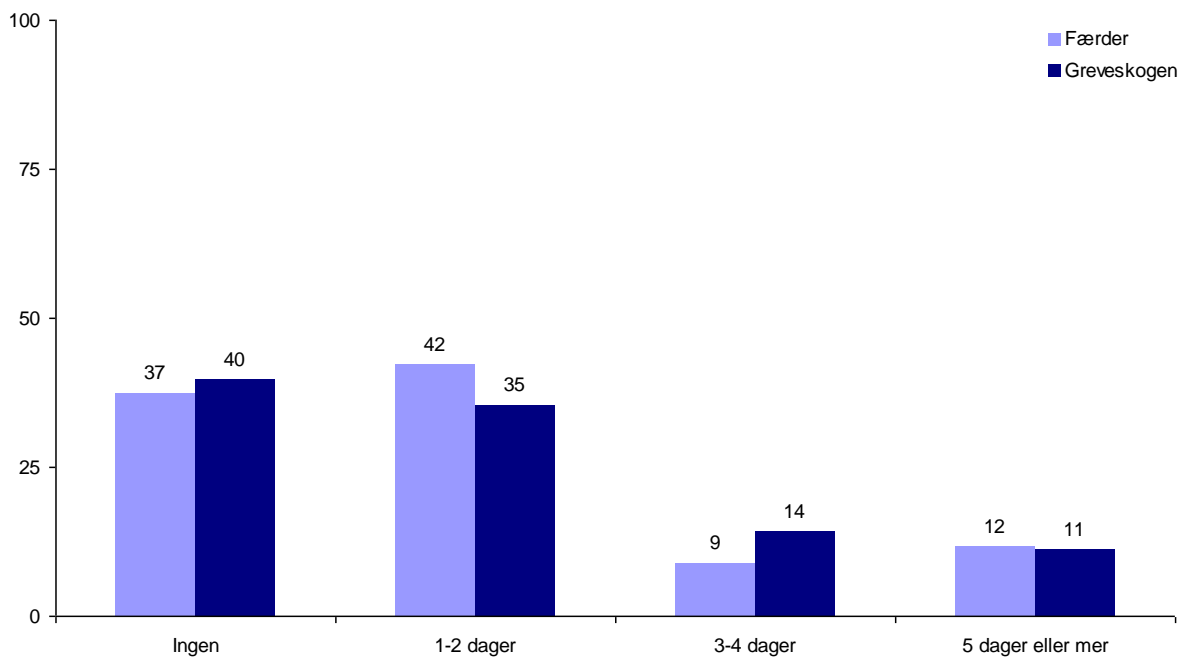

Rundt en tredjedel av elevene oppgir at de ikke har vært borte fra skolene siste måneden. Deretter er det mest vanlig å ha vært borte 1-2 dager. En liten gruppe elever har vært borte 3-4 dager. 18% av Byskogenelevne oppgir dette, 13% av Ringshaugelevne oppgir tilsvarende. 10% av elevene ved både Presterød skole og Ringshaug skole oppgir at de har vært borte 5 dager eller mer, kun 5 % av Semelevne oppgir tilsvarende.

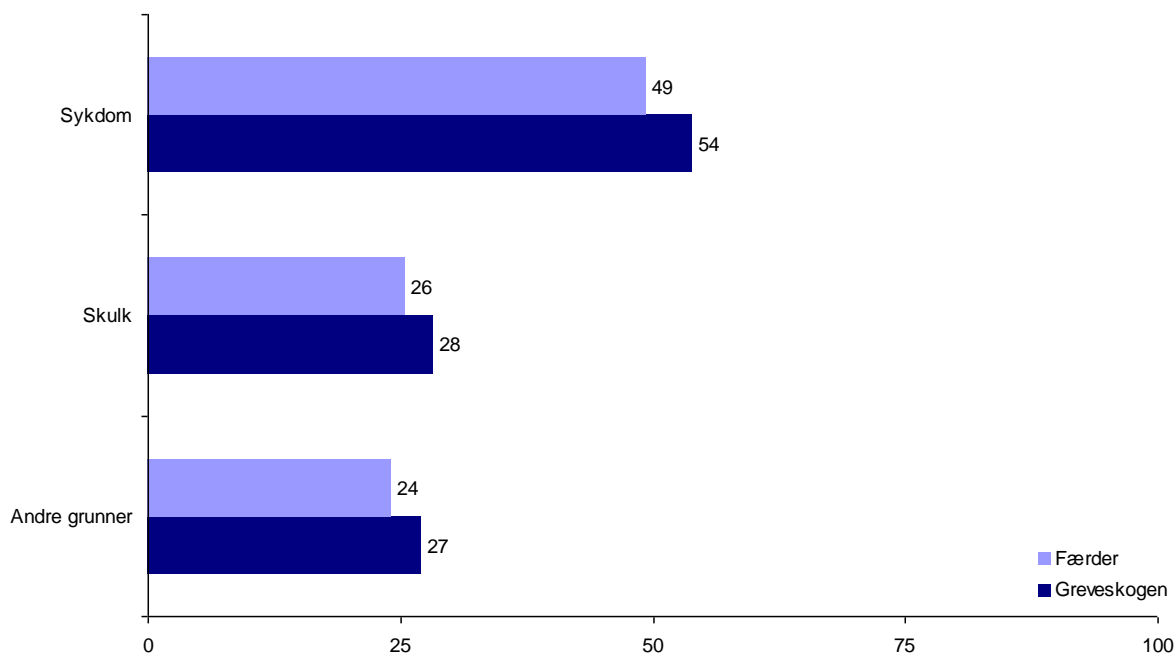
Det er alltid bekymringsfullt når ungdommer er mye borte fra skolen. Vi har derfor spurt ungdommen hvorfor de har vært borte fra skolen. Svaralternativene var at de hadde vært borte på grunn av *sykdom*, *skulk* eller *andre grunner*. Vi definerer ikke hva som ligger i andre grunner, men det kan for eksempel være at man har vært på ferie. Ungdommen kunne her krysse av for flere alternativer. Tabellen viser svarfordelingen på ungdomskolenivå.

Det er mest vanlig å være borte på grunn av sykdom. 63% av Byskogenelevne oppgir at de har vært borte fra skolen på grunn av sykdom den siste måneden, 51% av Ringshaugelevne oppgir tilsvarende. Noen elever oppgir at de har vært borte fra skolen på grunn av skulk. 18% av Semelevne oppgir dette, mens 10% elevene på Kongseik og Ringshaug skole oppgir det samme. En del av elevene har vært borte fra skolen av andre grunner. 47% av Semelevne oppgir dette, 29% av Ringshaugelevne oppgir tilsvarende. Vi har bedt elevene ved de to videregående skolene de samme spørsmålene. Svarfordelingen som viser antall dager elevene har vært borte fra skolen siste måned.

De aller fleste elevene oppgir at ikke har vært borte eller har vært borte 1 til 2 dager siste måned. 14% av Greveskogenelevne oppgir at de har vært borte 3 til 4 dager, 9% av Færderelevne oppgir det samme. Det er en liten økning av elever som er borte 5 dager eller mer, i forhold til det vi fant på ungdomskolenivå.

De fleste elevene oppgir at de har borte fra skolen på grunn av sykdom. Deretter er det like vanlig å være borte fra skolen fordi de skuler som av andre grunner.

Vi har og sett på fordelingen av kjønn og fravær fra skolen siste måneden. Det er flere jenter enn gutter som totalt har fravær fra skolen siste måneden. 42% av guttene oppgir at de ikke har vært borte fra skolen, 33% av jentene oppgir det samme. Like mange gutter som jenter har vært bort 3-4 dager, mens 11% av jentene har vært borte 5 dager eller mer siste måned, hvor 8% av guttene oppgir tilsvarende. Når vi ser på hva de oppgir som grunn til at de har vært borte fra skolen oppgir 60% av jentene at dette var på grunn av sykdom, 52% av guttene oppgir tilsvarende. 17% av guttene oppgir at de var borte fordi de skulket, 16% av jentene oppgav tilsvarende. 36% av jentene oppgav at de var borte fra skolen av andre grunner og 29% av guttene oppgav det sammen.

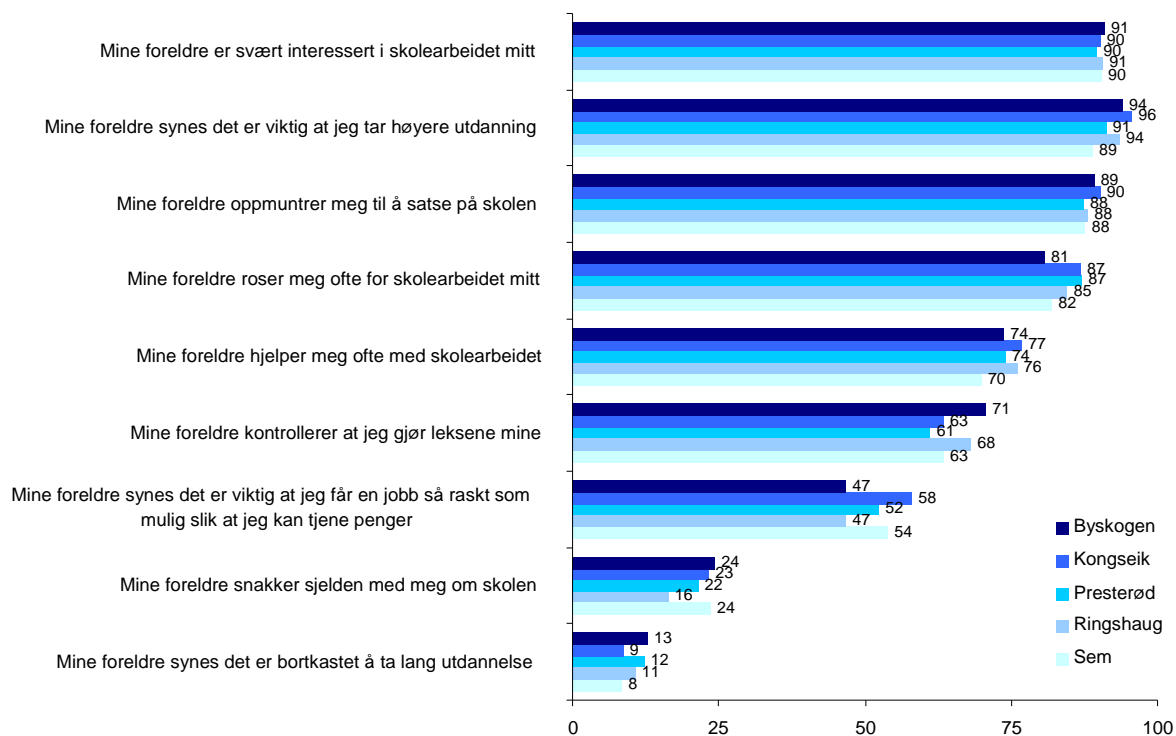
3.1 Foreldreinvolvering i skolen

Det er etter hvert veldokumentert at høy grad av involvering av foreldrene i barnas skolegang generelt bidrar til å fremme barnas faglige og sosiale utvikling. Dette er sentralt for at barn skal fungere positivt og godt i skolehverdagen. Foreldrenes involvering i skolen fremmer barnets sosiale fungering og kan få barnet til i større grad å følge skolens regler, og avstå fra aggressiv atferd. Manglende eller dårlig samarbeid mellom foreldre og skole kan derimot fungere som en opprettholdende faktor i forhold til barns atferdsvansker og føre til at atferdsvanskene vedvarer eller styrkes(deutroligearene.uit.no).

Vi har spurt ungdommen hvor involvert de opplever at foreldrene er i skolen og utdanningen deres. Dette er gjort ved at de unge skal vurdere en del utsagnpasser deres situasjon.

Svaralternativene var stemmer *svært godt*, *ganske godt*, *ganske dårlig* og *svært dårlig*.

Tabellen viser andelen som oppgir at utsagnene stemmer *svært/nokså godt*, Fordelt på ungdomskolene.

De aller fleste elevene oppgir at foreldrene er interessert i skolearbeidet, synes det er viktig at de har høyere utdanning og at foreldrene oppmuntrer dem til å satse på skolen. Mange elever oppgir også at foreldrene ofte roser dem for skolearbeidet deres, og at foreldrene ofte hjelper dem med skolearbeidet. Det er ingen store variasjoner mellom skolene på disse utsagnene. Litt færre oppgir at foreldrene kontrollerer leksene. Her er det litt variasjon mellom skolene. 71 % av Byskogenelevne oppgir dette, mens 61% av Presterødelevne oppgir tilsvarende. Utsagnet; *mine foreldre synes det er viktig at jeg får en jobb så raskt som mulig slik at jeg kan begynne å tjene penger*, kan gi rom for ulike forståelser. Det kan for eksempel forstås som lønnet ekstrajobb, eller at det er viktig å få en jobb raskt etter endt utdanning slik at de kan begynne å tjene penger, men det kan også forstås som foreldrene synes det er viktigere å komme i jobb å begynne å tjene penger, enn å ta lang utdanning. Men det er kun en liten gruppe som oppgir at foreldrene synes det er bortkastet å ta lang utdanning. 13% av Byskogenelevne oppgir dette, mens kun 8% av Semelevne oppgir tilsvarende.

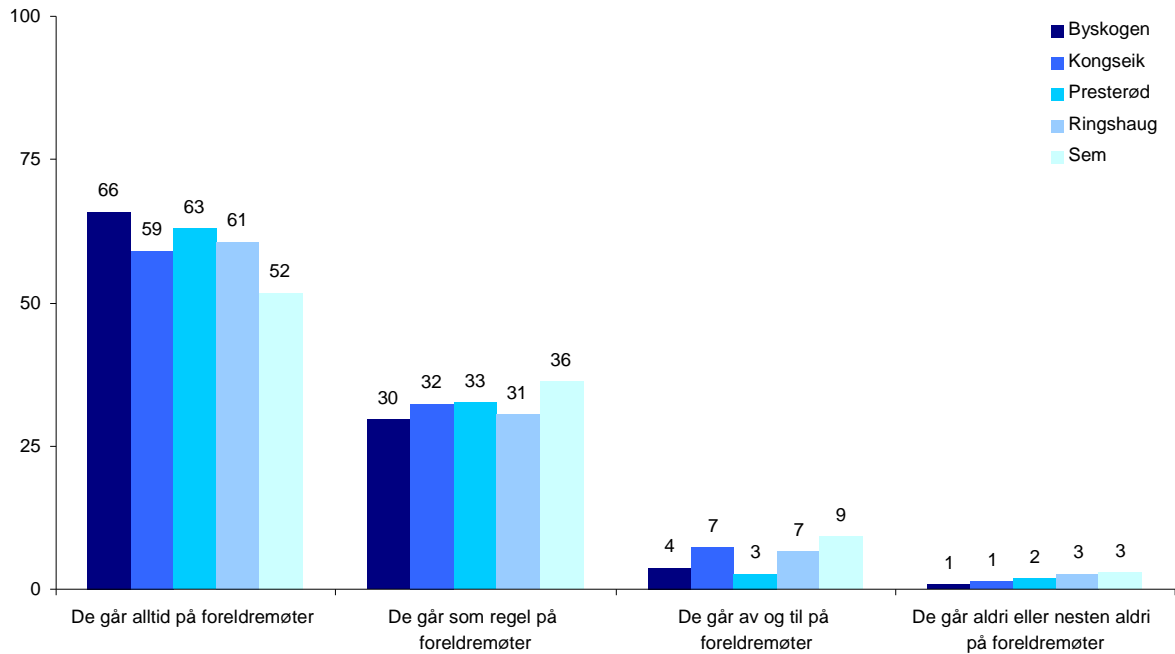
Tabellen på neste side viser svarfordelingen på videregående skole.

Nesten alle elevene oppgir at de opplever foreldrene som interessert i skolearbeidet, og 91% av Greveskogenelevne oppgir at foreldrene synes det er viktig at de tar høyere utdanning. Nesten alle elevene på begge skolene oppgir at foreldrene oppmuntrer dem til å satse på skolen, og rundt en tredjedel oppgir at foreldrene ofte roser dem for skolearbeidet. Litt færre elever oppgir at foreldrene hjelper dem med skolearbeidet. Flere av Færderelevene oppgir at foreldrene kontrollerer at de har gjort leksene. 48% av Færderelevene oppgir dette, 36% av Greveskogenelevne oppgir tilsvarende. Også her er det litt uklart hva ungdommen har forstått med utsagnet *mine foreldre synes det er viktig at jeg får en jobb så raskt som mulig slik at jeg kan tjene penger*. Men hvis vi ser dette i sammenheng med hvor mange som oppgir at foreldrene synes det er bortkastet at de tar lang utdanning, så er det nærliggende å anta at ungdommen har forstått dette som etter endt utdanning eller som ekstra jobb. 6% av Greveskogenelevne oppgir at foreldrene synes det er bortkastet å ta lang utdanning, 19% av Færderelevene oppgir tilsvarende.

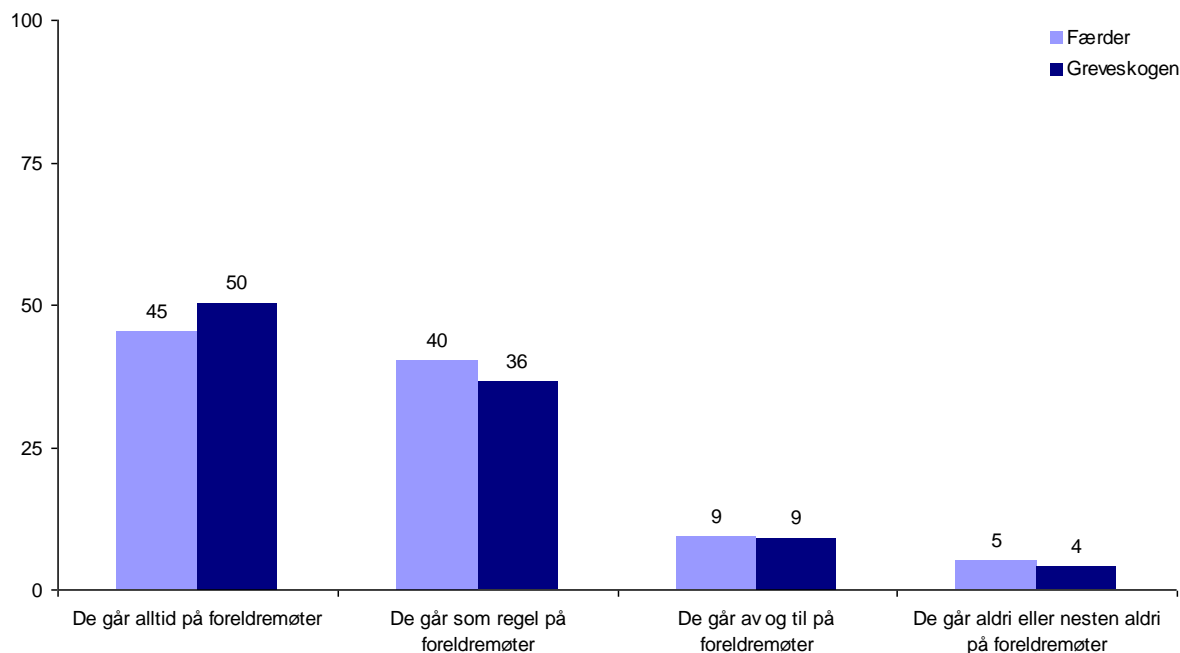
Vi har og sett på foreldrenes involvering og kjønn. Den meste markante kjønnsforskjellen ser vi på utsagnet *mine foreldre synes det er viktig at jeg får en jobb så raskt som mulig slik at jeg kan tjene penger*. Her oppgir 62% av guttene at dette stemmer *svært/nokså godt*, 45% av jentene oppgir tilsvarende. Litt flere gutter enn jenter oppgir også at foreldrene kontrollerer at de har gjort leksene sine. 62% av guttene oppgir dette, mens 53% av jentene svarer det samme. Det er også en kjønnsforskjell på utsagnet *mine foreldre synes det er bortkastet at jeg tar lang utdanning*. 15% av guttene svarer dette, kun 6% av jentene oppgir tilsvarende.

En del av det å være involvert i ungdommens skolegang er kontakten foreldrene har med skolen. Vi har spurt ungdommene om foreldrene pleier å gå på foreldremøter. Tabellen er fordelt på ungdomskolene.

De fleste foreldrene går alltid eller som regel på foreldremøter. En liten gruppe av elevene oppgir at foreldrene går av og til. En svært liten gruppe av elevene oppgir at foreldrene aldri går. Det er noe variasjon mellom skolene, men av de elevene som oppgir at foreldrene aldri går på foreldremøte så er det ikke store variasjonen.

Vi har stilt elevene ved de to videregående skolene det samme spørsmålet. Tabellen på neste side viser svarfordelingen.

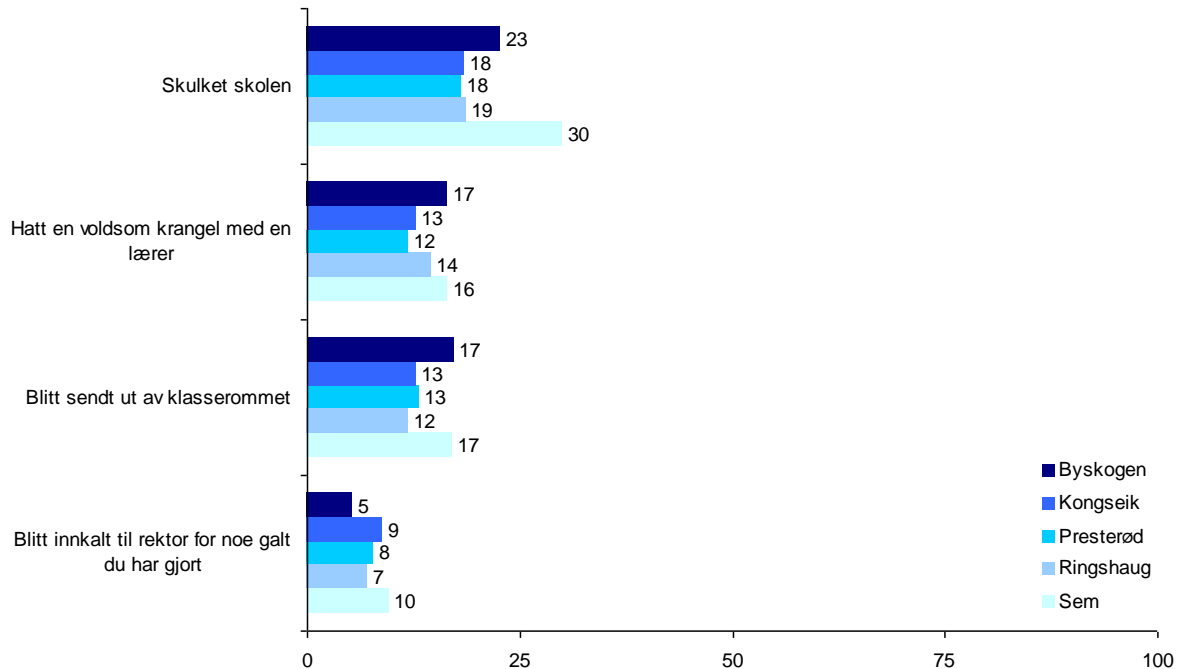

Tallene viser at det er liten variasjon mellom de to videregående skolene. Det er en liten økning av elever som oppgir at foreldrene aldri eller bare av og til går på foreldremøter, enn det vi fant ved ungdomskolene. Vi fant også at det er noe variasjon mellom kjønnene og om foreldrene går på foreldremøter. 62% av guttene oppgir at foreldrene alltid går på foreldremøter, 52% av jentene oppgir det samme. Deretter oppgir 37% av jentene at foreldrene som regel går på foreldremøter, 31% av guttene oppgir tilsvarende, og 5% av guttene oppgir at foreldrene går av og til, 8% av jentene oppgir svarer det samme. En svært liten del oppgir at foreldre aldri går, 2% av guttene gjør det og 3% oppgir tilsvarende.

3.2 Problemadferd i skolen

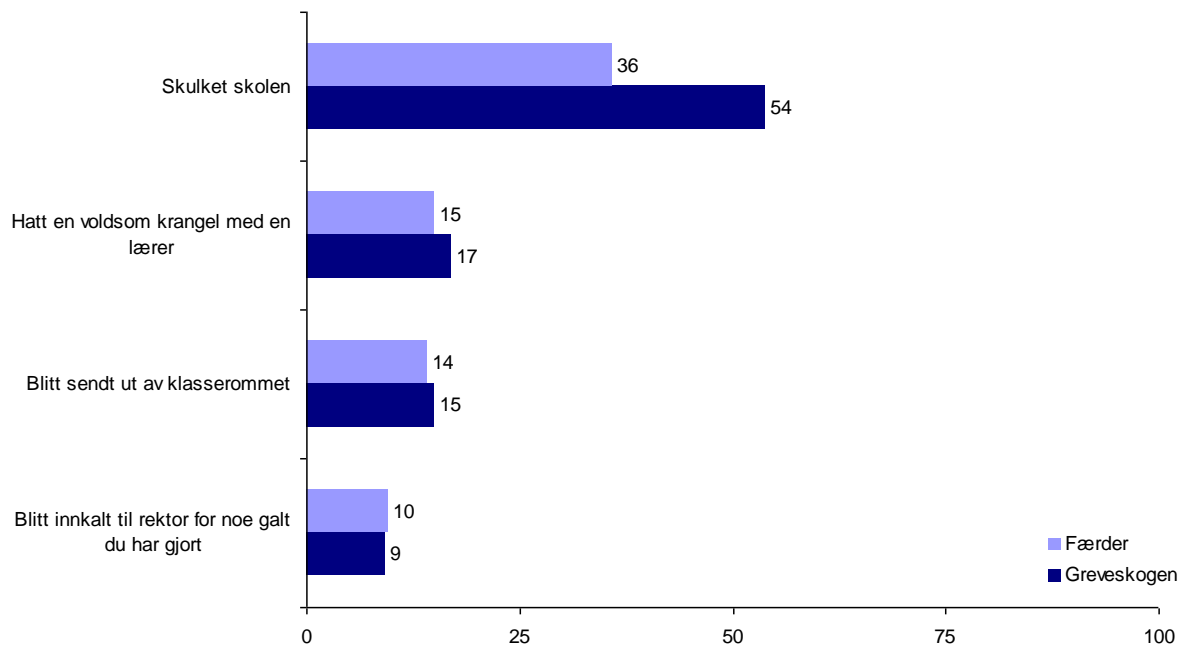
En ulempe ved at de unge i så sterk grad presses inn i et mangeårig utdanningsløp, der det hele tiden stilles nye krav til læring, er skoletrøtte elever, elever som kjeder seg og som følger dårlig med i undervisningen (Øia 2009). Det å markere en viss avstand mellom lærene og skolens regler er en del av en elevkultur på de fleste ungdomskoler. Dette kan defineres som at elevene danner seg en motstandskultur. For noen elever kan bråk i timene, uorden og skulk tolkes som en rasjonell handling. Ved å trekke seg unna og opponere, vil elevene kunne oppleve å ha en viss kontroll over situasjonen. De bort definerer skolens krav og verdier. Gjennom å omdefinere hva som er viktig og hva som er mindre viktig unngår de å mislykkes i egne øyne (Øia 2009). Vi har spurt ungdommene om graden av skolekonflikt på skolen. Vi

har her spurt om de har skulket, hatt en voldsom krangel med en lærer, blitt sendt ut av klasserommet og om de har blitt innkalt til rektor for noe galt de har gjort. Vi spurte også om hyppigheten av disse hendelsene. Svaralternativene var *ingen ganger, 1 gang, 2 til 5 ganger, 6 til 10 ganger og 11 ganger eller mer det siste året*. Tabellen viser andelen som har utført ulike handlinger minst en gang siste måned, fordelt på ungdomskolene.

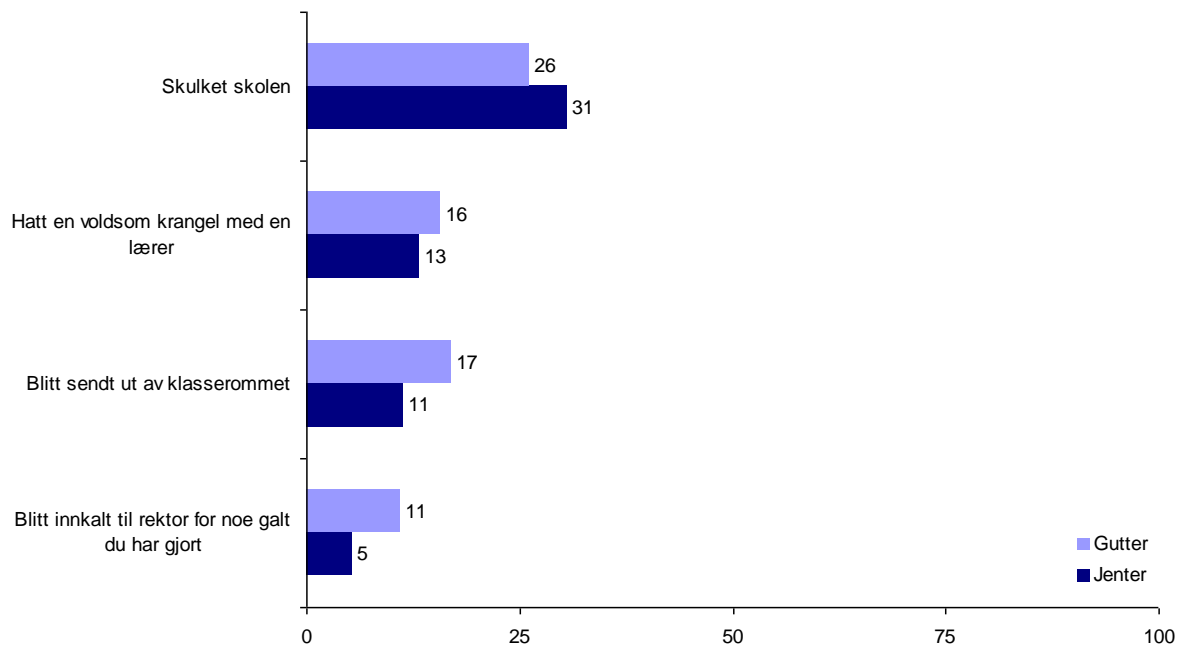
Det er flest elever som har skulket minst en gang siste året. 30% av Semelevnene oppgir at de har gjort det, mens 18% av elevene på Kongseik og Presterød skole oppgir tilsvarende. Det er omtrent like vanlig å ha en voldsom krangel med en lærer som det er å bli sendt ut av klasserommet. Dette gjelder kun en liten gruppe av elevene på samtlige skoler. 17% av elevene på Byskogen skole oppgir at de har hatt en voldsom krangel med en lærer, 12% av Presterødelevnene oppgir det samme. 17% av elevene ved Byskogen og Sem skole oppgir at de har blitt sendt ut av klasserommet minst en gang siste måned. Det er enda færre elever som har blitt innkalt til rektor for noe galt de har gjort. 10% av Semelevnene oppgir dette, 5% av Byskogenelevnene oppgir tilsvarende.

Tabellen på neste side viser andelen som har utført ulike handlinger minst en gang siste måned, fordelt på videregående skole.

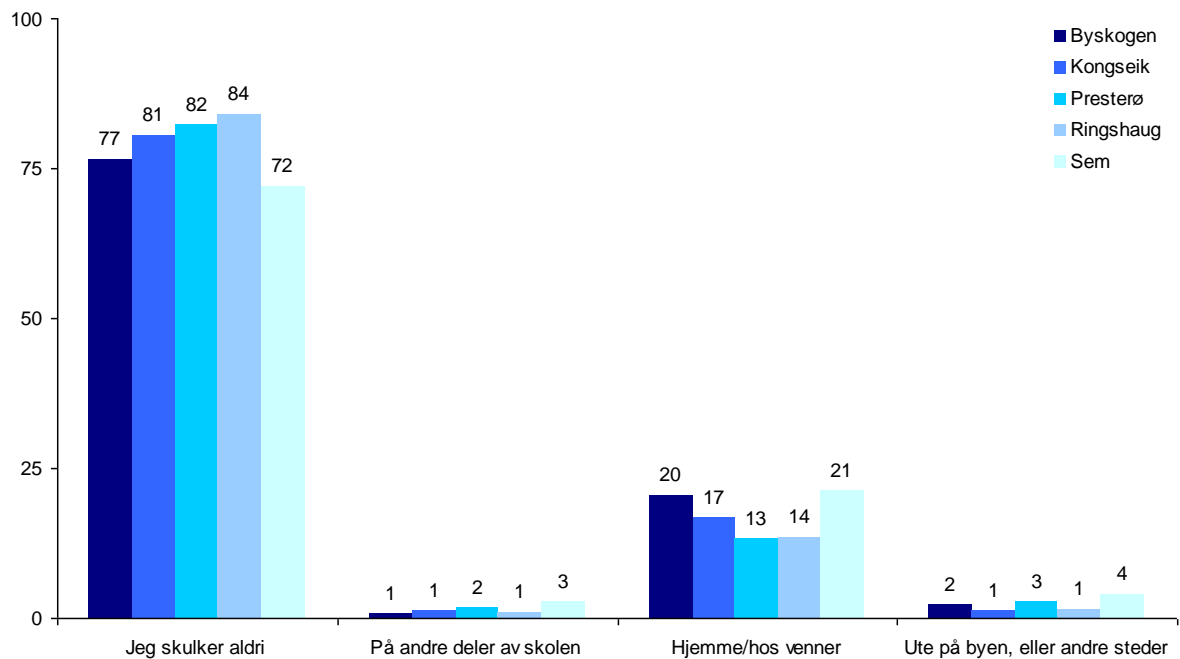
Det er langt flere elever ved de to videregående skolene som oppgir at de har skulket minst en gang siste året, enn det vi fant ved ungdomskolene. 54% av Greveskogenelevne oppgir dette. Men når vi ser på konkrete konflikter i skolehverdagen så finner vi den samme tendensen som vi fant på ungdomskolene. Det er en liten gruppe elever som har hatt en voldsom krangel med læreren og eller blitt sendt ut av klasserommet, og rundt 10% av blitt sendt til rektor for noe galt de har gjort.

Vi har og sette på sammenhengen mellom kjønn og problemadferd på skolen. Tabellen på neste side viser svarfordelingen på kjønn.

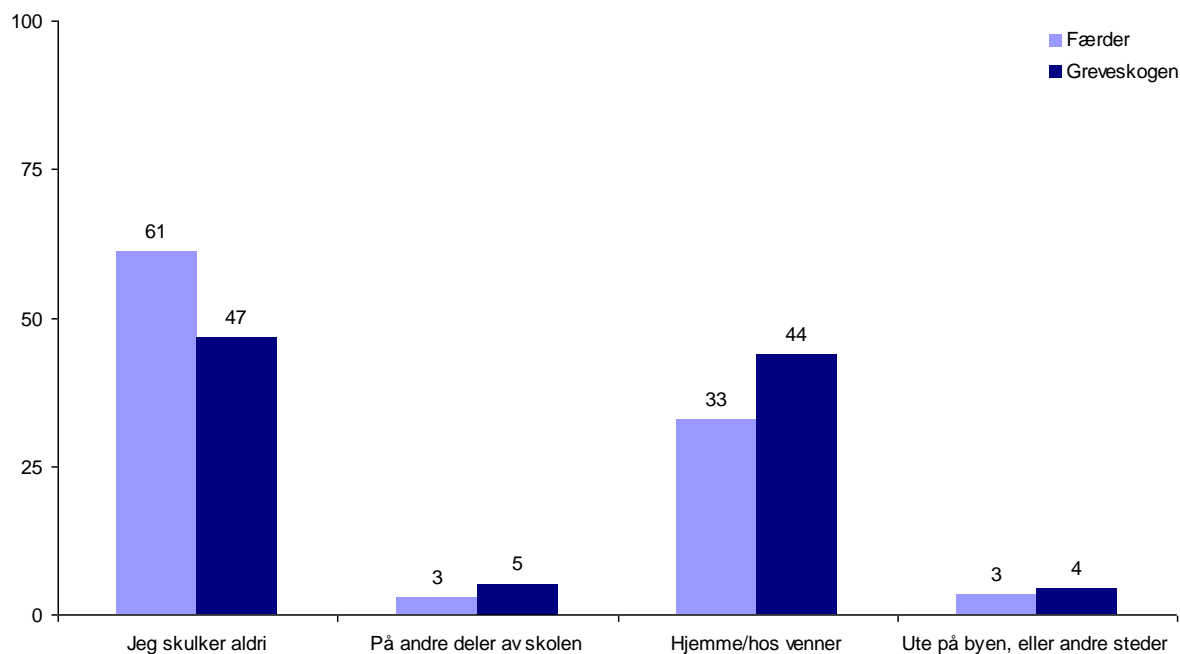
Noen flere jenter enn gutter har skulket minst en gang siste året. Deretter viser tallene at det er flere gutter enn jenter som kommer i konflikt på skolen. Spesielt blir dette tydelig når vi spør om de har blitt sendt til rektor. 11% av guttene oppgir at de har blitt det minst en gang siste året, mens 5% av jentene oppgir tilsvarende. Utenom skulking så er problemadferd like lite utbredt blant ungdomskolene som på de to videregående skolene. Den mest markante aldersforskjellen vises når vi spør om skulking.

Som tabellene viser er det å skulke skolen den handlingen flest elever har gjort både på ungdomskolene og de to videregående skolene. Vi har bedt ungdommene svare på hvor de pleier å være når de skulker. Svaralternativene var *jeg skulker ikke, på andre deler av skolen, hjemme/hos venner og ute på byen/andre steder*. Tabellen på neste side viser svarfordelingen på ungdomskolene.

Når elevene skulker så er det som oftest hjemme eller hos venner. En svært liten del av de som skulker er andre steder på skolen, noen flere er ute på byen eller andre steder.

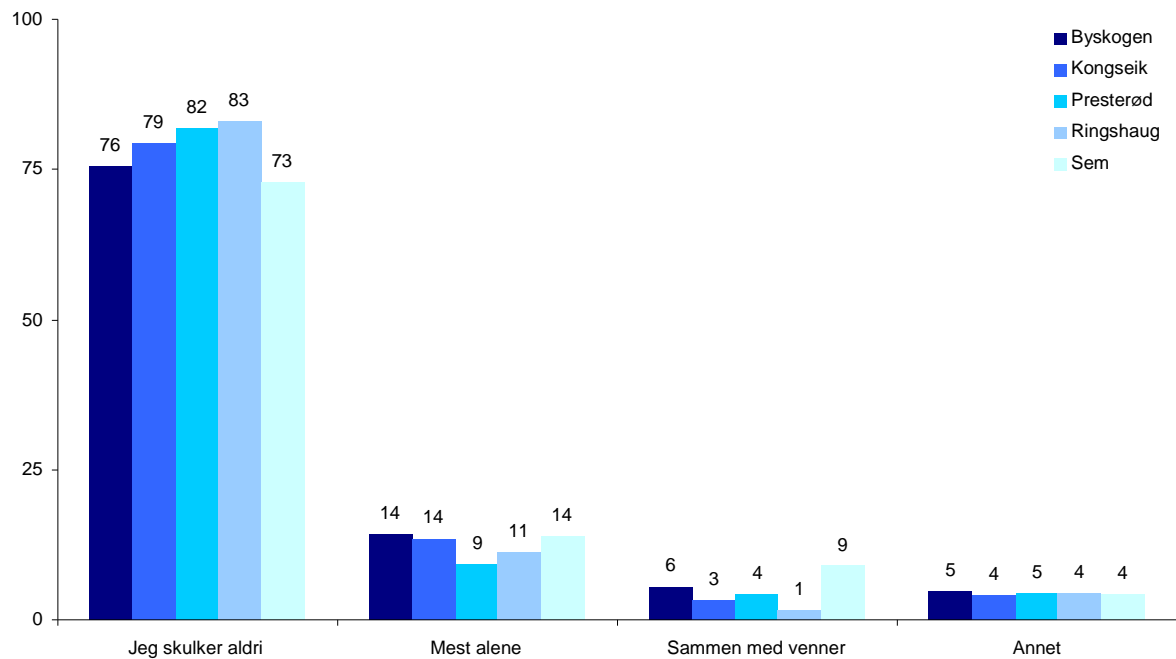
Neste tabell viser fordelingen på videregående skole.

Tallene her viser den samme tendensen som vi fant på ungdomskolene. Når elevene skulker så er de i hovedsak hjemme eller hos venner. En litt høyere andel av videregående skoleelevene oppgir at de er på andre deler av skolen, enn hva elevene på ungdomskolene

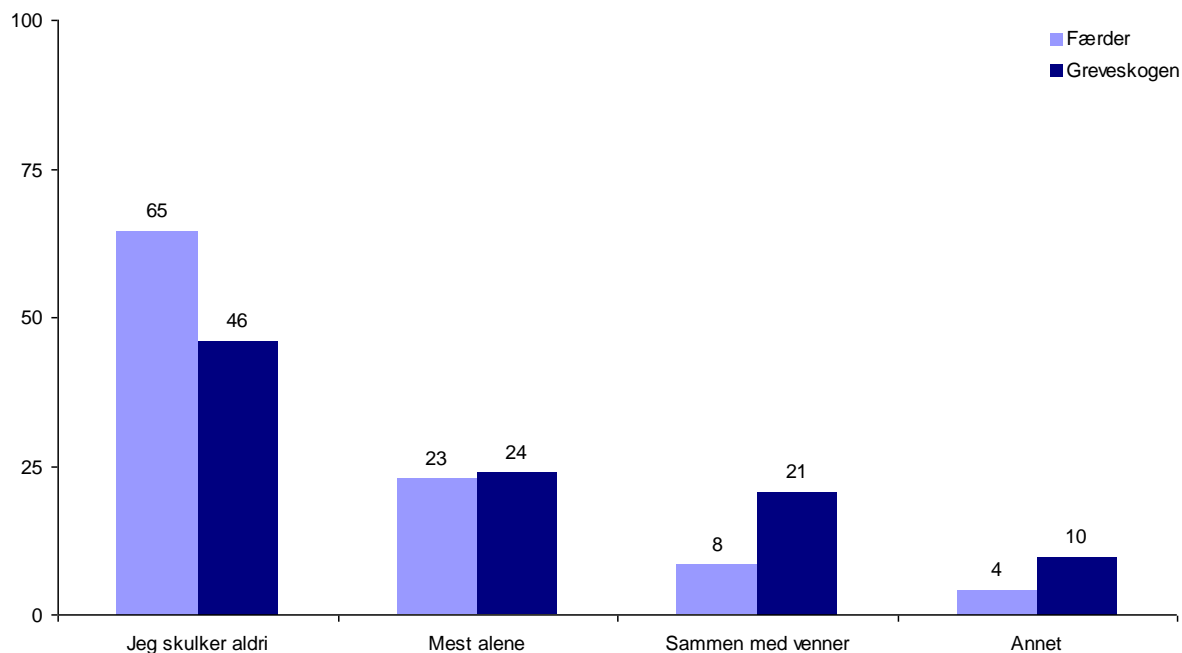
rapporterer. En liten gruppe av de som skulker er ute på byen eller andre steder. Vi fant ingen kjønnsforskjeller på hvor elevene er når de skulker.

Vi har også spurt hvem ungdommen er samme med når de skulker. Svaralternativene var *jeg skulker aldri, mest alene, sammen med venner og annet*. Tabellen nedenfor viser svarfordelingen på ungdomskolene.

De fleste som skulker er mest alene når de gjør det. Dette er trenden ved alle skolene. Deretter er det mest vanlig å være sammen med venner.

Tabellen på neste side viser svarfordelingen på videregående nivå.

Her finner vi og at det er mest vanlig å være alene når man skulker. Men vi finner og at andelen som skulker sammen med venner øker fra ungdomskolen til videregående skole. Spesielt blir dette tydelig ved Greveskogen skole. Her oppgir 21% av elevene at de er sammen med venner når de skulker, 8% av Færderelevene oppgir tilsvarende. Andelen som oppgir annet har også økt, spesielt på Greveskogen videregående. 10% av elevene oppgir dette. Vi har og sett på om det er noen forskjell på gutter og jenter og hvem de er sammen når man skulker. Vi fant ingen markante forskjeller her. Jentene oppgir noe mer at de er alene eller sammen med venner, mens noen flere gutter oppgir annet.

3.3 Oppsummering

De aller fleste ungdommene trives på skolen, under 7% oppgir at de ikke gjør det. De fleste ungdomsskoleelevene er fornøyde med karakterene sine og flest oppgir at de bruker rundt 1 til 2 timer på lekser en gjennomsnittsdag. Unntaket her er Færder videregående skole hvor det er mest vanlig å gjøre under 30 minutter med lekser en gjennomsnittsdag. På videregående skole er litt færre elever fornøyd med karakterene, spesielt er dette tydelig blant elevene på Greveskogen. Hvor mye tid man bruker på leksene ser også ut til å avta fra ungdomskolen til videregående skole. Færrest elever på Færder videregående skole gjør lekser. Litt over 1/3 av ungdommene har ikke vært borte fra skolen den siste måneden. Av de som har vært borte er den mest vanlige grunnen sykdom.

Foreldreinvolvering

De fleste ungdommene oppgir at de opplever at foreldrene involverer seg i skolegangen deres, både gjennom at foreldrene oppmuntrer dem til å satse på skolen og ved at de hjelper til med skolearbeidet og kontrollerer leksene deres. Foreldrenes involvering i skolearbeidet avtar noe på videregående nivå. Det er kun en liten gruppe av elevene som oppgir at foreldrene ikke synes det er viktig med høyere utdanning. Elevene oppgir også at de fleste foreldrene går på foreldremøter. Mellom 1- 3 % av ungdomskoleelevene oppgir at foreldrene aldri gjør det, og 4 - 5% av elevene på videregående skole oppgir det samme.

Problematferd i skolen

Når vi ser på hva vi har kalt problematferd i skolen er det mest vanlig å skulke skolen, fremfor å ha en voldsom krangel med lærerne eller bli sent til rektor for noe galt de har gjort. Spesielt på videregående skole blir dette tydelig. Rundt halvparten av elevene på Greveskogen videregående oppgir at de har skulket minst en gang siste måneden. De fleste ungdommene er hjemme når de skulker og som regel alene. Blant Greveskogenelevene er det mer vanlig å være sammen med andre når man skulker, enn det vi ser på de andre skolene. Det er noen flere jenter som oppgir at de skulker, mens det er noen flere gutter som krangler med læreren eller blir sendt til rektor.

Forslag til videre lesning:

Karlsen Bæck. U.D (2007) *FORELDREINVOLVERING I SKOLEN. Delrapport fra forskningsprosjektet "Cultural encounters in school. A study of parental involvement in lower secondary school."* Delrapport nr 06/2007. Tromsø: Norut AS.

4. Deltakelse

For ungdom er fritiden den tiden som blir til overs når skoledagen er unnagjort (Frøyland & Sletten 2011: 49), og danner en helhet av organisert og uorganisert samvær. Et mangfoldig tilbud i kultur og fritidsaktiviteter inngår som en del av levekårene, og utgjør sosiale arenaer hvor barn og unge kan omsette sine ressurser til utviklingsmuligheter. Barn og unge benytter seg av disse tilbudene i ulik grad, og ulikt i forskjellige faser i livet (Robertson 2011). Mye av dagliglivet går med til samvær med familien, plikter i hjemmet eller å slappe av å være alene. Helt sentralt står allikevel aktiviteter som danner ramme og kontekst omkring ulike former for fellesskap og aktiviteter som de unge deltar i. De unges liv og rutiner er også i stor grad bestemt gjennom skolegang og lekselesing, det har som konsekvens at en stor del av fritidas sosiale innhold har sin kilde eller røtter i skolefelleskapet (Øya 2009).

Et godt fritidsliv for en ungdom handler ofte om en balanse mellom organiserte og uorganisert møtepunkter. For de unge som står utenfor begge samværsformene, betyr dette tap av tilhørighet og identifiseringsmuligheter. Det å være del av en forening eller organisasjon gir ressurser på mange plan (Agree 2003).

Fritidas innhold er også i sterk grad definert av en kommersialisert medievirkelighet (Øya 2009). Dette er en viktig del av ungdommens uorganiserte fritid og for mange en sosial samværsform. Dette er også en del av fritiden de voksne ikke alltid har så god oversikt over. En digital verden er naturlig for de unge, men for mange av oss voksne en fremmed verden. For ungdommen er ikke mediene utenfor hverdagen deres og påvirker den, mediene er en del av deres hverdag. Å forstå den moderne barndommen og ungdommen dreier seg i stor grad om å forstå hvordan de unge forholder seg til sitt medialandskap. Det dreier seg om å se og forstå ungdommens møtepunkter mellom den unge og mediene. Det som ofte blir kalt den digitale barndommen. (Frønes 1998). I siste del av kapitlet har vi spurt litt om ungdommens bruk av medier og hyppigheten av mediebruken.

Kapitlet er delt inn i tre deler, organisert fritid, uorganisert fritid og mediebruk. Organisert fritid kan være ulike organisasjoner, lag og foreninger. Denne delen av fritiden innebærer ofte mye voksenkontakt og involvering. Den uorganiserte delen av fritiden derimot er den delen av fritiden som utenfor organisasjonen og er ungdommens frie fritid. Dette er også den delen av fritiden som innebærer minst voksenkontakt. Uorganisert fritid har vi igjen delt opp i inneorientert fritid, venneorientert fritid, uteorientert fritid og kulturtilbud. Tilslutt i kapitlet har vi sett på ulike medier og ungdommens bruk av disse.

4.1 Organisert fritid

Å være med i organiserte fritidsaktiviteter er utbredt i Norge, og anses som en viktig del av barn og unges levekår. Lokalsamfunnets fritidsinstitusjoner betyr mye for det å skape samværsarenaer for ungdom. Idrettsforeningen, korøvelse og fritidsklubber peker ut tider og steder hvor ungdom kan møtes og være sammen (Agree 2003). Det organiserte samværet gir ungdommen ressurser på mange plan. Foreningslivet bidrar til at ungdom får et nettverk av voksne som de hilser på, de voksne samarbeider om å kjøre, hente, og se dem spille kamp. Dette skaper ikke bare bånd mellom de voksne, men også mellom barn og voksne.

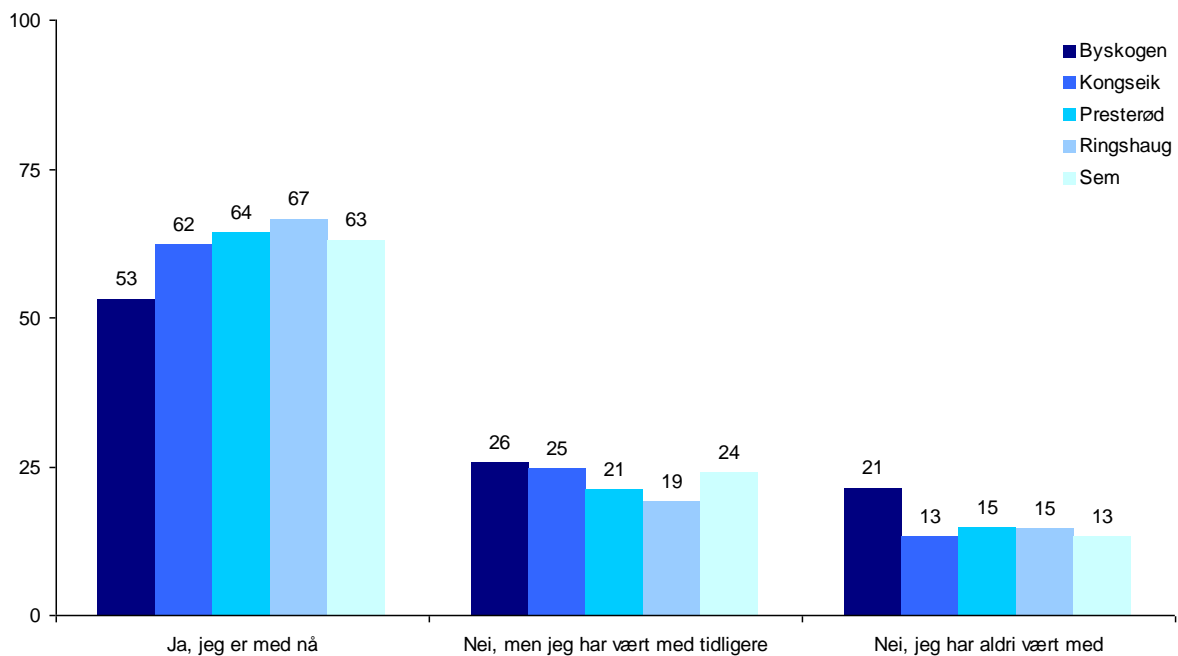
Foreningslivet gir de unge en mulighet til å bruke sine evner og ferdigheter, og ikke minst, sin mulighet til å bli kjent med seg selv og sine kroppslige, sosiale og intellektuelle ferdigheter på forskjellige områder. Selv om ungdom på et senere tidspunkt ikke lenger er aktiv innenfor en forening eller organisasjon, så vil de fortsatt ha glede av de ferdigheter og relasjonene de dannet tidligere. Organisasjonene blir dermed viktige knutepunkter i lokale, regionale og internasjonale nettverk (Aagre 2003). Hvis vi ser på hvilken verdi en forening kan ha i lokalmiljøet ser man at det ikke bare gir ungdommen bestemte ferdighet, men også viktige sosiale erfaringer, og følelsen av å være en del av en sammenheng. Foreningslivet bidrar til å skape et nettverk i lokalsamfunnet og den unge får en lokal tilhørighet. Foreldrene blir kjent med hverandre, de samarbeider frivillig om de oppgavene som skal gjøres. Barna blir bedre kjent med andre jevnaldrende fra andre klasser og andre skoler, de hilser på flere voksne og de er kanskje sammen uten om kamper og trening. Foreningslivet bidrar til å skape et nettverk i lokalmiljøet. Verdien av foreningslivet handler derfor primært om å bli integrert i et lokalsamfunn, og om å ta del i felles opplevelser (Aagre 2003).

Idretten blir tillagt en rekke gode ringvirkninger som økt integrasjon, trening i demokratisk medbestemmelse og sosial tilhørighet. Lenge har vi forholdt oss til idretten som har og hatt stor legitimitet som oppdrager og formidler av de rette verdier. Fortsatt har vi den oppfatningen at idrettslagene tilbyr trygge og gode rammer for barn og ungdoms fysiske utfoldelse. Som en motsats hevdes det at disse ringvirkningene vanskelig kan la seg realisere i en bevegelse der konkurransen og prestasjonsideologien står sterkt. Mye tyder på at eksklusjonsprosessene i idretten ikke rammer tilfeldig, for eksempel rekrutterer idrettslagene best blant de skoleflinke ungdommene (Solenes & Strandbu 2007).

Det blir likevel diskutert om barn og ungdoms fritid blir gjennomorganisert og institusjonalisert. Gjennom barnehage, fritidsordninger, skole og organiserte fritidsaktiviteter blir oppveksten strukturert og organisert innenfor faste rammer, både tidsmessig og i forhold

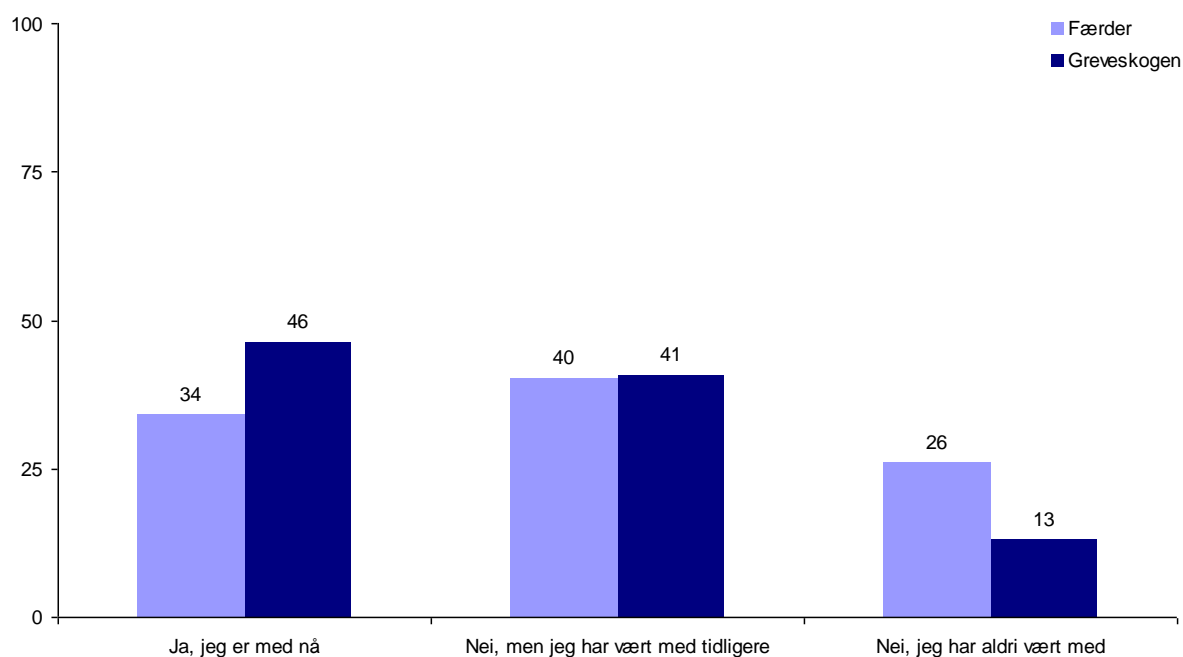
til hva som skjer innenfor de gitte rammene (Robertson 2010). Problemet med ”overorganisering” er neppe noe problem i ungdomsårene. Ungdom flest styrer selv om de vil drive med en organisert fritidsaktivitet eller ikke. Det blir derfor feil å definere frafall i femtenårsalderen som et problem i seg selv. Frafallet kan like gjerne handle om at ungdom som før drev med to aktiviteter, nå nøyer seg med en aktivitet. Eller om ungdom som på eget initiativ melder seg ut av koret fordi det ikke lenger er så viktig for dem som det har vært (Aagre 2003).

Vi spurte ungdommen om de er, eller tidligere har vært, med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger – etter at de fylte 10 år. Tabellen viser fordelingen på ungdomskolene.

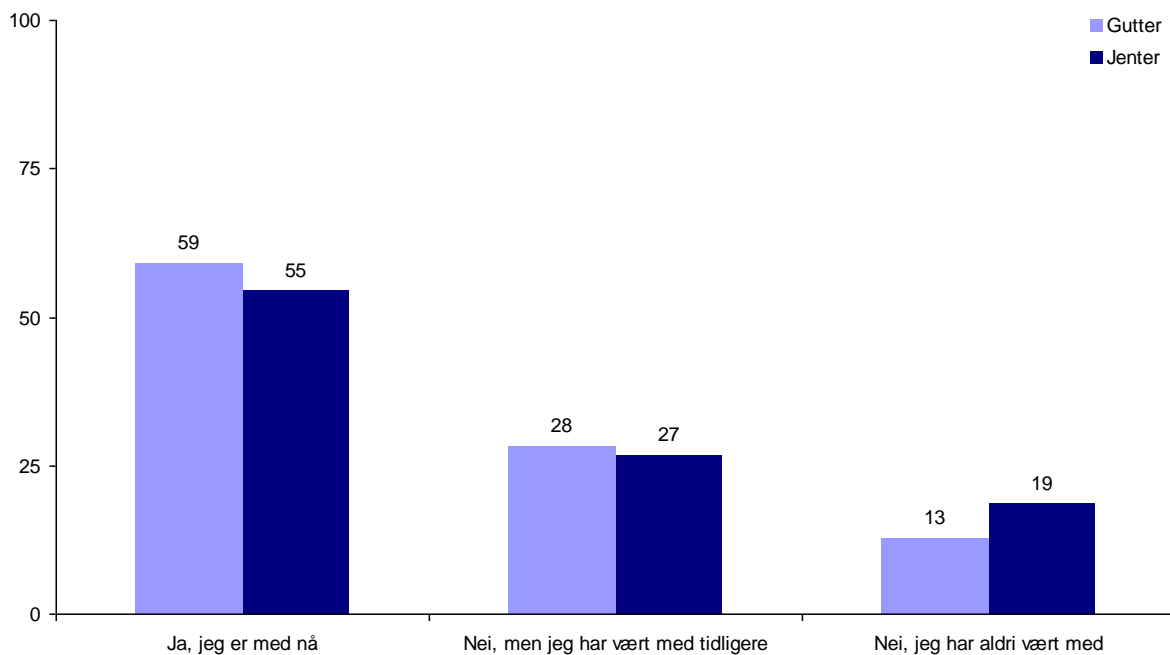

Tallene viser at det er noe variasjon mellom skolene. Ringshaug skole er den skolen med flest deltakere, hvor 67% av elevene oppgir at de er med i en organisasjon, forening, klubb eller lag. Byskogen har den laveste deltakelsen, hvor 53% av elevene oppgir tilsvarende. Byskogen har også den høyeste andelen av elevene som oppgir at de aldri har vært med i en forening, organisasjon, klubb eller lag. 21% av elevene rapporterer om dette. Hvorfor de ikke har deltatt i en form for organisert aktivitet sier ikke tallene noe om. For noen ungdommer vil dette dreie seg om kulturell bakgrunn. Dette blir diskutert nærmere under kapittel 5.1 helseadferd og matvaner.

Tabellen nedenfor viser fordelingen på videregående skole.

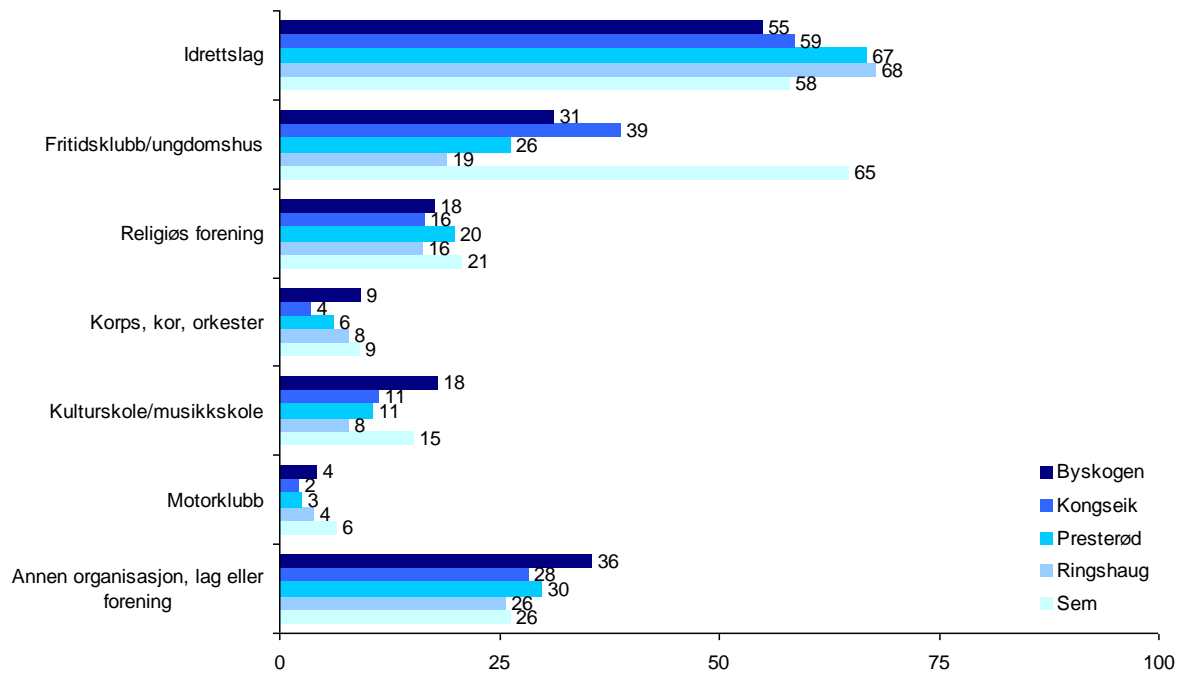

Tallene viser at deltakelse i en organisert fritidsaktivitet synker noe med alderen. Det er langt færre som er med i en organisert aktivitet blant elevene ved de to videregående skolene, enn det som oppgis av elevene på ungdomskolenivå. Spesielt blir dette tydelig blant Færderelevene. Derimot er det omtrent 40% av elevene på begge skolene som oppgir at de har vært med i en organisasjon/forening tidligere. Det er mange ulike forklaringsfaktorer for hvorfor ungdom slutter i organiserte aktiviteter. Vårt materiale forteller oss ikke hvorfor ungdommen slutter i organiserte aktiviteter. Andre studier gjort av blant annet Frøyland og Sletten (2011) viser at den mest vanlige grunnen til at ungdom slutter er at de får andre interesser og/eller at det tok for mye tid å være med. Vi har og sett på sammenhengen mellom kjønn og om man er med en organisert fritidsaktivitet eller ikke. Tabellen viser fordelingen.

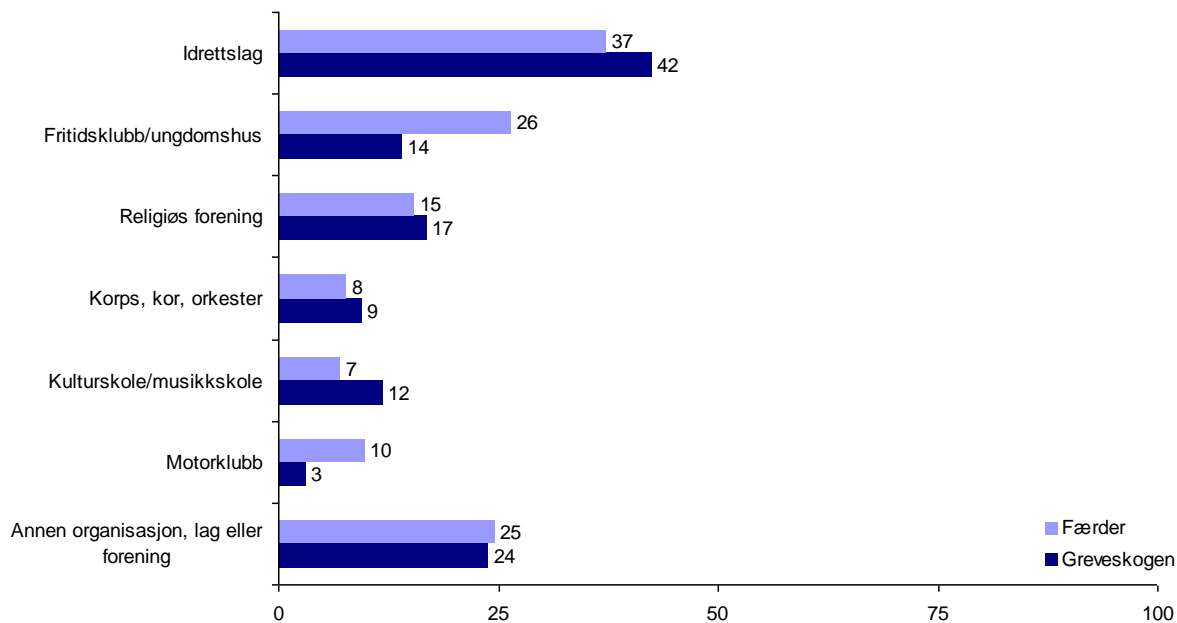

Den største forskjellen mellom kjønnene er gruppen som aldri har vært med i en noen organisert aktivitet. 19% av jentene oppgir dette, mens 13% av guttene oppgir tilsvarende. Dette viser oss at gutter er noe mer aktive, eller har vært aktive i ulike organisasjoner/foreninger enn jentene.

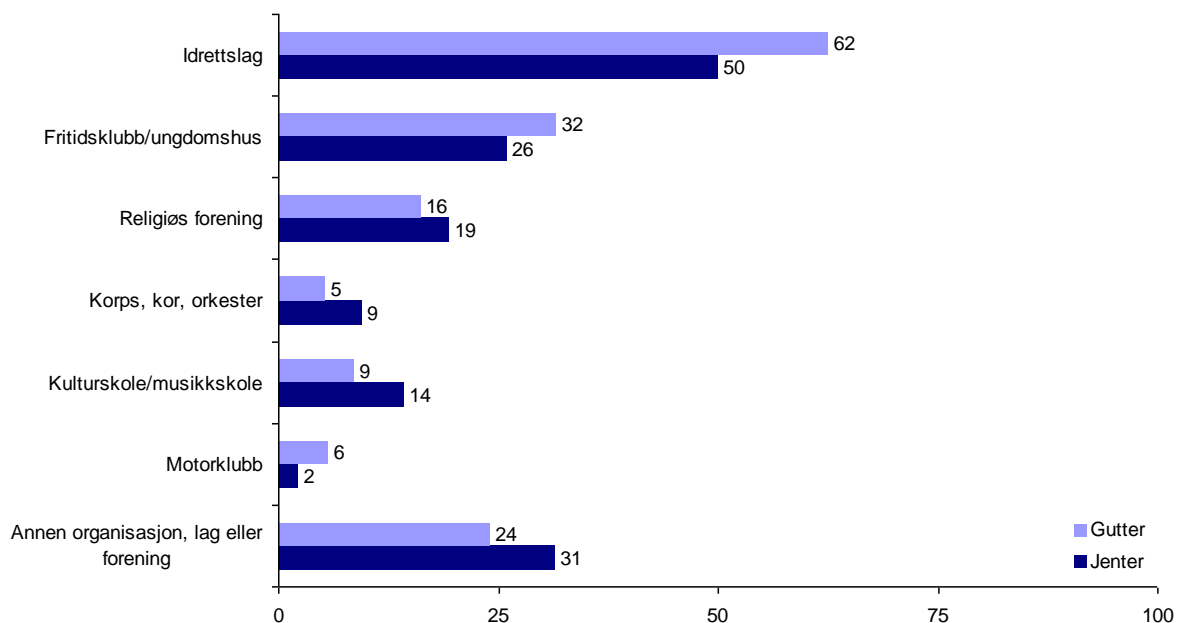
For å få mer kunnskap om hvilke typer organisasjoner ungdommen deltar i spurte vi også hva slags aktiviteter, møter eller øvinger ungdommen har vært med i. De ble også bedt om å krysse av for hvor mange ganger siste måned de har vært med i ulike organiserte aktiviteter. Tabellen viser de som har vært en gang eller mer siste måned og er fordelt på ungdomskolene.

Tallene viser at det er variasjon mellom skolene. Trolig vil noe av dette avhenge av hvor tilgjengelig de ulike aktivitetene er for ungdommen. Det er mest vanlig å være med i et idrettslag. Hele 68% av Ringshaugelevne oppgir dette, mens 55% av Byskogenelevne oppgir tilsvarende. Den mest markante forskjellen ser vi på variasjonen mellom skolene og om elevene er med i et fritidsklubb eller ungdomshus. 65% av elevene ved Sem skole oppgir at de er med i fritidsklubben, mens bare 19% av Ringshaugelevne oppgir tilsvarende. Sem har fritidsklubb, mens for Ringshaugelevne er nærmeste ungdomsklubb i Søndre Slagen. Det er minst vanlig å være med i en motorklubb og kor, korps eller orkester. Det er også en god del av ungdommen som er med i andre typer organisasjoner, foreninger eller lag som ikke er nevnt her. Tabellen nedenfor viser fordelingen på de to videregående skolene.

Tabellen viser at det også på de to videregående skolene er mest vanlig å være med i et idrettslag. Ungdommene er ikke lenger like interessert i å være med i en fritidsklubb eller ungdomshus. 26% av Færderelevene rapporterer om dette, mens bare 14% av Greveskogenelevne oppgir tilsvarende. Interessen for å være med i en religiøs forening, korps/kor eller kulturskole/musikkskole er ganske lik som interessen blant ungdomskoleelevene. 10% av Færderelevene oppgir at de er med i en motorklubb, og skiller seg klart ut fra de andre skolene. Vi har også sett på fordelingen av de ulike aktivistene og kjønn. Resultatet vises i tabell nedenfor.

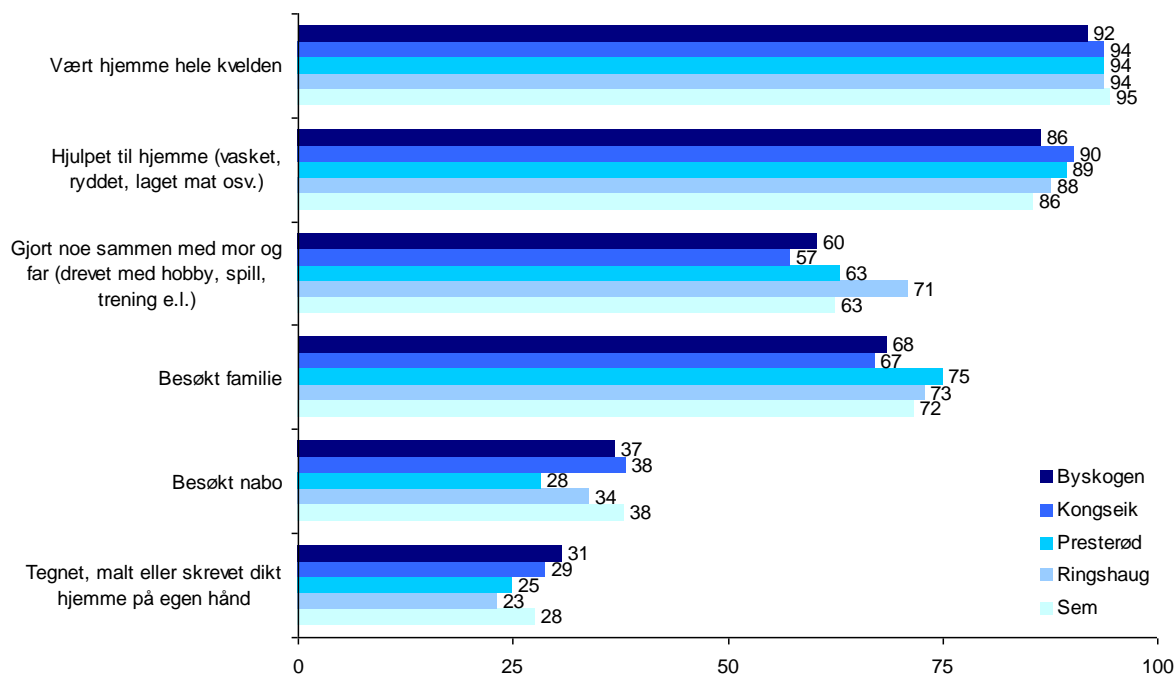
Det er flest gutter som er med i et idrettslag. 62% av guttene oppgir dette, mens 50% av jentene oppgir det samme. Guttene er også noe mer deltakende i ungdomsklubben. Når det kommer til aktiviteter som religiøse foreninger, korps/kor og kulturskole/musikkskole så er en større andel av jentene aktive kontra guttene. 31% av jentene oppgir at de er med i andre organisasjoner eller foreninger som ikke er dekket her.

For utfyllende informasjon om ungdom og trening anbefales NOVA rapport nr 3/11 *ungdom og trening – endringer over tid og sosiale skillelinjer* som er utarbeidet av Ø. Seippel, Å. Strandbu og M.A. Sletten.

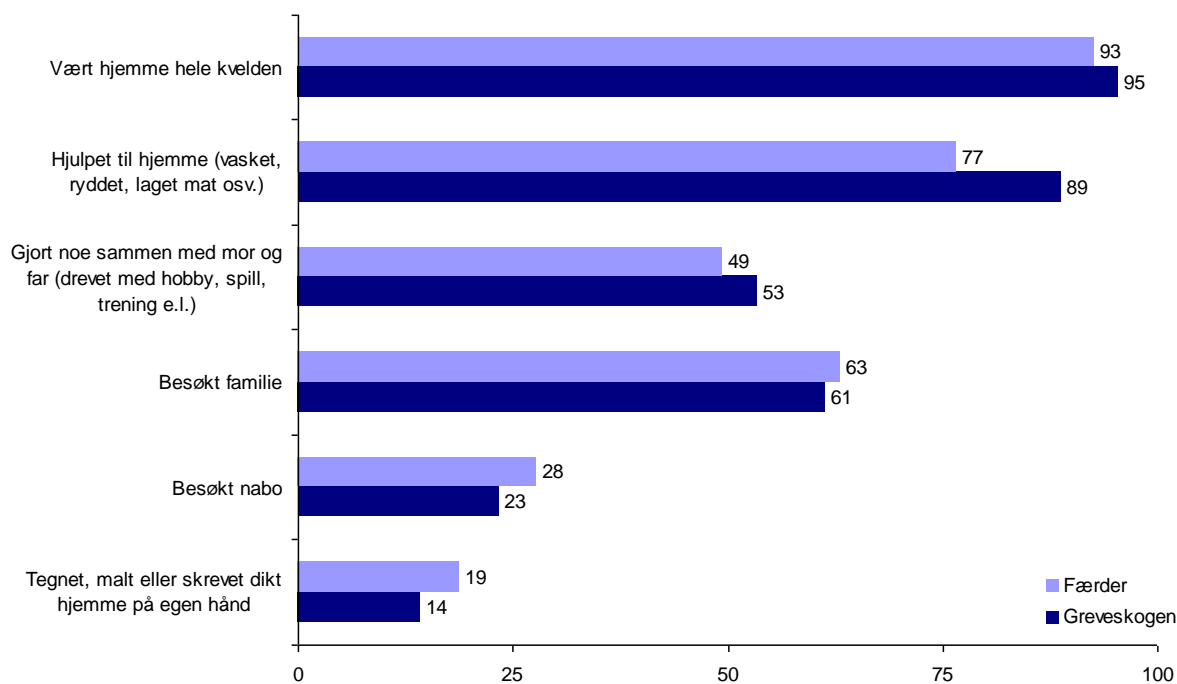
4.2 Uorganisert fritid

Uorganisert fritid kan forstås som den frie fritiden. Det som ligger i denne betegnelsen er at den er uten nær innflytelse fra voksne. Hvordan denne delen av fritiden skal se ut er opp til den unge (Aagre 2003). Den uorganiserte fritiden handler om fritid utenfor organisasjonene. Dette kan være aktiviteter som foregår hjemme eller ute, sammen med venner og familie eller alene.

I undersøkelsen har vi nevnt en rekke aktiviteter som ungdommen kan bruke fritida si på, de ble også bedt om å oppgi hvor mange ganger de hadde utført de ulike handlingene den siste uken. Vi har valgt å dele dette spørsmålssettet opp i ulike områder hvor de ulike aktivitetene utspiller seg. Ut i fra dette har vi fått følgende kategorier; hjemmeorientert fritid, venneorientert, uteorientert fritid og en kategori med diverse aktiviteter. Det første vi spurte om var handlinger eller aktiviteter som gjøres i hjemmet eller sammen med familien. Tabellen viser andel som har utført slike handlinger eller aktiviteter minst én gang sist uke, fordelt på ungdomskolene.

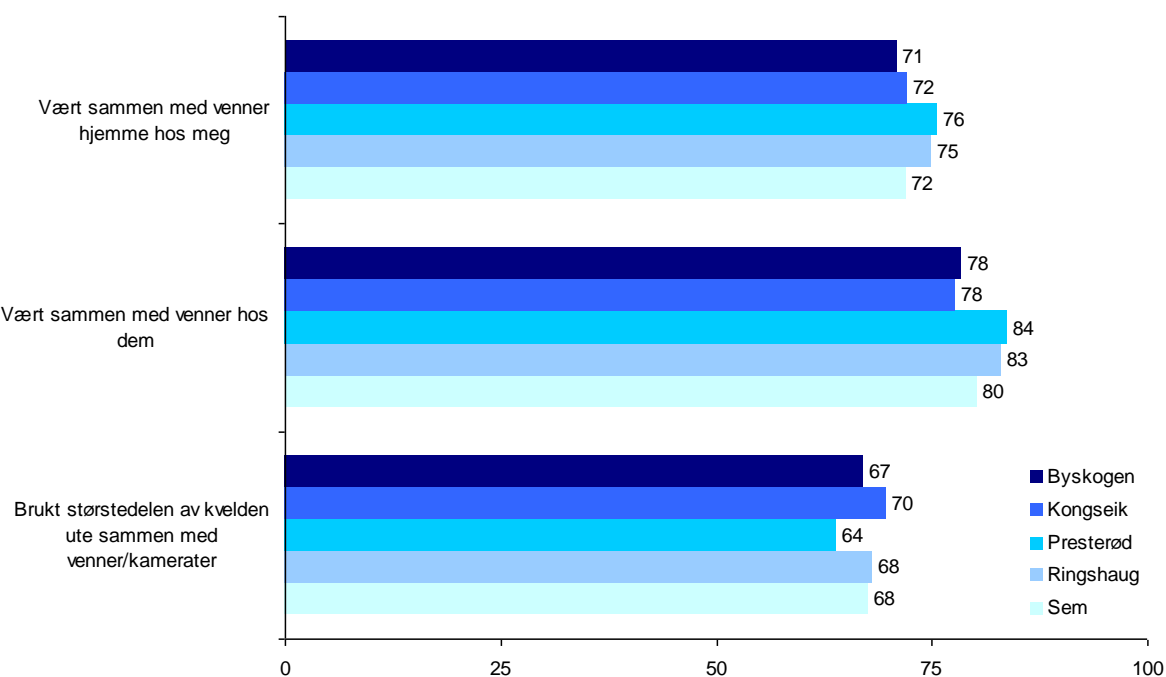

De aller fleste av ungdommene har vært hjemme minst en hel kveld siste uke. En stor andel av ungdommene har også hjulpet til hjemme. Kongseikelevne har den laveste rapporteringen når vi ser på aktiviteter gjort sammen med mor og far, 57% av elevene rapporterer om dette, mens 71% av Ringshaugellevne oppgir det samme. Det er også mer vanlig å besøke familien, enn det er å besøke naboen. Minst vanlig er det å male, tegne eller skrive dikt hjemme på egen hånd. Vi har sett på tilsvarende fordeling på videregående skole. Resultatet vises i tabellen nedenfor.

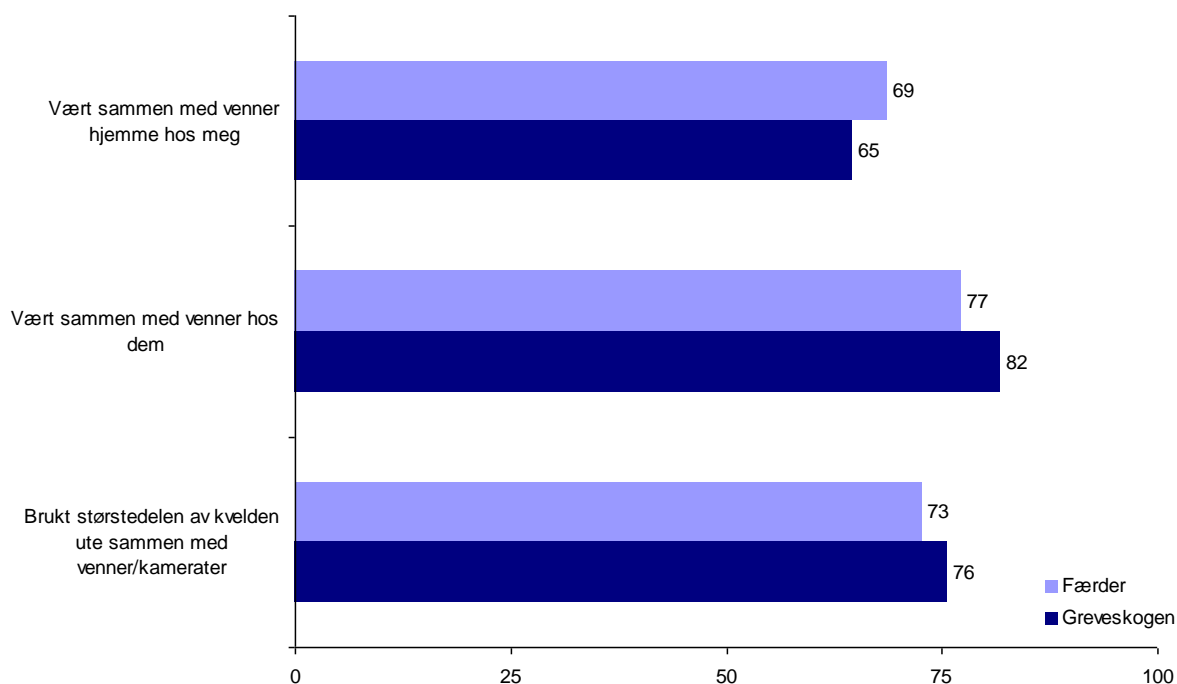
De aller fleste elevene ved de to videregående skolene har vært hjemme en kveld siste uke, dette er tilsvarende som vi fant hos elevene på ungdomskolene. Å hjelpe til hjemme varierer litt mellom Færder og Greveskogenelevne. 77% av Færderelevene oppgir at de har hjulpet til hjemme, 89% av Greveskogenelevne oppgir tilsvarende. Aktiviteter som å gjøre ting sammen med familien, besøke familie og eller nabo blir mindre vanlig med utover i tenårene. 63% av ungdomskoleelevene oppgir at de har gjort noe sammen med foreldrene den siste uken, på videregående nivå oppgir 51% av elevene det samme. Aktiviteter som å tegne, male eller skrive dikt synker ytterligere fra ungdomskolen til videregående skole. Vi har også sett på sammenhengen mellom kjønn og hjemmeorientert fritid. Tendensen viser at jentene er noe mer hjemmeorientert i sin fritid enn guttene. Det er flere jenter enn gutter som hjelper til hjemme. 91% av jentene oppgav dette, mens 84% av guttene oppgav tilsvarende. Jentene tenderer også til å være noe mer sammen med foreldrene og besøke familien. Spesielt blir dette tydelig når vi spurte om de hadde vært hjemme og tegnet, malt eller skrevet dikt siste uka. 33% av jentene oppgav dette og 14% av guttene.

En viktig del av ungdomstiden er å være sammen med venner. Gjennom samvær med vennene sine bygger man seg et sosialt nettverk som er viktig for å få en fellesskapsfølelse, støtte og anerkjennelse. Dette er igjen viktige faktorer for identitetsutvikling og utvikling av sosial kompetanse (Robertson 2011) Vi har spurt ungdommen om når de er sammen med venner hvem er de hos eller er om de er ute størstedelen av kvelden. Tabellen viser fordelingen på ungdomskolene.

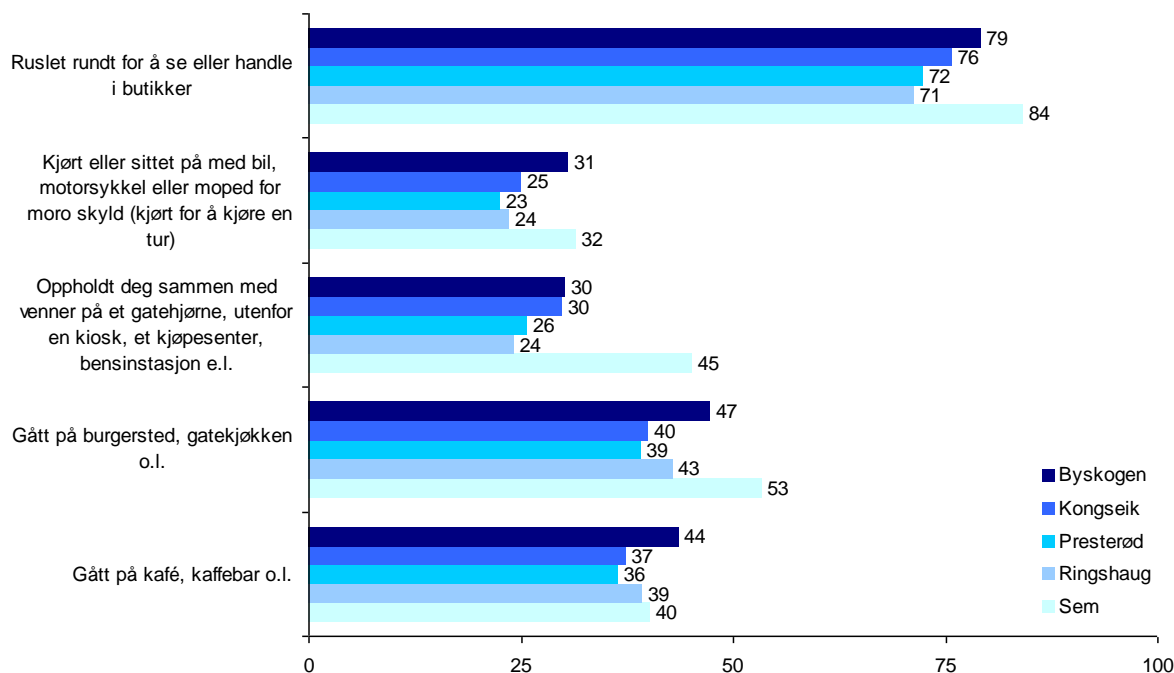
Tallene viser at det er mer vanlig å være sammen med venner hos dem, enn det er å være sammen med venner hjemme hos seg selv. I snitt oppgir 73% av elevene at de har vært hjemme med venner minst en gang siste uke, 81% oppgir at de har vært hjemme hos en venn minst en gang sist uke. Det er minst vanlig å bruke størstedelen av kvelden ute sammen med venner. 67% av ungdomskoleelevene oppgir dette.

Tabellen nedenfor viser fordelingen på videregående skole.

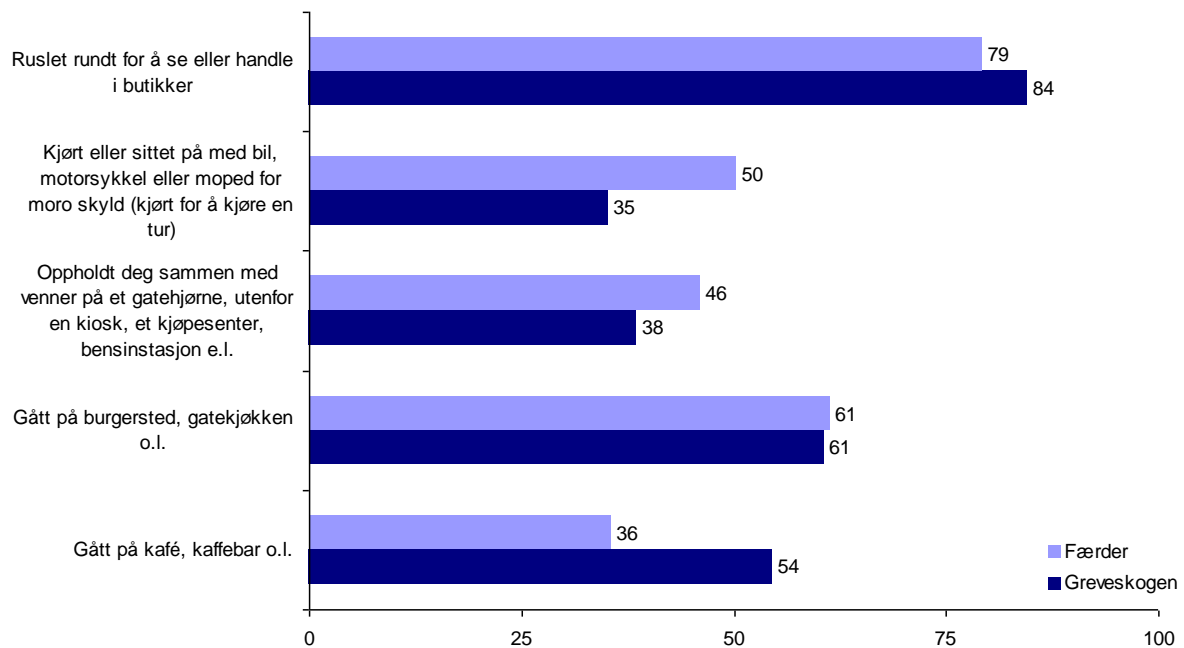
Tallene viser at elevene ved de to videregående skolene er like mye hjemme hos seg og hjemme hos andre som det vi fant ved elevene på ungdomskolene. Allikevel øker andelen som bruker størstedelen av kvelden ute med venner noe blant elevene på videregående skole. 75% av elevene på videregående rapporterer om dette, mens totalt 67% av elevene ved ungdomskolene rapporterer om tilsvarende. Totalt sett er det ingen store kjønnsforskjeller.

Ungdommens uteorienterte fritid er den delen av fritiden som foreldrene nok har minst oversikt over, og som innebærer minst voksen involvering. Hvis vi ser til risikoutsatt ungdom, vil det sannsynligvis være flere av dem blant de uteorienterte ungdommene. Denne delen av ungdommen har den mest begrensede kontakten med voksne (Aagre 2003) For å vite noe om hva ungdommen gjør i sin uteorienterte fritid har vi spurt litt mer konkret hva de gjør. Tabellen viser andelen som har utført ulike handlinger eller aktiviteter minst en gang siste uke, fordelt på ungdomskolene.

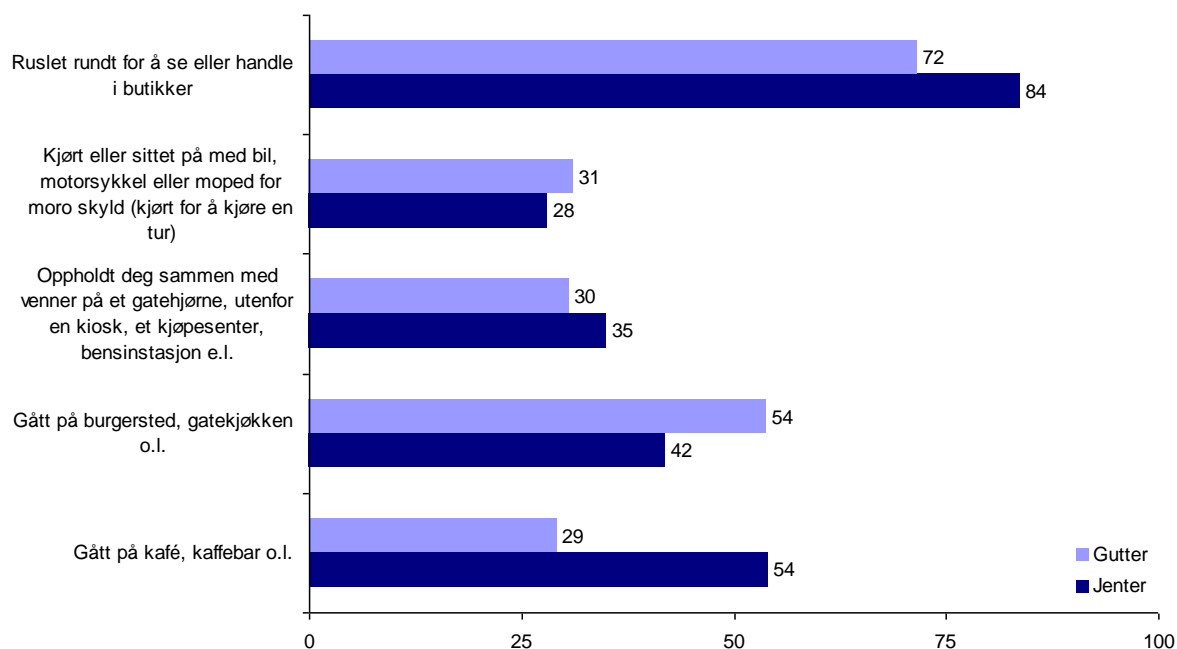
Tallene viser at det varierer litt mellom skolene hva ungdommen gjør i sin uteorienterte fritid. De er mest vanlig å rusle rundt for å se eller handle i butikker. I snitt er det 76% av ungdommene som oppgir at de har gjort dette minst en gang siste uke. Det er minst vanlig å kjøre eller sitte på med bil/moped for moro skyld. Det er noen flere som oppholder seg på et gatehjørne, utenfor en kiosk etc. Semelevnene skiller seg her ut ved at 45% av elevene oppgir at de har gjort dette minst en gang siste uke, mens 24% Ringshaugelevnene oppgir tilsvarende. Det er også en del ungdommer som har vært på et burgersted eller gatekjøkken og gått på kafe, kaffebar etc siste uke. Her skiller Byskogenelevnene seg ut ved at 44% av elevene oppgir at de har vært på kafe/kaffebar minst en gang siste uke. Dette kan muligens henge sammen med tilgjengelighet. Bor man i bynære områder vil det være et større tilbud av kafeer og kaffebarer.

Tabellen på neste side viser fordelingen på de to videregående skolene.

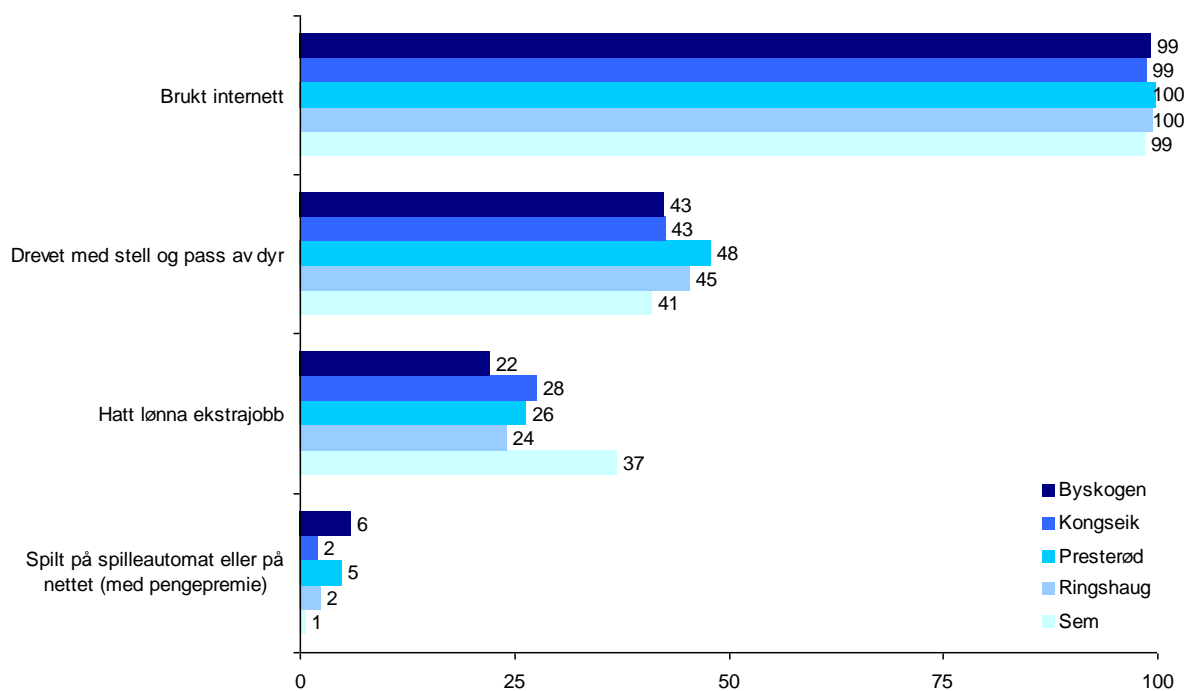
Tallene viser en tendens til at ungdom med alderen har en mer uteorientert fritid. Jevnt over oppgir videregående elevene en høyere rapportering enn elevene ved ungdomskolene. Fortsatt er det å rusle rundt i butikker den aktiviteten flest ungdom gjør. Her er det også små variasjoner mellom Færderelevene og Greveskogenelevne. Det er mer vanlig blant Færderelevene å kjøre en tur eller å oppholde seg på gatehjørne, utenfor en gatekiosk o.l enn blant Greveskogenelevne. Mens det er mer vanlig blant Greveskogenelevne å gå på kafe eller kaffebar.

Når vi så på sammenhengen mellom kjønnene og uteorienterte aktiviteter finner vi at det er en forskjell mellom kjønnene og hvilke aktiviteter som er mest vanlig blant ungdommen. Tabellen viser fordelingen.

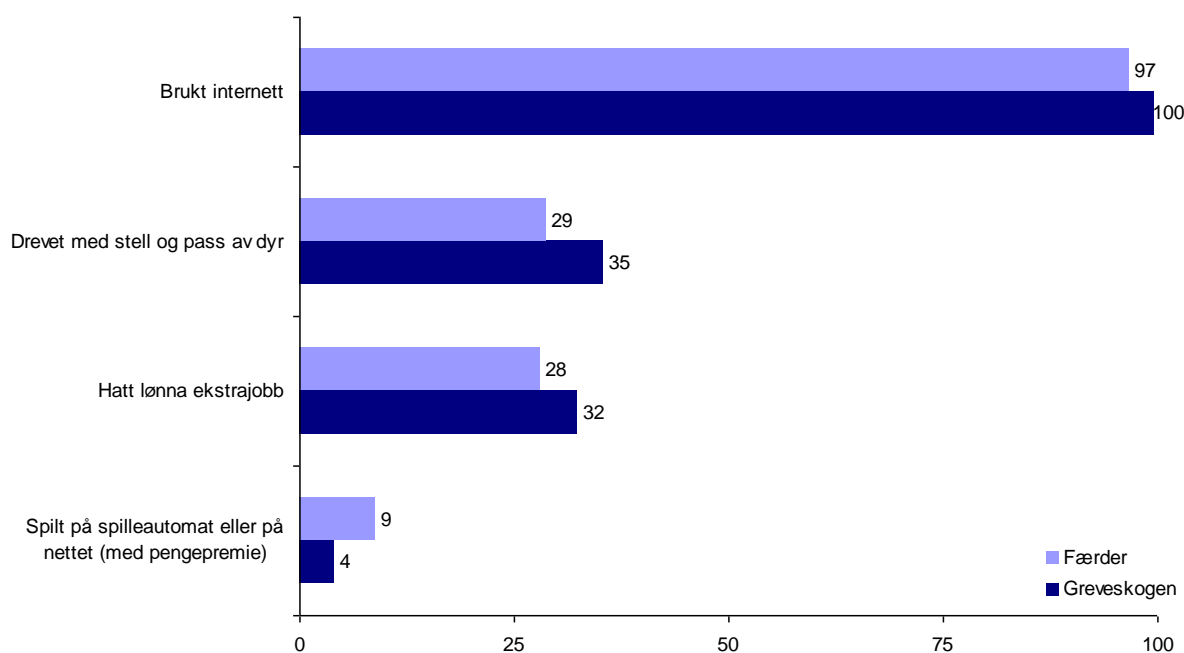

Det er flere jenter enn gutter som har ruslet rundt i butikker minst en gang siste uka. 84% av jentene oppgir dette, mens 72% av guttene oppgir tilsvarende. Aktiviteter som å kjøre tur eller ”henge” på gatehjørnet og lignende viser bare små variasjoner mellom kjønnene. Derimot er det flere gutter som har vært på burgersted/gatekjøkken, mens det er flere jenter enn gutter som har vært på kafe/kaffebar.

Vi har også spurt ungdommene om andre typer aktiviteter som om de har brukt internett, drevet med stell av dyr, hatt lønnet ekstraarbeid og/eller spilt på spilleautomat eller på nett med pengepremie. Tabellen viser de som har gjort ulike aktiviteter minst en gang siste uke, fordelt på ungdomskolen.

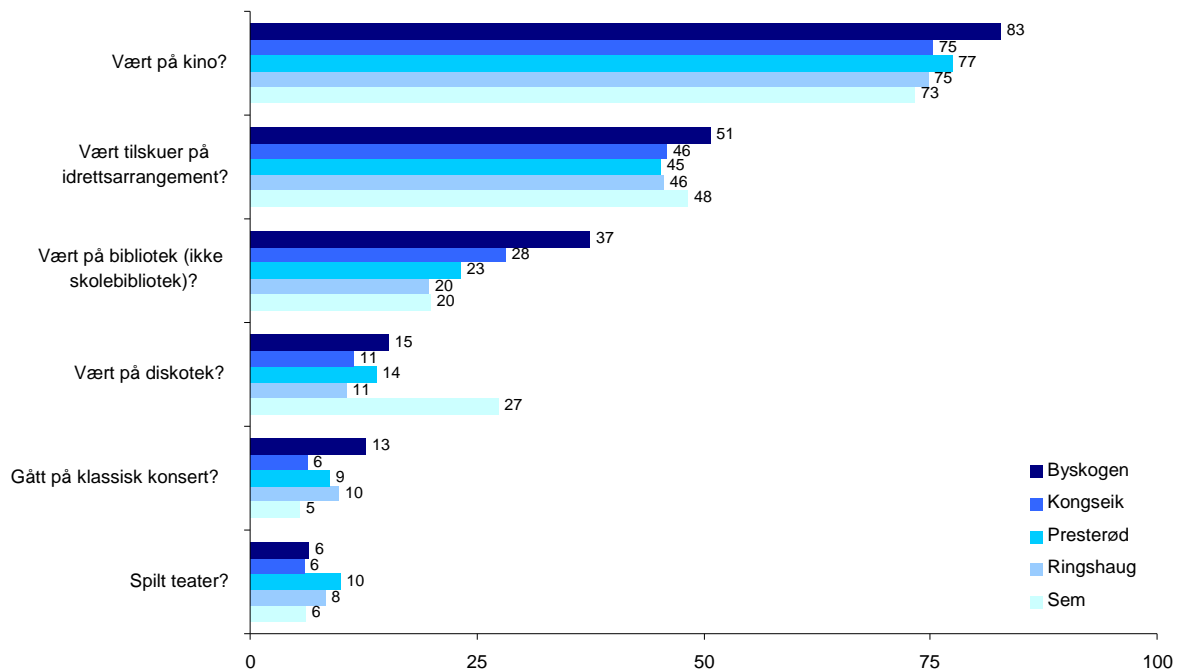
Omtrent alle ungdommene har brukt internett minst en gang siste uke. I snitt har 44% av elevene oppgitt at de har drevet med stell og pass av dyr. Presterødelevne har her den høyeste rapporteringen hvor 48% oppgir dette. Noen elever har også hatt lønnet ekstraarbeid. Her skiller Semelevne seg ut ved at 37% av elevene oppgir at de har hatt lønnet ekstrajobb minst en gang siste uka. Det er svært få av elevene som har spilt på spilleautomat eller spill på internett med pengepremie av elevene. 1% av Semelevne oppgir dette, mens 6% av Byskogenelevne oppgir tilsvarende. Det er nærliggende å tenke seg andelen som har gjort slike aktiviteter minst en gang siste uke endrer seg med alderen. Vi har også spurt elevene ved de to videregående skolene tilsvarende spørsmål. Resultatet vises i tabellen nedenfor.

Tallene viser også i denne tabellen at så godt som alle elevene har brukt internett minst en gang siste måned. Mens andelen som har drevet stell av dyr har sunket betydelig. I snitt oppgir 32% av elevene ved de to videregående skolene at de har drevet med stell og pass av dyr, mens 44% av ungdomskoleelevene oppgir tilsvarende. Andelen som har hatt lønnet ekstraarbeid har økt noe, men fortsatt er det små variasjoner mellom ungdomskolen og videregående skole. Den største økningen finner vi når vi spør om elevene har spilt på spilleautomat eller på nettet med pengepremie. Færderelevene har den høyeste rapporteringen hvor 9% av elevene oppgir at de har gjort dette minst en gang siste uka. Når vi ser på sammenhengen mellom kjønn og de ulike aktivitetene fant vi den største forskjellen når vi spurte om ungdommen hadde drevet med stell og pass av dyr. Her oppgir 50% av jentene at de har drevet med dette minst en gang siste uke, mens 33% av guttene oppgir det samme. Guttene er noe mer aktive enn jentene når det gjelder å spille på spilleautomat eller på nett med pengepremie. Fortsatt er dette en liten gruppe med gutter. 6% av guttene oppgir dette, mens kun 2% av jentene oppgir tilsvarende.

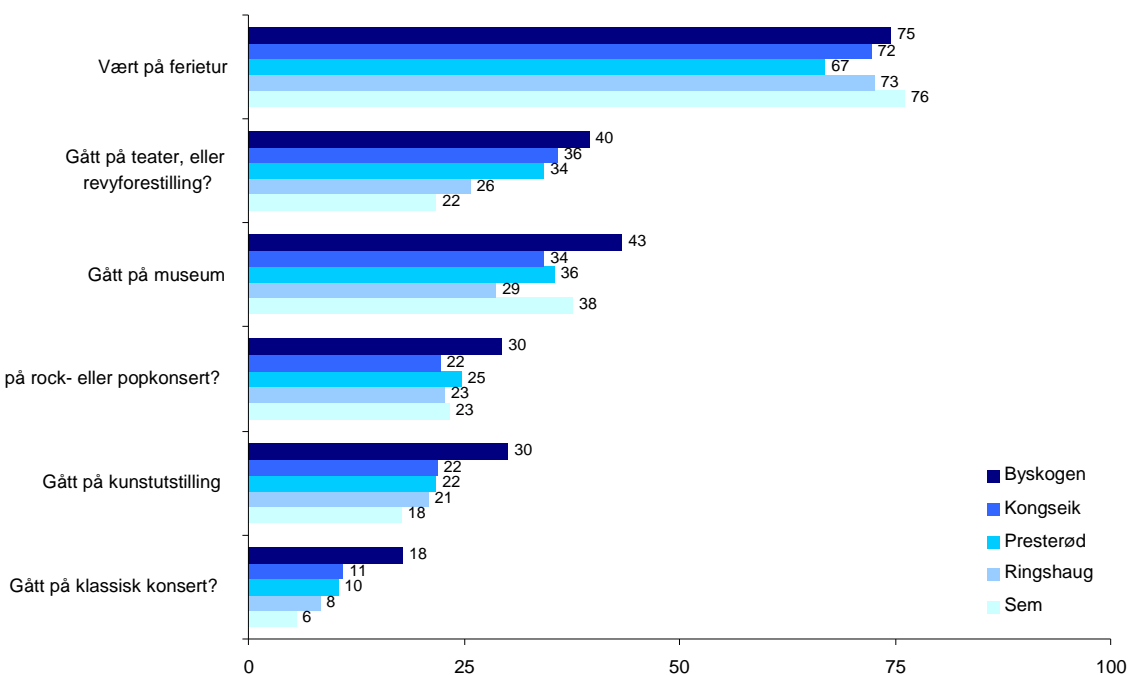
Som en del av den uorganiserte fritiden har vi spurt ungdommen om de bruker ulike kulturtilbud og eventuelt hvor ofte. Totalt spurte vi om 12 ulike kulturaktiviteter som ungdommen kan ha deltatt i. Disse spørsmålene er delt i to tabeller. Først vil vi se på svarfordelingen på ungdomskolene og deretter fordelingen på videregående skole, da det er nærliggende å tenke at interessen for ulike kulturtilbud endres med alderen. Tilslutt har vi sett på sammenhengen mellom kjønn og ulike kulturaktiviteter. Ungdommen hadde mulighet til å

krysse av for at de har brukt flere av de nevnte kulturtilbudene. Tabellene viser de som har brukt ulike kulturtilbud minst en gang siste måned. Tabellen nedenfor viser fordelingen på ungdomskolene.

Å gå på kino er den kulturaktiviteten flest av ungdomsskoleelevene har gjort siste måned. 83% av Byskogenelevne oppgir dette. Å være tilskuer på et idrettsarrangement er også et kulturtilbud mange unge har interesse for. Rundt halvparten av ungdommene oppgir dette. Det er litt færre elever som har besøkt et bibliotek minst en gang siste måned. Byskogenelevne skiller seg her ut ved at 37% av elevene oppgir at de har vært på biblioteket siste måneden. På dette spørsmålet regnes ikke skolebiblioteket med. 20% av Semelevne og Ringshauglevne oppgir det samme. Det er nærliggende å tenke seg at dette dreier seg om tilgjengelighet. Byskogenelevne har lettere tilgang til et bibliotek og bruker det også mer enn andre ungdom som ikke har like god tilgang. Cirka dobbelt så stor andel av Semelevne har vært på diskotek siste måned, i forhold til de andre skolene. Byskogenelevne har den høyeste rapporteringen når det gjelder å ha vært på en klassisk konsert. 13% av elevene oppgir dette. Å ha spilt teater er den kulturaktiviteten færrest elever har deltatt på. Noen av disse aktivitetene kan være i regi av skolen, som å gå på museum eller kunstutstilling. Dette sier ikke tallene noe om.

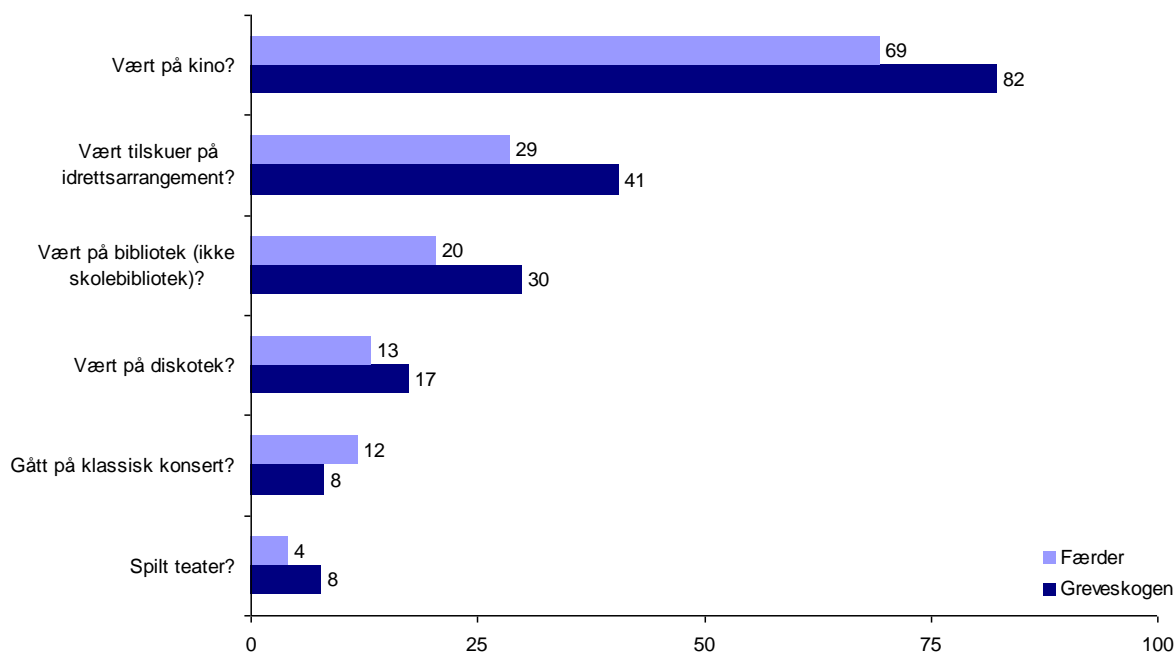
Tabellen nedenfor viser kulturaktiviteter ungdommen har vært med på minst en gang de siste 12 månedene.

Å ha vært på ferietur er den aktiviteten flest ungdommer har gjort minst engang de siste 12 måneder. Hva som ligger i å ha vært på ferietur er litt vagt. I dette spørsmålet kan ungdommen ha forstått alt fra å ha besøkt besteforeldre til sydenturer eller andre lengre utenlandsturer. Tallene sier allikevel noe om ungdommens subjektive opplevelse av å ha vært på ferietur. 76% av Semelevne oppgir at de har vært på ferietur, 67% av Presterødelevne oppgir tilsvarende. Rundt en tredjedel av ungdommene har gått på museum. I gjennomsnitt har 25% av elevene gått på rocke- eller popkonsert minst en gang siste måned. Rundt en fjerdedel av ungdommene har også vært på kunstutstilling siste måned. Å ha vært på klassisk konsert er den kulturaktiviteten som færrest ungdommer oppgir at de har vært på siste året.

Tabellene viser at Byskogenelevne har den høyeste rapporteringen på enkelte kulturtilbud som å gå på museum, konserter og kunstutstillinger. Dette er kulturtilbud som ofte foregår i byen, og det er derfor nærliggende å tenke seg at kulturaktiviteter som er lett tilgjengelig for ungdommen også blir mer benyttet. Det ser ut til at ungdom som bor i bynære områder får flere kulturelle opplevelser enn ungdom som ikke gjør det.

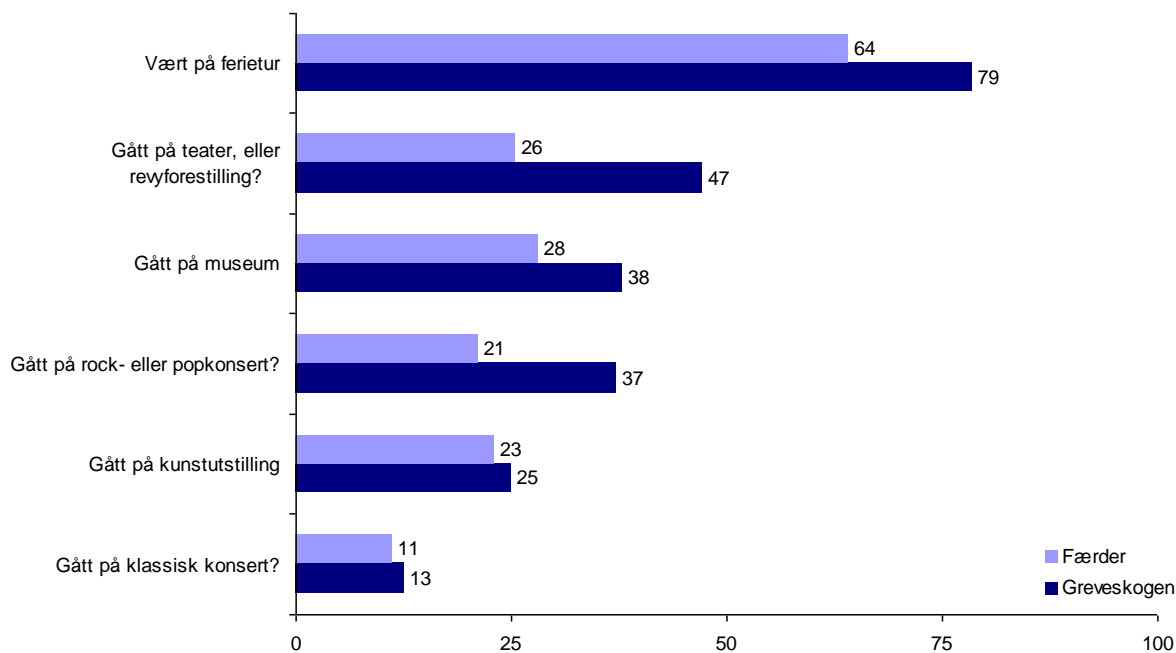
Tabellen på neste side viser svarfordelingen på de ulike aktivitetene som elevene rapporterer at de har vært med på minst en gang siste måned. Fordelt på videregående skole.

Tallene viser noen av de samme tendensene som vi fant på ungdomskolenivå. Å gå på kino er også blant videregåendeelevne den kulturaktiviteten flest har deltatt i siste måned.

Videregående elevne har en noe lavere interesse for idrettsarrangement, enn det vi fant blant ungdomsskoleelevne. Færderelevne har en lavere rapportering på samtlige spørsmål enn hva som rapporteres av Greveskogenelevne.

Tabellen nedenfor viser ulike aktiviteter som ungdommen har vært med på minst en gang siste 12 måneder.

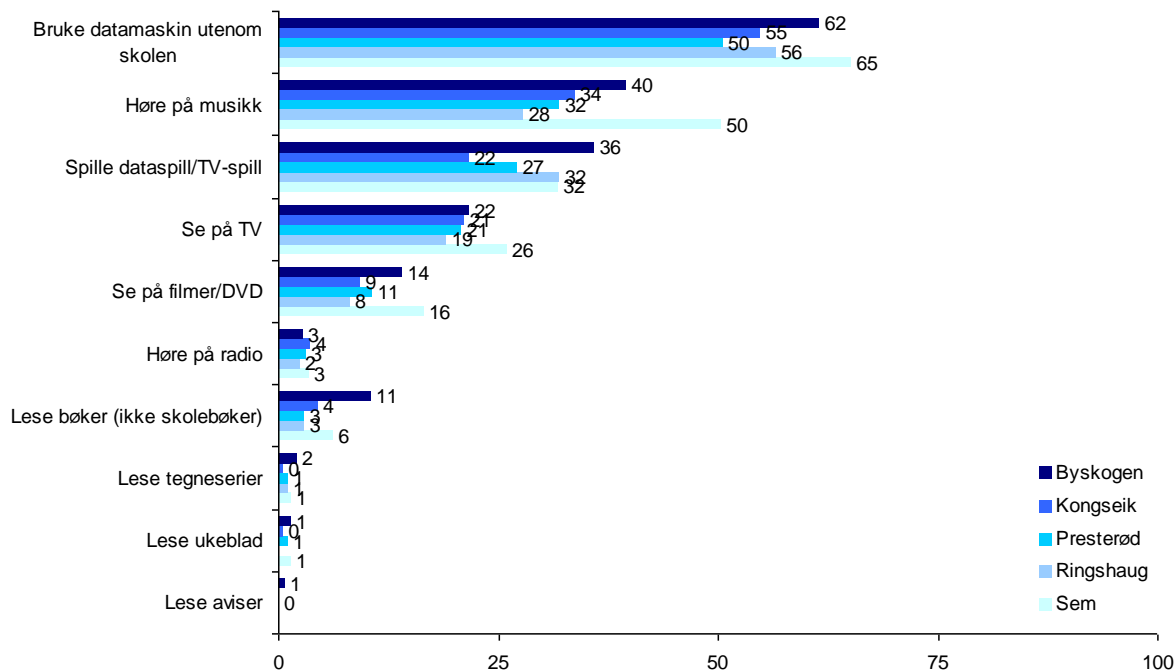
Det ser ut til å være en økende interesse for å gå på teater og konserter fra ungdomskolen til videregående skole. Spesielt er dette tydelig blant Greveskogenelevne. Tabellene viser at flere av Greveskogenelevne benytter seg av kulturtilbudene på samtlige aktiviteter som er nevnt i undersøkelsen, enn elevene ved Færder videregående. På enkelte kulturaktiviteter er det relativt stor variasjon mellom de to videregående skolene. En mulig forklaringsfaktor på denne ulikheten kan ligge i mengden av kulturell kapital. Under delkapittel 2.1 spurte vi ungdommene hvor mange bøker de tror det er hjemme, som et mål på kulturell kapital. Et av svaralternativene var om man trodde at man hadde 500 bøker eller mer. At man har mer enn 500 bøker i hjemmet er et mål på høy kulturell kapital. 30% av Greveskogenelevne oppgav at de trodde det, 19% av Færderelevene oppgav tilsvarende. En mulig forklaringsfaktor på ulikheten kan ut i fra dette perspektivet forklares med at elevene har ulik mengde av kulturell kapital og bruker derfor de kulturelle tilbudene ulikt.

Vi har og sett på hvordan gutter og jenter benytter de ulike kulturtilbudene ulikt. Resultatet viser at flere jenter bruker kulturtilbudene enn det guttene gjør. Når vi sammenligner aktiviteter som idrettarrangement, å gå på disko og gå på rocke/pop konsert er det like mange jenter som gutter som har benyttet seg av dette. Skillet mellom kjønnene blir spesielt markant når det gjelder å benytte seg av biblioteket og/eller å ha gått på teater/revy. 30% av jentene oppgir at de har vært på biblioteket siste måned, 20% av guttene oppgir tilsvarende, og 43% av jentene rapporterer at de har gått på teater eller revy, 26% av guttene oppgir tilsvarende.

4.3 Mediebruk

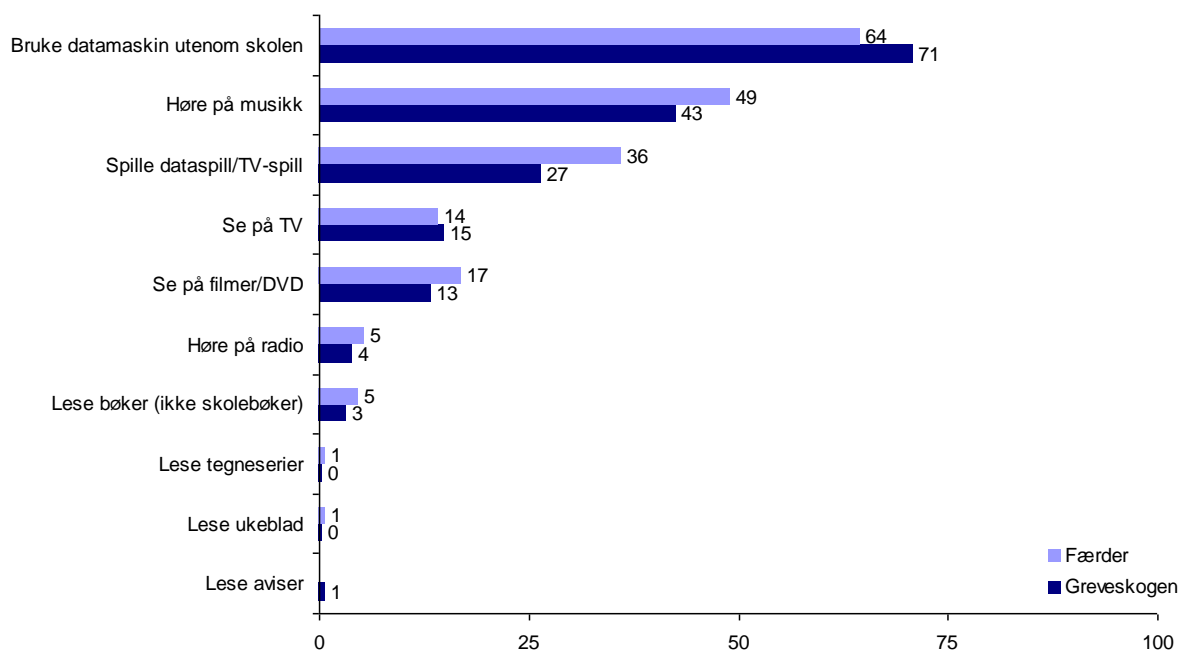
De siste årene har medietilbudet forandret seg dramatisk, noe som også har fått konsekvenser for hva ungdommen bruker fritiden sin til. De som vokser opp i dag har et bredt tilbud gjennom internett og TV (Frøyland & Sletten 2011). Dels gjenspeiler mediene realiteter ved det samfunnet de unge skal tilegne seg og bli en del av, dels gir det et stort rom for fantasier, drømmer, trender og moter, kjøpepress, idealer og rollemodeller. Mobiltelefon og internett åpner også opp for nye former for kommunikasjon, samhandling og samvær (Øya 2009). Dette er, for mange ungdom, en viktig del av hverdagen og skal vi kunne vite noe om ungdommens hverdag må vi vite litt om deres forhold til mediene. I undersøkelsen spør vi derfor ungdommen om deres mediebruk og hvor hyppig de bruker de ulike mediene. Svar alternativene var *ikke noe tid, under 30 minutter, fra 30 minutter til en time, en til 2 timer, 2 til*

3 timer og mer enn 3 timer. Vi har delt mediebruken inn i to kategorier, høykonsumenter og lavkonsumenter. Hva vi har kalt høykonsumentene er de ungdommene som har krysset av for at de bruker to timer eller mer på ulike medier en gjennomsnittsdag. Tabellen nedenfor viser gruppen med høykonsumenter på ungdomskolenivå.

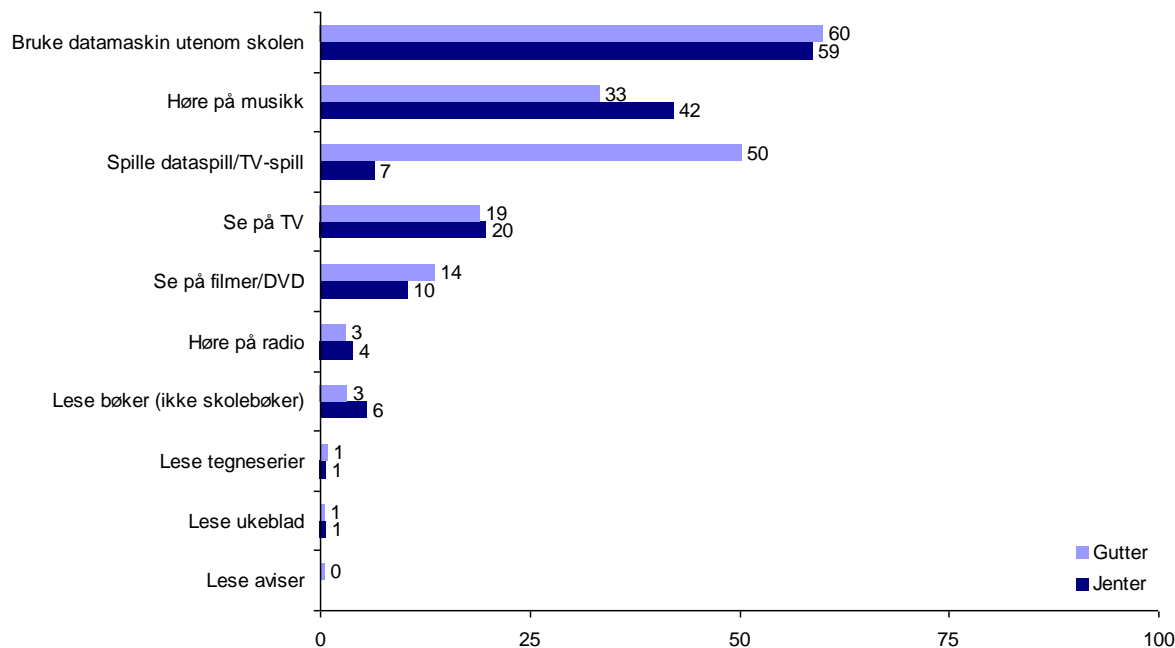
Å bruke datamaskin utenom skolen er den mediebruken som er mest vanlig blant elevene. 65% av Semelevnene oppgir dette. Det er en god variasjon mellom skolene. Spesielt blir dette tydelig når vi spør hvor mye de hører på musikk. 50% av Semelevnene oppgir at de gjør dette mer enn 2 timer eller mer, mens 28% av Ringshauglevnene oppgir tilsvarende. Rundt en tredjedel av ungdommen oppgir at de spiller dataspill/TV spill, litt færre ungdommer ser på TV mer enn 2 timer på en gjennomsnittsdag. Det er kun en liten gruppe av ungdommene som ser på film mer enn 2 timer. Byskogen skole skiller seg ut når det kommer til å lese bøker. 11% av elevene oppgir at de leser bøker mer enn 2 timer om dagen. Byskogenelevnene var også de elevene som besøkte biblioteket mest. Det er nærliggende å tenke seg at disse to faktorene henger sammen. Byskogen skole har et godt skolebibliotek med bibliotekar Det er kun en liten gruppe som hører på radio, leser tegneserier eller ukeblader. Nesten ingen av ungdommene leser aviser.

Tabellen på neste side viser andelen høykonsumenter blant elevene på videregående skole.

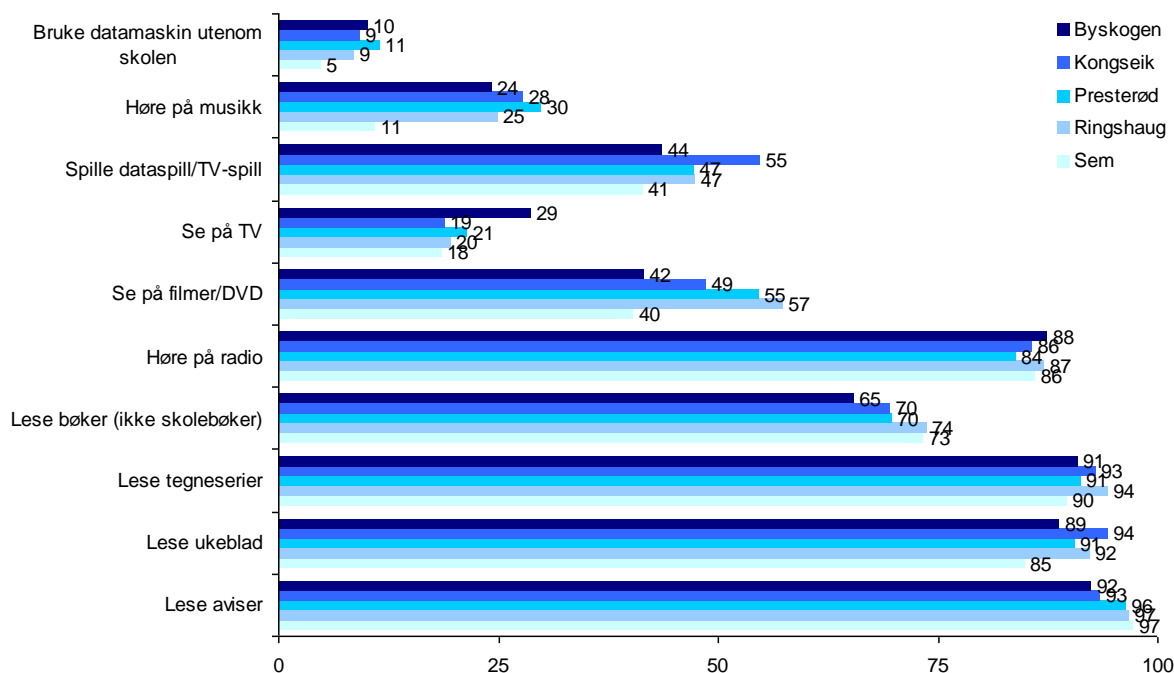
Under delkapitel 4.2 fant vi at Greveskogenelevene var de elevene som benyttet seg av kulturtilbudene mest, mens denne tabellen viser at Færderelevene er de som bruker mediene mest, med få unntak. På Greveskogen finner vi den høyeste rapporterte prosenten av høykonsumenter på bruk av data. 71% oppgir dette. Deretter snur trenden. Mest markant blir skille mellom de to videregående skolene når vi ser på gruppen ungdom som er høykonsumenter på å spille dataspill/ TV spill. 36% av Færderelevene oppgir dette, mens 27% av Greveskogenelevene oppgir tilsvarende. De ser omtrent like mye på TV og film. I likhet med hva vi fant blant ungdomskolelevene er det kun en liten andel av ungdommene som hører på radio eller leser bøker mer enn 2 timer per dag. Enda færre leser tegneserier, ukeblader og aviser.

Vi har også sett på fordeling på kjønn av gruppen av høykonsumenter.

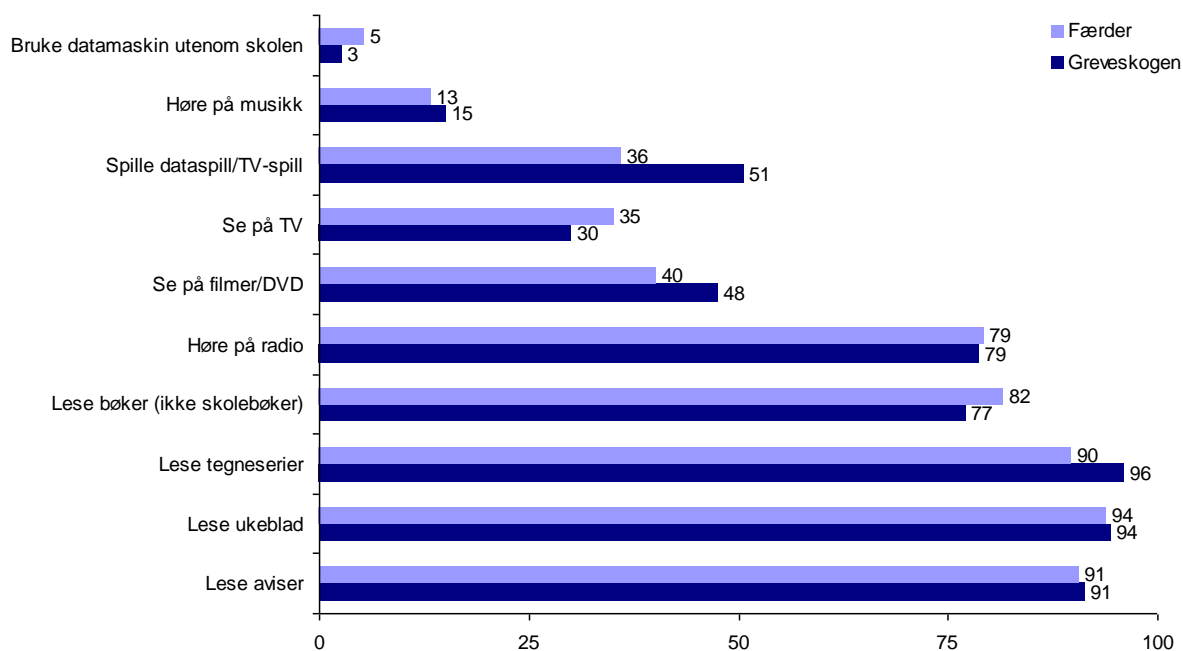
Tallene viser at det er omtrent like mange gutter som jenter som oppgir at de bruker PC mer enn 2 timer om dagen. Det er litt mer vanlig for jentene å høre på musikk i 2 timer eller mer, enn for guttene. Den mest markante kjønnsforskjellen ser vi på andelen som oppgir at de spiller dataspill/TV spill mer enn 2 timer om dagen. Halvparten av gutten oppgir dette, mens bare 7% av jentene oppgir tilsvarende. Noen flere gutter ser noe mer TV enn jentene, og noen flere jenter enn gutter leser bøker mer enn 2 timer om dagen.

Videre ser vi på gruppen av ungdom som vi har definert som lavkonsumenter. Disse ungdommene har krysset av for at de bruker ulike medier mindre enn 30 minutter en gjennomsnittsdag. Tabellen viser fordelingen på ungdomskolenivå.

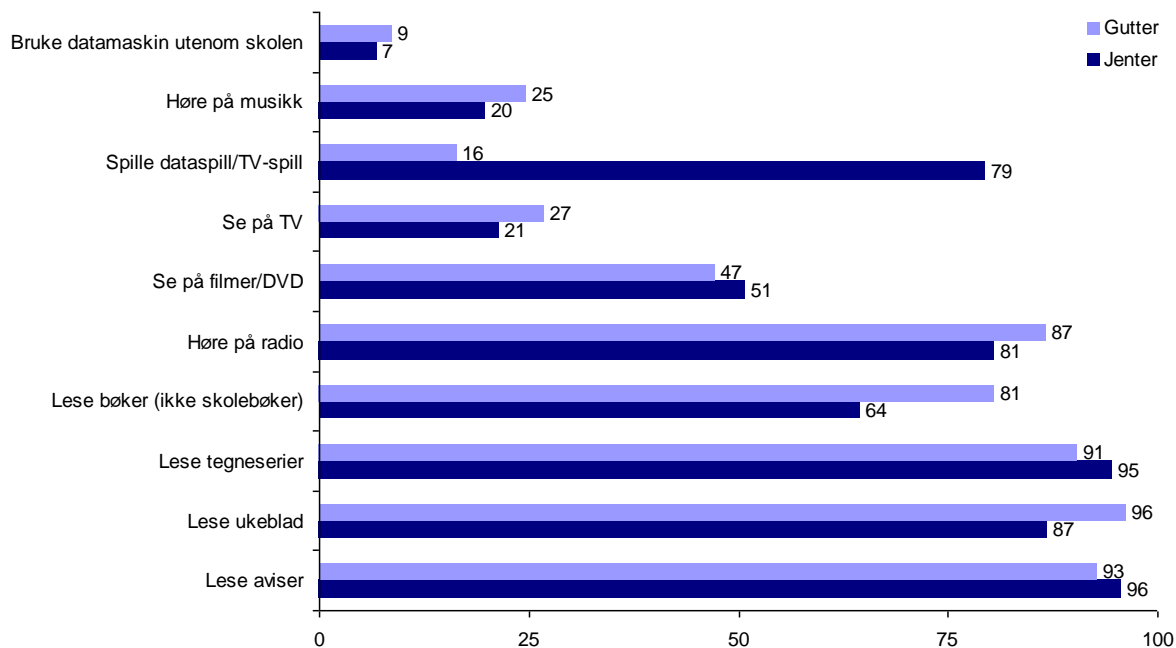
Tabellen viser at det kun er en liten del av ungdommene som oppgir at de bruker mindre enn 30 minutter på data utenom skolen. Dette viser at datamaskinen er en stor del av mange ungdommers hverdag. Det er mer vanlig å ikke høre så mye på musikk. Her skiller Semelevne seg ut ved at 11% oppgir at de kun hører på musikk 30 minutter eller mindre en gjennomsnittsdag. Litt under halvparten av ungdommene på ungdomskolenivå spiller dataspill 30 minutter eller mindre. Den samme tendensen ser vi når det spørres om man pleier å se på film. 57% av Ringshaugelevne oppgir dette, mens 40% av Semelevne oppgir tilsvarende. Når det gjelder å høre på radio, lese tegneserier, lese ukeblader og aviser så viser tallene at de fleste av elevene kan defineres som en lavkonsumentforbruker av disse mediene. Bøker ser ut til å være noe mer populært blant ungdommen. Fortsatt er det mange som ikke leser mer enn 30 minutter om dagen. 65% av elevene ved Byskogen skole oppgir dette, mens 74% av Ringshaugelevne oppgir tilsvarende.

Tabellen på neste side viser tilsvarende tabell over lavkonsument gruppen fordelt på de to videregående skolene.

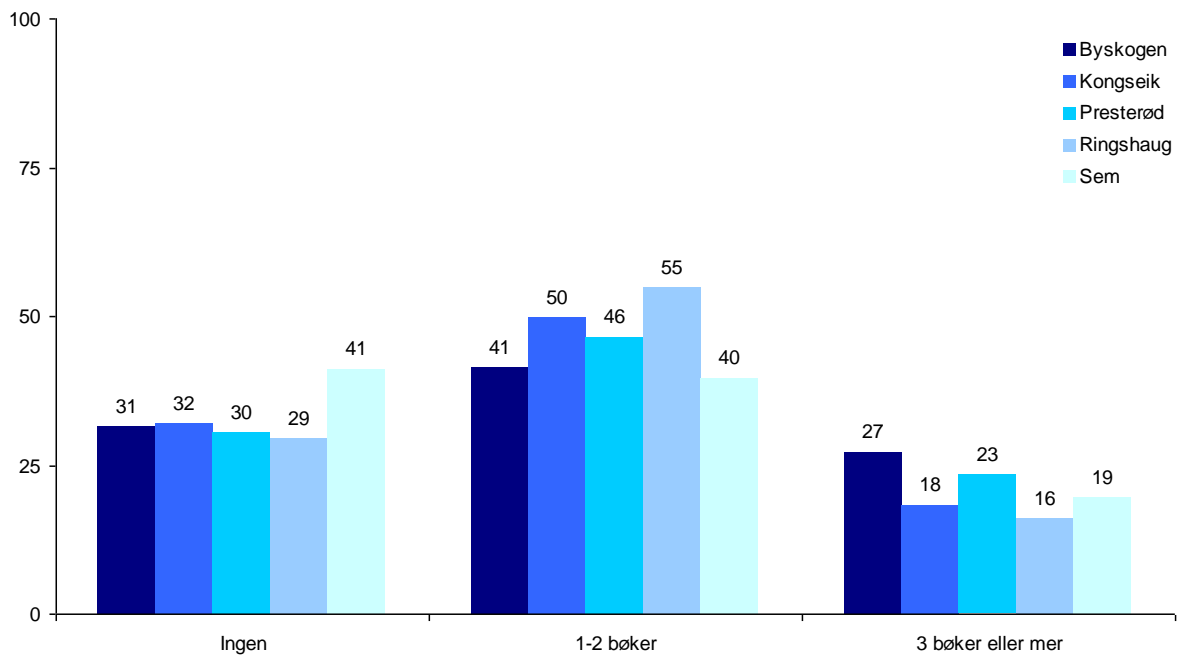
Det er en svært liten gruppe av elevene ved de to videregående skolene som kan defineres som lavkonsumenter av datamaskin. Tallene her har sunket noe fra ungdomskolenivå. Dette indikerer at datamaskinen blir et viktigere medium utover ungdomsårene. Den mest markante forskjellen mellom skolene ser vi på spørsmålet om dataspill. Det er mer vanlig å ikke spille så mye dataspill blant Greveskogenelevne enn det Færderelevne rapporterer. Det blir litt mer vanlig å høre på radio blant videregående elevene, enn det vi ser blant ungdomskoleelevene. Fortsatt oppgir 79% av elevene at de hører på radio mindre enn 30 minutter en gjennomsnittsdag. Tallene viser også at man leser litt mindre på videregående nivå. 82% av Færderelevne oppgir at de ikke leser bøker mer enn 30 minutter om dagen, 77% av Greveskogenelevne oppgir det samme. Fortsatt er de fleste ungdommene ved de to videregående skolene å betrakte som lavkonsumenter av tegneserier, ukeblader og aviser. Litt flere ser ut til å lese aviser. Det er nærliggende å tenke seg at ungdommen får en økende interesse for aviser jo eldre de blir.

Her har vi og sett på sammenhengen mellom kjønn og gruppen lavkonsumenter. Fordelingen vises i tabellen på neste side.

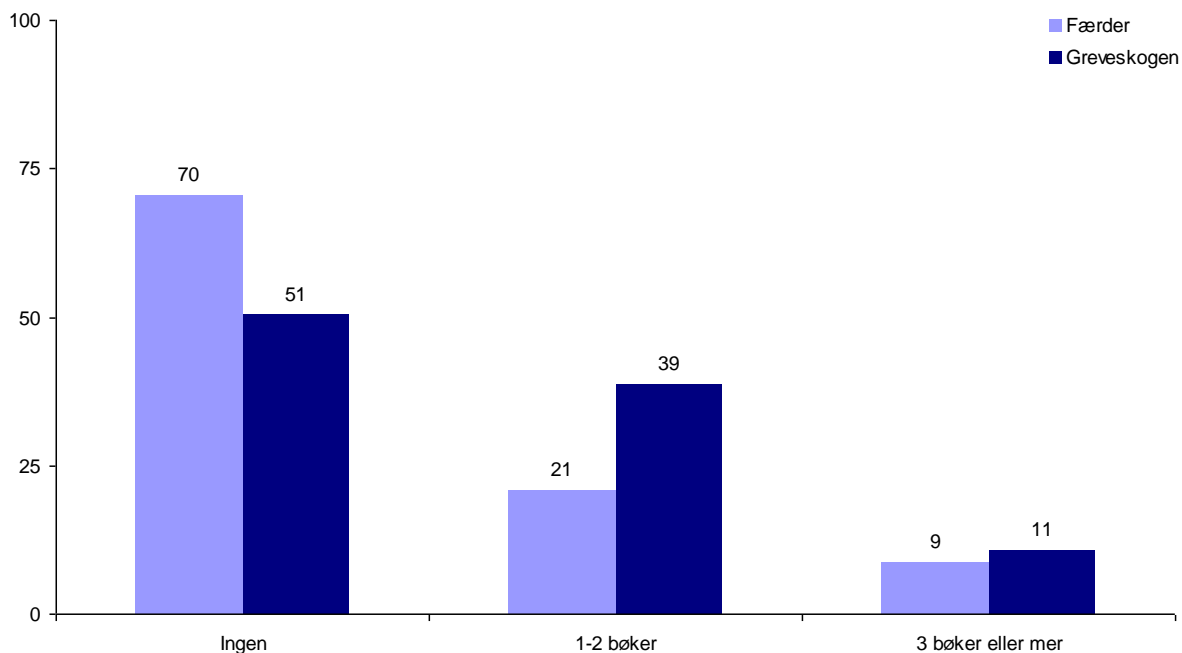
Den mest markante kjønnsforskjellen ser vi på bruk av dataspill. 79% av jentene faller inn under gruppen av lavkonsumenter, mens 16% av guttene oppgir tilsvarende. Det er også en tydelig forskjell på jentene og guttene når det gjelder å lese bøker. Langt flere gutter enn jenter er å betrakte som lavkonsumenter av bøker. 64% av jentene oppgir at de bruker mindre enn 30 minutter på å lese bøker, mens 81% av guttene oppgir tilsvarende.

Det har vist seg at det er en sammenheng mellom hvor mye man leser og hvordan man gjør det på skolen. Vi har i undersøkelsen spurt spesifikk hvor mange bøker ungdommen leser i måneden. Da regnes ikke skolebøker med. Tabellen nedenfor viser fordelingen av hvor mange bøker ungdommen har lest på ungdomskolenivå.

Rundt en tredjedel av ungdommene har svart at de ikke har lest noen bøker den siste måneden. Den største andelen av ungdommene har lest 1- 2 bøker. Ringshaugelevene har den høyeste rapporteringen hvor 55% av elevene oppgir at de har lest 1-2 bøker. Det er ikke så vanlig å lese mer enn 3 bøker i måneden. Men allikevel rapporterer 27% av Byskogenelevne at gjør nettopp det. 16% av Ringshaugelevene rapporterer tilsvarende. Det vil være en sammenheng mellom hvor tilgjengelig bøker er og hvor mye man leser og også hvorvidt man har rollemodeller som leser. Byskogen, Presterød og Semelevne var de elvene som rapporterte flest bøker i hjemmet. Dette indikerer at flere her har rollemodeller, foreldre, som leser. I tillegg har de mer litteratur tilgjengelig. Gode skolebibliotek vil være med på å gjøre den kulturelle kapitalen mer tilgjengelig for de som ikke har mye av dette hjemme. Et godt skolebibliotek og lesende lærere kan altså bidra til å minske den betydningen klassebakgrunn har på leseferdigheter og dermed på skoleprestasjoner (Søderstrøm 2007).

Neste tabell viser svarfordeling på videregående skole.

Tallene viser her at interessen for å lese bøker synker noe med alderen, og at interessen varierer mellom skolene. Som tabellen viser leser Greveskogenelevne flere bøker enn Færderelevne. Dette kan henge sammen med hvilket forhold man har til bøker i hjemmet. Som vist under kapittel 2.1 var det også en forskjell mellom de to videregående skolene og antall bøker i hjemmet. 71% av Færderelevne leser oppgir at de ikke har lest bøker denne måneden. Halvparten av Greveskogenelevne oppgir det samme. Omtrent dobbelt så mange i prosent av Greveskogenelevne har lest 1-2 bøker siste måned. Men når det kommer til å ha lest mer enn 3 bøker jevner det seg ut igjen mellom skolene. Hvis vi omgjør prosent til antall utgjør 11% på Greveskogen videregående 34 elever, mens 9% på Færder videregående utgjør 14 elever. Når vi ser på fordelingen på kjønn viser tallene at det er jentene som leser mest. 46% av guttene oppgir at de ikke har lest bøker den siste måneden, 32% av jentene oppgir tilsvarende. 21% av jentene har lest mer enn 3 bøker siste måneden, mens blant gutten oppgir 14% tilsvarende.

Det kan være flere grunner til at det er synkende interesse for å lese bøker med alderen. En grunn kan være at de nå har mer å gjøre på skolen og har mindre tid til å lese bøker.

4.4 Oppsummering

Organisert fritid

Det er mest vanlig å være med i en organisasjon eller lag når du går på ungdomskolen. I gjennomsnitt 62% av ungdomskoleelevene oppgir dette. Når man kommer over på videregående skole synker trenden noe. Tønsberg ungdommen er mest deltakende i idrettslag. Dette gjelder både ungdomskolene og de to videregående skolene. Semelevne skiller seg ut ved at 65% av elevene oppgir at de bruker ungdomshuset eller fritidsklubb. Når man begynner på videregående skole avtar interessen for ungdomshus og fritidsklubben. Når vi ser på kjønnsfordelingen er det flere gutter enn jenter som er med i et idrettslag, mens flere jenter enn gutter driver med aktiviteter som religiøse foreninger, korps/kor og kulturskole/musikkskole.

Uorganisert fritid

De aller fleste ungdommene i Tønsberg kommune er hjemme minst en hel kveld i uka. Ungdomskoleelevene bruker også mye av den uorganiserte fritiden sammen med mor og far og/eller besøker familien, men dette avtar noe med alderen. Elevene ved videregående skole bruker mer tid på uteorienterte aktiviteter, enn elevene på ungdomskolene. Venner er viktig i ungdomstiden. Å være ute en hel kveld sammen med vennene sine blir mer vanlig på videregående skole. Den mest vanlige aktiviteten ungdommen i Tønsberg oppgav var at de var ute sammen med venner og ruslet rundt i butikker. Det er også ganske populært å gå på burgersted eller kafe/kaffebar. Særlig gjelder Semelevne og Byskogenelevne. Det er og mer vanlig blant jentene. Når ungdommen blir litt eldre blir det også ganske vanlig å kjøre for å kjøre en tur. Dette gjaldt både gutter og jenter. Å bruke internett er noe så å si alle ungdommene i Tønsberg kommune gjør minst en gang i uka. Mens relativt få ungdommer spiller på automat eller andre pengespill på nett, og av dem igjen, er det flere gutter enn jenter. Det er to kulturtilbud som skiller seg ut som de aktivitetene ungdommene benytter seg mest av. Det er å gå på kino og se på idrettsarrangement. Byskogenelevne skiller seg ut som de elevene som deltar mest i ulike kulturtilbud på ungdomskolenivå. Videregående elevene har en noe lavere interesse for idrettsarrangement, men vi fant en økende interesse for å gå på teater. Spesielt er dette tydelig blant Greveskogenelevne. Det er flere jenter enn gutter som benytter seg av kulturtilbudene.

Mediebruk

Ungdommens mediebruk har vi delt i to grupper; høykonsumenter og lavkonsumenter. I gruppen av høykonsumenter er det mest vanlig å bruke datamaskinen, og deretter å høre på musikk to timer eller mer en gjennomsnittsdag. Dette gjelder både ungdomskolene og de videregående skolene. Det er flere jenter enn gutter som hører på musikk, mens det er betydelig flere gutter enn jenter som spiller dataspill. Svært få av ungdommene i Tønsberg kan defineres som høykonsumenter av aviser og ukeblader. Når vi ser til gruppen lavkonsumenter av mediene snur bilde seg. De aller fleste elevene kan defineres som lavkonsumenter av aviser, ukeblader, tegneserier og radio, og svært få elever kan defineres som lavkonsumenter av datamaskin, musikk eller se på TV. Jenter og gutter bruker også mediene forskjellig. Nesten alle jentene er å betrakte som lavkonsumenter av dataspill, mens flere gutter enn jenter er lavkonsumenter av bøker og ukeblader. Blant ungdomskoleelevene er det mest vanlig å ha lest 1-2 bøker, men rundt en tredje del oppgir også at de ikke har lest bøker den siste måneden. Interessen for bøker ser ut til å avta med alderen. På videregående skole er det mest vanlig å ikke ha lest bøker den siste måneden. Tallene viser også at det er flere jenter enn gutter som leser.

5 Helseadferd og psykisk helse

Ungdomstiden er preget av store endringer, fysiske, psykologiske og sosiale. Disse endringene påvirkes av de historiske, kulturelle og sosiale rammene rundt den unge. Men også fra de forventninger som er knyttet til ungdomstiden fra ungdommen selv og fra omgivelsene. I endringsprosessene som ungdommene må håndtere ligger en sårbarhet. Hvordan forholder ungdommen seg til at kroppen endres og modnes, til de mentale og seksuelle endringene og endringer i følelser og adferd? At man endres er en del av alle menneskers utvikling, på tvers av kulturer og gjennom historien. Men hva det vil si å være ungdom endres i tråd med samfunnets utvikling og kulturelle sammenhenger (Kvalem og Wichstrøm 2007).

De aller fleste ungdommer har det bra i Norge. Allikevel vet vi at det er en del ungdommer som sliter. I perioder kan endringene som skjer i kropp og sinn i ungdomstiden være vanskelig å takle. Ungdomstiden kan være spennende, leken og utforskende. Dersom ungdom har tilgang til indre og ytre trygghet er forutsetningene til stede for at ungdomstiden kan bli nettopp spennende, leken og utforskende. Dersom disse trygghetene ikke er til stede, kan ungdomstiden derimot bli en risikabel periode (Barne-, likestilling og inkluderings departementet 2010). Det er vanlig å dele inn menneskers, og også ungdommens, psykiske vansker inn i to hovedgrupper; eksternaliserende vansker og internaliserende vansker. Internaliserende vansker betyr reaksjoner som vendes innover. Dette kan for eksempel være angst, depresjoner, spiseforstyrrelser. Eksternaliserende vansker dreier seg om problemer som vender utover, som for eksempel rusmisbruk, vold og annen antisosial adferd. Det ser ut til at internalisering av problemer er mest utbredt blant jenter, mens eksternalisering av problemene er mest utbredt hos guttene. En av årsakene til denne inndelingen er at man tenker seg at det finnes en psykisk smerte som får ulikt uttrykk alt etter hva som passer seg. For eksempel kan man tenke seg at en gutt opplever det som sosialt uakseptabelt å være redd og usikker, å være aggressiv er derimot ok (Kvalem og Wichstrøm 2007).

Inndelingen i eksternaliserte og internaliserte vansker kan sies å være til dels utilstrekkelig. Det finnes barn som både er deprimerte og voldelige, som både er ensomme og sinte, som er utagerende, men sårbare (Nordahl m.fl 2005). Selv om det er overlapping mellom eksternalisert og internalisert adferd, vil vi i dette kapitlet ta for oss adferd som faller inn under internalisert adferd, og under kapitlet risikogrupper, som er neste kapittel, ta for oss eksternalisert adferd som rusproblematikk og vold.

Det er vanlig å snakke om risiko- og beskyttelsesfaktorer i ungdommens liv, både i forhold til rusproblematikk og psykiske utfordringer. I denne rapporten referer vi til både helsedirektoratets veileder; *fra bekymring til handling*, og Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartementets veileder; *Det magiske øyeblikket*, som begge tar for seg risiko og beskyttelsesfaktorer innenfor områder rus og psykiske helse hos barn og unge.

Risiko kan, knyttet til enkeltmennesket, defineres som *en hvilken som helst faktor hos individet eller i oppvekstmiljøet som kan assosieres med redusert sannsynlighet for fremtidig psykososial utvikling* (Barne-, likestilling og inkluderings departementet 2010 : 7[Nordal m.fl 2006]). Med dette menes faktorer i den unges oppvekstmiljø som kan virke negativt inn på den unge, og som kan bidra til at den unge utvikler problemadferd som et resultat av internaliserte og eksternaliserte vansker.

Risikofaktorer som knyttes til barnets omgivelser grupperes vanligvis som forhold knyttet til individet, familien, skolen, jevnaldergruppen og nærmiljøet eller samfunnet rundt. En del risikofaktorer blir mindre betydningsfulle etter hvert som barnet modnes, andre følger oss hele livet (Nordahl m.fl. 2005). På individnivå kan risikofaktorer være seksuelle og fysiske overgrep, individuell sårbarhet og framtidspessimisme. I familien kan dette dreie seg om manglende tilsyn fra foreldrene, dårlig samspill i familien og konflikter mellom voksne, og voksne og barn. I forhold til venner kan det være faktorer som lav sosial status hos venner og ekskludering fra venners familie. På skolen kan det være faktorer som mobbing, manglende eller ”dårlige” venner, skulk og manglende interesse for skolen. I nærmiljøet er det vanlig å snakke om faktorer som få ressurser til forebyggende arbeid, dårlig bomiljø og fattigdom (Barne-, likestilling og inkluderings departementet 2010). Som vedlegg til rapporten finnes en mer fullstendig liste over risiko og beskyttelsesfaktorer. En del av disse faktorene retter seg mot rusproblematikk og vil bli drøftet i neste kapittel.

En risikofaktor kan med andre ord sies å være et faresignal eller en forløpsindikator for adferdsproblemer. Det er likevel ikke slik at eksponering for risiko automatisk fører til skjevutvikling. For eksempel er depresjon hos foreldre ansett som en risikofaktor, men alle barn med deprimerte foreldre utvikler ikke adferdsproblemer. Barn reagerer ulikt på risikoeksponering, fordi det varierer hvor robuste eller sårbare de er i utgangspunktet (Nordahl m.fl. 2005). I dette ligger det at jo flere belastninger barn og unge utsettes for, desto sterkere er intensiteten til disse risikofaktorene. Jo lengre risikofaktorene varer, desto mer

øker sannsynligheten for et komplisert liv. Hvor robust eller sårbar den unge er, henger dermed sammen med antallet risikofaktorer og intensiteten av dem.

Risikoens motstykke er beskyttelsesfaktorer. Dette kan defineres som en hvilken som helst faktor hos individet eller i oppvekstmiljøet som kan være med på å redusere sannsynligheten for fremtidig negativ psykososial utvikling (Barne,- likestilling og inkluderingsdepartementet 2010). Beskyttendefaktorer fremmer kompetanse og positiv utvikling, og kan dermed ha en problemforebyggende innvirkning og moderere eller kompensere for negativ innvirkning av risikofaktorer. Risiko og beskyttelsesfaktorene er ikke nødvendigvis det motsatte av hverandre. Det er mer riktig å si at en beskyttende faktor er et forhold som samspiller med risikofaktorer, og reduserer deres negative innflytelse på barnets utvikling. Det kan bety at er man utsatt for en risikofaktor som fattigdom, vil for eksempel en varm og nær tilknytning til familien fungere som er en beskyttelsesfaktor (Nordahl m.fl. 2005).

Som ved risikofaktorer, er det vanlig å dele beskyttelsesfaktorene inn i grupperinger som individuelle faktorer, familie, venner, skolen og nærmiljøet. På individnivå er dette blant annet faktorer som sosial kompetanse, medfødt robusthet, opplevelse av mening og sammenheng. I familien er dette faktorer som godt samspill og god kommunikasjon, kontroll, varme, struktur, regler og høyre sosioøkonomisk status. Det regnes som beskyttende å ha venner som har tydelige normer, som man har god tilknytning til og som er prososiale. På skolen kan beskyttelsesfaktorer være støttende og oppmerksomme lærere, positive aktiviteter og utvikling av kompetanse. I nærmiljøet kan det være faktorer som felles verdier, minst en betydningsfull voksen og inkluderende holdninger ovenfor ungdom (Barne-, Likestilling og Inkluderingsdepartementet 2010). Som nevnt tidligere, er det en mer fullstendig liste over beskyttelsesfaktorene som et vedlegg til rapporten.

Dette kapitlet vil handle om helseadferd og psykisk helse. Tønsberg ungdommen har blant annet blitt spurt om sitt selvbilde, aktivitetsnivå, matvaner og stemningsleie. Om de føler seg ensomme, om de blir mobbet eller plaget og om egen seksuelle legning. De har også blitt spurt om de har forsøkt å ta sitt eget liv og om de noen gang har forsøkt å skade seg selv. Disse spørsmålene vil kunne si noe om ungdommene helseadferd og psykiske helse, og vil falle inn under hva vi har kalt internaliserende vansker.

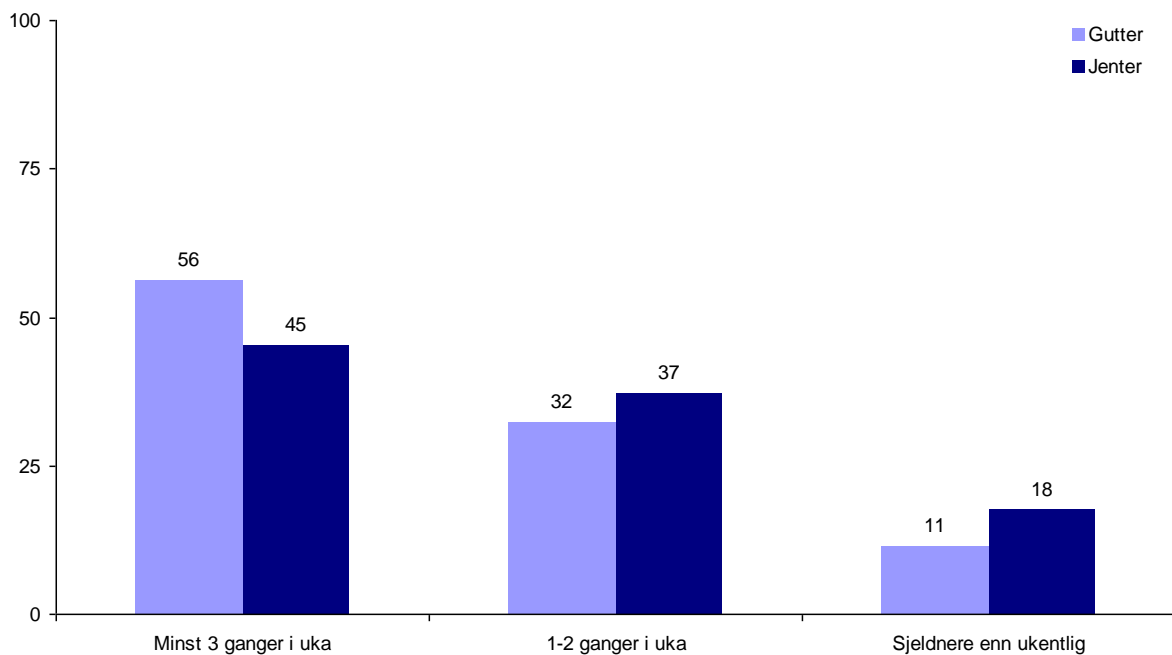
5.1 Helseadferd og matvaner

I denne delen av kapittel forsøker vi å si noe om ungdommens treningsvaner, samt hvor ofte de blir andpusten og/eller svett. Videre har vi spurt om ungdommens matvaner, både hvor ofte de spiser og hvem de spiser sammen med.

Det er stadig en diskusjon om ungdom sitter for mye stille. Et av hovedargumentene for at ungdom skal drive med idrett har nettopp vært at man er bekymret for at ungdommen er for inaktive, og at fysisk aktivitet i ungdomsårene vil kunne ha stor betydning for helsen, både i oppveksten og senere i livet ([Solenes & Strandbu 2007] Strandbu & Øia 2007). Det har vært gjort ulike studier på ungdommens aktivitetsnivå. Noe har vi blitt presentert for i mediene under overskrifter som *"ungdom er mer stillesittende enn 80-åring"*

(<http://www.adressa.no/sport/Sprek/article>). Andre hevder at idrett, og særlig toppidrett ikke er utvetydig sunt. Idrettens hensiktsmessige skygge sider som spiseforstyrrelser, kroppsfokusering og doping har etter hvert kommet fram([Solenes & Strandbu 2007] Strandbu & Øia 2007). Vi vil her si noe om hvordan aktivitetsnivået er blant ungdom i Tønsberg kommune. Ungdommen blir bedt om svare på hvor ofte de er så fysisk aktive at de blir andpusten eller svett og hva slags type fysisk aktivitet de deltar i.

Tabellen viser oss hvor ofte ungdommen er så fysiske aktive at de blir andpustne eller svette, fordelt på kjønn.

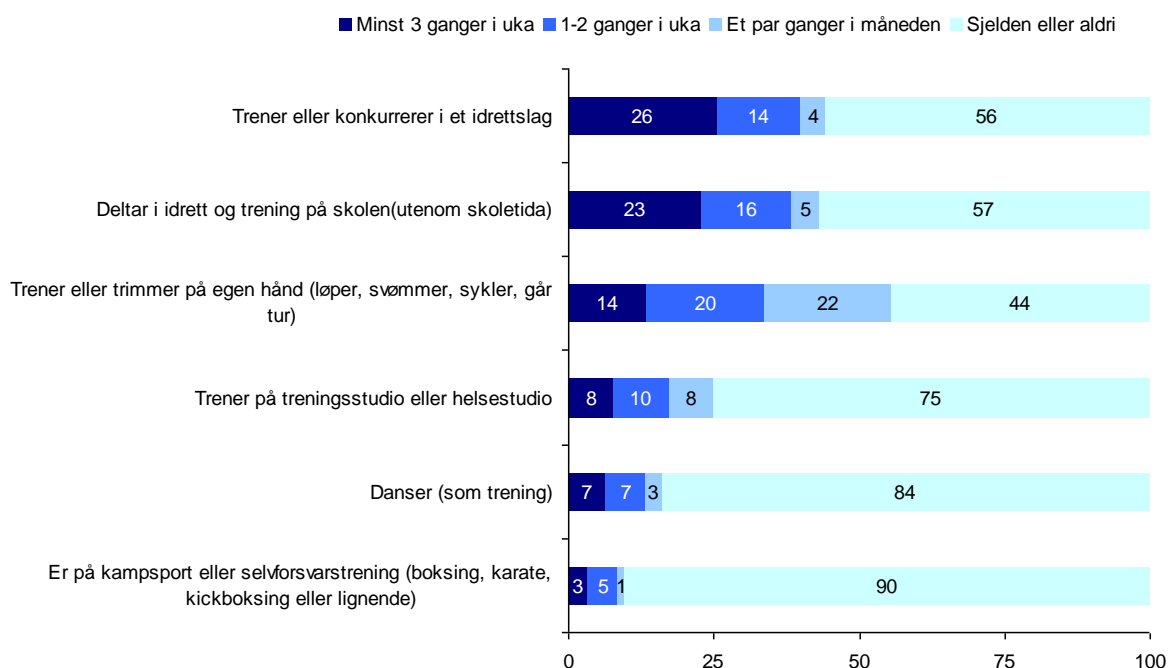
Tallene viser at de fleste av ungdommen er fysisk aktive så de blir andpustne eller svette. 86% av ungdommen oppgir at de er så fysisk aktive 1 til 2 ganger i uka eller mer. 51% er så fysisk aktive minst 3 ganger i uka. Det er flest gutter som er så aktive, mens det er flest jenter som er representert ved 1 til 2 ganger i uka. 14.5% er så aktive sjeldnere enn 1 gang i uka, og av denne andelen er det et skille mellom kjønnene hvor jentene utgjør den høyeste andelen på 18%. Når vi ser på de som oppgir at de sjelden eller aldri er så aktive så er andelen 7% av ungdommen.

Undersøkelsen viser at den fysiske aktiviteten synker med alderen. Mens man på ungdomskolen oppgir at 56% er fysisk aktiv, oppgir 34% av videregående elevene tilsvarende. Hvis vi ser på det å være fysisk aktiv 1 til 2 ganger i uka så rapporterer videregående elevene i snitt 41%, dette er høyere enn ungdomskoleelevene som oppgir 32%.

Årsaken til hvorfor ungdom ikke er fysisk aktive, eller ikke lenger er det, har nok flere forklaringsfaktorer. Det kan f. eks dreie seg om at ungdommen har mer fokus på skolearbeidet eller har andre verdier. Et aspekt som denne undersøkelsen ikke kan si noe om, men som nok kan være en forklaringsfaktor er ungdommens kulturelle bakgrunn. Dette kan også bidra som en mulig forklaringsfaktor på hvorfor det er flere jenter enn gutter som sjelden eller aldri er så fysisk aktive at de blir andpustne eller svette. Strandbu og Bakken (2007) har gjort en studie som omhandler idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn. Denne studien viste at det var en forskjell mellom minoriteten og majoriteten og medlemskap i idrettslag. Spesielt er kjønnsforskjellene store blant minoritets ungdom. Studien viser at foreldrenes opprinnelsesland er av betydning, samt forelderens utdanningsnivå og familiens økonomi. Forskjeller i ressurser og kultur er dermed medvirkende forklaringsfaktorer for hvorfor det er en forskjell mellom minoriteter og majoriteter (Strandbu & Bakken 2007). Resultatet for Tønsberg ungdom forteller oss ikke hvilken etnisk bakgrunn ungdommen har, men ut i fra studien til Strandbu og Bakken (2007) er det sannsynlig at dette er en mulig forklaringsfaktor på hvorfor enkelte av ungdommen i Tønsberg kommune ikke er medlem av et idrettslag og kjønnsforskjellene som viser seg.

For å få et mer nyansert bilde på hva slags fysiske aktiviteter ungdommen deltar i, har vi bedt ungdommen svare på hvor ofte de trener eller driver med ulike fysiske aktiviteter. Tabellen

nedenfor viser hvor mange som trener, eller driver med andre aktiviteter.

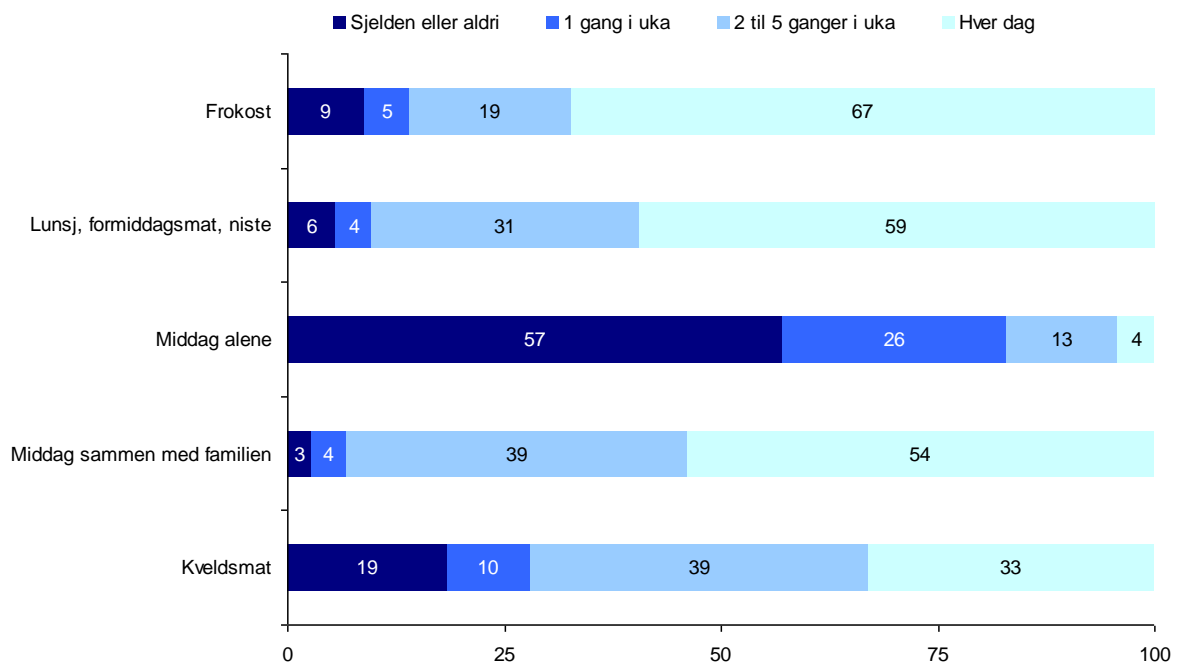

46% av Tønsberg ungdommen er med i et idrettslag og 43% av ungdommen deltar i idrett og trening på skolen utenom skoletida, et par ganger i måneden eller mer. Den største andelen på 56% av ungdommen, trener på egenhånd. Undersøkelsen viser at deltagelse i idrettslag synker med årene, mens andelen som trener på helsestudio/treningsstudio øker med alder. Denne utviklingen er i tråd med andre studier av ungdom (Seippel, Strandbu & Sletten 2011). Fortsatt er andelen som driver med egentrening høyest på begge nivåer. På ungdomskolenivå er gjennomsnittet 58% som oppgir at de trener på egen hånd, mens på de videregående skolene er snittet 45%. Den største aldersforskjellen ser vi på elevene som har krysset av for at de er medlem av et idrettslag. 50% av ungdomskoleelevene oppgir at de er med i et idrettslag, mens 25% av videregående elevene oppgir det samme.

Svarene gav ikke store variasjoner på kjønn. Det er flest gutter som er med i et idrettslag, også på skolen utenom skoletida, mens det er flest jenter som driver med egentrening, trener på treningsstudio eller danser. Guttene er i flertall når det gjelder aktiviteter som kampsport eller selvforsvarstrening.

Som en del av ungdommens helseadferd ble de bedt om å svare på hvor ofte de pleier å spise frokost, lunsj/niste, middag alene, middag sammen med familien og kveldsmat. Tabellen viser

samlet resultat.

De aller fleste av Tønsbergs ungdom spiser frokost 1 gang i uka eller mer. Det samme gjelder lunsj eller niste, og de aller fleste av ungdommen spiser også middag sammen med noen 1 gang i uka eller mer. Når det kommer til kveldsmat så er det litt mer variert.

Ungdomskoleelevene tenderer til å spise frokost hver dag litt oftere enn videregående elevene. Når vi ser på kjønn viser resultatet at jenter gjennomgående, på alle spørsmålene, har en lavere rapportering enn guttene. Spesielt blir dette tydelig når det gjelder frokost og kveldsmat.

Ungdommen ble også spurt om de opplever at måltidene i familien er koselige eller hyggelige. De aller fleste ungdommene rapporterer om at de som regel eller alltid opplever måltidene i familien som hyggelige. Totalt er det 8% av ungdommen som oppgir at de sjelden eller aldri opplever at måltidene i familien er hyggelige.

5.2 Seksuell orientering

Vennskap og kjærlighetsforhold har stor betydning for ungdommens selvfølelse. Når ungdommen utover i tenårene får sine første seksuelle erfaringer, bygger disse vanligvis på normen om at seksualiteten skal leves ut i et kjæresteforhold. De senere år har det vært større åpenhet rundt andre kjærlighetsforhold enn det heterofile. Likevel viser det seg at ungdommens gryende bevissthet rundt sin egen biseksuelle eller homofile legning kan være

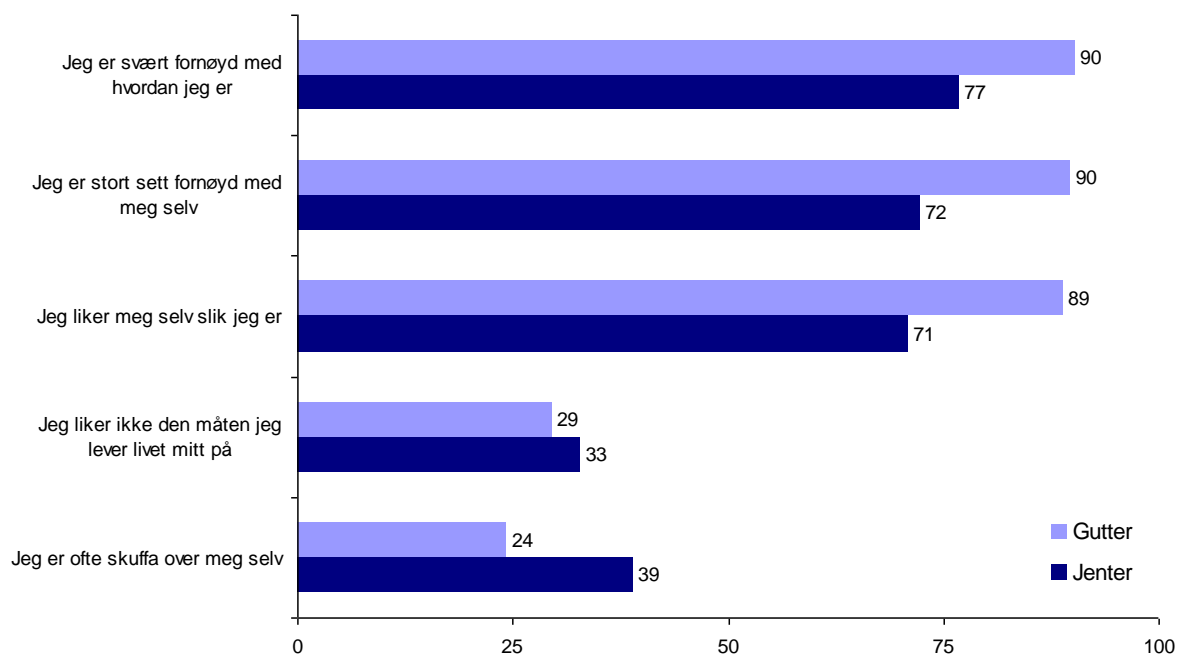
en problematisk prosess. Hvis tenåringene får positive erfaringer fra sitt kjærlighetsliv og sine intime relasjoner, vil identiteten deres bli styrket og dermed også evnen til å gi omsorg og kjærighet senere i livet. Negative erfaringer fra dette livsområdet vil i ytterste fall kunne føre til emosjonell fjernhet eller isolasjon og begrenset evne til å gi av seg selv følelsesmessig, både ovenfor partnere og egne barn (Aagre 2003). Ungdommene har i denne delen av undersøkelsen blitt bedt om å svare på egen seksuelle orientering. Fordi seksuell orientering har noe med modenhet og alder å gjøre, så skiller vi her mellom ungdomskolene og videregående skole.

Først ble de bedt om å svare på om de opplevde seg selv som heterofil eller homofil/lesbisk. 76% av ungdommene svarte at de opplevde seg selv som heterofile. På dette spørsmålet var det ingen store forskjeller på ungdomskolene og videregående skole. 2,6% av elevene ved de to videregående skolene oppgav at de var homofile/lesbiske, 1,4% av ungdomskoleelevene oppgav det samme. De kunne også velge å krysse av på at de opplevde seg litt begge dele, eller om de var usikre på hvilken merkelapp som passet og ingen av delene. 4,7% av elevene på videregående skole krysset av for at de var litt begge deler, 1,7% av ungdomskoleelevene oppgav det samme. 16% av ungdommene svarte at de ikke var noen av delene. Videre ble ungdommene spurt om de hadde hatt sex med en person av samme kjønn. 3% av ungdomskoleelevene oppgir dette, mens 8% av de videregående elevene oppgir det samme. Ikke uventet er det et skille mellom ungdomskolene og videregående skole. Vi fant ingen kjønnsforskjeller.

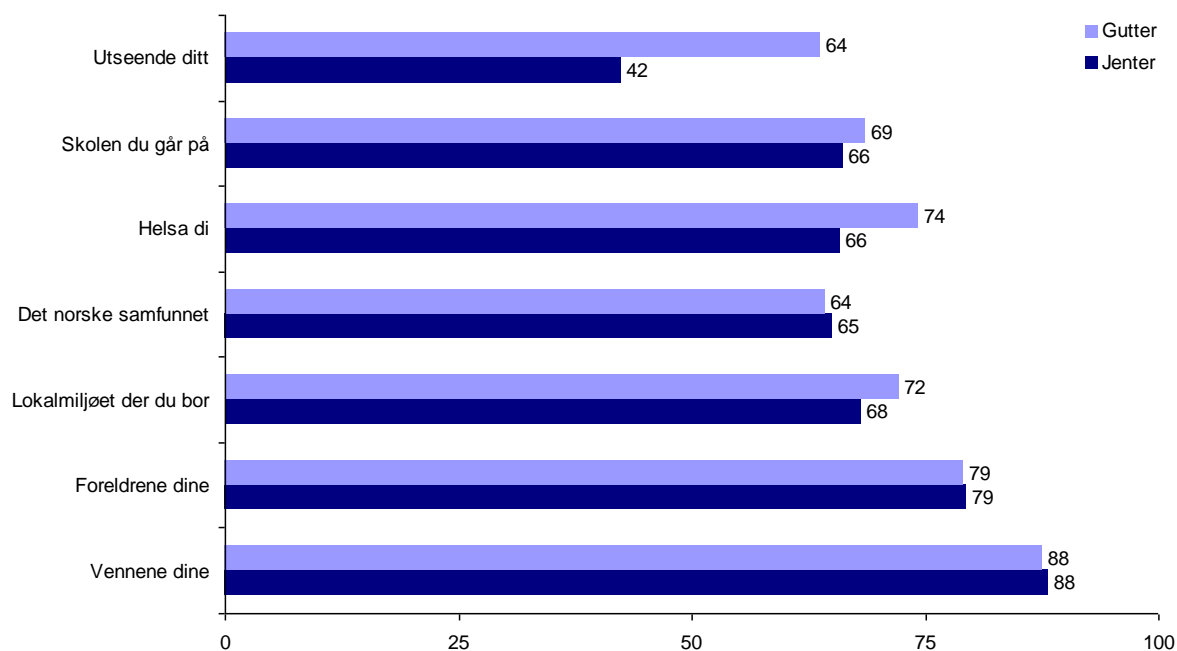
5.3 Selvfølelse

Å oppleve at man har et godt liv henger blant annet sammen med hvor fornøyd man er med selv og det livet man lever. Ofte fremstilles ungdomstiden som en ekstrem tid der hormoner "raser" rundt i kroppen, identitet tapes, og man vet nesten ikke hvem man er. Slik er det nødvendigvis ikke. Men ungdomstiden kjennetegnes av endring. Man endrer sin identitet fra det å være barn til ungdom og ung voksen (Kvelling 2008). Ungdommen skal bli kjent med nye sosiale roller, kroppslige endringer og økt interesse for det andre kjønn. Ungdommen blir som følge av dette mer bevisst sin egen fremtreden og andres oppfatning av dem. Det er normalt å være litt usikker i ungdomstiden, men dersom ungdommen utvikler et dårlig selvbilde kan dette knyttes opp i mot andre problemområder i ungdommens liv som spiseproblemer (Frøyland & Sletten 2011).

I undersøkelsen har vi spurt en rekke spørsmål og påstander som omhandler ungdommens selvbilde og hvor fornøyd de er med en rekke sider ved livet sitt. Det ble stilt en rekke påstander hvor ungdommen skulle krysse av for hvor godt de mente påstanden passet for dem. Svaralternativene var *passer svært godt*, *passer ganske godt*, *passer ganske dårlig* og *passer svært dårlig*. Tabellen nedenfor viser andelen som mener ulike påstander om hvor fornøyd de er med livet sitt passer svært/ganske godt, fordelt på kjønn.

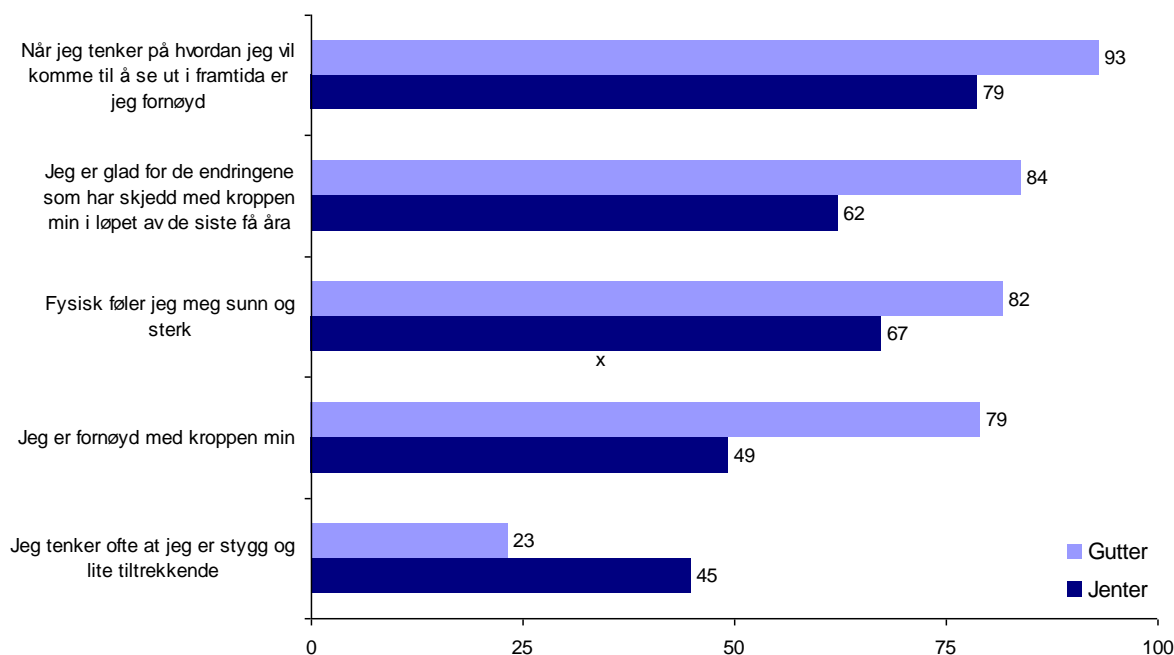

Gjennomgående er guttene mer fornøyd med livet sitt enn jentene. Det er noe variasjon mellom skolene. Det er heller ikke så store forskjeller mellom ungdomsskolene og de to videregående skolene. Greveskogenelevne rapporterer noe lavere på alle spørsmålene enn de andre skolene. Spesielt blir dette tydelig på det siste spørsmålet. Vi spurte også ungdommene hvor fornøyd de var med ulike sider ved livet. Tallene viser om antallet som er litt eller svært fornøyd, fordelt på kjønn.

Den største forskjellen mellom kjønnene finner vi når vi spør om utseende. Resultatet viser at det her er markant forskjell mellom kjønnene. 64% av guttene oppgir at de er litt eller svært fornøyd med utseende, mens 42% av jentene oppgir det samme. Det er også en variasjon mellom kjønnene når det kommer til hvor fornøyd de er med helsa si. Også her er guttene mest fornøyd. 74% av guttene oppgir at de er fornøyd med helsa si, 66% av jentene oppgir det samme. Guttene er generelt mer fornøyd med livet sitt enn jentene. Nesten alle ungdommene oppgir at de er fornøyd med foreldrene og vennene sine.

Utseende og kropp er sentralt for vårt selvbilde. Kombinasjon av pubertet, økt selvfokus og endrede sosiale relasjoner gjør at kroppsbilde er spesielt påvirkelig i ungdomstiden ([Kvalem 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). I undersøkelsen har vi spurt ungdommen en rekke spørsmål som omhandler kroppsbilde. Tabellen viser andelen som mener ulike påstander om eget selvbilde passer svært/ganske godt, også den fordelt på kjønn.

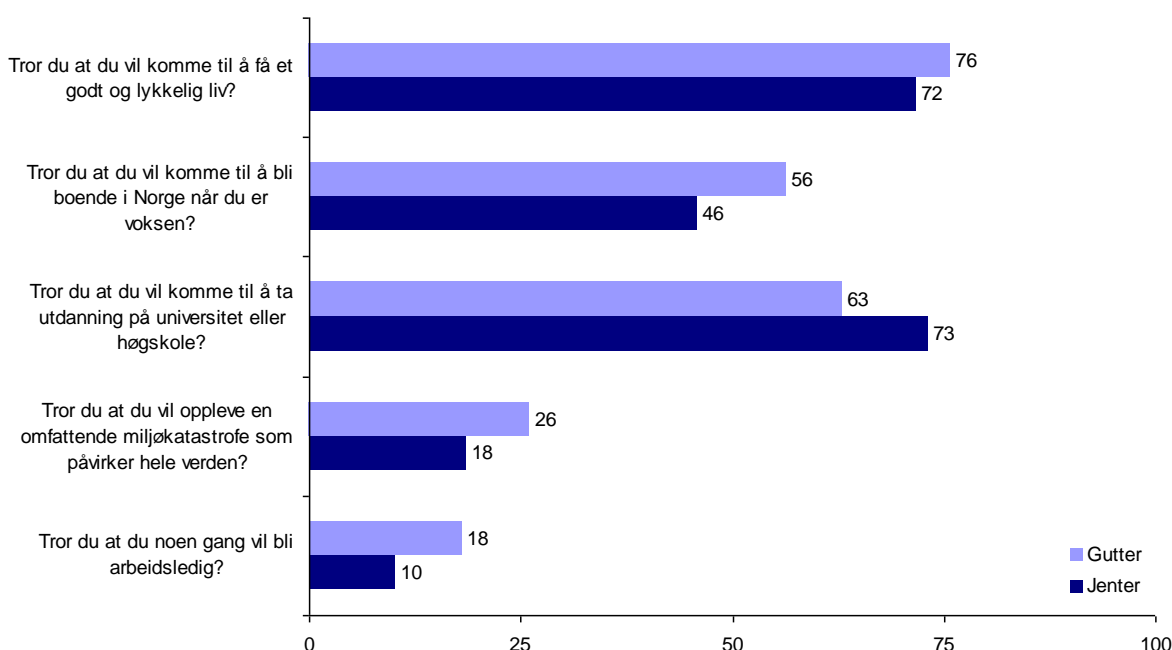

Tallene viser at kjønn er av betydning i forhold til hvordan man opplever sitt eget kroppsilde. De aller fleste jentene har allikevel en tanke om at de med tiden vil bli fornøyd med utseendet sitt. Når man ser på de to siste spørsmålene i tabellen så er det 49% av jentene som oppgir at de er fornøyd med kroppen sin. Det betyr også at det er 51% av jentene som ikke er fornøyd med kroppen sin. Når vi ser på hvor godt påstanden om at *jeg tenker ofte at jeg er stygg og lite tiltrekkende* er det 45% av jentene som oppgir at dette *passer godt* eller *svært godt*, kun 23% av guttene oppgir det samme. Denne kjønnsforskjellen som vi fant her ikke unikt for Tønsberg ungdommen. Mye tyder på at dette er noe generelt for ikke bare ungdom men også for voksne kvinner og menn. Det finnes flere teorier som forsøker å gi en forklaring på hvorfor vi ser denne kjønnsforskjellen i forhold til kroppsildet. En av disse teoriene er selv – diskrepansteorien. I følge denne teorien er det avstanden mellom selvpoppfattet utseende og det idealet, eller hvordan man ønsker å se ut, som gir hvor fornøyd man er. Fordi det kvinnelige kroppsideal er lenger unna enn den gjennomsnittlige kvinnekropp, enn hva forskjellen mellom det mannlige kroppsideal og den gjennomsnittlige mannekroppen, vil kvinner opplev en større diskrepans, og dermed være mer misfornøyd med sitt utseende sammenliknet med menn ([Kvalem 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Media har med årene fått en betydelig rolle som formidler av kroppsideal og er derfor en viktig påvirknings faktor for ungdom. Mediene bruker i større grad nå atypiske mennesker med hensyn til kropp og utseende. Dette bidrar til at man får et skjevt bilde av hva som er normal

variasjon, og dermed bidrar til at unge mennesker føler seg annerledes og blir frustrerte og lei seg ([Kvalem 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

En av beskyttelsesfaktorene på individnivå som det er vanlig å vektlegge, er evnen til å tenke positivt om fremtiden sin. Eller for å snu på det, det er ansett som en risikofaktor å være en fremtidspessimist. I undersøkelsen ber vi elevene svare på hvordan de tror at fremtiden vil bli innenfor en rekke områder i livet.

Tabellen er fordelt på kjønn og viser andelen som svarer ja på ulike påstander om situasjoner eller handlinger i framtiden

At det er 74% av elevene som oppgir at de tror de for et godt og lykkelig liv er positivt, her er det heller ikke så stor forskjell mellom kjønnene. Det å ha fremtidshåp forutsetter tillit til verden, og til omgivelsene. Erfaringer fra de første leveårene bidrar sterkt til at den unge lærer å stole på andre, eller å mistro andre. Dette blir det psykologiske utgangspunktet for barnet, og siden den unges evne til å opprettholde et positivt syn på seg selv. Sosiologen Anthony Giddens beskriver dette som et "basissikkerhetssystem" (Aagre 2003). Det vil si at barnet eller den unge støttes til å opprettholde sitt selvverd og sin tro på fremtiden. Å ha tillit til seg selv og omverden, å ha tillit til at ting vil bli bedre med tiden, gjør den unge bedre rustet for andre risikofaktorer over tid. Fremtidshåp vil dermed virke som en beskyttelsesfaktor i den unges liv.

Et spørsmål som skiller seg ut i tabellen er om du tror at du kommer til å ta høyere utdanning. 73% av jentene oppgir at de vil ta høyere utdanning, 63% av guttene oppgir det samme. Når vi ser dette spørsmålet på skolenivå er det en stor variasjon mellom skolene. Sosiologien har gjennom flere studier vist hvordan utdanning reproduseres fra foreldre til barn. Har en eller begge av foreldrene høgskole eller universitetsutdannelse er det større sannsynlighet for at deres barn også tar utdanning på høgskole eller universitetsnivå. Gjentatte studier viser at det er en sammenheng mellom høyere utdanning og andre goder i livet, alt fra god økonomi til bedre helse. Et av de mest konsekvente funnene innenfor tidligere ungdomsforskning er at de unges klassebakgrunn har stor betydning for hvordan de klarer seg på skolen, i organiserte fritidsaktiviteter og i forhold til variabler som måler helse (Aagre 2003). Svaret på dette spørsmålet vil derfor fortelle oss noe om foreldrenes utdannelsesnivå.

Vi har også fordelt svarene på skolenivå, og svarene viser relativt stor variasjon mellom skolene. På ungdomskolenivå svarer 76% av Presterødelevne at de tror at de kommer til å ta en høyere utdanning, 56% av Semelevne har oppgitt det samme. Dette vil derfor fortelle oss med relativt stor sikkerhet at flere av Presterød skole elvene har foreldre med høyere utdanning, som igjen vil reproduseres gjennom deres barn.

På videregående skole er det et skille mellom Færderelevne og Greveskogenelevne. 41% av Færderelevne oppgir at de kommer til å ta høyere utdanning, mens 76% av Greveskogenelevne oppgir det samme. Når vi ser på disse tallene må vi ta i betraktning av Færder videregående skole er en fagskole for yrkesutdanning, det er derfor naturlig at de fleste av Færderelevne ser for seg å begynne å jobbe etter endt yrkesutdanning.

En del av framtidsutsiktene ungdommen ser for seg vil også omhandle om man tenker at man vil få barn, og eventuelt hvor mange barn man tenker at man får. Totalt er det 5% som oppgir at de ikke tror at de vil få barn. De aller fleste, det vil si 91%, oppgir at de vil få 1-3 barn. Kun 4% oppgir at de vil få 4 barn eller flere.

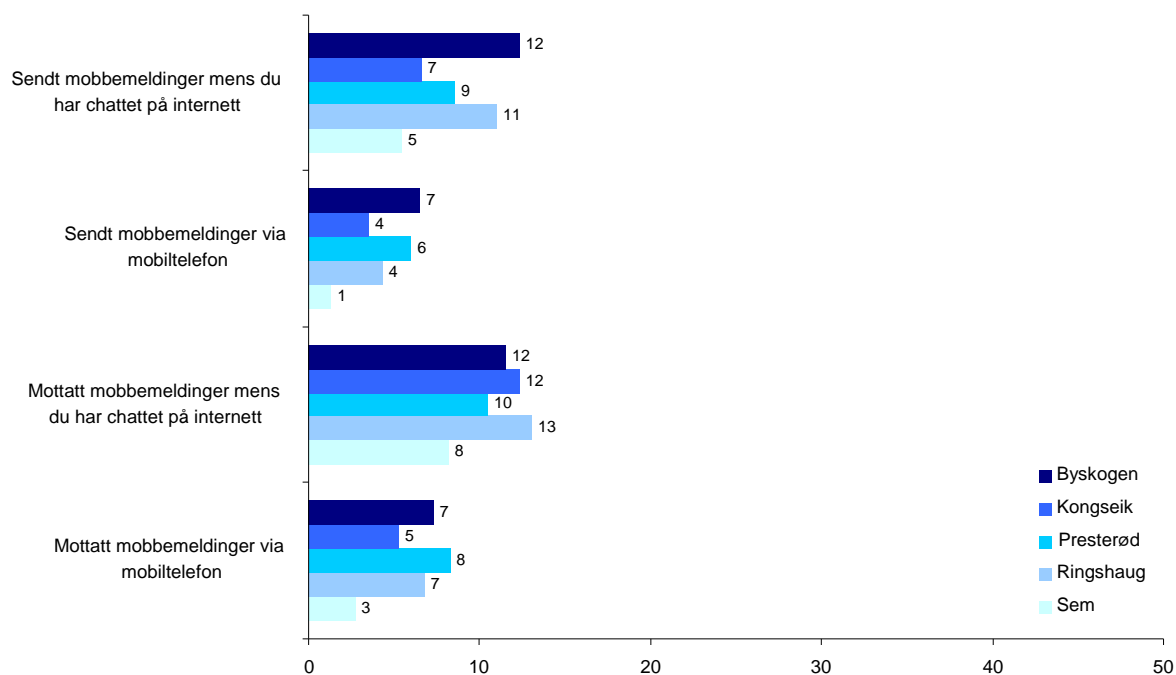
5. 4 Mobbing

Kapitlet så langt har handlet om hvor aktive ungdommen er, deres matvaner, selvfølelse og framtidsutsikter. Denne delen vil omhandle omfanget av mobbing og plaging i ungdomsmiljøet. De aller fleste ungdommene blir ikke utsatt for plaging eller plager andre. Samtidig vet vi at det å utsettes for plaging eller mobbing er en risikofaktor for å utvikle

dårlig psykisk helse. En mye brukt definisjon på mobbing er ”*gjentatte negative eller ondsinnet atferd fra ett eller flere individ rettet mot et individ som har vanskelig for å forsvare seg*” (Frøyland og Sletten 2011: 101) Hentet fra Olweus 2010: 103). Vi har spurt om ungdommen om de selv blir mobbet, og hvor ofte dette skjer. Videre antar vi at å mobbe, plage eller fryse ut andre er en negativ handling, og at den som blir utsatt for det også opplever det slik. I tillegg til spørsmålet om du selv har blitt mobbet så spør vi om de selv har vært med på å mobbe andre. Vi har også spurt om digital mobbing som har blitt mer aktuelt med årene. Digital mobbing dreier seg om mobbing som skjer via teknologiske kommunikasjonsmidler som mobil og internett. Under delkapitlet som omhandler psykisk helse har vi også sett på sammenhengen mellom mobbing og psykisk helse.

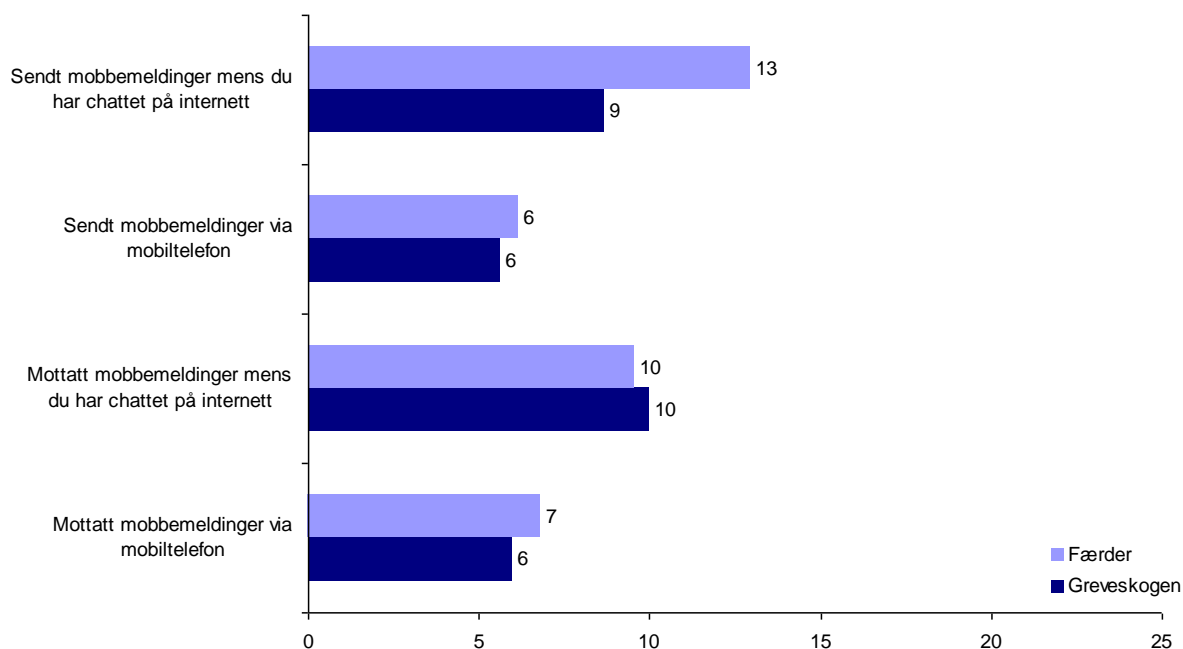
Ungdommene ble spurt om de selv var med på å plage andre. Totalt er det 96% som oppgir at de aldri eller sjeldent plager andre. Den største variasjonen mellom skolene finner vi i de to videregående skolene. Av Færder elevene oppgir 9% at de plager andre en gang i måneden eller mer, mens det er kun 1% av Greveskogenelevne som oppgir det samme. De ble også spurt om de selv ble plaget. I gjennomsnitt på alle skolene oppgav 92% at de aldri eller sjeldent ble plaget. Det er kun små variasjoner mellom skolene og ingen kjønnsforskjeller. At det er færre som plager andre i forhold til hvor mange som opplever at de blir plaget, kan en mulig forklaring være at det er en liten gruppe ungdom som plager flere.

Når vi går over til temaet digital mobbing så ser vi at mobbingen øker litt. Vi har bedt ungdommen svare på om de har sendt mobbemeldinger mens man har vært på nettet og/eller sendt mobbemeldinger via mobiltelefon. Vi har også spurt om de mottatt mobbemeldinger via nettet og/eller mobiltelefonen. Svar alternativene var *aldri, 1 gang, 2-5 ganger, 6-10 ganger og mer enn 10 ganger*. Tabellen nedenfor viser andelen som minst én gang har opplevd eller gjort noe av følgende i løpet av den siste måneden – siste 30 dager, fordelt på ungdomskolene.

Tallene viser at det er mer vanlig å motta mobbemeldinger, enten via nettet eller mobil, enn det er å sende mobbemeldinger. Det er noe variasjon mellom ungdomskolene. Byskogen skole har den høyeste rapporteringen når det gjelder å sende mobbemeldinger via nettet hvor 12% av elevene oppgir dette. De rapporterer også høyest, sammen med Kongseik, på å motta mobbemeldinger via nettet på. Å sende eller å motta mobbemeldinger er minst vanlig ved Sems skole. Det er for samtlige ungdomsskoler mer vanlig å sende mobbemeldinger via nettet, enn via mobil.

Tabellen Tallene nedenfor viser andelen som minst én gang har opplevd eller gjort noe av følgende i løpet av den siste måneden – siste 30 dager, fordelt på videregående skole.

Tabellen viser noen av de samme tendensene som ved tabellen for ungdomskolene. Det er mest vanlig å mobbe og bli mobbet mens man chatter på internett. Færderelevene oppgir at 13% av elevene har gjort dette minst en gang siste måned, mot 9% av Greveskogenelevne. 10% av elevene på begge skolen oppgir at de blir mobbet mens de sitter å chatter på nettet. 6% av elevene på begge skolene oppgir at de har mobber via mobiltelefon siste måned, og 7-6% har mottatt mobbemeldinger. Når vi ser på kjønnsfordelingen så er det flere gutter enn jenter som mobber via nettet eller telefon, enn jentene. Begge kjønn oppgir at 11% har mottatt mobbemeldinger på nettet, mens 7% av guttene oppgir at de har mottatt på mobiltelefon. 6% av jentene oppgir det samme.

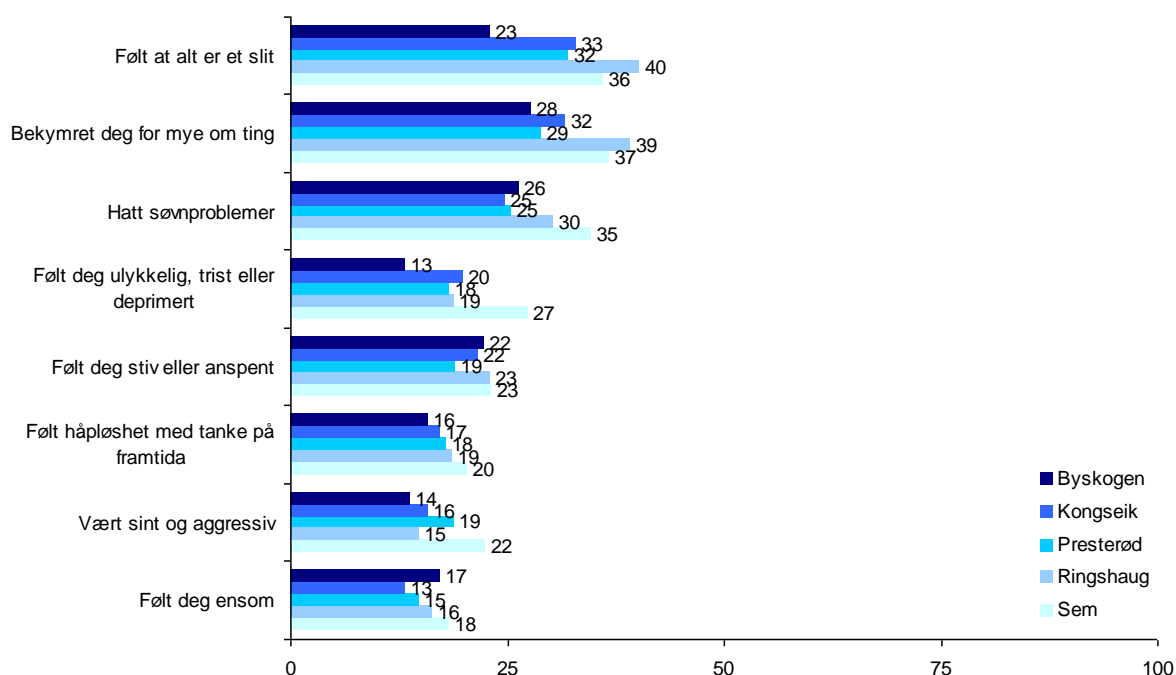
Når vi sammenligner spørsmålene om det *hender at du selv er med på plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida og blir du selv utsatt for dette*, med spørsmålene om digital mobbing, tendere tallene til at det er flere av ungdommene som mobber og blir mobbet digitalt. Dette kommer til uttrykk for begge kjønnene.

5.5 Psykisk helse

I denne delen av undersøkelsen har vi bedt ungdom om å svare på en rekke spørsmål som omhandler følelser og psykiske plager. All informasjon om sosiale og individuelle forhold er selvrapporterte, det er dermed den subjektive opplevelsen av forholdene som kommer til uttrykk. Spørsmålene som er brukt tar utgangspunkt i en internasjonalt anerkjent målemetode

for å fange opp dimensjoner ved psykiske problemer og ubehag (Frøyland & Sletten 2011) (Robertson 2010). Spørsmålene er ment til å danne et mål for depressivt stemningsleie og er ikke en klinisk diagnose. Svar alternativene var *ikke plaget*, *lite plaget*, *ganske mye plaget* og *veldig mye plaget*. Tallene som blir presentert her er de som har svart *ganske mye* eller *veldig mye plaget*. I siste del av kapitelet har vi spurt ungdommen om de har skadet seg selv eller noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv. Disse to spørsmålene er mer direkte, og vil gi oss en indikasjon på en mer alvorlig psykisk lidelse. Det er på enkelte spørsmål til dels store variasjoner mellom skolene, vi har derfor valgt å kommentere enkelte spørsmål på skolenivå. På de spørsmålene som ikke har de store variasjonene har vi laget et gjennomsnitt av tallene. Senere i kapitelet har vi koblet noen av disse spørsmålene mot andre områder i ungdommenes liv for å se om det finnes noen sammenhenger.

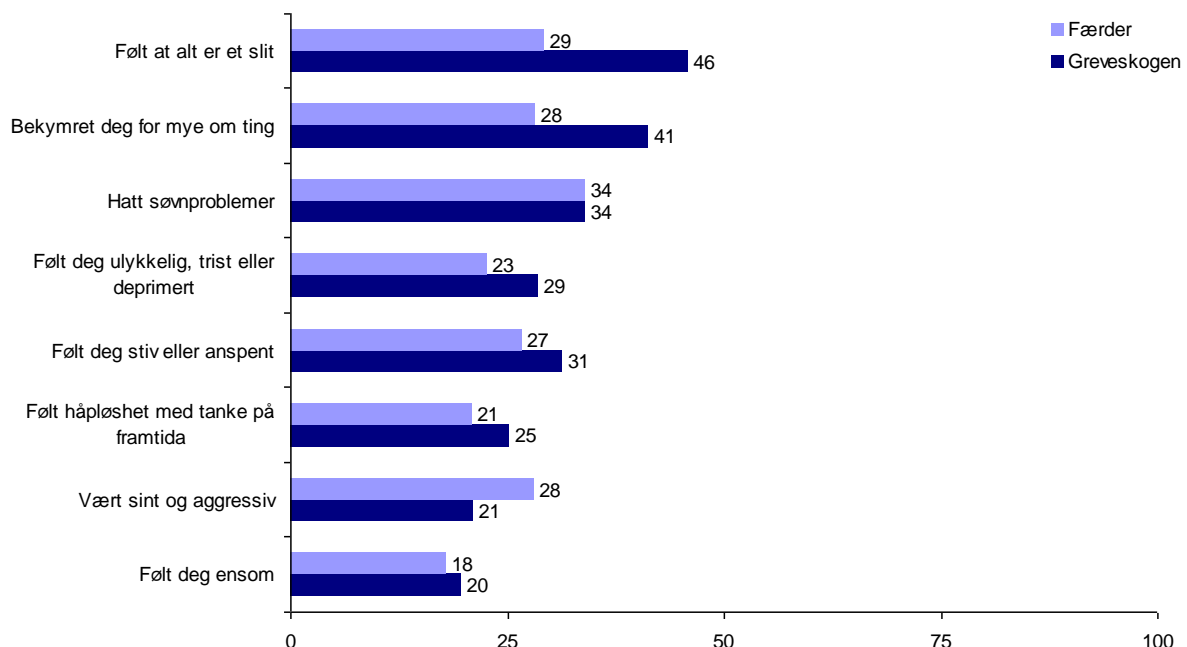
Tabellen viser andelen som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke fordelt på ungdomskolene.

Det første ungdommene ble spurt om er om de opplever at alt er et slit. Byskogen skole har den laveste rapporteringen på 23%, mens Ringshaug skole som har den høyeste andelen med 40%, av elevene. Når vi ser på tallene fra Byskogen skole må vi ta i betraktning at de har en lavere samlet svarprosent enn de andre skolene. Videre har vi bedt dem å svare på om de bekymrer seg mye for ting. Her rapporterer Ringshaug elevene høyest med 39% som oppgir at de er ganske eller mye plaget. 28% av Byskogenelevne svarte det samme. Ungdommene ble

også spurt om de er plaget av søvnproblemer. Som tabellen viser er det ikke her like store variasjoner mellom skolene. Sem skiller seg ut med at 35% av elevene oppgir at de er ganske eller mye plaget av søvnproblemer. På spørsmålet om de har følt seg ulykkelig, trist eller deprimert varierer det fra 13% på Byskogen, til 27% på Sem. Som vi ser ligger de tre andre skolene ganske jevnt. De neste fire spørsmålene viser også en mindre grad av variasjon mellom skolene. På spørsmålet om man har vært sint eller aggressiv skiller Sem skole seg ut med det høyeste antallet på 22%. Kongseik skiller seg positivt ut på spørsmålet om man har følt seg ensom med 13% av elevene som oppgir dette.

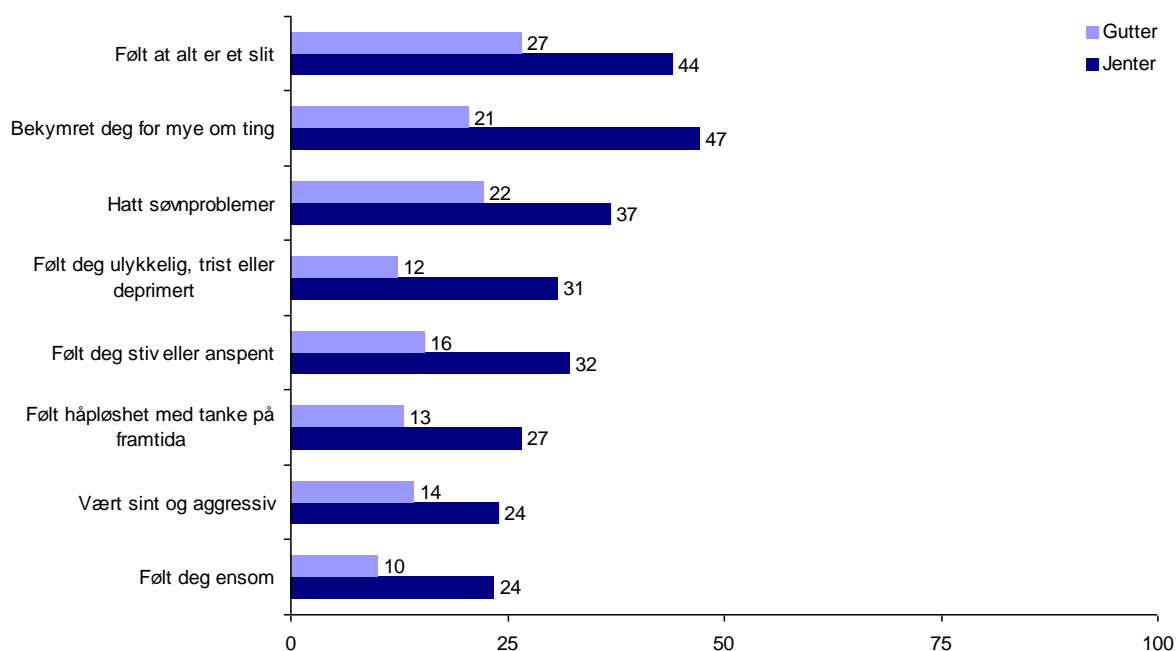
Denne tabellen viser rapporteringen fra de videregående skolene, og viser andelen som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke

Tabellen viser at det også her rapporteres ulikt mellom de to videregående skolene. Mest markant er forskjellen på det første spørsmålet hvor Færderelevene rapporterer på 29%, mens 46% av Greveskogenelevne er ganske eller mye plaget. Sammenlignet med ungdomskolene rapporterer Greveskogen her høyest. Noe av den samme trenden ser vi på spørsmålet om man har bekymret seg mye for ting. Færder videregående rapporterer 28% og Greveskogen 41%. Også her ligger Greveskogen over gjennomsnittet på ungdomskolene. Deretter jevner det seg mer ut mellom skolene. Greveskogenelevne rapporterer noe høyere tall enn Færderelevene gjennom de fleste spørsmålene. Det er kun på spørsmålet om man har vært sint eller aggressiv at trenden snur, og Færderelevene rapporterer høyere enn Greveskogenelevne på 28%.

Dersom vi sammenligner gjennomsnittet på de enkelte spørsmålene med rapporteringen fra ungdomskolene ser vi at elevene på Videregående skole er noe mer plaget enn ungdomskoleelevene, og at Greveskogenelevne er mer plaget enn Færderelevne.

Forskning viser at det ofte er kjønnsforskjeller når det kommer til psykiske vansker (Kvalem & Wichstrøm 2007). Vi har valgt å fordele svarene på kjønn. Denne delingen viser at det også blant Tønsbergs ungdommer er kjønnsforskjeller når det kommer til opplevd psykisk helse. Tabellen viser andel som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke, fordelt på kjønn.

Det er tilnærmet dobbelt så mange, eller flere, av jentene enn guttene, som plages mye eller veldig mye på de fleste av spørsmålene. Dette er gjennomgående på samtlige spørsmål. Det spørsmålet hvor skillet er minst markant er om man har vært sint eller aggressiv. Fortsatt har jentene enn høyere rapportering på 24% på dette spørsmålet, mens 14% av guttene oppgir det samme. 44% av jentene rapporterer at de opplever at alt er slit, 27% av guttene rapporterer om det samme. Hele 47% av jentene svarer at de er mye eller veldig mye plaget med at de bekymrer seg mye for ting. 21% av guttene rapporterer tilsvarende. 37% av jentene oppgir at de har eller hatt søvnproblemer, mot 22% av guttene. 31% av jentene har følt seg ulykkelig, trist eller deprimert, kun 12% av guttene har følt det samme. 32% av jentene svarer at de har følt seg stiv eller anspent, 16% av guttene rapporterer at de er mye eller lite plaget av dette. 27% av jentene har følt håpløshet med tanke på framtida, 13 % av guttene har svart det

samme. 24% av jentene har følt seg ensomme, kun 10% av guttene sier det samme. Som nevnt innledningsvis er disse spørsmålene symptomer på internaliserende vansker. Altså reaksjoner som skjer innover, mens eksternaliserende vansker dreier seg om problemer som vender utover, som for eksempel vold og annen antisosial adferd. Forskning har vist oss at internalisering av problemer er mest utbredt blant jenter ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007), og det er dette vi også ser i vårt materiale.

Det er en relativt utbredt oppfatning at ungdomsperioden er en fase med mange og hyppige humørsvingninger. At ungdom oppgir at de er deprimerte, er derfor lett å tilskrive den livsfasen de er i, og man vil tro at de vokser det av seg. Forskning på ungdom og depresjoner har gitt oss et annet bilde. Undersøkelser av ungdom som har høy grad av depressive symptomer, men ikke nok til å tilfredsstille kriteriene for depresjon, viser at også disse vedvarer over tid, og at det er en stor sannsynlighet for å få depresjoner senere i livet ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). For at det skal være grunn til å tro at disse ungdommene står i fare for en problemutvikling, vet vi at dette ofte henger sammen med andre risikofaktorer. Å ha en eller to risikofaktorer i kortere eller lengre perioder trenger ikke nødvendigvis bety at man utvikler problemadferd. Men dersom man har flere risikofaktorer over tid vil dette kunne bidra til problemadferd. Tilsvarende vil det være med beskyttelsesfaktorene. Beskyttelsesfaktorene fungerer som en buffer, slik at jo flere beskyttelsesfaktorer man har, jo sterkere står man rustet mot risikofaktorene. Vi har derfor foretatt ytterligere en sammenstilling mellom de som føler seg ganske eller mye plaget av tristhet, ulykkelig eller deprimerte og enkelte andre variabler som vi tenker kan samvarierte. På bakgrunn av disse korrelasjonene kan vi også si noe om risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer hos ungdommen i Tønsberg.

Som indikatorer på individuelle faktorer som påvirker den unges psykiske helse har vi samvarierte spørsmål som omhandler ungdommens selvbilde og depressivt stemningsleie. Dette er også delt på kjønn. Sammenhengen viste oss at den unges selvbilde er av betydning for deres opplevelse av egen psykiske helse. Blant guttene var det 56% av de som opplevde at de var mye plaget av depressivt stemningsleie som heller ikke likte den de var. Når vi ser til jentene er sammenhengen enda tydeligere. 62% av jentene svarer at de er plaget av et depressivt stemningsleie de liker heller ikke den de er. Andre individuelle risikofaktorer som om man blir utsatt for vold og mobbing viser også en sammenheng med et depressivt stemningsleie. Det er en sammenheng mellom å bli slått og depressivt stemningsleie for begge kjønnene. Når det gjelder mobbing ser det ut til at guttene er mest plaget. 39% av guttene som

oppgir at de er veldig mye plaget av et depressivt stemningsleie sier også at de blir mobbet mer enn en gang i måneden. Vi finner den samme tendensen hos jentene, men noe svakere.

Søvnvansker er et debutsymptom ved de fleste psykiske lidelser, men kan også opptre alene uten andre psykiske vansker. Søvnvansker er en av de vanligste helseplager i befolkningen og jamfør Folkehelseinstituttet, det mest oversette helseproblemet i Norge (Folkehelseinstituttet 2011 rapport 2011:11). Undersøkelsen viser at 22% av guttene rapporterer at de er ganske eller veldig plaget av søvnproblemer, mot 37 % av jentene. Når vi ser dette i sammenheng med de som oppgir de er ganske/veldig plaget av tristhet, ulykkelig eller deprimerte, så viser resultatet at 61% av ungdommen som rapporterer at de er ganske eller mye plaget av tristhet, ulykkelig eller deprimert også oppgir at de er ganske eller mye plaget av søvnproblemer. I antall utgjør dette 208 ungdommer. Dette forteller oss at over halvparten av de som opplever et depressivt stemningsleie også har et søvnproblem som kan indikere starten på en psykisk lidelse.

Som beskrevet innledningsvis til dette kapitlet kan forhold innenfor familien både fungere som risiko og beskyttelsesfaktorer. At den unge opplever en varm, støttende og utviklingsfremmende relasjon til minst en av foreldrene, vil være et eksempel på en beskyttende faktor. En uheldige oppdragelses praksis kan derimot virke som en risikofaktor. Dette innebærer en praksis hvor blant annet foreldrene ikke følger opp, eller i for liten grad følger opp barnet. At foreldrene mangler oversikt over hva barnet holdet på med, og hvem de er sammen med. De har uklare grenser og varierende forventninger til barnets adferd. (Nordahl m.fl. 2005). Vi kan oppsummere det til god kommunikasjon, kontroll og varme, høyere sosioøkonomisk status, stabilitet og forutsigbarhet i omsorgen, vil fungere som beskyttende faktorer i familien (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2010).

Vi har sett på sammenhengen mellom ungdom som oppgir at de *ganske plaget* eller *veldig mye plaget* av å være trist, ulykkelig eller deprimert med om *de stoler på sine foreldre*. Dette kan forstås som en indikator på relasjonen man har til foreldrene sine. Resultatet viser at det å kunne stole på sine foreldre er en medvirkende beskyttelsesfaktor for god psykisk helse. 97% av ungdommen som ikke er plaget av et depressivt stemningsleie stoler også på sine foreldre. Tallene viser at det er flere som er plaget av et depressivt stemningsleie som ikke har en god relasjon til sine foreldre. 2.7% av ungdommen som oppgir at de ikke er plaget av et depressivt stemningsleie stoler ikke på sine foreldre, mens for ungdom som er veldig mye plaget av et depressivt stemningsleie er tallet 21%.

Som nevnt innledningsvis er det å ha oversikt med hva den unge driver med ansett som en beskyttende faktor. Manglende innsyn kan med andre ord virke som en risikofaktor. Hvor mye tid ungdommen bruker på PC utenom skolen tenker vi kan indikere foreldrenes innsyn i hva den unge driver med. Resultatet viser at av de som har krysset av at de er ganske eller veldig plaget av følelsen av tristhet, ulykkelig eller deprimert er det 53% som oppgir at de bruker PC mer enn tre timer utenom skoletid. Derimot er det 19% som oppgir at de bruker PC'n 2 til 3 timer som også er plaget av et depressivt stemningsleie. Det vi kan si er at det ser ut til at det er en sammenheng mellom et høyt forbruk av PC, det vil si mer enn 3 timer om dagen, og dårlig psykisk helse.

Foreldrenes involvering i ungdommen er som nevnt viktig for den unge. Vi har sett på sammenhengen mellom ungdommen som oppgir et depressivt stemningsleie og foreldrenes engasjement i skolen. To av spørsmålene som indikerer foreldrenes involvering i skolen er; *Foreldrene mine snakker sjelden med meg om skolen, og mine foreldre synes det er viktig at jeg tar høyere utdanning.* Tallene viser at de som oppgir at de er plaget av et depressivt stemningsleie, rapporterer noen prosent lavere på hvor involvert foreldrene er i skolen. Dette viser at foreldrenes involvering i skolearbeid er av betydning, selv om vi ikke fant noe stort utslag på disse variablene.

Det er å oppleve at man har dårlig råd eller er fattig over lengre tid virker negativt inn på hvordan man har det. Vi har koblet den samme gruppen som oppgir et depressivt stemningsleie med om de opplever at familien har hatt god eller dårlig råd i det siste. Resultatet viser her at de aller fleste ungdommer i Tønsberg opplever at familien ikke har dårlig råd. Blant de som rapporterer at de har dårlig råd er andelen som også rapporterer at de er svært plaget av depressivt stemningsleie høyere. I Tønsberg kommune er 48 ungdommer som svarer dette. Resultatet forteller oss at å ha dårlig råd vil kunne øke utsatthet for et depressivt stemningsleie.

Skoledagen er en stor del av hverdagen til barn og unge. Om du trives på skolen eller ikke vil derfor påvirke hvordan du har det. Når vi ser på sammenhengen mellom ungdom som oppgir at de er plaget av et depressivt stemningsleie og om de trives på skolen ser vi at dette er av betydning. Spesielt gjelder dette for guttene. 33% av guttene som oppgir at de er plaget av et depressivt stemningsleie oppgir også at de ikke trives på skolen, tilsvarende tall for jentene er 13%. Vi sjekket også forholdet mellom hvor fornøyde de unge var med karakterene de fikk og om de er plaget av et depressivt stemningsleie. Vi ser de samme tendensene her. 22% av de

som er plaget av et depressivt stemningsleie oppgir at de ikke er fornøyde med karakterene de fikk. Vi har ikke mulighet til å kunne si noe om årsaken til denne sammenhengen. Det vi kan si er at det ser ut til at det er en sammenheng mellom hvordan du har det på skolen og hvordan du opplever din egen psykiske helse.

Kapitel fire i denne rapporten sier blant annet noe om de positive effektene ved å være med i et foreningsliv eller organisasjon. Aagre (2003) beskriver hvordan foreningslivet kan gi ungdommen en mulighet til å utvikle sine evner og ferdigheter, at foreningen kan gi en følelse av sammenheng og lokal tilknytning for den unge. Aagre (2003) trekker også frem det sosiale nettverket foreningslivet gir, ikke bare mellom ungdom, men også til voksne. I veilederen fra Helsedirektoratet (2010) *fra bekymring til handling* omtales det blant annet at unge opplever mening og sammenheng, at de utvikler kompetanse og positive aktiviteter som beskyttelsesfaktorer. Å ha minst en betydningsfull voksen beskrives også som en beskyttelsesfaktor i nærmiljøet. Det å være med i en forening kan dermed være med på å gi noen av disse beskyttende faktorene, som tilhørighet i lokalsamfunnet, en sammenheng og muligheten til å opprette en betydningsfull voksenrelasjon. Vi har sett på samsvaret mellom opplevd stemningsleie og om man trener eller konkurrerer i et idrettslag. Av ungdom som oppgir et depressivt stemningsleie er det 68% som ikke er med i et idrettslag. Det kan se ut som vårt materiale underbygger påstanden om at det å være med i et idrettslag eller forening kan fungere som en beskyttelsesfaktor i ungdommens liv.

5.6 Psykiske lidelser

Ungdommene ble også spurt om handlinger relatert til mer alvorlig psykisk helse. De ble bedt om å svare på om de noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv, og om de hadde forsøkt å skade seg selv. Skille mellom hva som er selvskading og hva som er selvmordsforsøk er ikke alltid like klart. En del velger å inkludere selvskading i begrepet ”selvmordsforsøk”. Andre viser til at grunnene for selvskading ofte er helt andre enn for selvmordsforsøk. Selvmordsforsøk handler ofte om å komme seg vekk fra en uholdbar situasjon, mens selvskading handler om å mestre en psykisk smerte for å orke å leve videre ([Wichstrøm 2007] Kvaalem & Wichstrøm 2007). I denne undersøkelsen er svarene basert på hvordan ungdommen selv definerer handlingen de har begått. Det er deres opplevelse og intensjon ved handlingen som kommer til uttrykk. Tabellen nedenfor viser antallet som har forsøkt å ta sitt eget liv fordelt på kjønn.

		Er du gutt eller jente?					
		Gutt		Jente		Total	
		Antall	N %	Antall	N %	Antall	N %
Har du noen gang forsøkt å ta ditt eget liv?	Ja	50	6,4%	73	9,6%	123	8,0%
	Nei	728	93,6%	685	90,4%	1413	92,0%
	Total	778	100,0%	758	100,0%	1536	100,0%

Totalt er det 8% av de spurte ungdommene som oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv. Som tabellen viser er dette 123 ungdommer, 59 % av disse er jenter.

Dette spørsmålet gir ikke grunnlag for å si noe om ungdommen har forsøkt dette flere ganger eller ei. Men forskning viser at et selvmordsforsøk øker sterkt sannsynligheten for gjentakelse. Sannsynligheten for repetisjon synker etter hvert som tiden går fra forrige forsøk, men at man repeterer handlingen øker også sannsynligheten for å ta sitt eget liv på et senere tidspunkt. Om lag 10% av de som gjør et alvorlig selvmordsforsøk, vil senere dø av selvmord. Selvmord blant barn er svært sjelden, men forekomsten øker jo lengre inn i tenårene barna kommer. I alderen 10 til 14 dør om lag 1-2/100 000 av selvmord hvert år. Det er få registre over selvmordsforsøk, annet enn ved sykehusinnleggelse. De færreste selvmordsforsøk fører til innleggelse, de fleste forsøk er av mindre alvorlig karakter. Det er ofte snakk om å spise piller, uten at man trenger behandling for det. Eller kutting av håndledd, men ikke så alvorlig at man må trengere å sy. Derfor kan man ikke være helt sikker på hvor mange barn og unge dette egentlig dreier seg om. Denne problematikken kommer fram når man ser på sykehusstatistikken over innleggelser, og ungdommens selvrapporing i blant annet ungdomsundersøkelser. Ungdommen selv rapporterer et langt høyere antall som har forsøkt å ta selvmord enn sykehusstatistikken ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Dette kan nettopp forklares med at alle selvmordsforsøk ikke fører til innleggelse. Når vi ser på forholdet mellom kjønnene viser studier at det er flere gutter enn jenter som faktisk tar sitt eget liv, men det er langt flere jenter som prøver. Til en viss grad kan dette komme av at guttene bruker metoder som har en høyere grad av dødelighet som skyting eller henging, mens jentene oftere bruker overdosering eller kutting. Grensen mellom selvskading og selvmordsforsøk blir dermed også flytende, og mange er nok heller ikke sikre på om de vil dø. Så selv om selvmordsforsøk høres entydig ut, så innbefatter det en rekke forskjellige handlinger hvor graden av hensikten varierer fra det uklare og beskjedne, opp mot mislykkede selvmordsforsøk ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

Tabellen nedenfor viser antallet som har krysset av på om de har forsøkt å skade seg selv, fordelt på kjønn.

		Er du gutt eller jente?					
		Gutt		Jente		Total	
		Antall	N %	Antall	N %	Antall	N %
Har du noen gang forsøkt å skade deg selv?	Ja	115	14,8%	245	32,3%	360	23,5%
	Nei	661	85,2%	514	67,7%	1175	76,5%
	Total	776	100,0%	759	100,0%	1535	100,0%

Tabellen viser at av de 1535 elevene som svarte på dette spørsmålet så svarer hele 23.5% at de har forsøkt å skade seg selv. Totalt dreier dette seg om 360 ungdommer, hvorav 68 % av disse ungdommene er jenter.

Selv om det ikke finnes en enerådende godtatt teori rundt tematikken selvmordsforsøk og selvskading, så viser studier at risikofaktorene for selvmordsforsøk i stor grad er overlappende med risikofaktorene for depresjon, og hvor depresjon er en av de viktigste faktorene for forsøk ([Wichstrøm 2007] Kvaalem & Wichstrøm 2007). Videre har ser vi på sammenhengen mellom ulike variabler for å forsøke å få et bredere bilde av disse handlingene. Vi har samvarierte disse to variablene med utgangspunkt i risiko og beskyttelsesfaktorene som beskrevet innledningsvis til dette kapitlet.

Som beskrevet tidligere i kapitlet kan søvnproblemer være en indikator på mer alvorlige psykiske plager eller lidelser. Vi så at det var en relativt stor sammenheng mellom et deprimert stemningsleie og søvnproblemer. Vi har gjort samme kryssinger når det gjelder om man har forsøkt å skade seg selv og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Spesielt når vi ser på forholdet mellom søvnproblemer og om man har forsøkt å ta sitt eget liv ser vi en sammenheng. 64% av ungdommene som har forsøkt å ta sitt eget liv rapporterer at de også er ganske mye eller veldig mye plaget av søvnproblemer.

Det er også en tydelig sammenheng mellom ungdommens selvilde og om man har forsøkt å skade seg selv og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Spesielt blir dette tydelig hos jentene, hvorav 50% av jentene oppgir at de har forsøkt å skade seg selv også krysser av for at de ikke liker seg selv slik de er. Det samme ser vi når vi ser til gruppen som oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv. I denne kategorien oppgir 41% av guttene at de ikke liker seg selv slik de er, og 48% av jentene svarer det samme. Det er kanskje heller ikke overraskende at det også er en

sammenheng mellom det å bli utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge og mer alvorlige psykiske plager som selvsykdom og selvmordsforsøk.

Det å være usikker på sin egen seksuelle legning ser også ut til å være en medvirkende risikofaktor for mer alvorlige psykiske plager. Spesielt det å være usikker på sin seksuelle legning ser ut til å være av risiko. 15% av de som oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv oppgir også at de er *usikre* eller *litt begge deler* på spørsmålet om de opplever seg selv som heterofil eller homofil/lesbisk. Hvis vi legger til de som også oppgir at de er homofile eller lesbiske er det totalt 20% av de som har forsøkt å ta sitt eget liv som oppgir dette. Hvis vi ser på de som har krysset tilsvarende, men som ikke har forsøkt å ta sitt eget liv er tallet 3.9%.

Det ser også ut til at det å ha forsøkt å ta sitt eget liv eller skadet seg selv, kan til en viss grad henge sammen med om man trives på skolen. Dette er noe mer fremtredende for de som har forsøkt å ta sitt eget liv.

Å bli utsatt for vold er helt klart en risikofaktor for psykiske plager. Vold er i seg selv en negativ hendelse. Vi har her sett på forholdet mellom hvem som har utøvd volden og om vedkommende har forsøkt å skade seg selv og/eller forsøkt å ta sitt eget liv.

Tabellen nedenfor viser forholdet mellom selvsykdom og hvem som har utøvd vold mot ungdommen.

	Har du noen gang forsøkt å skade deg selv?			
	Ja		Nei	
	Antall	N %	Antall	N %
Ungdom jeg kjente fra før	92	42,2%	126	57,8%
Ukjente ungdom	40	40,4%	59	59,6%
Søsken	50	46,3%	58	53,7%
Kjæresten	20	69,0%	9	31,0%
Foreldre	29	65,9%	15	34,1%
Andre voksne	21	61,8%	13	38,2%

Tendensen viser at det å bli utsatt for vold fra andre kjente eller ukjente ungdom, eller søsken ikke nødvendigvis trenger og henge sammen med selvsykdom. Innenfor disse tre kategoriene er det flere som ikke skader seg selv, enn de som skader seg selv. Men på de tre neste kategoriene som dreier seg om personer man burde tillit til og følt seg trygg på, er utslaget

større. Hva ungdommen har lagt i kategorien andre voksne gir ikke undersøkelsen svar på, men det er naturlig å tenke seg at dette dreier seg om steforeldre eller andre familiemedlemmer eller andre voksne som er en del av dagliglivet til ungdommen. Når vi ser på forholdet mellom hvem som har utøvd vold mot den unge og om ungdommen har forsøkt å ta sitt eget liv er tendensen den samme, men noe svakere. Her er det vold fra kjæresten som gir størst samvariasjon på 52%. Det er mulighet for at ungdommen har blitt utsatt for vold fra flere av de nevnte relasjonene, og har dermed krysset av flere steder.

En ny studie fra Folkehelseinstituttet som beskriver hva ungdommen selv oppgir er årsaken til selvmordsforsøk, viser at en relasjonskonflikt var hovedårsaken til selvmordsforsøk både for gutter og jenter. Utløsende faktor kunne være konflikter i familien eller i forhold til venn, kjæreste eller annen nær person. Som bakenforliggende forhold var hovedårsaken til selvmordsforsøket knyttet til foreldrekonflikt (www.fhi.no). Dette forteller hvor betydningsfull relasjonen i hjemmet er for den unge. Som nevnt innledningsvis er det også vanlig å betegne gode relasjoner i hjemmet som balanser mellom kontroll, varme og støtte ansett som en beskyttende faktor. En relasjon som er konfliktfylt over tid er ansett som en risikofaktor.

Vi har sett på sammenhengen mellom det å stole på sine foreldre og forsøk på selvskading/selvordsforsøk. De fleste unge stoler på sine foreldre, men av de som ikke stoler på sine foreldre er det et noe høyere prosent antall som også har forsøkt å ta sitt eget liv, enn de som ikke har forsøkt å ta sitt eget liv, 17% mot 5.4%. Vi har også sett på hvor fornøyde de er med sine foreldre, som en indikator på familierelasjonen. Resultatet her viser en tilsvarende tendens. Spørsmålet sier ingenting om hva det er ved relasjonen til sine foreldre som de er misfornøyd med. Men det forteller oss at det å ha en god relasjon til sine foreldre er en medvirkende beskyttende faktor.

At foreldre er engasjert i ungdommen er en beskyttende faktor. Hvis vi ser på sammenhengen mellom mine foreldre gir uttrykk for at det er viktig med høyere utdanning og jeg har forsøkt å skade meg selv/forsøkt å ta mitt eget liv, så viser den en slik tendens. Det samme ser vi i forhold til det å snakke med ungdommen om skolen. Det er ikke store prosent som utgjør forskjellen, men det fremstår som en medvirkende beskyttelsesfaktor. Det samme ser vi i forhold til opplevd familie økonomi over tid.

Som analysen viser er det ikke en ting alene som avgjør hvor plaget den unge er av dårlig psykisk helse. Det er mange mulige faktorer som påvirker hvordan ungdommen har det. Noen

faktorer som vold og dårlig selvbilde er mer tydelig enn andre faktorer. Det samme ser vi i forhold til beskyttelsesfaktorene. Det er flere ting som virker positivt og beskyttende på ungdommen, som f.eks at man trives på skolen og opplever at foreldrene engasjerer seg.

5.6 Ensomhet

I kapitel 2 så vi på Tønsberg ungdommens vennenettverk. De aller fleste hadde faste venner som de var sammen med, og var fornøyd med disse.

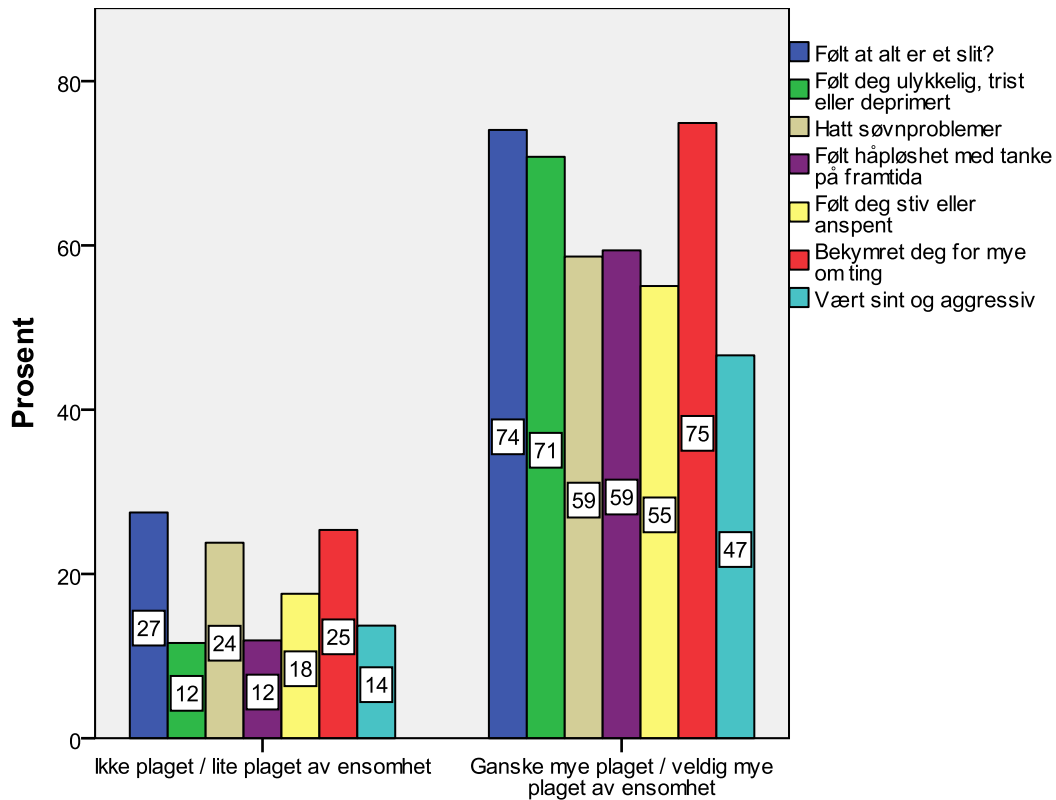
Det å føle at man er ensom trenger ikke være ensbetydende med at man er alene. Opplevelsen av ensomhet kan handle om mer enn det å ha en venn eller ikke. Det er også forskjell på det å være ensom og det å være alene. Å være alene kan frivillig og oppleves som greit, mens ensomhet er mer en negativ følelse som ofte ikke er selvvalgt (Kvello 2008).

Vi har spurt ungdommen i Tønsberg om de har vært plaget av ensomhet siste uke. Totalt er det 17% som har svart at de har vært plaget av ensomhet siste uke. Dette utgjør 268 elever. Når vi ser på kjønnsfordelingen utgjør guttene 10%, og 24% av jentene som oppgir at de er plaget av ensomhet. Jentene er altså mer plaget av dette enn guttene. Dette til tross for at vi i kapitel 2 fant at 86% av jentene oppgav at de har flere nære venner og, oftere enn guttene, er i en vennegjeng som holder sammen. Materialet viser også at andelen som er plaget av ensomhet øker med alderen. I gjennomsnitt oppgir 16% av ungdomsskoleelevene at de er plaget av ensomhet, mot 19% av elevene de videregående skolene oppgir det samme.

Vi har krysset spørsmålet hvor vi ber ungdommen om å krysse av for hvem de ville ha snakket med dersom de følte seg triste eller utenfor, med de som også har oppgitt at de er ganske eller veldig mye plaget av ensomhet. På spørsmålet om hvem de ville ha snakket med har elevene kunnet krysse av flere steder. 67% oppgir at de ville ha snakket med mor, 52% oppgir far, 52% oppgir søsken, 88% oppgir en god venn. 33% oppgir en lærer eller andre voksne ved skolen, 23% oppgir barnevernstjenesten, 29% oppgir helsestasjon eller helsesøster, 11% oppgir Utekontakten, 13% oppgir politiet, 62% ville ikke ha gått til noen.

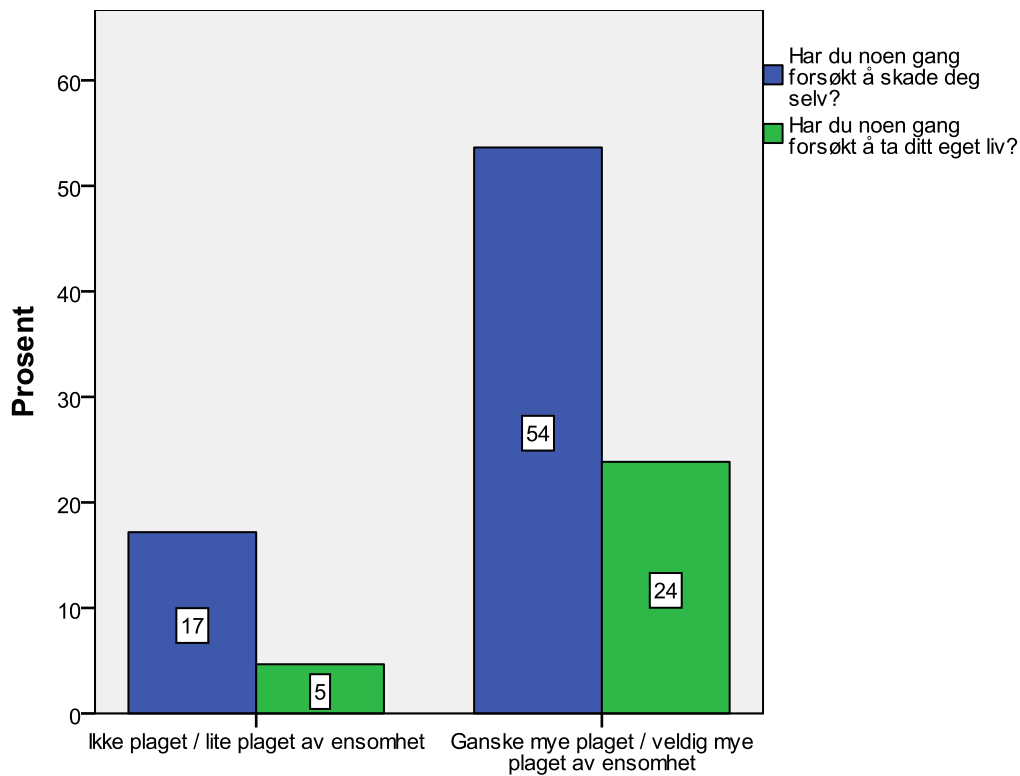
Ungdom som flakker mellom relasjoner eller er ensomme, vil være i risikosonen for å utvikle psykiske vansker, muligens på grunn av at de vil mangle trening for å oppøve sosial kompetanse, samtidig som de vil få færre tilbakemeldinger på seg selv og sin væremåte, noe som antas å være et fundament for å bygge opp et sikkert selvbilde (Kvalem og Wichstrøm 2007). Som kapitel 5.5 viser så fant også vi i vårt materiale at det er en sammenheng mellom

dårlig psykisk helse og selvbylde. Vi har sett på sammenhengen mellom det å være plaget av ensomhet og ulike indikatorer på psykisk helse.

Tallene viser at det er sterkest sammenheng mellom plaget av ensomhet og bekymret seg mye for ting, at alt er et slit og et depressoit stemingsleie.

Vi har også sett på sammenhengen mellom ensomhet og litt mer alvorlig psykiske plager. Resultatet vises i tabellen på neste side.

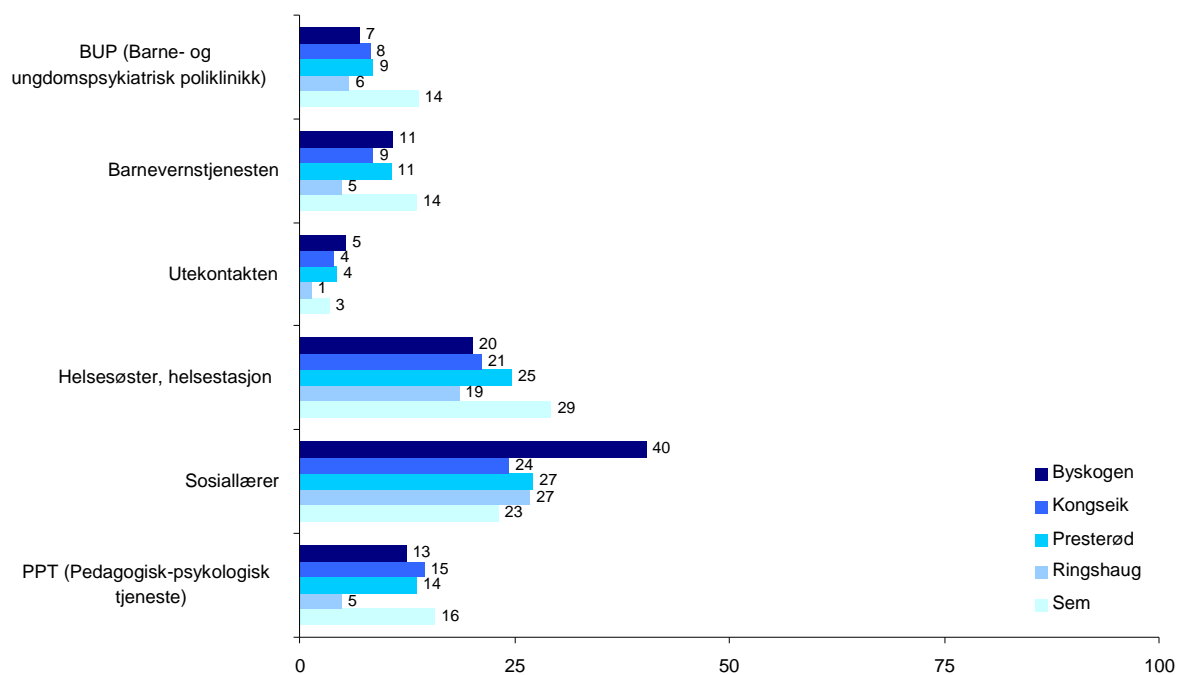

Tallene viser også her at ensomhet er en risikofaktor for mer alvorlige psykiske plager. Spesielt blir dette tydelig mellom det å bli plaget av ensomhet og forsøkt å skade seg selv.

5.7 Hjelpeapparatet

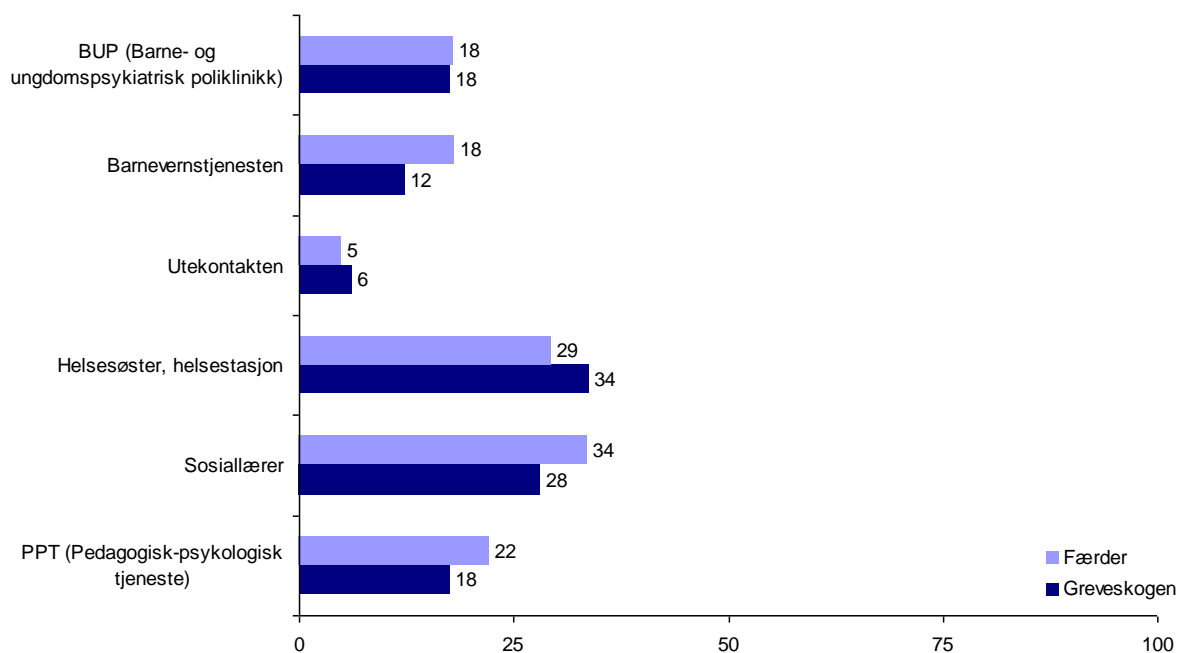
Vi har spurt ungdommene om de har vært i kontakt med hjelpeapparatet i kommunen eller mottatt hjelp fra ulike hjelpetjenester. Noen av disse tjenestene er lett tilgjengelig og er en instans som ungdommen kan kontakte på eget initiativ og kanskje uten at foreldre eller andre vet om det. Det er for eksempel helsesøster/helsestasjonen eller Sosiallærer. Andre hjelpetjenester er mer organiserte og kontakten er da ofte opprettet fordi skolen eller foreldrene ser at ungdommen strever.

Tabellen på neste side viser svarfordelingen på ungdomskolene.

Tallene viser at det er variasjon mellom skolene. Sosiallæreren er den hjelpetjenesten flest ungdomskoleelever har benyttet seg av. 40% av Byskogenelevne oppgir at de har vært i kontakt med sosiallærer. Deretter har noen elever vært i kontakt med helsesøster eller helsestasjonen. Ringshaugelevne har den laveste rapporteringen når vi ser på kontakten med hjelpeapparatet til tross for at Ringshaugelevne har den høyeste rapporteringen på at elevene oppgir at de har vært ganske eller mye plaget av at alt er et slit og bekymret seg mye for ting. Utekontakten er den instansen som færrest henvender seg til.

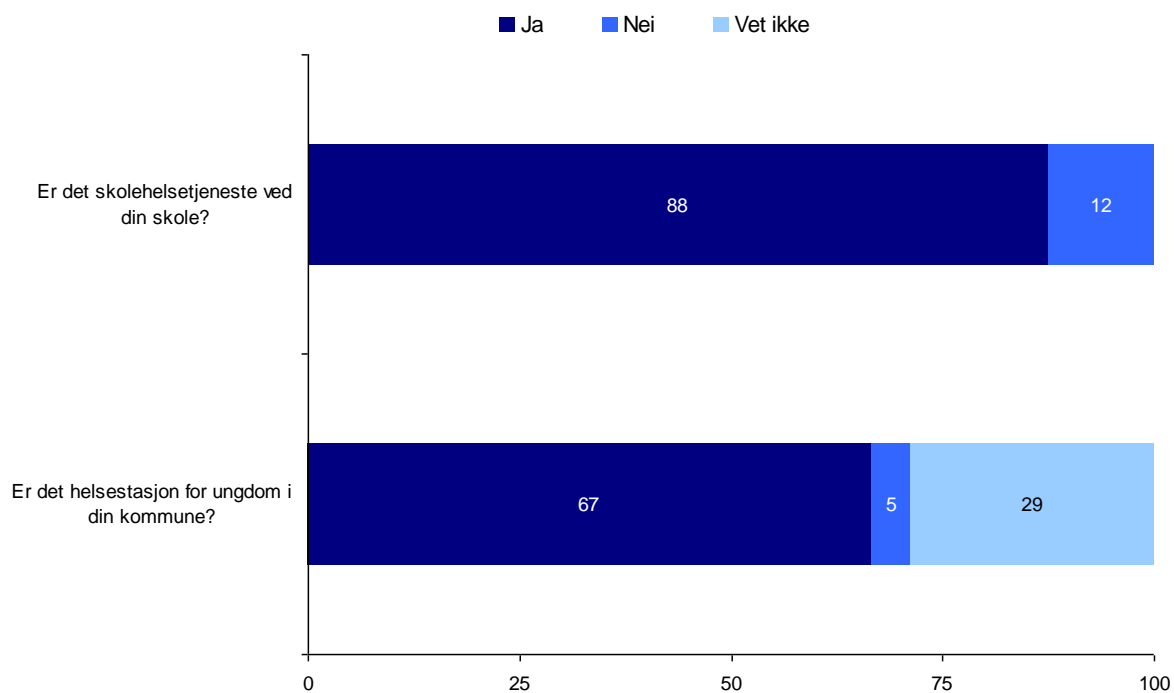
Tabellen på neste side viser svarfordelingen på de to videregående skolene.

Kontakten med de ulike hjelpetjenestene øker mellom ungdomskolene og videregående skole. Det er omtrent like vanlig å gå til sosiallærer som det er å bruke helsesøster eller helsestasjonen. Utekontakten er også her den instansen som blir minst brukt. Men av de som henvender seg til utekontakten så er det noen flere gutter enn jenter. Jenter bruker disse tjenestene i større grad enn guttene, spesielt blir dette tydelig i forhold til helsesøster/helsestasjonen eller sosiallærer. 1/3 av jentene oppgir at de har vært i kontakt med helsesøster eller sosiallærer. Når vi ser til hjelpetjenester som BUP eller PPT så er det her en ganske lik kjønnsfordeling

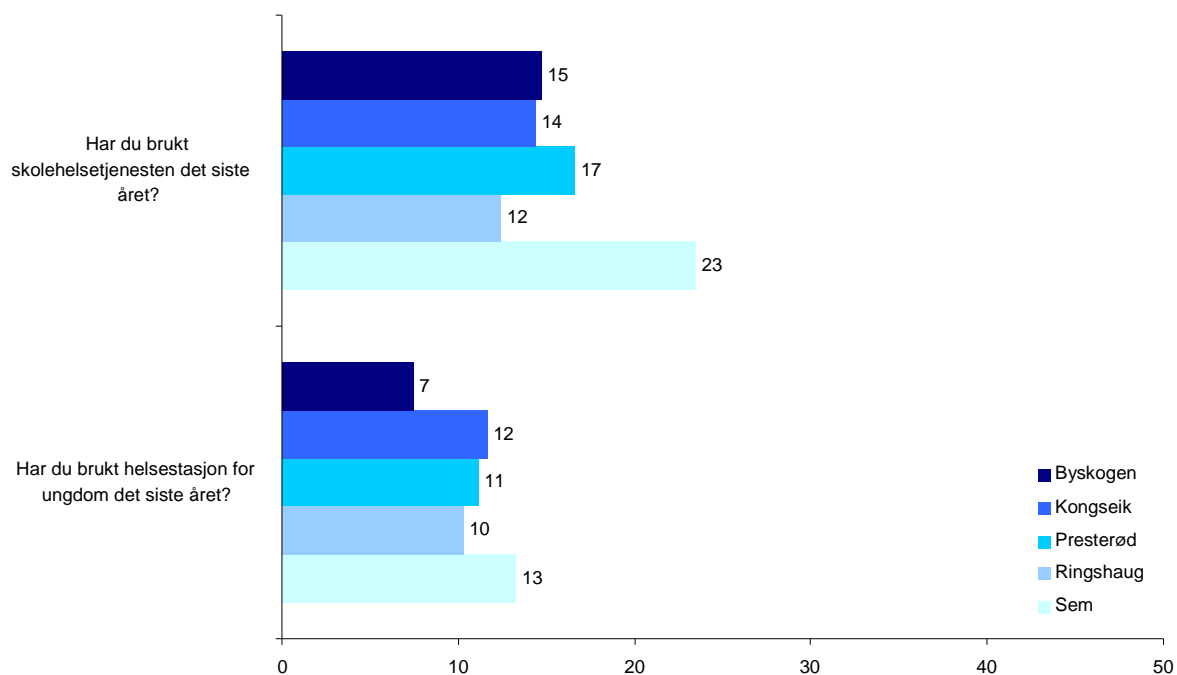
Vi har og spurt hvor fornøyde de var med hjelpen de fikk. De fleste ungdommer er svært eller litt fornøyd med hjelpen de mottok. 78% av ungdommene oppgir dette,. Noen elever er ikke fornøyd i det hele tatt. 22% av de som har vært i kontakt med hjelpeapparatet oppgir dette. Hvorfor de ikke er fornøyde med den hjelpen de fikk forteller ikke tallene noe om. Jentene er noe mer fornøyde med hjelpen de fikk enn guttene.

Tilgjengelighet er viktig når det gjelder å nå de elevene som strever. Skolehelsetjenesten tilbys alle skolene i kommunen, og har fast kontortid på alle barne- og ungdomskolene. Helsesøster skal være tilstede på faste tider på ungdomskolene, og skal kunne kontaktes for avtale. Til skolehelsetjenesten regnes helsesøster, fysioterapeut (fortrinnsvis i barneskolen), ergoterapeut, skolelege og psykolog (tonsberg.kommune.no). Ungdommen ble spurt om det er skolehelsetjeneste ved skolen de går på. Tabellen viser den totale svarfordelingen.

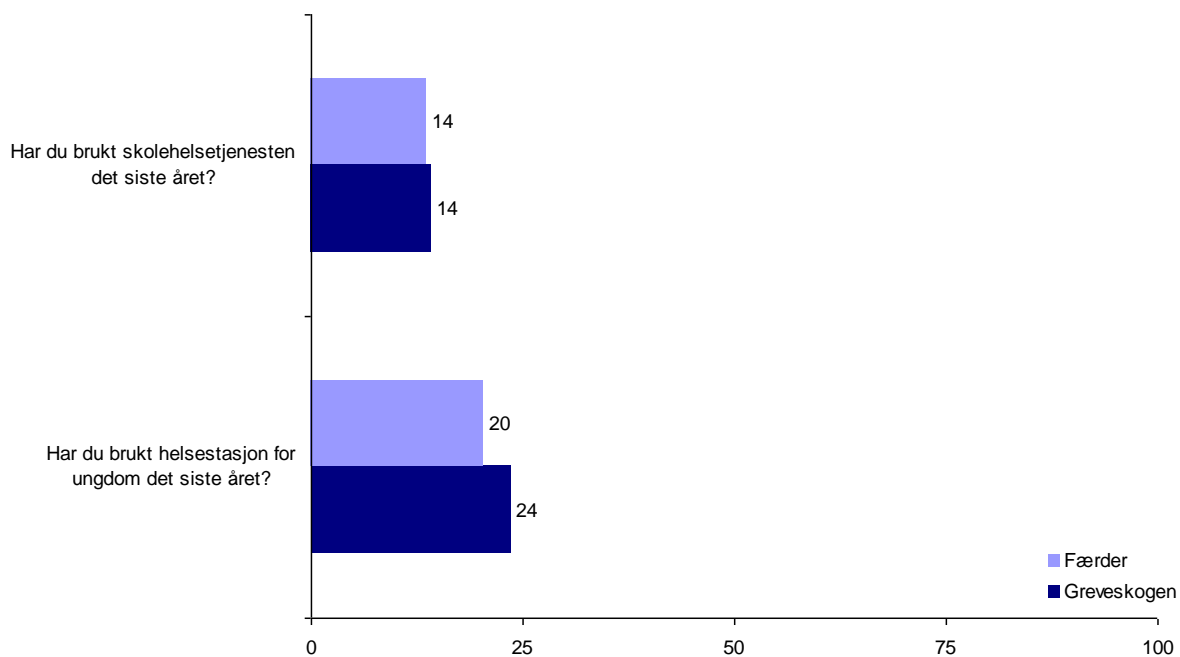
Totalt 88 % av ungdommen svarer at det er skolehelsetjeneste ved deres skole. 12.% oppgir at det ikke er det. Det er spesielt Færder og Sem skole som skiller seg ut ved at hhv 22.5% og 17.5% av elevene svarer nei på dette spørsmålet. Dette indikerer at de faktisk ikke vet at det finnes et skolehelsetilbud på deres skole som de kan benytte seg av. Tallene viser at det er færre ungdommer som vet om det er helsestasjon som de kan benytte seg av i kommunen. Noen flere jenter enn gutter svar ja på disse spørsmålene.

Vi har og spurt ungdommen om de har brukt skolehelsetjenesten og/eller helsestasjonen for ungdom det siste året. Tabellen viser andelen som oppgir at de har brukt skolehelsetjenesten og/eller helsestasjonen det siste året, fordelt på ungdomskolene.

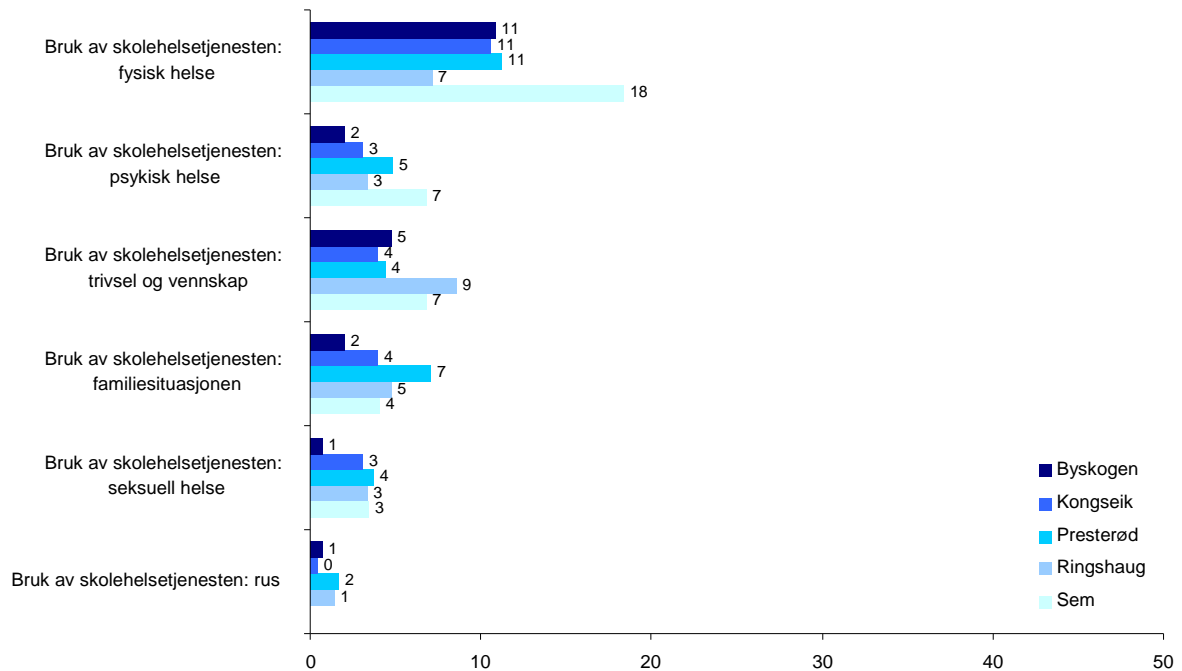

Flere av ungdomskoleelevene har benyttet seg av skolehelsetjenesten enn helsestasjonen. Det er nærliggende å tenke seg at dette dreier seg om tilgjengelighet. Skolehelsetjenesten er der ungdommen er.

Tabellen nedenfor viser svarfordelingen på de to videregående skolene.

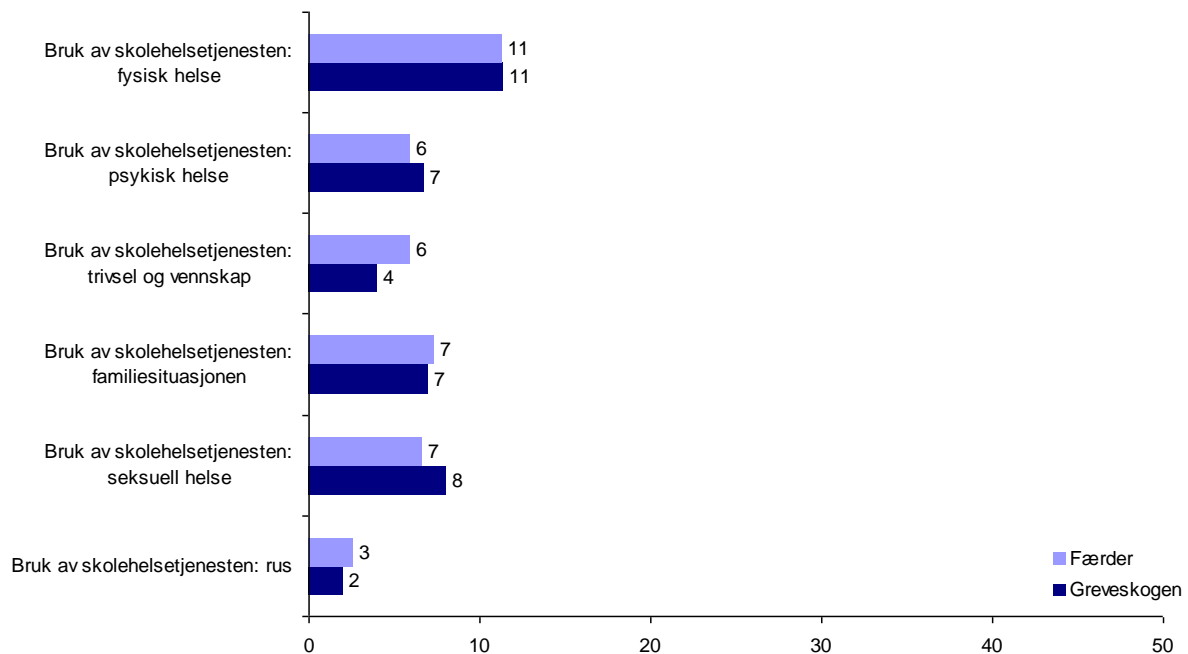

Denne tabellen viser at på videregående skole er det mer vanlig å benytte seg av helsestasjonen for ungdom, enn skolehelsetjenesten. Det er cirka dobbelt så mange jenter enn gutter som benytter seg av helsestasjonen. Dette må ses i sammenheng med hva det er ungdommen har behov for. Vi har spurt hva som er grunnen til at de har brukt skolehelsetjenesten.

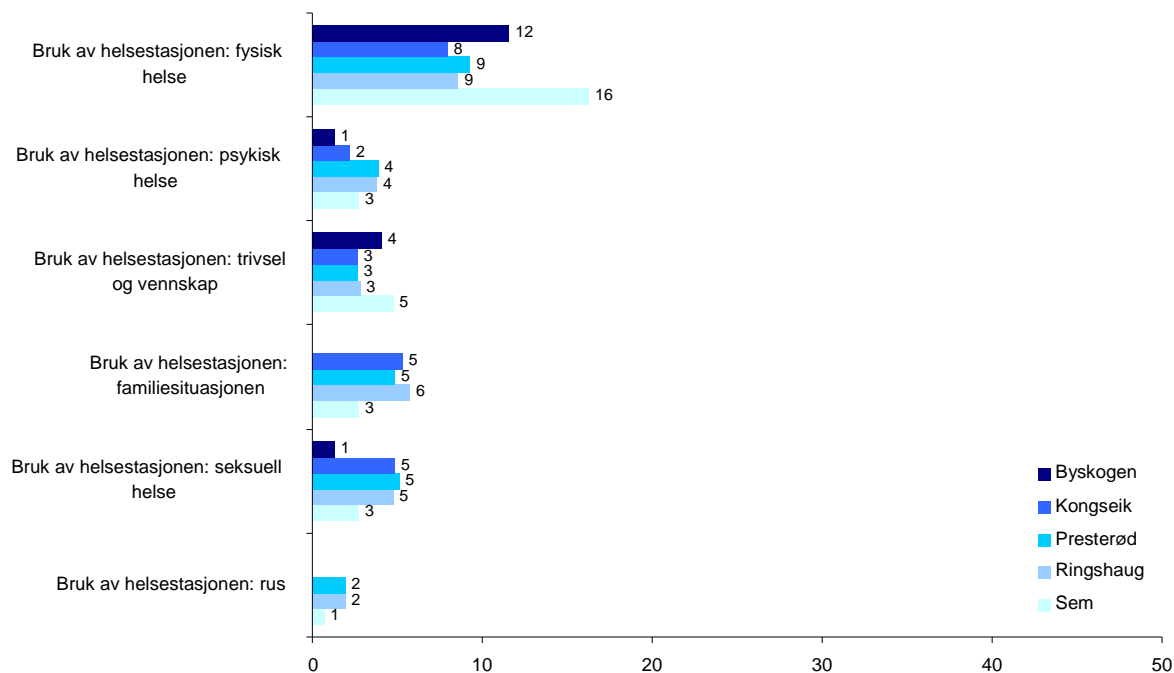
De fleste ungdomskoleelevene benytter seg av skolehelsetjenesten på grunn av fysisk helse. En litt mindre gruppe av ungdommen bruker skolehelsetjenesten på grunn av psykisk helse, trivsel og vennskap og/eller familiesituasjonen. Noen få elever bruker skolehelsetjenesten på grunn av seksuell helse. Det er svært få som benytter denne tjenesten når de har rusrelaterte vansker.

Tabellen på neste side viser fordelingen på videregående skole.

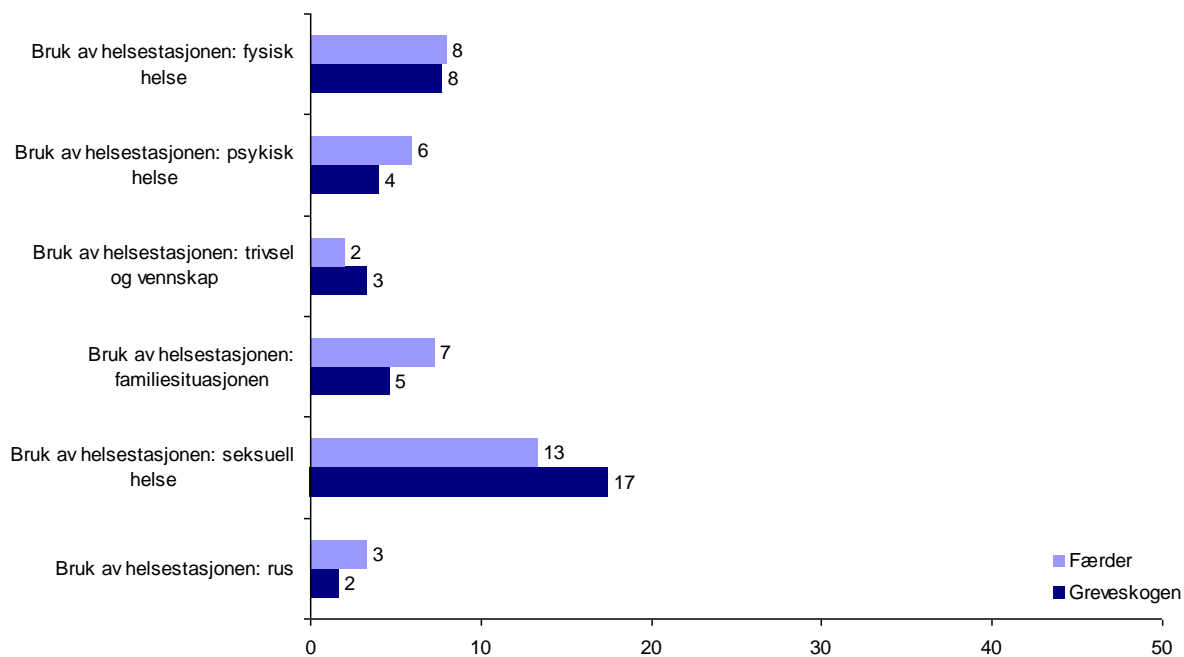
Elevene ved de to videregående skole benytter skolehelsetjenesten først og fremst på grunn av fysisk helse. Tallene viser at det blir noe mer vanlig å bruke skolehelsetjenesten på grunn av psykisk helse og familierelaterte vansker. Andelen som bruker skolehelsetjenesten på grunn av seksuell helse øker også fra ungdomsskolenivå. Dette henger sammen med at flere på videregående skole er seksuelt aktive enn ungdomsskoleelevene. Fortsatt er det en liten gruppe med ungdom som benytter skolehelsetjenesten på grunn av rus. Jentene benytter seg generelt mer skolehelsetjenesten enn det gutter gjør. Dette er gjennomgående på alle punktene. Det er kun rundt 3% av guttene som benytter seg av denne tjenesten. Unntaket er fysisk helse. 9% av guttene oppgir at det er grunnen til at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten. 13% av jentene oppgir tilsvarende.

Ungdommen har og blitt bedt om å svare på hvorfor de har brukt helsestasjonen. Tabellen viser fordelingen på ungdomskolene.

Tendensen er den samme som det vi fant når vi spurte grunnen til at de hadde vært i kontakt md skolehelsetjenesten. Det er mest vanlig å ha kontaktet helsestasjonen på grunn av fysisk helse. Noen flere bruker og helsestasjonen på grunn av seksuell helse, enn det vi fant ved skolehelsetjenesten.

Tabellen er fordelt på de to videregående skolene.

De fleste ungdommene på videregående skole benytter seg av helsestasjonen på grunn av seksuell helse. Trolig dreier mye av dette seg om prevensjon. Dette blir spesielt tydelig når vi fordeler svarene på kjønn. 11% av jentene oppgir at de har bruk helsestasjonen på grunn av seksuell helse, 4% av guttene oppgir tilsvarende. Færderelevne benytter seg mer av helsestasjonen, enn det Greveskogenelevne oppgir og det er flere jenter enn gutter som bruker helsestasjonen. Unntaket er rus. Her er det noen flere gutter enn jenter som benytter seg av helsestasjonen.

5.8 Oppsummering

Helseadferd og matvaner

Ungdommen i Tønsberg er aktive. Godt over 80% av elevene på ungdomskolene oppgir at de er så aktive at de blir slitne og svette mer enn 1 gang i uka. Aktivitetsnivået ser ut til å synke fra ungdomskolen til videregående skole. Flest ungdom er med i idrettslag på ungdomskolen, mens det er flest som trener på egenhånd på videregående skole. Guttene er noe mer aktive enn jentene. De fleste ungdommer spiser frokost og lunsj/niste. Ungdomsskoleelevne spiser litt oftere frokost og niste/lunsj enn ungdom på videregående skole. Analysen viser også at jentene gjennomgående har en lavere rapportering enn guttene. Spesielt blir dette tydelig når det gjelder frokost og kveldsmat.

Seksuell orientering

De fleste ungdommer anser seg selv som heterofile. Omtrent 1-3% oppgir at de er homofile/lesbiske. Det er et høyere prosentantall på videregående skole enn på ungdomskolene som oppgir at de er homofile/lesbiske. Noen ungdommer er usikre på egen seksuell-legning.

Selvfølelse

De aller fleste guttene er fornøyde med seg selv. 2/3 av jentene oppgir også dette. Men litt over 1/3 av jentene liker ikke måten de lever livet sitt på og/eller er ofte skuffet over seg selv. De fleste ungdommene er fornøyde med ulike sider av livet sitt som skole og helse, og de aller fleste ungdommene er fornøyde med foreldrene og vennene sine. Analysen viser at kjønn er av betydning i forhold til hvordan man oppfatter sitt eget kroppsbilde. De fleste guttene er fornøyde med kroppsbildet sitt. Halvparten av jentene oppgir at de fornøyde med kroppen,

men halvparten av jentene oppgir også at de ofte føler seg stygge og lite attraktive. De fleste ungdommene i Tønsberg har en positiv fremtidstro og oppgir at de tror de vil få et godt og lykkelig liv. Flere jenter enn gutter tror de vil ta høyere utdanning. De færreste tror at de noen gang vil bli arbeidsledig eller at de vil oppleve en omfattende miljøkatastrofe som vil påvirke verden.

Mobbing

Det er svært få ungdommer som oppgir at de mobber andre ungdommer, noen flere oppgir at de blir mobbet. Det er noe mer vanlig med digital mobbing, og da via internett. Også her er det noen flere som oppgir at de blir mobbet digitalt, enn det er ungdommer som oppgir at de mobber via digitale medier.

Psykisk helse

Under dette kapitlet er kjønnsforskjellene markante. I underkant av halvparten av jentene oppgir at de er ganske eller veldig plaget av at de bekymrer seg mye for ting og at alt er et slit. 1/3 av jentene oppgir at de er ganske eller veldig plaget av søvnproblemer, føler seg ulykkelig, triste og deprimerte, og/eller opplever at de stive og ansente. Guttene rapporterer betydelig lavere på samtlige spørsmål. Analysen viser at et depressivt stemningsleie påvirker og påvirkes av en rekke andre områder i ungdommens liv. Den unges selvbilde er av betydning for deres opplevelse av egen psykiske helse. Over halvparten av guttene som opplevde at de var mye plaget av depressivt stemningsleie oppgav også at de heller ikke likte den de var. Når vi ser til jentene er sammenhengen enda tydeligere. At ungdommen opplever å bli mobbet og plaget og/eller utsatt for vold påvirker ungdommens psykiske helse.

Halvparten av ungdommens som oppgir et depressivt stemningsleie oppgir også at de ofte har søvnproblemer. Dårlig råd i familien ser og ut til å kunne være en medvirkende faktor.

Analysen viser en sammenheng mellom et høyt forbruk av PC, det vil si mer enn 3 timer om dagen, og opplevd depressivt stemningsleie. Det er også en sammenheng mellom hvordan du har det på skolen og egen psykisk helse. 1/3 av guttene som oppgir at de føler seg triste, deprimerte eller ulykkelige har også oppgitt at de ikke trives på skolen. Noen faktorer i ungdommens liv kan virke beskyttende for ungdommen. Å ha foreldre man stoler på og som involverer seg i ungdommens skolearbeid virker positivt inn på ungdommens psykiske helse. Å være med i en forening ser også ut til å ha en positiv effekt på ungdommen.

Psykiske lidelser

Noen ungdommer i Tønsberg kommune kan betegnes med en mer alvorlig psykisk lidelse. 8% av ungdommene oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv. Det er flere jenter enn gutter som rapporterer om dette. I underkant av en fjerdedel av ungdommen oppgir at de har forsøkt å skade seg selv. Det er dobbelt så mange jenter enn gutter som har forsøkt å skade seg selv. Mange av disse ungdommene oppgir også at de har søvnproblemer. Analysen viser at det er ikke en ting alene som avgjør hvor plaget den unge er av dårlig psykisk helse. Det er mange mulige faktorer som påvirker hvordan ungdommen har det. Noen faktorer som vold og dårlig selvbilde er mer tydelig enn andre faktorer. Spesielt tydelig er vold i nære relasjoner. Det å være usikker på sin egen seksuelle legning ser også ut til å være en medvirkende risikofaktor for mer alvorlige psykiske plager. Men analysen viser og at det er flere ting som virker positivt og beskyttende på ungdommen, som for eksempel at man trives på skolen og opplever at foreldrene engasjerer seg.

Ensomhet

Noen ungdommer i Tønsberg rapporterer at de er ensomme. Jentene oppgir å være mer plaget av ensomhet til tross for at vi fant at det er flest jenter som oppgir at de har flere nære venner og/eller med i en vennegjeng som holder sammen. Følelsen av ensomhet ser og ut til å øke med alderen. Det er en høyere prosentandel blant elevene på videregående skole som oppgir at de er ensomme, enn ungdomsskoleelevene. Vi så på sammenhengen mellom de som oppgir av de er plaget av ensomhet og hvem de ville ha snakket med dersom de har et problem. De fleste ville fortsatt gått til en venn eller mor. Men det er en relativt stor andel av ungdommen som ikke ville ha snakket med noen. Analysen viser og at det er en sterk sammenheng mellom følelsen av ensomhet og depressivt stemningsleie, føle at alt er et slit og at man bekymrer seg mye for ting. Vi har og sett på sammenhengen mellom følelsen av ensomhet og mer alvorlig psykisk helse. Over halvparten av de som oppgir at de er ensomme har også forsøkt å skade seg selv. En fjerdedel av disse ungdommene har også forsøkt å ta sitt eget liv. Å føle at man er ensom er helt klart en negativ faktor for ungdommens psykiske helse.

Hjelpeapparatet

Flest ungdom er i kontakt med helsesøster og/eller helsesøster/helsestasjon. De færreste ungdommene benytter seg av utekontakten. Elevene er stort sett fornøyd med den hjelpen de har fått. De fleste ungdommene vet at de har skolehelsetjeneste på skolen, men flere er usikre

på om det er helsestasjon i den kommunen de bor i. Elevene på videregående skole bruker helsestasjonen mest, og det er flere gutter enn jenter som benytter seg av hjelpeapparatet. Flest elever oppgir at de benytter seg av helsetjenester på grunn av fysisk helse. Det er mest vanlig å benytte seg av helsestasjonen på grunn av seksuell helse. Spesielt blir dette tydelig på videregående skole og blant jentene.

Forslag til videre lesning og nyttige nettsider:

Barne-, Likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). *Det magiske øyeblikket – hvordan komme i kontakt med ungdom som sliter*. Oslo: Veileder, Q1178B

Kvalem Lundin I. & Wichstrøm L. (red.) (2007). *Ung i Norge – psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelens Forlag AS.

www.fhi.no

www.nkvts.no

6. Risikogrupper

Dette kapitlet handler om normbrudd, kriminelle handlinger, vold og rusbruk blant ungdommen i Tønsberg kommune. Ulike samfunn legger vekt på ulike former for sårbarhet (Frønes & Strømme 2010). Dagens samfunn betegnes ofte som et kunnskapssamfunn. Risikoutsatt ungdom i dagens kunnskapssamfunn er gjerne ungdom som ikke mestrer skolehverdagen og som har lave skoleprestasjoner. Bak svake skoleprestasjoner kan det ligge andre risikofaktorer (Robertson 2011). I kapittel 5 så vi nærmere på en del risiko- og beskyttelsesfaktorer som kan beskytte mot, eller også bidra til ulike grader av dårlig psykisk helse. Disse kontekstuelle faktorene vil også være gjeldende for antisosiale handlinger som vi skal se på i dette kapitlet. For eksempel er det nærliggende å tenke at foreldrenes involvering i og kontroll over de unges fritid, samt deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter er med på å redusere antisosial adferd (Frøyland & Sletten 2011).

Ungdom i utsatte livssituasjoner har i ulik grad risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer, samtidig som at disse faktorene også påvirker oss ulikt. Men noe har risikoutsatt ungdom også til felles. Ved å se på bakgrunnshistorien til rusavhengige finne vi stort sett de samme risikofaktorene. Beskyttelse- og risikofaktorer kan måles på flere nivåer. På samfunnsnivå dreier dette seg blant annet om fattigdom, ressurser i arbeidslivet og bomiljø. På gruppenivå er dette knyttet til familie forhold, oppvekst, sosiale problemer, innflytelse fra jevnaldrende og tilpasning i skolen. På individnivå er personlighet og egenskaper viktige faktorer. (Helsedirektoratet 2010).

I kapittel 5 introduserte vi også begrepene internaliserende og eksternaliserende vansker. Eksternaliserende vansker dreier seg om problemer som vender utover (Kvalem & Wichstrøm 2007). Eksternaliserende vansker omfatter ulike former for adferdsvansker, kriminalitet, rusbruk og brudd på vanlige regler og normer i samfunnet. Dette er vansker som retter seg utover mot andre og er synlig i konkret adferd ([Wichstrøm & Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

Dette kan for eksempel komme til uttrykk gjennom vold, rusmisbruk og normbrudd. Disse to begrepene beskriver to ulike uttrykk som psykisk smerte kan gi alt etter hva som passer seg i det samfunnet man lever i.

Utviklingsstudier viser at noe typer eksternaliserende problemer er forløpere til andre eksternaliserende problemer. En av grunnene til dette er at ulike eksternaliserende problemer

kommer til uttrykk i ulike alder. Adferd som inngår som symptomer på opposisjonelle adferdsforstyrrelser som raseriutbrudd, sparking, slåing og voldsomme krangler er vanligst i barneårene, mens adferd som inngår som handlinger som tyveri og overfall er vanligere i ungdomsårene. Dette er hva man har kalt "the age-crime curve". Forekomsten av slik handling øker gjennom begynnelsen av ungdomstiden og når sin topp et sted mellom 16 og 17 års alderen og synker så igjen mot voksenalderen og gjennom tidlig voksenalder. Men ikke alle gjør seg ferdig med denne typen normbrudd og kriminalitet i ungdomsårene. Det er en viss sammenheng mellom de som har en opposisjonell adferd og sannsynligheten for mer alvorlig antisosial adferd i ungdomsårene, som igjen øker sannsynligheten for at en i voksen alder utvikler antisosial adferd. For eksempel er adferdsvansker ofte forløper til narkotika bruk, sjeldent er det omvendt. Ofte skiller man mellom to grupper av ungdom med adferdsvansker. Ungdom som kun viser vansker i ungdomstiden og ungdom med vansker som kan spores tilbake til barndommen ([Wichstrøm & Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Ungdom i den siste gruppen har ofte flere bakenforliggende utfordringer som ADHD eller andre typer aggresjonsproblemer, og er særlig sårbare for å utvikle alvorlige adferdsproblemer i ungdomstiden og videre i voksen alder (Frøyland & Sletten 2011). Det gjelder her som ved andre psykiske vansker at desto tidligere en debutterer og desto flere, mer omfattende og mer alvorlige vanskene er, desto større sannsynlighet for at de vedvarer ([Wichstrøm & Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

Når det gjelder hvorvidt rusmisbruk er en antisosial adferd eller ikke, er det gode argumenter nettopp for at det er det. Rusbruk representerer ofte brudd på samfunnets normer, særlig bruk av illegale stoffer, men også for bruk av lovlige midler når disse benyttes i store mengder eller av yngre ungdom (Storvoll 2004).

Mye av det som oppfattes som problemadferd, er å betrakte som normaladferd og forekommer også blant barn og unge som er sosialt og faglig velfungerende. Samtidig vil noen over tid oppføre seg på måter som i stor grad bryter med gjeldende regler, normer og forventninger i oppvekstmiljøet, eller avviker fra aldersadekvat oppførsel, eller er hemmende eller destruktiv for den enkelte. I dette kapitlet skal vi se på eksternaliserende eller utadrettet adferd som normbrudd, rus og vold. Denne typen adferd må ses i sammenheng med relasjonen voksne og ungdom, og mellom ungdom og deres oppvekstmiljø ([Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

Endring og overgangsfaser utgjør generelt en mulig risiko for rusmisbruk. For barn og unge kan dette dreie seg om overgangen mellom barnehage, barneskole, ungdomskole og videregående. (Helsedirektoratet 2010). I denne rapporten har vi derfor tidvis skilt mellom ungdomskolenivå og videregående skole. Ungdom er i en overgangsfase i dobbelt forstand. I pubertetsfasen er både kroppen og det mentale er i rask utvikling.

Venner kan både være en beskyttelsesfaktor og risikofaktor. Vennevalg er i seg selv ikke tilfeldig. Problemene er som regel der på forhånd, før man velger venner. Det å bli avvist eller å bli møtt med liten aksept av jevnaldrende på lave klassetrinn, setter barn i fare for å få andre problemer på skolen og øker sannsynligheten for å bli involvert i kriminalitet og rusmisbruk fordi de søker et annet miljø (Helsedirektoratet 2010). Avvisning fra jevnaldrende er ofte årsak for tilknytning til avvikende ungdomsmiljø og seinere rusmisbruk og kriminalitet. Man antar at den sosiale utstøtingen fører til at barnet søker tilknytning til andre med tilsvarende problem. Opplevelse av aksept, likhet og tilhørighet til en gruppe og positiv respons på antisosial atferd fra jevnaldrende bidrar til eskalering og sementering av et antisosialt utviklingsmønster. Det å ha antisosiale venner eller jevnlig kontakt med nåtidige eller fremtidige kriminelle og rusmisbrukende submiljøer er således forbundet med nåtidige og fremtidig adferds problemer. Denne risikofaktoren er særlig sentral i ungdomsalderen (Nordahl m.fl. 2005).

6.1 Problemadferd

Antisosiale handlinger referer til handlinger som strider med gjengse sosiale normer og regler i det samfunnet og den konteksten som handlingen forekommer i (Nordahl m.fl 2005:37). Dette dreier seg om handlinger de fleste av oss vil betrakte som etisk betenkelig, destruktive eller som mer alvorlig regelbrudd. Handlingen kan ha betydelig negative eller skadelige konsekvenser for andre og personen selv. Begrepet rommer et spenn av handlinger fra relativt trivielle regelbrudd til med vilje å påføre andre mer alvorlige fysiske eller psykiske skader. Dette kan dreie seg om handlinger som vold, nasking, tyveri, hærverk, mobbing, omfattende skulking, bruk og salg av rusmidler osv. Ulike antisosiale handlinger har ofte en sammenheng. Det vil si at en ungdom som viser en form for antisosial handling, ofte også viser andre former for antisosiale handlinger (Nordahl m.fl. 2005).

Normbrudd som hærverk, tyveri i butikk eller annen ”problemadferd” kan på den ene siden regnes som en del av det å være ungdom, og kan være relativt harmløs og forbigående.

Dersom dette igjen utvikler seg til å bli et livsmønster hvor normbrudd og kriminelle handlinger gjentar seg med høy hyppighet, vil det på den andre siden gi et signal om at noe er galt. Et faremoment ved en livsførsel hvor normbrudd og små kriminelle handlinger blir en større del av hverdagen, er tilslutningen til avvikende miljøer, som igjen forsterker risikoen for en videre utvikling av problemadferd. Disse elementene inngår da gjerne i en marginaliseringsprosess som kan få alvorlige følger i voksen alder med manglende tilknytning til ”normalsamfunnets” forskjellige felleskap (Robertson 2011). Tidligere forskning har vist at deltakelse i antisosial adferd i barne- og ungdomstiden henger sammen med et større bilde av risikoadferd og kriminalitet senere i livet. Likevel er det bare et fåtall av de som opponerer mot skolens regler, eller som er med på hærverk som ender opp i en kriminell løpebane ([Wichstrøm & Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

Vi har i denne rapporten valgt å skille mellom normbrudd og mindre kriminelle handlinger, og mer alvorlige kriminelle handlinger. Skille går her på det som normalt ville blitt straffeforfulgt eller ikke. I kapittel 3 så vi på problemadferd i skolen, i dette kapitlet vil vi ser på normbrudd og kriminelle handlinger som også gjøres utenfor skolen.

En del av handlingene som er beskrevet i tabellen nedenfor er ulovlig eller på grensen til ulovlig, men oppfattes sjelden som alvorlig kriminalitet. Alvorlighetsgraden kan påvirkes av varigheten eller hyppigheten av handlingen, sammen med intensjonen bak handlingen, og om man også begår andre normbrytende handlinger (Nordahl m.fl. 2007). Tabellen viser hvor mange ganger ungdommen har utført ulike normbrytende handlinger det siste året.

Frekvensfordeling for normbrudd siste år. Prosent.

	Ingen ganger	1 gang	2-5 ganger	6 ganger eller mer	N
Lastet eller kopiert ned filer ulovlig fra nettet	51	6	10	33	1616
Lurt deg fra å betale på kino, idrettsarrangement, buss, tog eller lignende	83	9	5	3	1629
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din	83	9	5	3	1630
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller liknende	90	5	3	1	1628
Stjålet penger eller ting fra en venn eller nær bekjent	97	2	<1	<1	1634
Pint eller plaget dyr	96	2	1	1	1630

De fleste av handlingene i tabellen ovenfor er uvanlige. En handling skiller seg ut og det er å laste ned filer ulovlig fra nettet. Halvparten av ungdommene har gjort det i løpet av det siste året. 33% har gjort dette 6 ganger eller mer. Dette er også en handling som er mer vanlig på videregående enn på ungdomskolen, og det er flere gutter enn jenter som laster ned filer ulovlig. Deretter er det mest vanlige å lure seg fra å betale på ulike arrangementer og stjele penger eller ting fra familien. 92% av ungdommen svarer at de ikke har lurt seg unna å betale eller har gjort det 1 gang. Det er kun 3% av ungdommen som svarer at de har gjort det 6 ganger eller mer. Vi ser samme tendensen mellom ungdomskolene og videregående skole, hvor de to videregående skolene rapporterer høyere enn ungdomskolene. Det er ingen stor variasjon mellom skolene, eller kjønnsforskjeller. Når vi kommer til neste spørsmål hvor vi spør om de med vilje har ødelagt eller knust vindusruter, busetter, postkasser eller lignende fant vi en større variasjon mellom skolene og mellom kjønn. Det er dobbelt så mange gutter som jenter som har begått en slik handling det siste året. 12% av guttene, mot 6% av jentene. Det er ingen store forskjeller mellom ungdomskolene og videregående skole, det kan indikere at dette ikke dreier seg om alder. På ungdomskolenivå skiller Byskogen skole seg ut med at kun 5% av elevene oppgir at de har vært med på dette minst en gang siste år, mens Semskele skiller seg ut på motsatt side av skalaen med at 15% av elevene oppgir tilsvarende. Det er også en forskjell mellom Færderelvene og Greveskogenelevne. 12% av Færderelvene oppgir at de har gjort dette minst en gang siste året, mot 7% av Greveskogenelevne oppgir det samme. Det er minst vanlig å stjele penger eller ting fra venn eller nærbekjent. Under kapittel 2.2 fant vi også at 93% av ungdommen oppgav at det å være til å stole på øker statusen. På spørsmålet om man har stjålet penger eller ting fra venn eller nær bekjent er det heller ingen kjønnsforskjeller eller store variasjonene mellom skolene.

Tabellen nedenfor viser mer alvorlig normbrudd eller kriminelle handlinger som ville føre til anmeldelse hvis de ble oppdaget. I tillegg til ulike normbrudd ble ungdommen også spurt om de hadde vært i kontakt med politiet på grunn av noe ulovlig de hadde gjort. Tabellen viser antall ganger ungdommen har utført disse handlingene. Tallene vises i prosent.

	Ingen ganger	1 gang	2-5 ganger	6 ganger eller mer	N
Tatt med deg varer fra butikk uten å betale	90	6	2	2	1636 100%
Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, buss eller liknende	94	3	2	1	1630 100%
Vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du har gjort	93	6	1	<1	1629 100%
Truet til deg penger eller ting	97	1	<1	<1	1630 100%
Brutt deg inn for å stjele noe	98	<1	<1	<1	1628 100%
Tyvlånt bil, motorsykkkel eller moped for å begå annen kriminalitet	99	<1	<1	<1	1623 100%

De aller fleste av ungdommene i Tønsberg er lovlige. Kun et få tall har deltatt i de handlingene som kan defineres som kriminelle handlinger. Av de som har erfaring med slike handlinger er det å ta varer i butikk uten å betale mest vanlig. Totalt er det 10% som har nasket varer fra en butikk. Det er ikke store variasjonene mellom skolene eller mellom ungdomskolene og de to videregående skolene. Færderellevne skiller seg ut ved at 16% av elevene rapporterer at de har nasket fra butikk en gang eller mer. Guttene tenderer til å utføre denne handlingen i noe større grad enn jentene. 6% av elevene oppgir at de har tagget en gang eller mer, 1% oppgir de har tagget 6 ganger eller mer. Her fant vi heller ikke noen kjønnsforskjeller. Som en følge av at de fleste ungdommene er lovlige, så er det kanskje ikke så overraskende er det heller ikke er så mange av ungdommene som har vært i kontakt med politiet for noe galt de har gjort det siste året. 8% av ungdommene oppgir at de har vært i kontakt med politiet for noe de har gjort galt. Semscole skiller ut med at 11% oppgir at de har vært i kontakt, men kun 1% av Semelevne har vært i kontakt med politiet mer enn en gang. Det samme ser vi hos Færderellevne. Det er 12% som oppgir at de har vært i kontakt med politiet, kun 4% av disse oppgir at de har vært i kontakt med politiet for noe galt de har gjort mer enn en gang. Guttene har vært litt flere ganger i kontakt med politiet. 9% oppgir at de har vært i kontakt med politiet, 2% oppgir å ha vært det mer en gang. 4% av jentene har vært i kontakt med politiet en gang, 1% har vært det mer enn en gang. Når det kommer til mer alvorlige kriminelle handlinger som å true til seg ting eller penger, brutt seg inn for å stjele og tyvlånt bil, motorsykkkel eller moped for å begå annen kriminalitet er det under 3% av ungdommene som oppgir dette. Kun 1% av ungdommene oppgir at de har tyvlånt kjøretøy for

å begå annen kriminalitet 1 gang eller mer. Det er et unntak, og det er Greveskogenelevne som oppgir at 4% har truet til seg penger eller ting minst en gang siste året. Færderelevne har den høyeste rapportering på å tyvlåne kjøretøy for å begå annen kriminalitet. 3% av elevene oppgir å har gjort det minst en gang siste året. I hovedsak er det guttene som begår mer alvorlig kriminalitet.

Vi spurte også ungdommen om de noen gang har blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforseelse. Svaralternativene var *nei aldri, ja fikk muntlig pålegg eller melding til hjemmet og ja fikk gebyr eller anmeldelse*. Det er svært få av elevene som har blitt stoppet av politiet. Færderelevne har den høyeste rapporteringen hvor 5 % oppgir at de har blitt stoppet og fått muntlig pålegg eller melding til hjemmet. Deretter kommer Byskogenelevne hvor 4% oppgir det samme. Av de som er blitt stoppet er det kun gutter. Ingen av elevene er blitt stoppet på grunn av en trafikkforseelse og fått gebyr eller blitt anmeldt.

Tidligere i rapporten har vi sett på ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer som påvirker ungdommens handlingsvalg. Det er for eksempel lett å tenke seg at foreldreinvolvering i og kontroll over ungdommens fritid er av betydning for om den unge begår antisosiale handlinger eller ikke. Vi har sett på sammenhengen mellom hvorvidt foreldrene vet hvor ungdommen er og hvem de er sammen med og hyppigheten av kriminelle handlinger. Vi fant her en sammenheng mellom foreldrenes kontroll over hvor ungdommen er og hvem de er sammen med og hyppigheten av kriminelle handlinger. Dette er tydeligst for gruppen som oppgir at foreldrene har svært dårlig oversikt over hvor de er og hvem de er sammen med. Denne gruppen begår også flest kriminelle handlinger. Av gruppen av ungdom som oppgir at foreldrene vet godt hvor de er og hvem de er sammen med er det under 1 % som også har begått kriminelle handlinger 6 ganger eller mer. Dette forteller oss at der hvor foreldrene har oversikt over hvor ungdommen er og hvem de er sammen med vil dette virke beskyttende mot kriminelle handlinger.

Andre studier (Frøyland & Sletten 2011) har sett på sammenhengen mellom antisosiale handlinger og deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, og sammenhengen mellom uteorientert fritid og antisosiale handlinger. Resultatene viste at ungdom som begår antisosiale handlinger også er noe sjeldnere med i organiserte fritidsaktiviteter og har en mer uteorientert fritid. Mye tyder derfor på at omfanget av antisosiale handlinger henger sammen med tid utenfor foreldrenes kontroll. Ungdom som er minst involvert i antisosiale handlinger har også foreldre som deltar i deres fritid og som vet hvor de er og med hvem de er sammen med

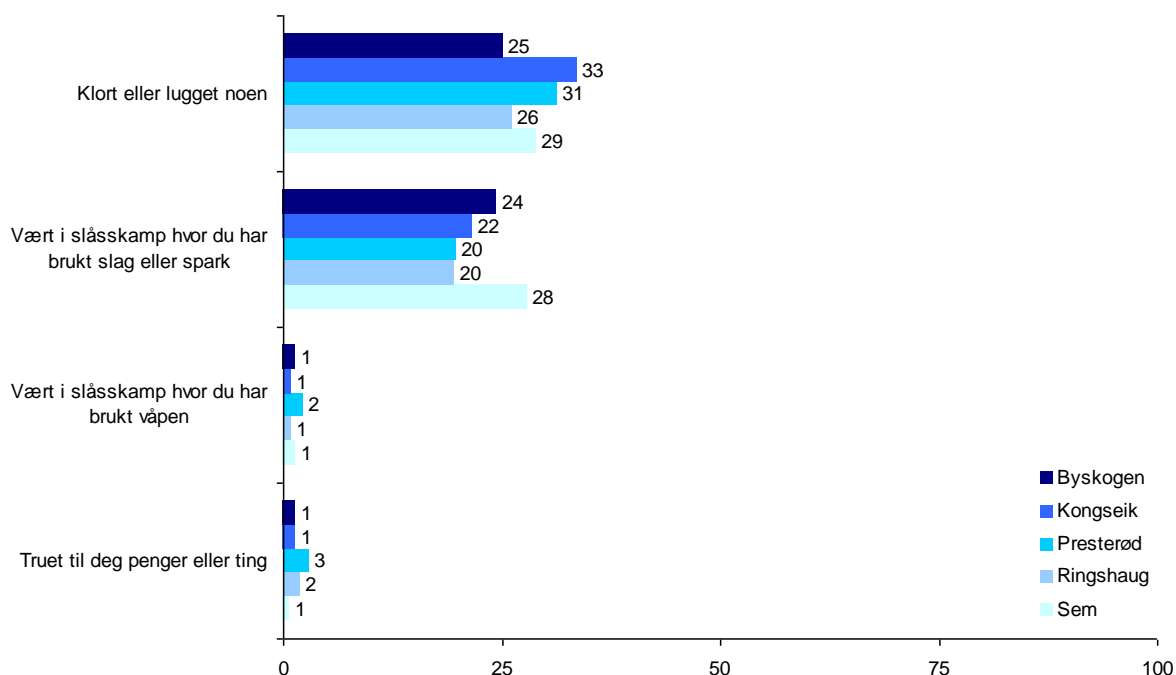
(Frøyland & Sletten 2011). Det er grunn til å tro at dette også er gjeldende for ungdom i Tønsberg.

6.2 Vold

”Ingen er født voldelige, og vi er alle født med en kapasitet til vold (Isdal 2002: 277).

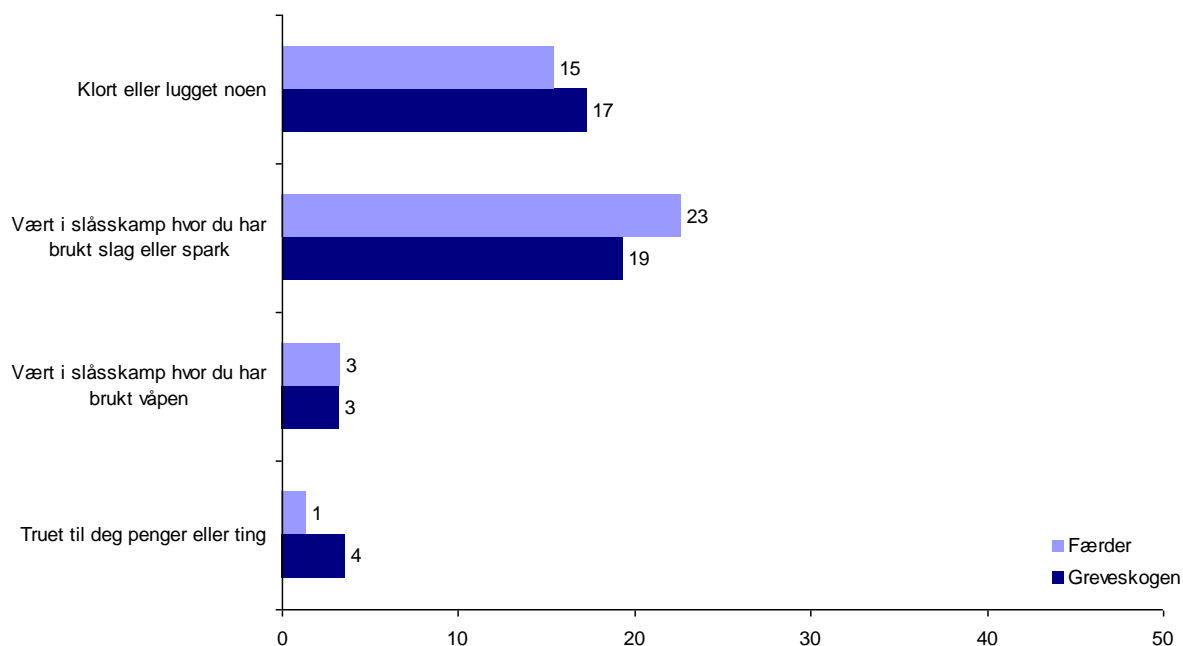
Den registrerte forekomsten av vold har økt de siste 20 årene. Det generelle bildet, både i Norge og andre europeiske land er at volden i samfunnet øker. Likevel er det ikke flere ungdommer som rapporterer at de har vært utsatt for vold. Heller ikke undersøkelser ved Oslo legevakt kan dokumentere at det har skjedd en økning i andelen av unge som blir utsatt for vold. Allikevel er ungdom en aldersgruppe som er spesielt utsatt for vold og trusler. Det ser ut til at vold er en mer konkret del av hverdagen til mange unge mennesker – i langt større grad enn det vi finner for voksne (<http://www.ungdata.no>). Denne undersøkelsen er et tverrsnitt og kan ikke si noe om volden blant Tønsbergs ungdom har økt eller ikke. Å utøve vold er en eksternalisert adferd, og det er et viktig poeng at vold forstås som et symptom på en bakenforliggende faktor (Isdal 2002). Risikofaktorer forbundet med vold er nokså like de som gjelder for annen kriminalitet (<http://www.ungdata.no>). I denne undersøkelsen forøker vi å få et bilde av ungdommens egne erfaringer med vold. I undersøkelsen er det tre spørsmål som omhandler vold direkte. Ungdommene ble spurt om de har utøvd vold, om de har blitt utsatt for vold eller trusler om vold, samt hvem som eventuelt har utøvd vold mot dem. Tilslutt i kapitlet har vi sett på ulike sider ved ungdommens liv vi tenker kan ha en sammenheng med å utøve vold.

Ungdommene blir bedt om å oppgi om de selv hadde utøvd vold minst en gang de siste 12 måneder. Tabellen viser andelen på ungdomskolene som har utøvd vold.

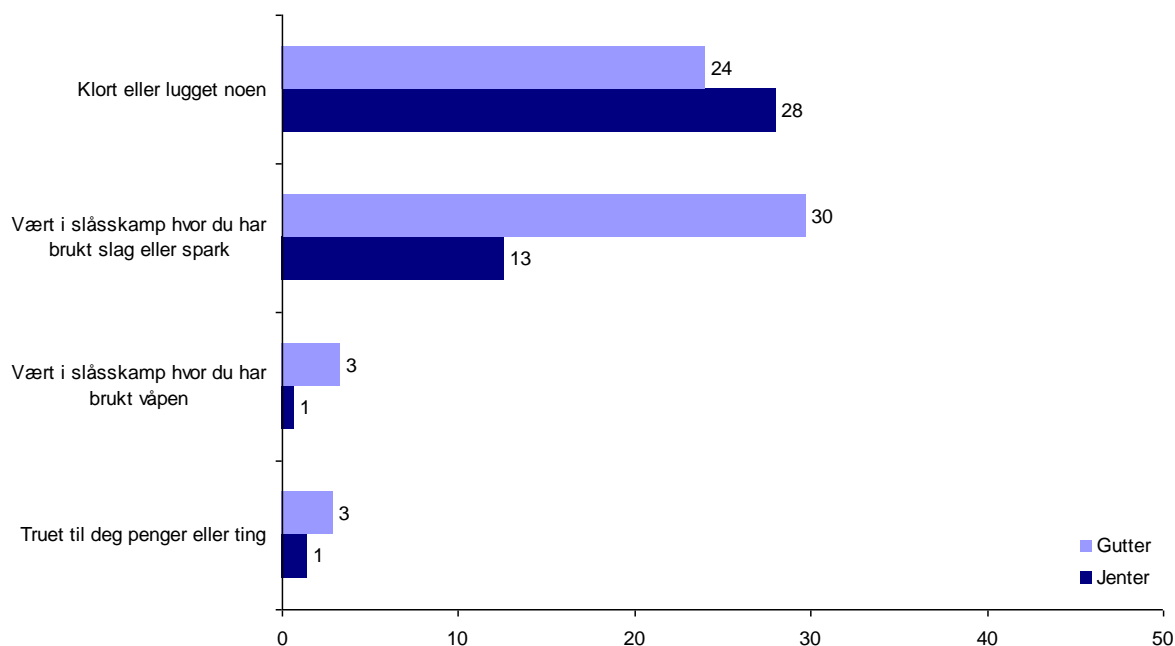
Resultatet viser at det er mest vanlig å klore eller lugge andre og vært i slåsskamp hvor man bruker slag eller spark. Det er svært få ungdomskoleelever som oppgir at de har utøvd grovere vold, som slåsskamp med våpen eller truet til seg ting eller penger. Det er enkelte variasjoner mellom skolene. 33% av Kongseikelevne oppgir at de har klore eller lugget noen de siste 12 måneder, mens 28% av Semelevne oppgir at de har vært i slåsskamp hvor de har brukt slag eller spark. Ringshaugskole er den skolen som har lavest rapportering på utøvelse av vold blant elevene. Det er uklart hva ungdom legger i spørsmålet om man har vært i slåsskamp hvor man har brukt slag eller spark. Over 20% har vært i et slikt sammenstøt siste år.

Tabellen viser andelen som har utøvd vold minst en gang siste 12 måneder, fordelt på videregående skole.

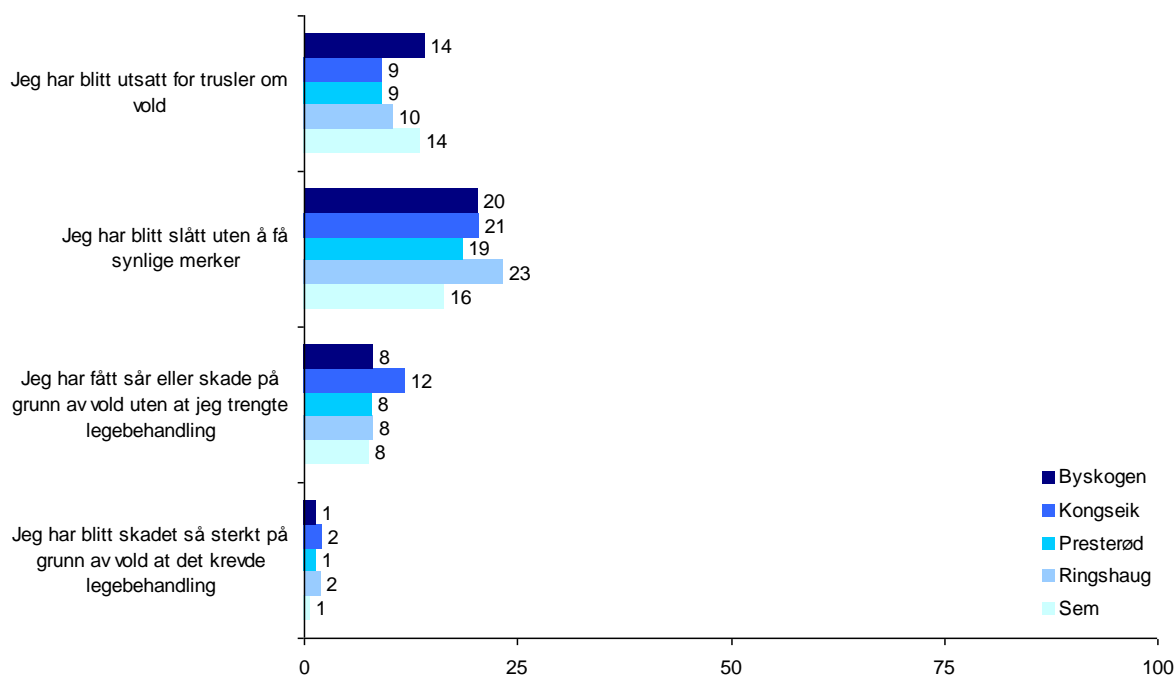
Tallene viser at det er mindre vanlig å klore/lugge og/eller vært i slåsskamp hvor man har brukt slag eller spark på videregående skolen, enn på ungdomskolene. Den grovere volden hvor man slåss med våpen eller truer til seg penger eller ting øker noe fra ungdomskolene. Fortsatt er kun en liten gruppe av elevene som utøver denne typen vold.

Ofte forholder vi oss til vold som et uttrykk for en eksternaliserende vansker, og gutter tendere til å uttrykke sine vansker gjennom blant annet vold (Kvalem og Wichstrøm 2007). Tabellen på neste side viser andelen som har utført ulike handlinger minst en gang siste 12 måneder fordelt på kjønn.

Resultatet viser at gutter tendere til å utøve vold i større grad enn jentene. Unntaket er handlinger som kloring og lugging hvor 28% av jentene oppgir at de har gjort dette, mens 24% av guttene oppgir tilsvarende. Den største kjønnsforskjellen finner vi ved handlinger hvor man har vært i slåsskamp. 30% av guttene oppgir at de har slåss med slag og spark, mens 13% av jentene oppgir det samme. Når vi ser til handlinger som er av grovere karakter er dette i hovedsak noe guttene gjør. Dette forteller oss at både gutter og jenter utøver vold, men i ulik grad og gjennom ulike handlinger.

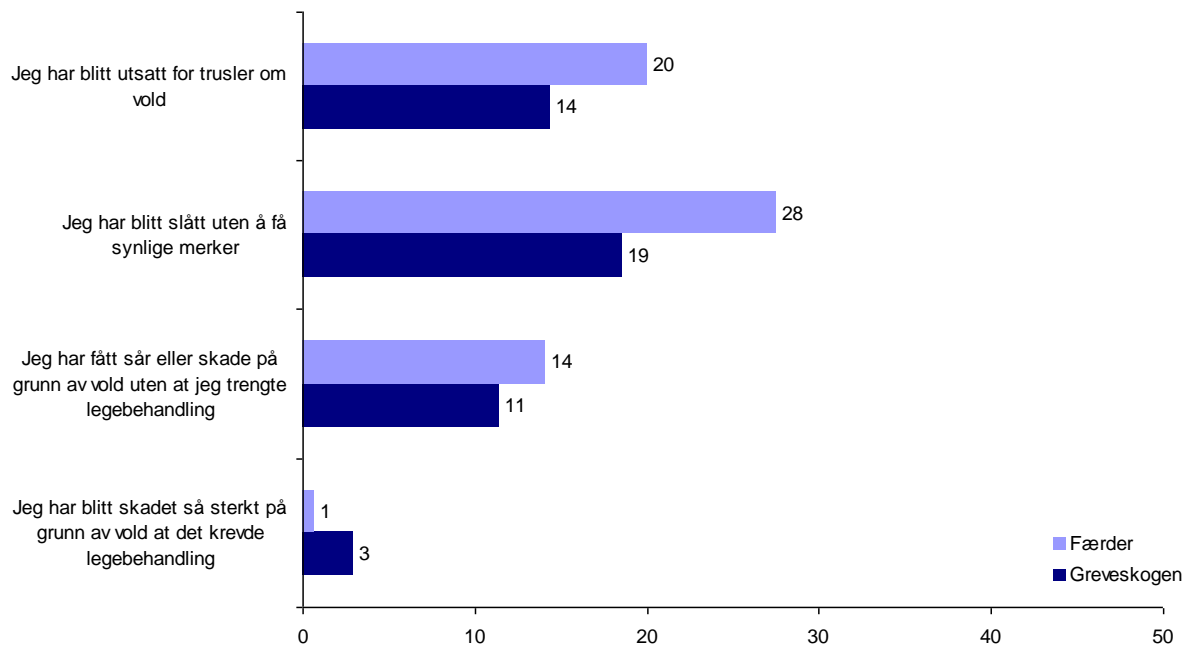
Vi har også spurt ungdommen om de har blitt utsatt for vold og eventuelt hvem det er som har utøvd volden mot dem. Tabellen på neste side viser andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt på ungdomskolenivå.

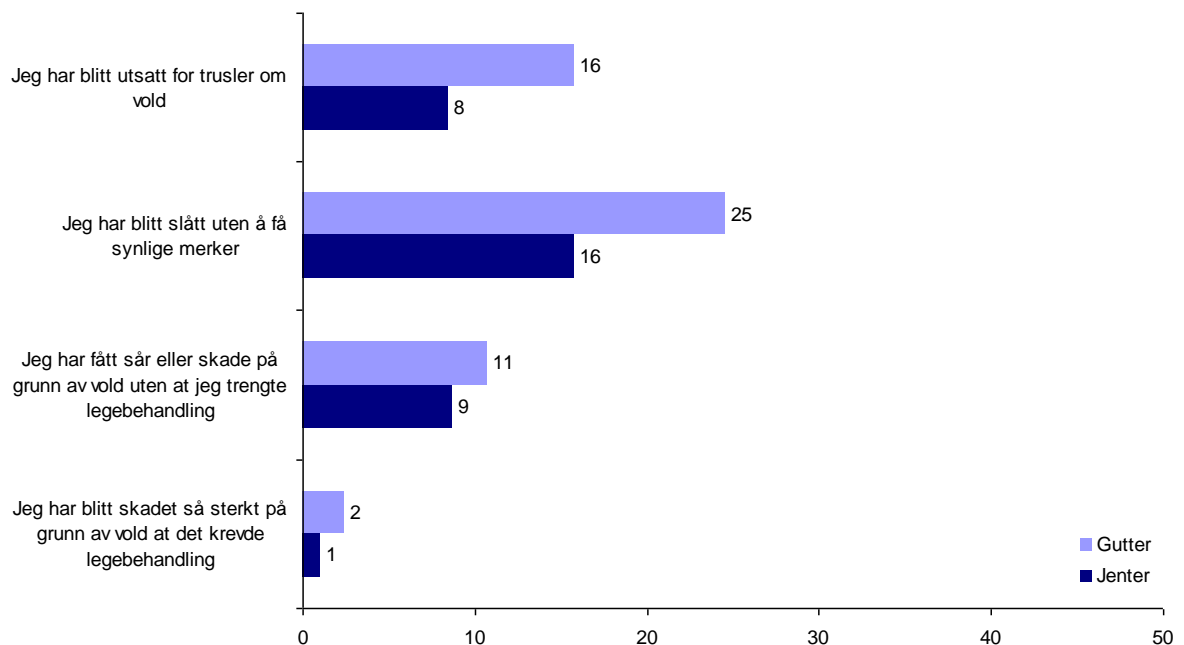
Tallene viser at det er noe variasjon mellom skolene. Å bli slått uten synlige merker er den mest vanlige formen for vold som ungdommen blir utsatt for. Det er kun en liten gruppe ungdom som har blitt utsatt for så grov vold at de har hatt behov for legebehandling.

Spørsmålet *jeg har blitt slått uten å få synlige merker* kan gi rom for ulike tolkninger. Det er mulig ungdom her tenker på mer uskyldig knuffing i skolegården eller på fritiden når de svarer ja på dette spørsmålet. Grensen mellom leking og slåssing kan være diffus. Slike handlinger er som regel ikke ulovlige og må regnes som del av en normal oppvekstsituasjon.

Andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt på videregående skole.

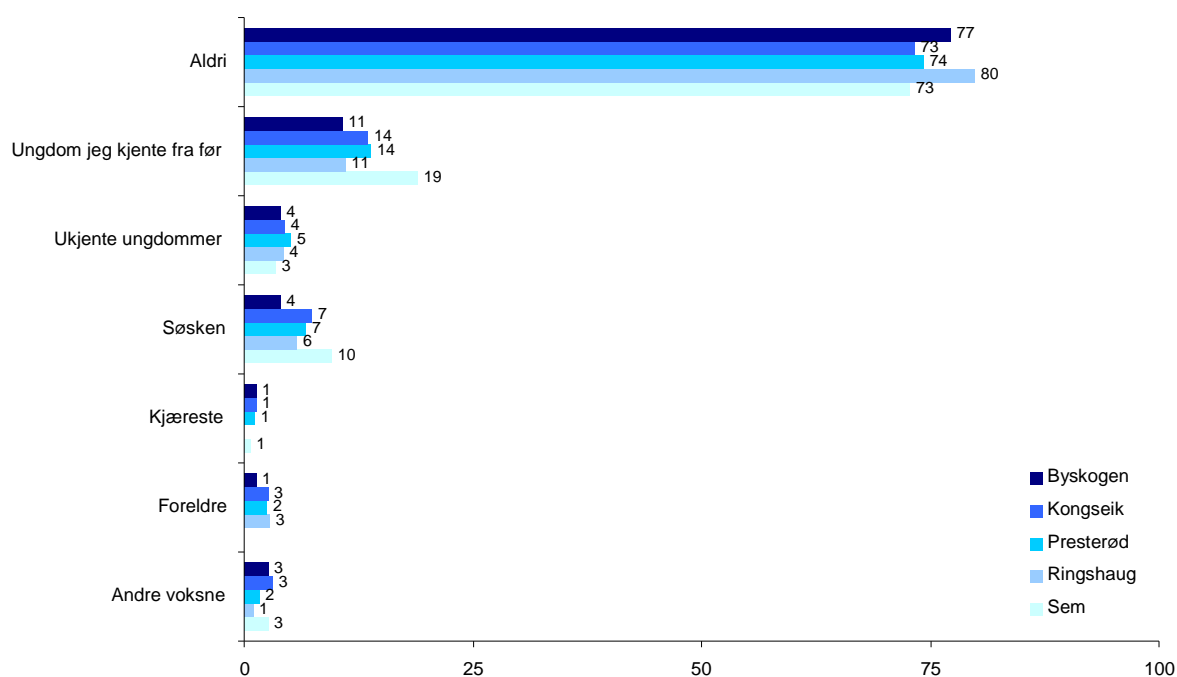

Et høyere antall av Færderelevene rapporterer at de blir utsatt for vold, enn elevene ved Greveskogen. Når vi sammenligner ungdomskolene og videregående skole så viser tallene at å bli utsatt for vold øker fra ungdomskolen til videregående skole. Å bli skadet så sterkt at man trenger legebehandling er fortsatt ganske uvanlig. Vi har og sett på utsatthet for vold og kjønn. Tabellen nedenfor viser foredlingen.

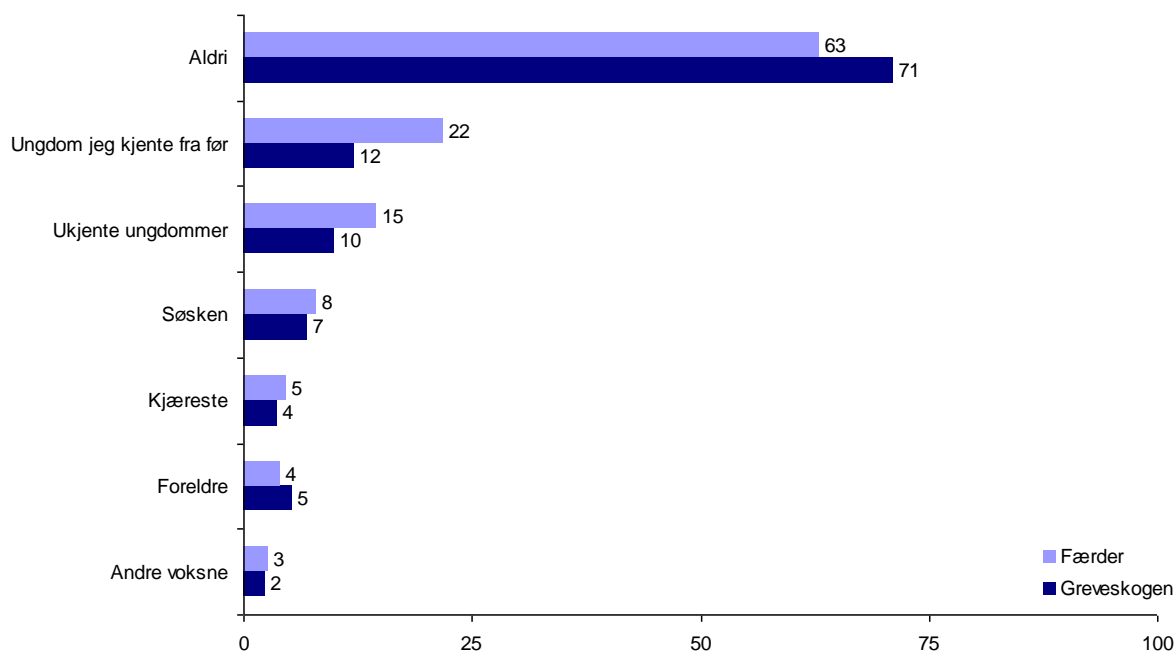

Gutter er mest utsatt for vold og får også mer skade av volden. At det er færre jenter som rapporterer at de blir skadet som følge av vold kan henge sammen med at jentene i større grad enn guttene klorer og lugger, mens guttene utøver vold ved slag og spark.

I undersøkelsen ble ungdommene også spurt om hvem volden mot dem ble utført av. Tabellen viser fordeling på ungdomskolenivå.

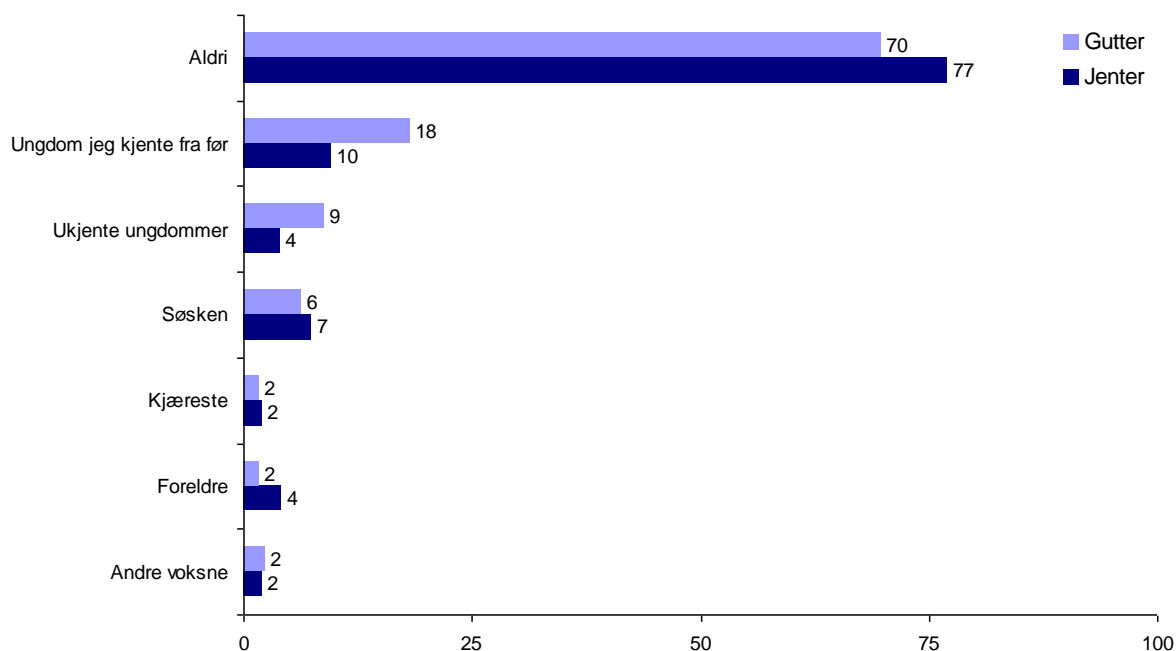

Det er mest vanlig at volden blir utført av andre ungdommen som de kjenner fra før, deretter er det søsken og ukjente ungdom. Minst vanlig er det at volden blir utført av kjæresten. Et fåtall av ungdommen er utsatt for vold fra foreldre eller andre voksne. Ingen elever fra Sem skole rapporterer om vold fra foreldrene sine, mens 3% av elevene på både Kongseik og Ringshaug skole rapporterer om dette. Tabellen nedenfor viser tilsvarende fordeling på videregående skole nivå.

Tallene viser også her at det er mest vanlig å bli utsatt for vold fra andre ungdommer som de kjenner fra før. Ut i fra tidligere undersøkelser (Bjørge og Haaland, 2001 og Øia 2007) virker det som andre ungdommer, kjente eller fremmede står for den største delen av volden knyttet til ungdommenes opplever. Dette gjenspeiles også for ungdom i Tønsberg. Når vi ser til vold utført av personer som kan karakteriseres som nære relasjoner har andelen økt som rapportere om dette økt fra ungdomskolen til videregående skole. Selv om prosentforskjellen mellom Færder og Greveskogen videregående så utgjør det en forskjell i antall elever. 4% på Færder videregående utgjør 6 ungdommer, mens 5% på Greveskogen utgjør dette 16 elever.

Vi har også sett på kjønnsfordelingen. Tabellen viser hvem som har utøvd volden og fordeling på kjønn.

Hvem som utøver vold og blir utsatt for vold varierer mellom kjønnene, hvor gutter spesielt er utsatt for vold utført av andre ungdom, mens jentene er noe mer utsatt for vold fra søsken og foreldre.

I kapittel 5.5 så vi på sammenhengen mellom vold og psykisk helse. Vi fant der at det å bli utsatt for vold påvirker ens psykiske helse. Spesielt var dette tydelig når vi så på vold i nære relasjoner som vold fra kjæreste eller foreldre. Vi har også sett på sammenhengen mellom vold og sosiale og individuelle forhold blant annet om ungdommen bruker rus, om man trives på skolen, om foreldre kontroll, utøvelsen av kriminelle handlinger og mobbing.

Resultatet viser at ungdom som slåss trives dårligere på skolen, foreldrene har mindre kontroll på hvor ungdommen er på fritiden og hvem de er sammen med, de tenderer til å utføre kriminelle handlinger som å true til seg penger eller ting, de drikker mer og de blir mobbet hyppigere. Tallene forteller oss ikke om det er vold som ører til problemadferd, eller andre typer problemadferd som fører til vold. Men som oftest er volden et symptom på andre bakenforliggende faktorer og er derfor ikke som oftest selve årsaken til andre typer problemadferd (Isdal 2002) .

Sosiale faktorer henger sammen, og noen av dem forsterker hverandre gjensidig. Dette gjelder blant annet rus og fattigdom. De fleste studier er tverrsnittstudier slik at man får begrenset mulighet til å studere årsakssammenhenger. Mange av de sosiale faktorene som henger sammen med vold fra familiemedlemmer ser også ut til å øke sannsynligheten for vold fra

andre unge og voksne (Schou, Dyb og Graff-Iversen 2007). I likhet med mange andre undersøkelser er dette et tverrsnitt undersøkelse og man kan derfor ikke si noe sikkert om konsekvensene. Da må ungdommen følges over tid. Allikevel vet man at konsekvensene av å bli utsatt for vold kan være mange. Blant annet kan dette gi økt sannsynlighet for depresjoner, aggresjonsproblemer, kriminalitet, selvmord, seksuell risikoadferd, høyt forbruk av alkohol, tobakk og andre rusmidler, dårlig fysisk og psykisk helse (Schou, Dyb og Graff-Iversen 2007). Det er antatt at sammenhengen mellom vold og rus skyldes en form for selvmedisinering av emosjonelle problemer i etterkant (Schou, Dyb og Graff-Iversen 2007). Det er også en tendens til gjentakelse av utøvelse eller utsatthet for vold. Dette kan skyldes at ofrene befinner seg i et miljø hvor vold er utbredt, eller at det er snakk om samme voldsutøver (Schou, Dyb og Graff-Iversen 2007).

Forslag til videre lesning: Schou, L., Dyb, G., & Graff Iversen, S., (2007): *Voldsutsatt ungdom i Norge – resultater fra helseundersøkelser i seks fylker*. Rapport 2007:8. Folkehelseinstituttet: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

6.3 Bruk av rusmidler

Bruk av rusmidler forekommer i stort sett alle samfunn. Noen rusmidler er mer vanlig og mer akseptert enn andre. I Norge er alkohol, røyk/snus rusmidler som er lovlige og til tider forventet at voksne skal bruke uten at det er bekymrer oss. Når ungdom derimot røyker eller drikker skaper dette større uro. Vi blir urolige for at ungdommen skal utvikle en risikofylt rusbruk. Med risikofylt rusbruk menes gjentatt beruselse, hyppig alkoholbruk og utprøving av hasj eller liknende stoffer. Det er svært få av ungdommen i Tønsberg som står i fare for å utvikle et risikofylt rusbruk. Å ruse seg vil for de fleste av oss være et resultat eller konsekvenser av flere risikofaktorer over tid. Det er sjelden man får et rusmisbruk hvis man ikke har vært utsatt for risikofaktorer over lengre tid. Mengden av beskyttelsesfaktorer som den unge har rundt seg vil fungere som buffer og kunne redusere faren for å utvikle problemadferd til tross for risikofaktorer.

Ungdomsperioden er særlig aktuell for forebygging av rusproblematikk. Noe av grunnlaget for individets senere forhold til, og bruk av, rusmidler legges i disse årene. For eksempel har det vist seg å være av betydning hvor tidlig rusbruken starter. Tidlig debut med alkohol henger sammen med økt risiko for utvikling av alkoholproblematikk senere i ungdomsårene

og i voksen alder. Det samme har vist seg å gjelde for de fleste andre typer av rusmidler (Bolstad m.fl. 2010).

En europeisk undersøkelse fra 2007 viste at norske ungdommer lå betydelig over gjennomsnittet når det gjaldt mengde alkohol som ble konsumert ved siste drikkeanledning. Risikoen for skade er relatert til hvor mye alkohol som konsumeres over tid, men også hvor mye som drikkes når ungdommen drikker. I et folkehelseperspektiv er det derfor viktig med kunnskap om hva som påvirker ungdommens rusbruk (Haugland, Strandheim & Bratberg 2012).

Flere forskningsstudier konkluderer med at foreldre har en særdeles viktig rolle i forebygging av rusbruk hos sine barn i ungdomstiden, og at ungdom i høy grad lar seg påvirke av hva foreldre formidler gjennom ord, handlinger og holdninger. Hovedtrekkene er at et høyt alkoholforbruk hos ungdom er assosiert med lite restriktive regler og høyt forbruk hos foreldrene. Engasjement, tett oppfølging, dialog og tydelige grenser, som ingen alkoholbruk før fylt 18 år, fra foreldrenes side er assosiert med lavere forbruk og mindre forekomst av rusrelaterte problemer hos ungdom (Bolstad m.fl. 2010).

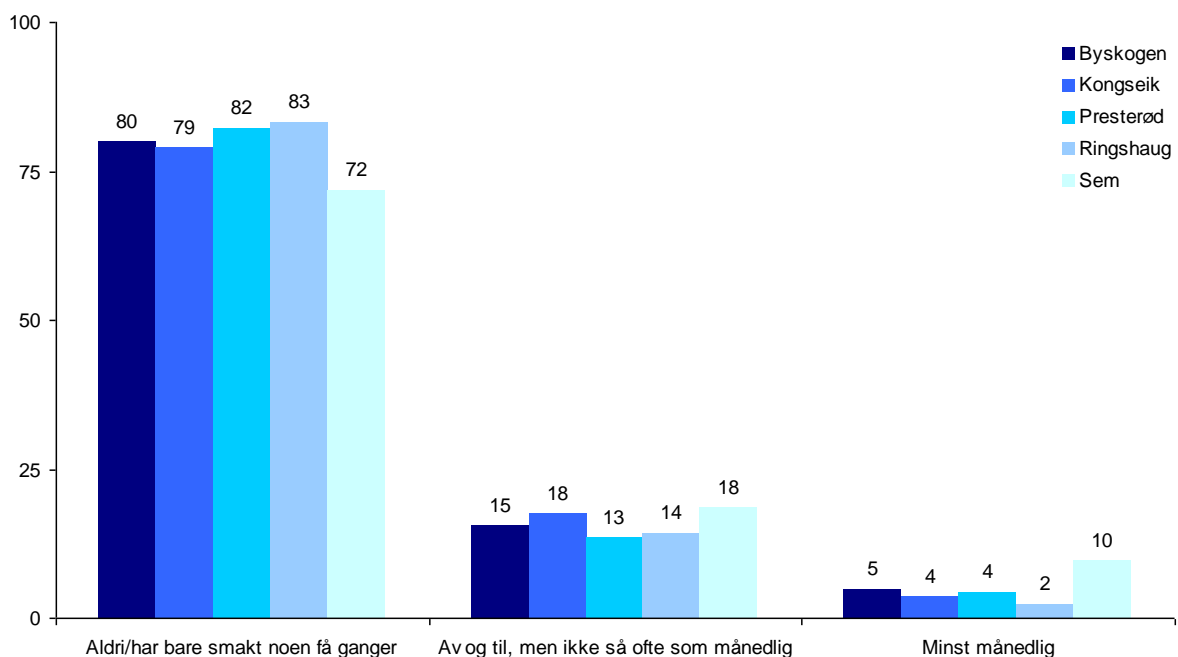
Det vil være et bredt spekter av bakenforliggende faktorer som kan ha innvirkning på utviklingen av rusbruk. Dette er faktorer som traumatisert barndom, mobbing, omsorgssvikt, rusproblematikk hos foreldre, psykiske lidelser hos foreldre, psykiske lidelser hos barn, relasjonelle problemer, arvelig belastning, adferdsproblematikk, ADHD, sosioøkonomiske forhold, pluss en rekke faktorer til (Bolstad m.fl. 2010).

Ungdommen ble først bedt om å svare på om de røyker eller bruker snus. Vi skiller her mellom ungdomskolene og de to videregående skolene. De aller fleste elevene på ungdomskolene røyker ikke. Sem skole skiller seg ut ved at 10% av elevene har krysset for at de røyker en gang i blant. De resterende skolene ligger mellom 0 til 3% av elevene som oppgir at de røyker en gang i blant eller at de røyker daglig. Tallene fra de to videregående skolene er noe høyere. Fortsatt er det flest som ikke røyker. På Færder er det flest som røyker daglig. 9% av Færderelevne oppgir dette, mot 6% av Greveskogenelevne. Men det er flest Greveskogenelever som oppgir at de røyker en gang i blant. 21% av Greveskogenelevne oppgir dette, 11% av Færderelevne oppgir det samme. Vi fant ingen kjønnsforskjeller.

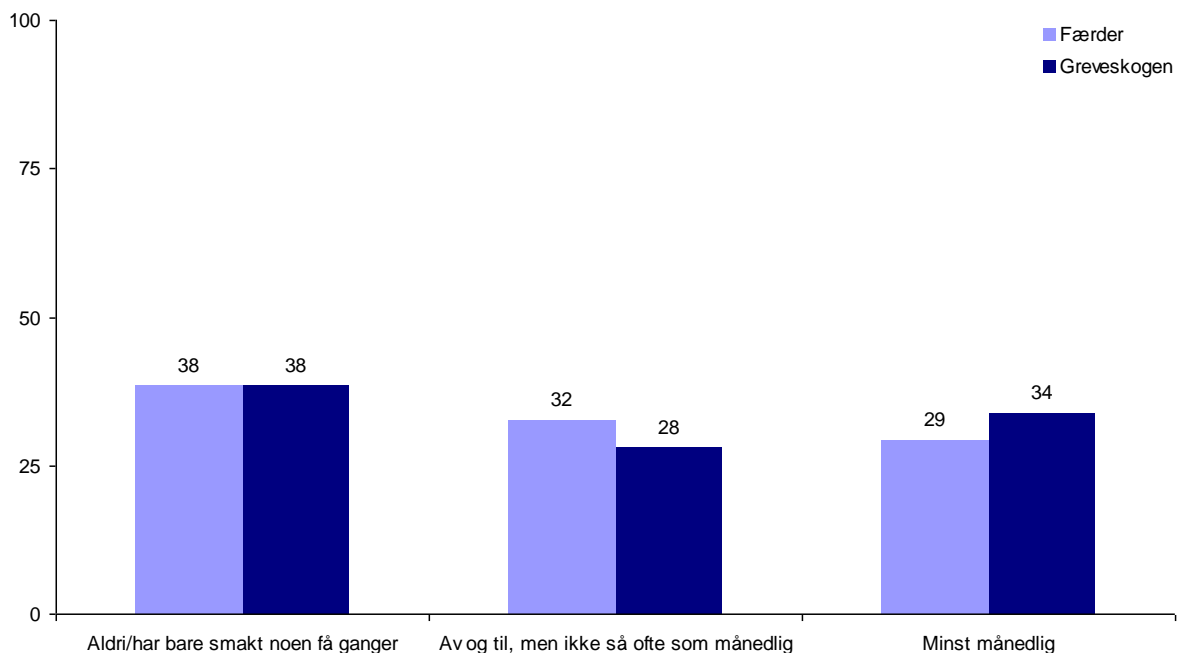
Å snuse er mer vanlig enn å røyke, med det er fortsatt mest vanlig å ikke bruke snus. Det er mer vanlig å snuse på videregående skole, og flere av Greveskogenelevne oppgir at de snuser

enn Færderelevene. 18% av Greveskogenelevene oppgir at de snuser daglig, 11% av Færderelevene oppgir det samme. 70% av Greveskogenelevene oppgir at de ikke bruker snus, mens 79% av Færderelevene oppgir det samme. Det er et skille mellom ungdomskolene og de videregående skolene, men ingen forskjeller mellom kjønnene. De aller fleste ungdomskoleelevene bruker ikke snus. Det er flere som snuser en gang i blant enn det er som bruker snus daglig. 4% av Byskogenelevene oppgir at de snuser daglig, dette er den høyeste andelen blant ungdomskolene. 7% av Ringshaugenelevene snuser engang i blant. Kongseik skole har den laveste rapporteringen hvor 97% av elevene oppgir at de ikke bruker snus.

Ungdommen ble bedt om å svare på om de drikker noen form for alkohol. Tabellen viser svarfordelingen på ungdomskolenivå.

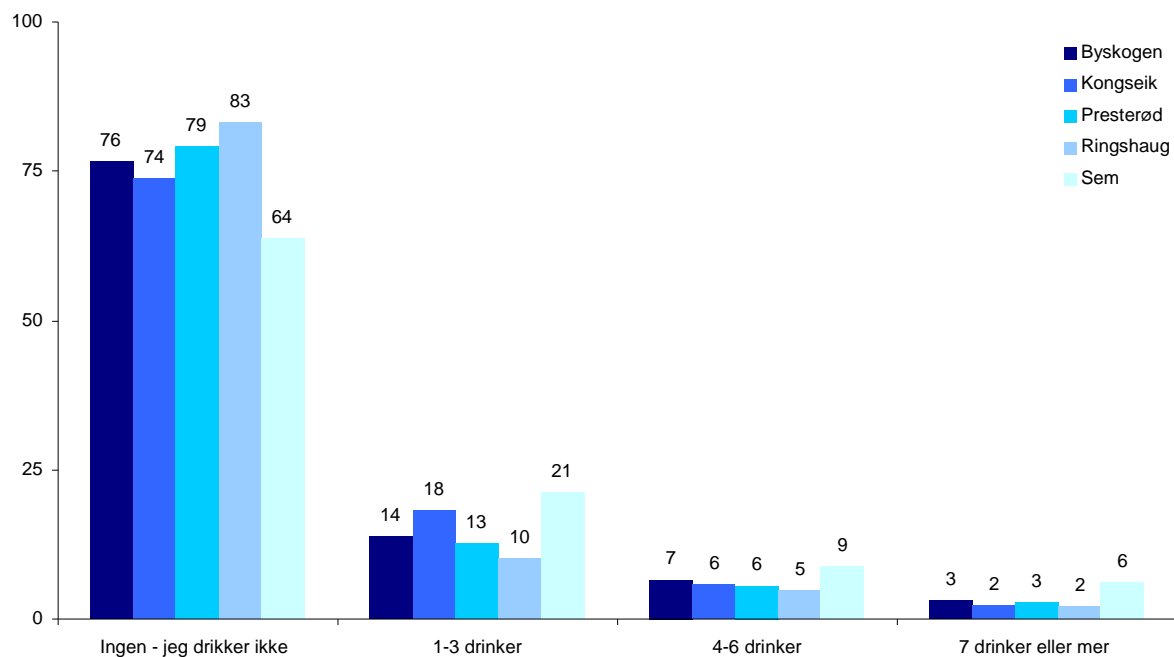
Mest vanlige på ungdomskolenivå er det å ikke drikke eller bare å ha smakt alkohol noen få ganger. Det er få ungdomskoleelever som drikker alkohol minst månedlig. Noen flere elever oppgir at de drikker alkohol av og til, men ikke så ofte som månedlig. Sems skole skiller seg ut ved at 10% av elevene oppgir at de drikker minst månedlig. Når vi ser på kategorien av og til, men ikke så ofte som månedlig er tallene mer jevne. Tallene for de to videregående skolene er betraktelig høyere enn hva ungdomskoleelevene rapporterte. Dette indikere nettopp at alkoholbruk dreier seg om alder for de fleste av ungdommene. Tabellen på neste side viser svarfordelingen på videregående skole.

Tallene viser en ganske jevn fordeling mellom skolene. Litt under 40% av ungdommen drikker ikke i det hele tatt eller bare smakt noen få ganger. 34% av Greveskogenelevne drikker minst månedlig. Det er litt høyere enn Færderelevne hvor 29% av elevene oppgir det samme. Når vi ser på kjønn er det ingen variasjoner å bemerke. Det er like vanlig for jenter som for gutter å drikke eller ikke drikke.

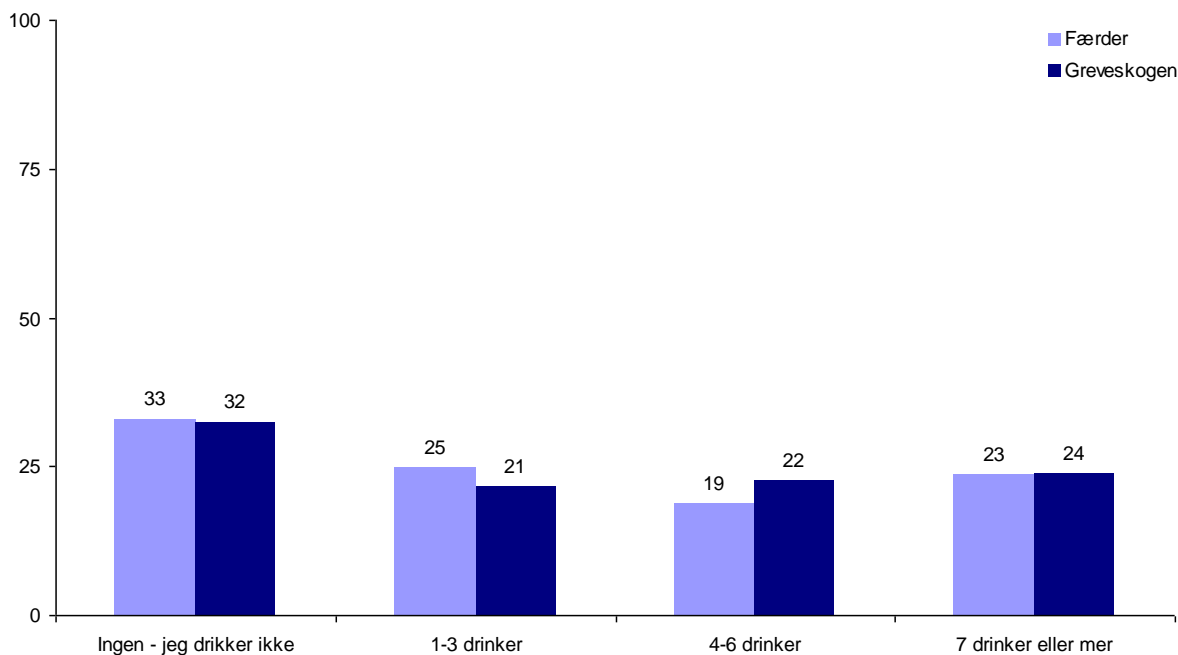
Nå har vi sett på om ungdommen drikker alkohol. Vi har også spurt hvor mange ”drinker” øl, vin eller brennevin ungdommen vanligvis drikker, hva er det ungdommen drikker, og hvor ofte drikker de ulike alkoholholdige drikker. Undersøkelsen skiller ikke mellom klassetrinnene. Det aldersskille undersøkelsen gir rom for er skille mellom ungdomskolene og de to videregående skolene. Det er naturlig å tenke seg at det vil være forskjell på elevene i 8 klasse og elevene i 10 klasse, og hvordan de forholder seg til alkohol og hva som kan betegnes som et høyt alkoholforbruk. Vår undersøkelsen tar for seg ungdommen i alderen 13 til 16 år. Vi anser det som mer risikofyllt når en ungdom på 13 år drikker flere alkoholenheter, enn når en ungdom på 16 år gjør tilsvarende.

I tabellen nedenfor har vi spurt ungdommen hvor mye de drikker når de drikker. En ”drink” tilsvarer en halv flaske øl, et glass vin eller en drink brennevin. Denne tabellen viser hvor mange enheter øl, vin eller brennevin ungdommen drikker når de drikker, fordelt på ungdomskolene.

Tabellen gjenspeiler noen av de samme variasjonene vi fant ved spørsmålet om ungdommen drikker noen form for alkohol. Dette kommer spesielt til syne ved Ringshaug ungdomskole og Sem ungdomskole. Ringshaug ungdomskole har den laveste rapporteringen på samtlige spørsmål. 83% av Ringshaugelevnene oppgir at de ikke drikker. Når Ringshaugelevnene drikker, så drikker de heller ikke så mye. Kun 2% oppgir at de drikker 7 drinker eller mer. Når vi legger til de som oppgir at de drikker 4-6 drinker blir tallet 7% av Ringshaugelevnene. Når vi ser til Semskole er det 64% som oppgir at de ikke drikker, mens det 6% som drikker 7 drinker eller mer. Når vi også her legger til kategorien som viser 4-6 drinker blir tallet 15%.

Tabellen nedenfor viser hvor mange ”drinker” øl, vin eller brennevin ungdommen på videregående skole drikker når de vanligvis drikker.

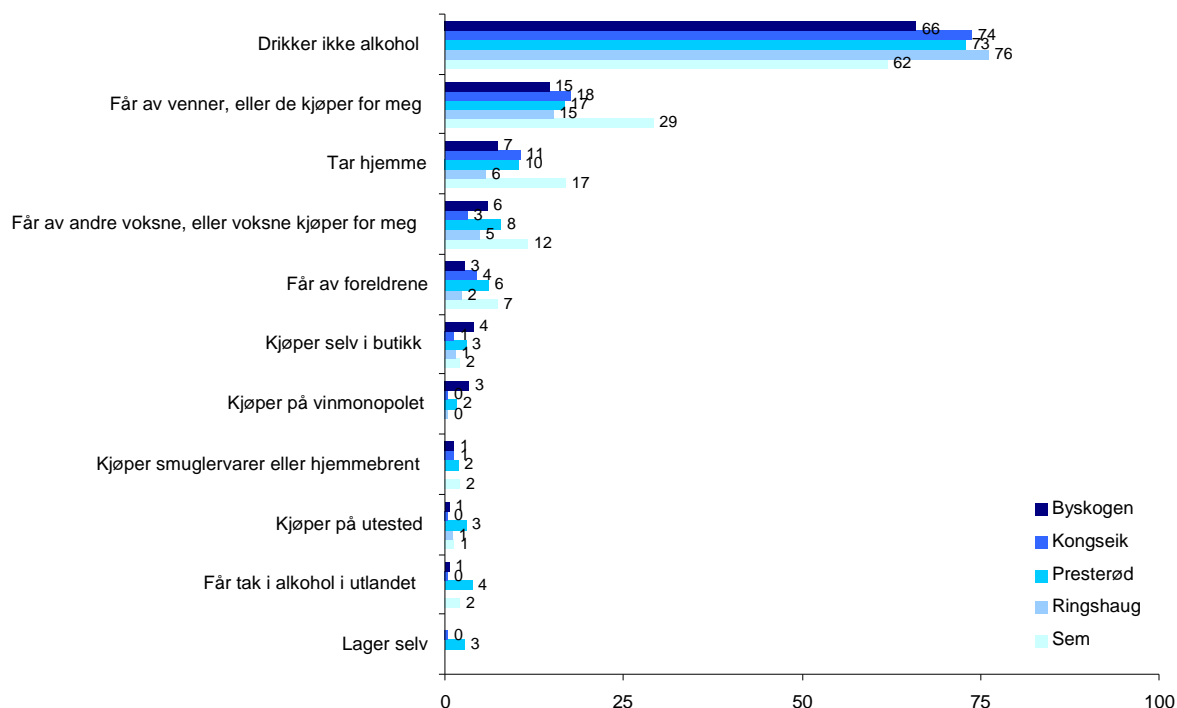
Tabellen viser at det er mer vanlig å drikke mer på videregående skole. Å drikke 7 drinker eller mer er like vanlig som å drikke 1-3 drinker. Det er et tydelig skille mellom ungdomskoleelevene og elevene på videregående skole. Det er fortsatt mest vanlig å ikke drikke i det hele tatt eller å drikke 1-3 drinker. I snitt oppgir 55% av videregående elevene at de ikke drikker, eller ikke drikker mer enn 1-3 drinker. Vi forholder oss også forskjellig til ungdomskoleelever som drikker og elever på videregående skole. Det er mer vanlig at en 16-åring drikker syv drinker eller mer, enn ungdomskoleelever som er mellom 13 og 15 år gjør det.

Ungdommen ble også spurt hvor ofte de har drukket så mye at de har kjent seg tydelig beruset de siste seks månedene. Svar kategoriene var her *aldri*, *1-4 ganger* og *fem ganger eller mer*. Av de som oppgir at de har drukket, er det fleste som har kjent seg tydelig beruset 1-4 ganger. 19% av både Byskogenelevne og Semelevne oppgir at de har vært tydelig beruset 1-4 ganger. 17% av Presterødelevne, 14% av Ringshaugelevne og 12% av Kongseikelevne oppgir det samme. Svært få av ungdomskoleelevene har drukket så mye at de har kjent seg tydelig beruset fem ganger eller mer. 8% av elevene ved Sems skole oppgir dette. De andre skolene ligger mellom 1-3% av elevene.

Blant elevene på videregående skole nivå er det flere som rapporterer at de har drukket så mye alkohol at de har kjent seg tydelig beruset. På Greveskogen er det 24% av elevene som rapporterer at de har drukket seg beruset fem ganger eller mer, 19 av Færderlevne oppgir

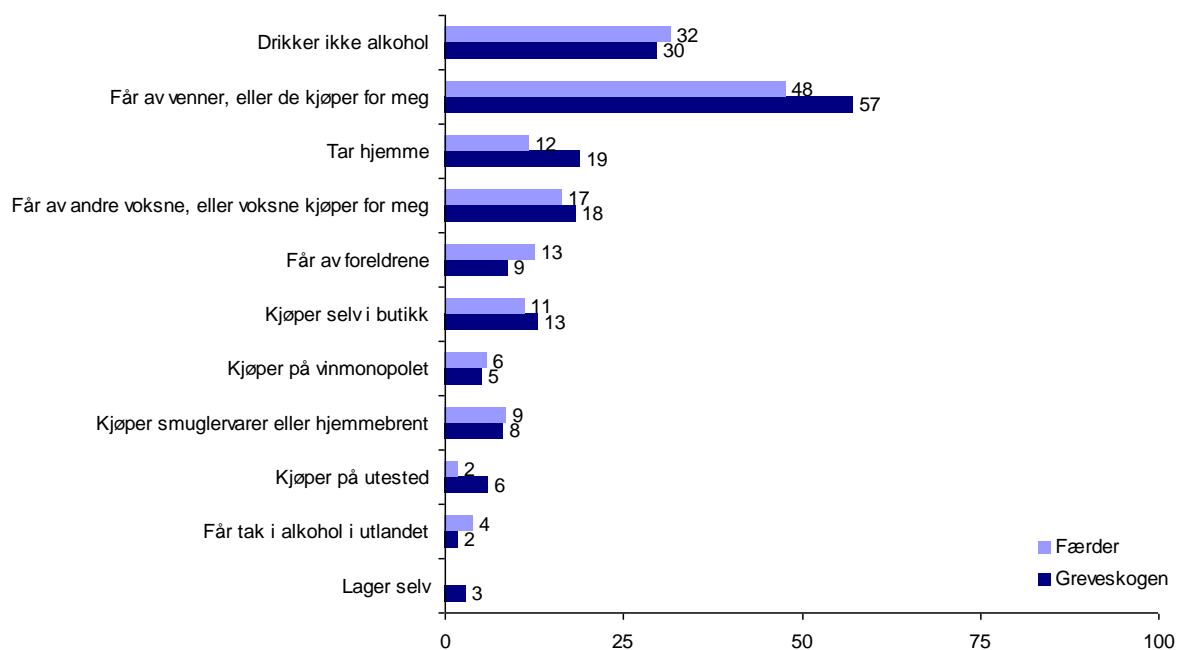
det samme. 44% av Færderelevne har aldri drukket så de har kjent seg tydelig beruset, mot 42% av Greveskogenelevne. Når vi ser på fordeling på kjønn, viser tallene at det er litt mer vanlig for jentene å drikke seg beruset enn det er for guttene. 8% av begge kjønn oppgir at de har drukket seg tydelig beruset fem ganger eller mer. 23% av jentene oppgir at de har drukket seg tydelig beruset 1-4 ganger i løpet av de seks måneder, 19% av guttene rapporterer om det samme.

Vi spurte også ungdommen hva det er de drikker når de drikker alkohol og hvordan de får tak i alkohol. Det er mest vanlig blant ungdommen å drikke øl og rusbrus. Jentene drikker mest rusbrus, mens guttene drikker mest øl. Blant ungdomskoleelevne er det minst vanlig å drikke brennevin. For elevene på de to videregående skolene er det også mest vanlig å drikke øl og rusbrus. Det er minst vanlig å drikke vin, spesielt er dette tydelig blant elevene på Færder. 22-23% av elevene oppgir at de drikker brennevin. Men hvordan får de tak i alkohol? Tabellen nedenfor viser hvordan ungdomskoleelevne får tak i alkohol.

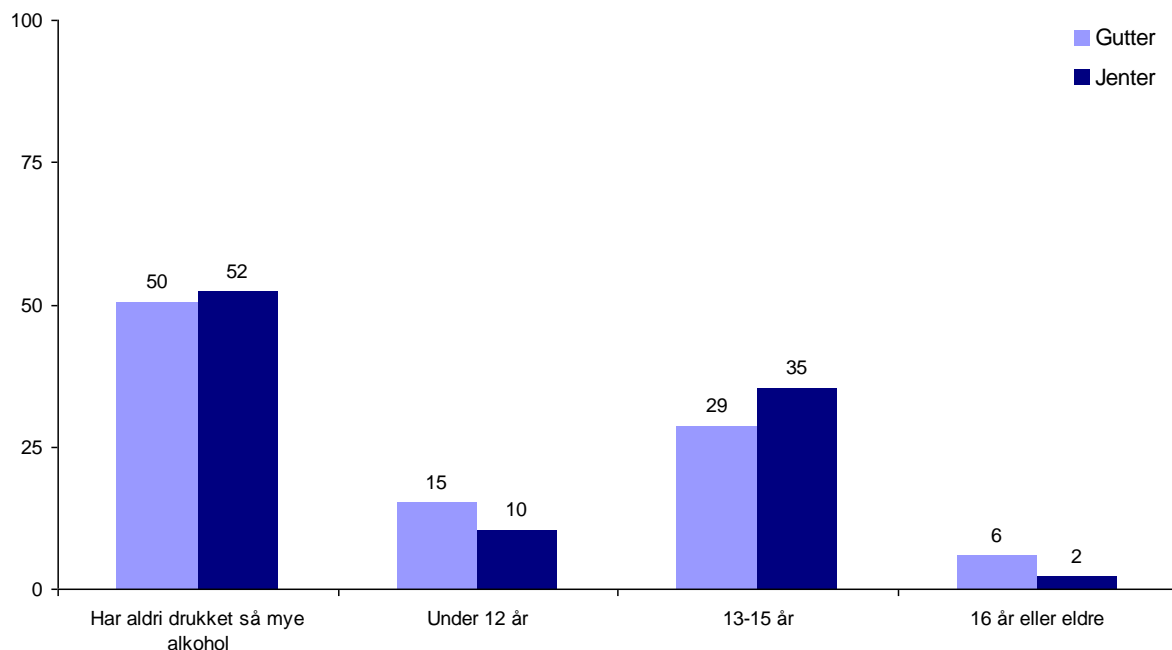
Tallene viser at ungdommen skaffer seg alkohol gjennom andre kjente og i hovedsak gjennom vennene sine. Av de som drikker så er det mest vanlig å skaffe seg alkohol gjennom venner. Enten om de får av venner eller om vennene kjøper for dem. Spesielt gjelder dette jentene. Dernest skaffer de seg alkohol ved å ta hjemme og at de får alkohol av andre voksne eller andre voksne kjøper for ungdommen. Noen ungdommer får også av foreldrene sine. Det er

ikke mange som kjøper seg alkohol selv. Når vi ser til hvordan elevene på de to videregående skolene skaffer seg alkohol er det den samme tendensen vi finner her.

Rundt halvparten av de som drikker skaffer seg alkohol gjennom venner. Deretter er det mest vanlig å få alkohol av andre voksne eller at voksne kjøper for dem, og ta alkohol hjemme. Det er fortsatt få ungdommer som kjøper selv. Hvis de kjøper alkohol selv, så er det mer vanlig i butikk enn på vinmonopolet.

I undersøkelsen har vi spurt ungdommen hvor gamle de var første gang de drakk så mye som en drink. Tabellen viser den totale svarfordelingen fordelt på kjønn.

Av de som har drukket en hel alkoholenhet, så gjorde de fleste dette i 13 til 15 års alderen. Tallene viser at det er en tendens til at guttene er yngre når de for første gang drikker alkohol.

Det er en relativt liten gruppe ungdommer som debuterer svært tidlig, og som får høyere rusbruk senere. Willy Pedersen (1998) har gjort studier som viser at det er en sammenheng mellom tidlig debutalder og senere rusbruk. Studien viser at jo tidligere man debuterer med alkohol, jo større er sjansen for at man utvikler et risikofylt rusbruk. Studien viser også at jo senere ungdommen debuterer med rus, jo mindre vil ungdommen forbruke senere. Det kan altså se ut til at det å debutere sent virker beskyttende. Men debutalder alene er nødvendigvis ikke nok til å utvikle et høyt rusbruk. Debutalder er som oftest en av flere risikofaktorer som henger sammen med ungdommens høye rusbruk. Andre risikofaktorer kan være ugunstige eller kanskje skadelige oppvekstforhold, med foreldre som ikke har maktet å gi barna tilstrekkelig med beskyttelsesfaktorer til å motvirke risikoadferd senere i livet (Bolstad m.fl. 2010). Tilsvarende gjelder når vi omtaler sen debutalder som en beskyttelsesfaktor.

Vi har sett på sammenhengen mellom hvor gammel ungdommen var når de drakk sin første drink og hvor mye de oppgir at de drikker nå. Av gruppen ungdom som oppgir at de startet å drikke når de var mellom 10 og 12 år oppgir 21% at de drikker 7 ”drinker” eller mer når de drikker. Av gruppen ungdom som oppgir at de startet å drikke mellom 13 og 15 år er det 15% som oppgir tilsvarende. Tydeligst er sammenhengen for gruppen som oppgir at de var under 10 år, hvor 24,5% oppgir at de drikker 7 ”drinker” eller mer, og for gruppen som oppgir at de

var 15 år, hvor 12% oppgir at drikker tilsvarende. Tallene viser den samme tendensen som Willy Pedersen (1998) påpeker i sin studie. Det ser ut til at de som er svært unge når de starter å drikke, i vår undersøkelse dreier det seg om 58 ungdommer som oppgir at de var under 10 år, også drikker mer når de drikker.

Stort sett alle forskningsstudier viser at foreldrene har en særlig viktig rolle i forebygging av rusbruk hos barn og unge. Ungdom lar seg i høy grad påvirke av hva foreldrene formidler gjennom, ord, handling og holdninger. Foreldrenes rusbruk er av betydning for rusbruken blant deres barn. Her tenker vi foreldrene som rollemodeller, og holdninger som formidles gjennom foreldrenes bruk av alkohol (Bolstad m.fl 2010). Foreldrene er de unges rollemodeller, hvor foreldrenes drikkemønster vil gjenspeiles i ungdommens drikkemønster. Det å se foreldrene drikke er nødvendigvis ikke skadelig, men hvordan foreldrene drikker er av betydning. Drikker foreldrene seg tydelig beruset foran ungdommen, vil dette gi signaler om at å drikke seg full er ok.

Vi har spurt ungdommene om mor og/eller far drikker og hvor ofte de eventuelt drikker. Dette spørsmålet gir rom for flere tolkninger og forteller oss ikke om ungdommen har oppfattet mor eller far som beruset eller ikke. Det er uklart om ungdommen rapporterer om at mor eller far drikker vin til maten eller en øl til fotballkampen, eller om mor eller far drikker seg tydelig beruset. Hva ungdommene har svart på dette spørsmålet er også deres subjektive oppfattelse av foreldrenes drikkevaner og ikke nødvendigvis forelderens reelle drikkevaner. Dette bør vi ha med oss når vi leser disse tabellene. Tabellen nedenfor viser samlede tall.

Mor:

Ja, daglig	23	1,4 %	
Flere ganger i uka	74	4,6 %	■
Omtrent en gang i uka	348	21,7 %	■
En sjelden gang	733	45,7 %	■
Nei, aldri	425	26,5 %	■

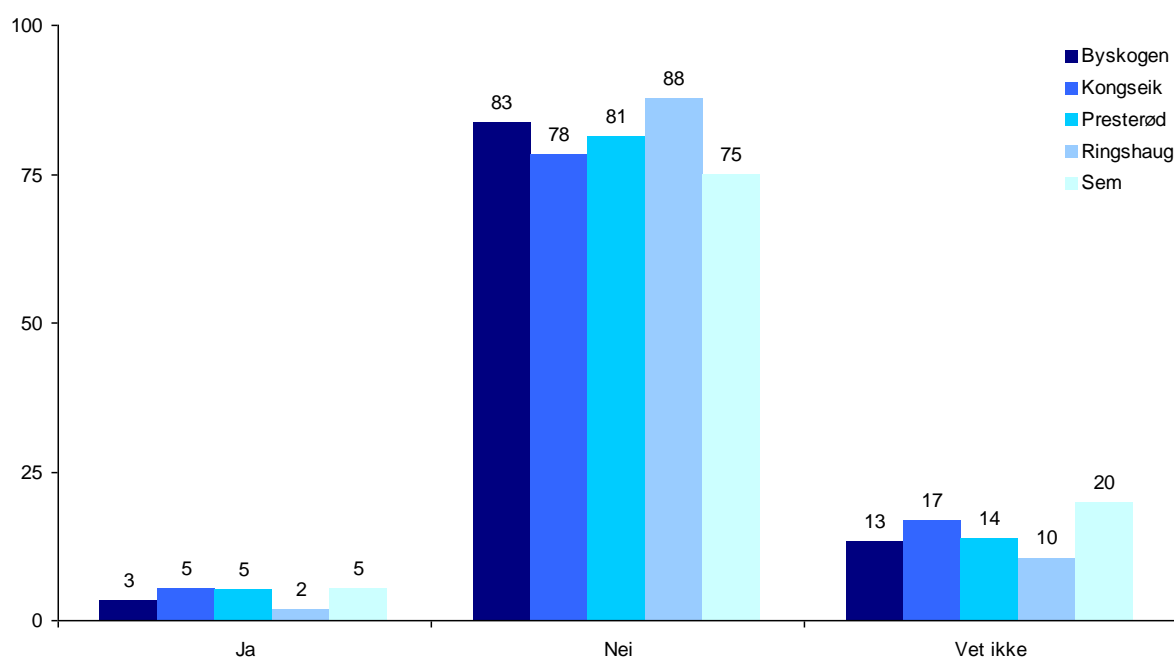
Det er svært få ungdommer som opplever at mor drikker daglig. De aller fleste ungdommer svarer at mor drikker en sjelden gang.

Far:

Ja, daglig	40	2,5 %	
Flere ganger i uka	134	8,5 %	
Omtrent en gang i uka	423	26,8 %	
En sjelden gang	643	40,8 %	
Nei, aldri	336	21,3 %	

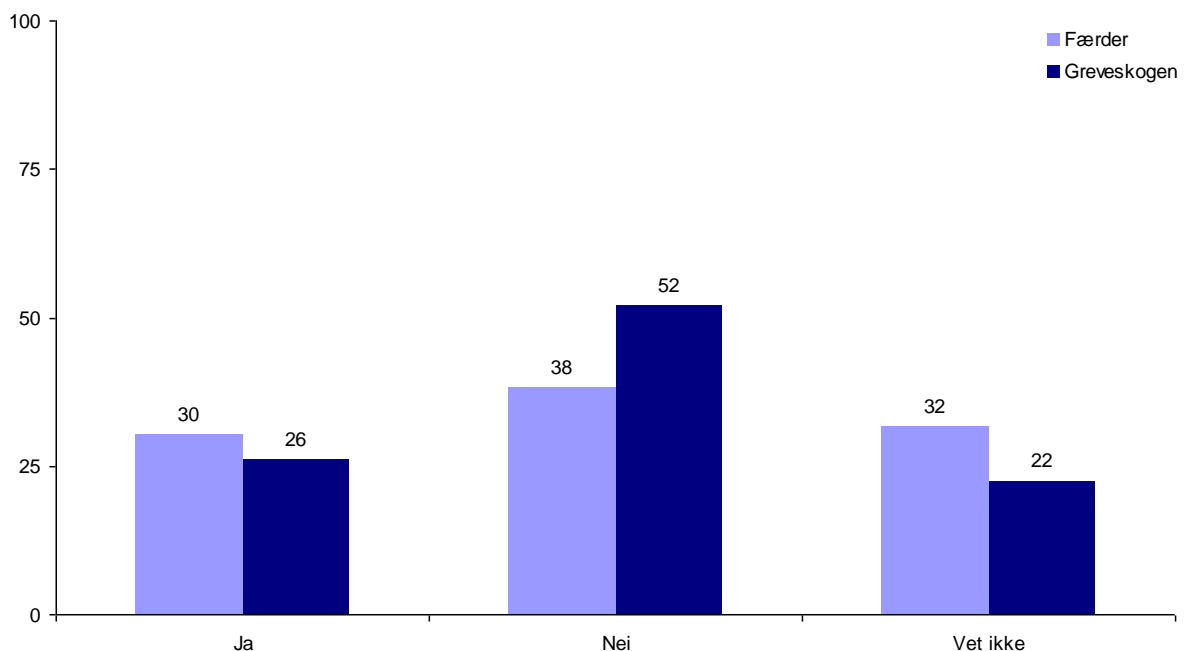
Ungdommen opplever at far drikker mer enn mor. Det er over 60% som oppgir at far aldri eller sjeldent drikker. Dette spørsmålet sier ingenting om mengden alkohol forelderen drikker, om forelderen er synlig beruset eller om forelderen har et rusmisbruk. Når det gjelder unge som vokser opp med foreldre som har et rusmisbruk er det liten tvil om at det er gir alvorlige konsekvenser for foreldrenes evne til å gi omsorg og problemutvikling hos barna både når det gjelder bruk av rusmidler, kriminalitet og psykiske lidelser (Bolstad m.fl 2010).

Hvilke verdier og holdninger foreldrene har til alkohol gjenspeiles i de regler som foreldrene har for bruk av alkohol for ungdommen. Vi har spurt ungdommen om de får lov til å drikke alkohol og hvilke regler de har hjemme i forhold til alkohol. Tabellen nedenfor viser om du får lov å drikke alkohol av foreldrene dine eller ikke. Ungdommen kunne også krysse av for at de ikke vet om de får lov til å drikke. Tallene er fordelt på ungdomskolene.

De aller fleste ungdommene får ikke lov til å drikke alkohol av foreldrene sine. Men det er noen ungdommer som ikke vet om de får drikke alkohol eller ikke, noe som kan tyde på at alkohol ikke er et tema i hjemmet. Noe av dette vil nok kunne forklares med alder, da undersøkelsen ikke skiller mellom 8. 9 og 10 klassinger. Når vi ser på tabellen som viser om ungdommen får lov å drikke av foreldrene sine og tabellen som viser om det de drikker så ser vi at det er omtrent like mange i prosent, og antall, som oppgir at de ikke får lov å drikke og som oppgir at de aldri eller bare har smakt alkohol. Dette er gjennomgående på alle ungdomskolene. Tallene er ikke like sammenfallende for de videregående skolene.

Den neste tabellen viser svarfordelingen på spørsmålet om man får lov til å drikke alkohol av foreldrene sine, fordelt på videregående skolene.

Tallene viser at her er det er større variasjon mellom skolene. Fortsatt er det flest som ikke får lov til å drikke alkohol av sine foreldre. Men gruppen som får lov av sine foreldre å drikke alkohol har økt til 30% av Færderelevene og 26% av Greveskogenelevne. Denne tabellen viser også at det er langt flere ungdommer som ikke vet om de får lov å drikke alkohol av foreldrene sine. Undersøkelsen viser ingen markante kjønnsforskjeller på dette spørsmålet.

Når ungdommen oppgir at de ikke vet om de får lov å drikke eller ei, så kan dette tyde på at foreldrene ikke har snakket med ungdommen og deres alkoholbruk. Man har sett på dialogen mellom foreldre og barn og rusbruk. Her finnes studier som viser at når foreldrene har samtaler med barn/ungdommer om bruk av alkohol vil dette gi redusert forbruk,

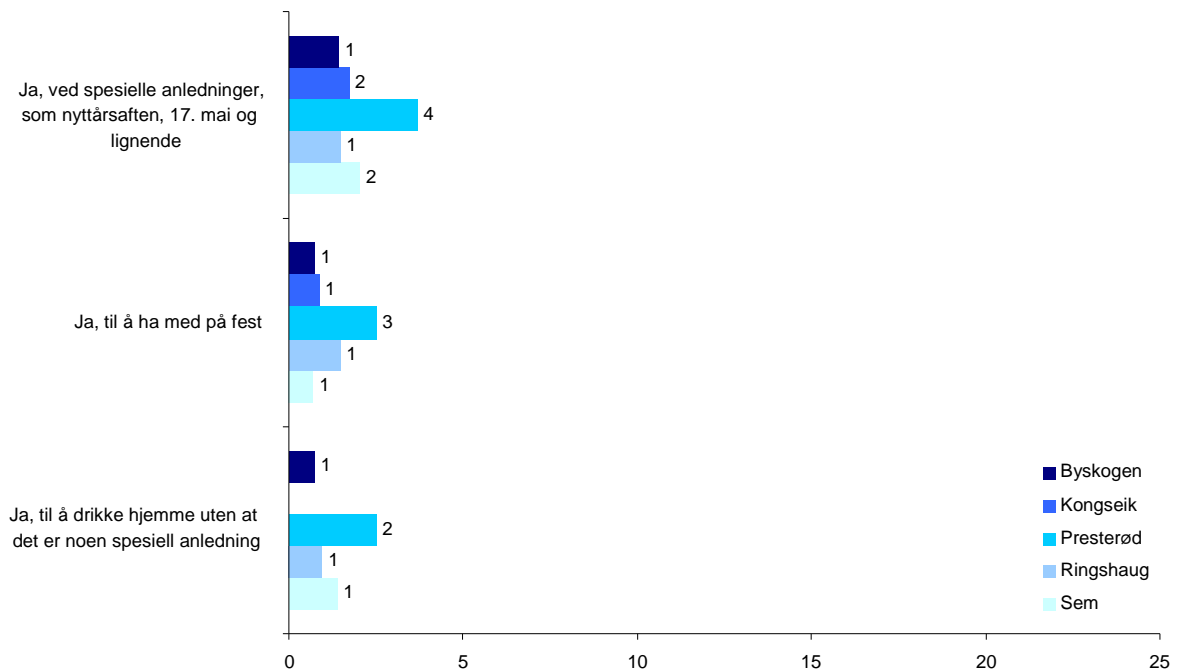
sammenlignet med når foreldre ikke har samtaler med ungdommen om dette tema (Bolstad m.fl, 2010).

Vi har sett på sammenhengen mellom det å få lov til å drikke alkohol av foreldrene og om ungdommen har drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset. Av de elevene som oppgir at de får lov til å drikke av foreldrene sine oppgir også 28% at de har drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset 6 ganger eller mer de siste seks måneder. 33% oppgir at de aldri har drukket så mye. Til sammenligning oppgir 4% av elevene som rapporterer at de ikke får lov til å drikke av sine foreldre at de har vært beruset 6 ganger eller mer. 85% oppgir at de aldri har drukket så mye. Tallene viser at det blant Tønsbergs ungdom er en sammenheng mellom foreldreregler og hvor mye ungdommen drikker. Andre ungdomsundersøkelser og evalueringsstudier viser også at det er en sammenheng mellom forelderens regler til ungdommens bruk av alkohol og deres eget drikke mønster. De som ikke får lov å drikke, drikker og mindre og er sjeldnere beruset, enn de som hadde mer liberale regler. Det påpekes her at det er vanskelig å si noe om kausalitetsforholdet. Det ser ut til at liberale foreldre får ungdom til å drikke mer og være mer beruset, men det kan også tenkes at når ungdommen har et høyt alkoholforbruk vil foreldrene være tilbøyelig til å resignere og tilpasse reglene etter realitetene. På den andre siden kan man tenke seg at det er lettere for foreldre å opprettholde strenge foreldreregler når ungdommen drikker relativt lite (Bolstad m.fl 2010). Dette gir ikke ungdomsundersøkelsen i Tønsberg ingen svar på, utover at det er en sammenheng mellom foreldreregler og ungdommens drikke mønster .

Vi har også spurt hvordan ungdom skaffer seg alkohol. Noen ungdommer har foreldre som gir dem alkohol. Totalt er det 6% av ungdommen i Tønsberg kommune som har svart at de får alkohol av foreldrene. Tallet er litt høyere for videregående elevene, hvor 11% oppgir det samme. Det kan være mange grunner til at man velger å gi alkohol til ungdommen før de er fylt 18 år. Begrunnelsen er ofte at de unge står sterkere til å takle inntreden i ungdomstidens drikke og festekultur dersom de får lære å nyte alkohol i trygge omgivelser. Det hevdes også at dersom man sender med ungdommen drikke så vet man i hvertfall hva de drikker og hvor mye de drikker (Pape & Storvoll 2005). Disse påstandene er mer en myte, enn faktabasert. Flere norske studier har sett på hva som skjer når ungdom, under 18 år, får alkohol av sine foreldre (Skutle et al, 2006, Iversen et al, 2008). Med den forskningsdokumentasjonen som foreligger er det tydelig at ungdom som får alkohol av sine foreldre, tenderer til å drikke mer enn de som ikke går det. I forebyggende arbeid bør man derfor fokusere mer på foreldrenes

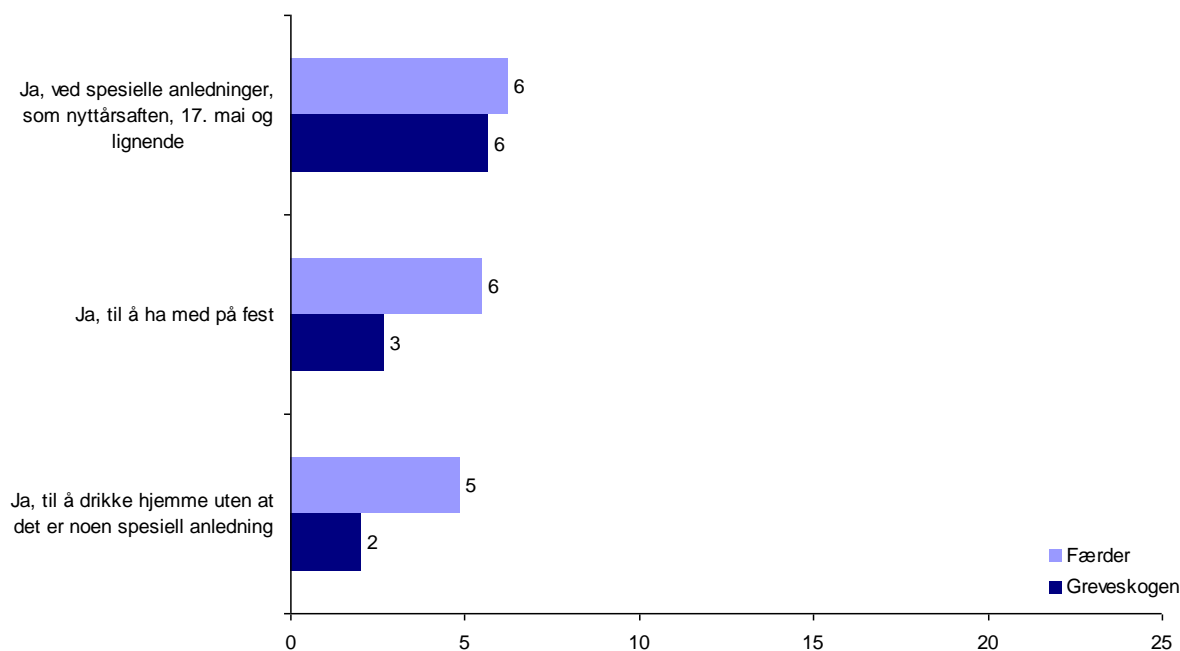
mulighet til å utsette ungdommens debutalder for bruk av alkohol. Det er viktigere å utsette debutalder, enn å veilede i hvordan de bør drikke (Bolstad m.fl. 2010).

Ungdommen i denne undersøkelsen har også blitt bedt om å svare på ved hvilken anledning de får alkohol av foreldrene sine. Tabellen viser andelen som ofte/av og til får alkohol fra foreldrene ved ulike anledninger, fordelt på ungdomskolene.

Blant ungdomskole elevene er det svært få elever som oppgir at de får alkohol av foreldrene sine. Mellom 1 til 2 % av elevene oppgir at de får alkohol ved spesielle anledninger, til å ha med på fest eller uten at det er noen spesiell anledning. Presterødelevne skiller seg ut ved at med høyest rapportering, 4% av Presterødelevne oppgir at de får alkohol av foreldrene ved spesielle anledninger, og 3% av elevene oppgir at får med alkohol på fest.

Når vi ser på resultatet fra de to videregående skolene endres tallene noe. Tabellen på neste side viser fordelingen på videregående skole.

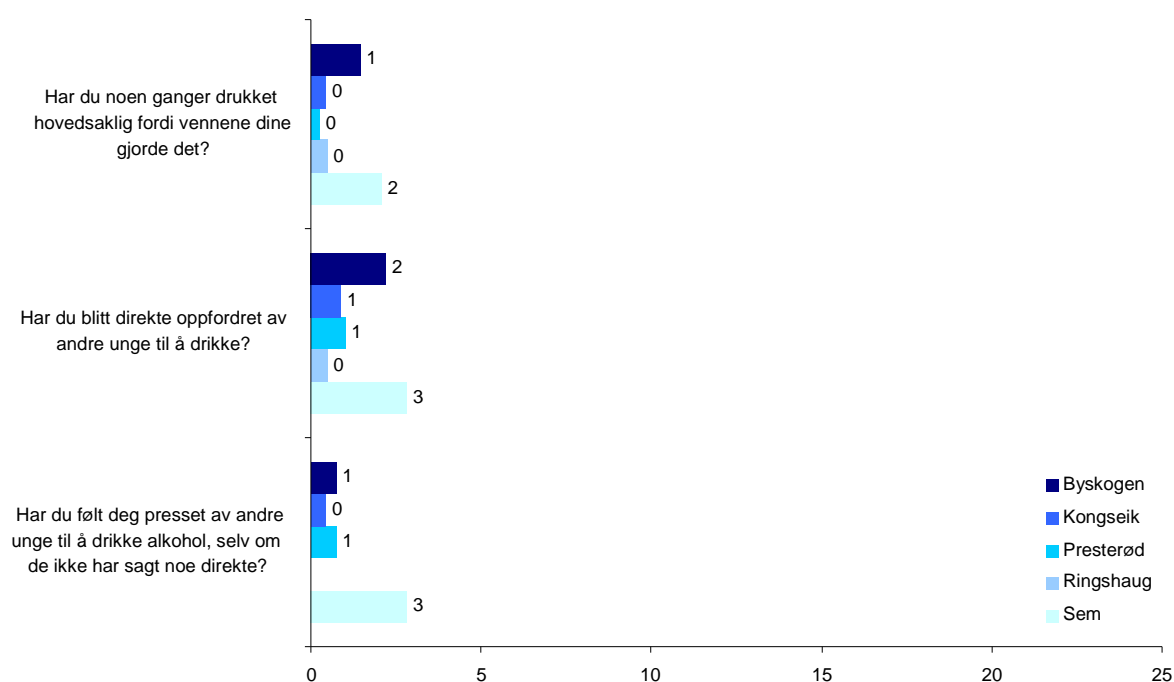

Tallene viser at det er mest vanlig og ikke å få alkohol av foreldrene sine. Men av de som får er det flest som får alkohol ved spesielle anledninger. Det er dobbelt så mange av Færderelevene som får med seg alkohol på fest eller hjemme uten noen spesiell grunn, enn det som er vanlig for Greveskogenelevne. Når vi ser på kjønnsfordelingen er det flere gutter enn jenter som får alkohol av foreldrene sine.

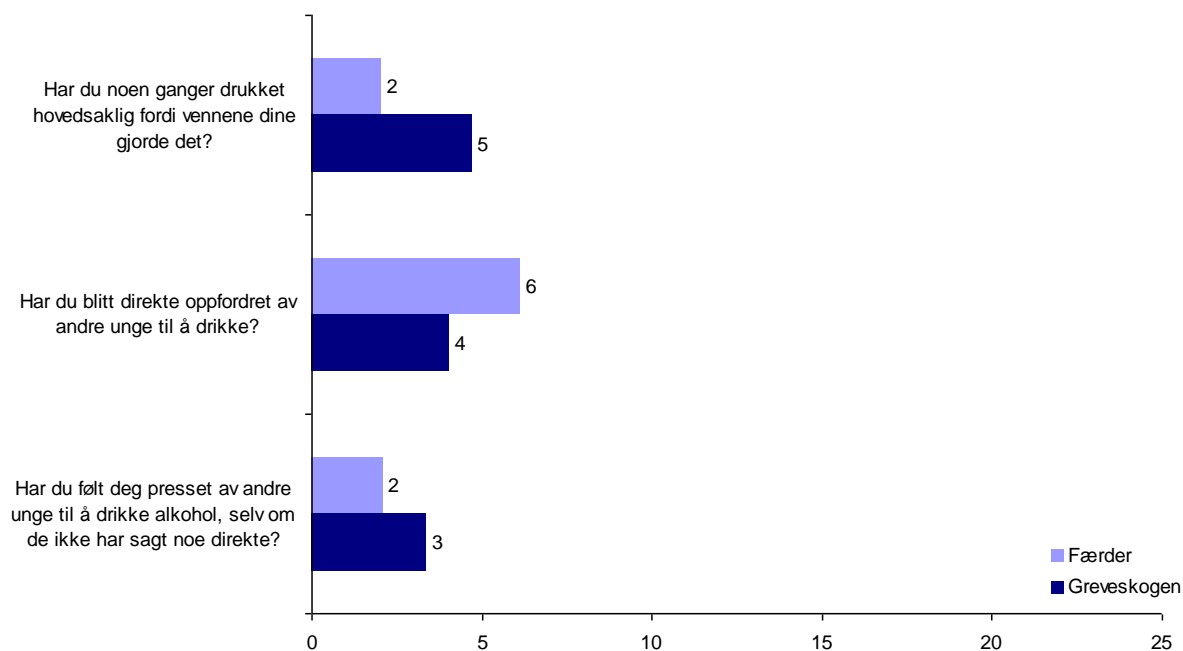
Foreldrene spiller hovedrollen når det gjelder ungdommens forhold og bruk av alkohol. Men vi har også tidligere vært inne på at venner er spesielt viktig i ungdomsårene. Venner kan både være en beskyttelsesfaktor og en risikofaktor. I likhet med foreldrenes innflytelse er også venners innflytelse viktig i forhold til bruk av alkohol. Å bli sosialt akseptert og godtatt i vennegjengen er betydningsfullt for den unge. En måte å bli sosial akseptert på kan være å gjøre som de andre gjør. Vi har her spurt om venners alkoholvaner og om de selv opplever et drikkepress fra de andre ungdommene. 17% av ungdommene på ungdomskolenivå oppgir at deres venner drikker en gang i uka eller mer. 52% av ungdommene på de to videregående skolene oppgir det samme. Disse tallene er høyere enn når vi har spurt ungdommen om de selv drikker og hvor ofte. Vi har sett på sammenhengen mellom venners alkoholvaner og hva de har rapportert om seg selv. 76% av ungdommene som oppgir at de ikke drikker oppgir også at vennene deres heller ikke drikker. Når vi ser på gruppen av ungdom som har oppgitt at de drikker jevnt 1 til 3 ganger i måneden, oppgir 68% av disse at vennene deres drikker omtrent en gang i uka. Tilsvarende tendens finner vi hos gruppen at ungdom som har svart at

de drikker hver uke, de oppgir også at vennene deres drikker omtrent en gang i uka. Dette viser at også for ungdom i Tønsberg er det en sammenheng mellom ungdommens egne drikkevaner og vennenes drikkevaner. Allikevel er det ikke slik at ungdommen blir rusmisbrukere fordi vennene er det. Få havner uheldigvis i feil vennegjeng og blitt rusmisbruker. Problemene er som regel der på forhånd, før man velger venner. Det å bli avvist eller å bli møtt med liten aksept av jevnaldrende, setter barn i fare for å få andre problemer på skolen og øker sannsynligheten for å bli involvert i kriminalitet og rusmisbruk, fordi de søker et annet miljø (Helsedirektoratet 2010). Man antar at ungdom som opplever å bli sosialt utstøtt søker tilknytning til andre med tilsvarende problem. Denne risikofaktoren er særlig sentral i ungdomsalderen (Nordahl m.fl. 2005).

Vi har også spurt ungdommen om de noen gang har drukket hovedsakelig fordi vennene gjorde det, om de har blitt direkte oppfordret av andre ungdommer til å drikke og om de har følt seg presset av andre ungdommer til å drikke, selv om de ikke har sagt noe direkte. Svaralternativene var *aldri*, *noen ganger* og *ofte*. Tabellen nedenfor viser de som ofte har opplevd ulike typer drikkepress, fordelt på ungdomskolene.

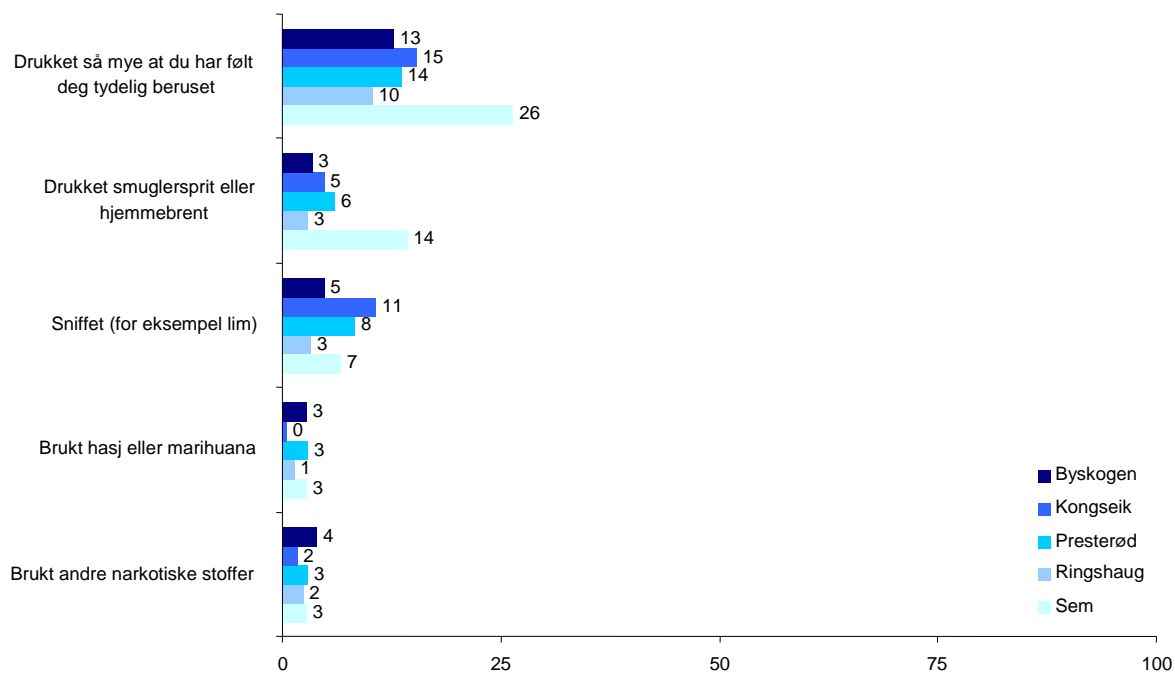

Det er en svært liten gruppe av ungdommene som ofte har opplevd disse formene for drikkepress. Sem skole skiller seg ut med den høyeste andelen. 3% av Semelevnene oppgir at de har blitt direkte oppfordret av andre unge til å drikke. Tabellen på neste side viser ungdommer på videregående skole som oppgir det samme.

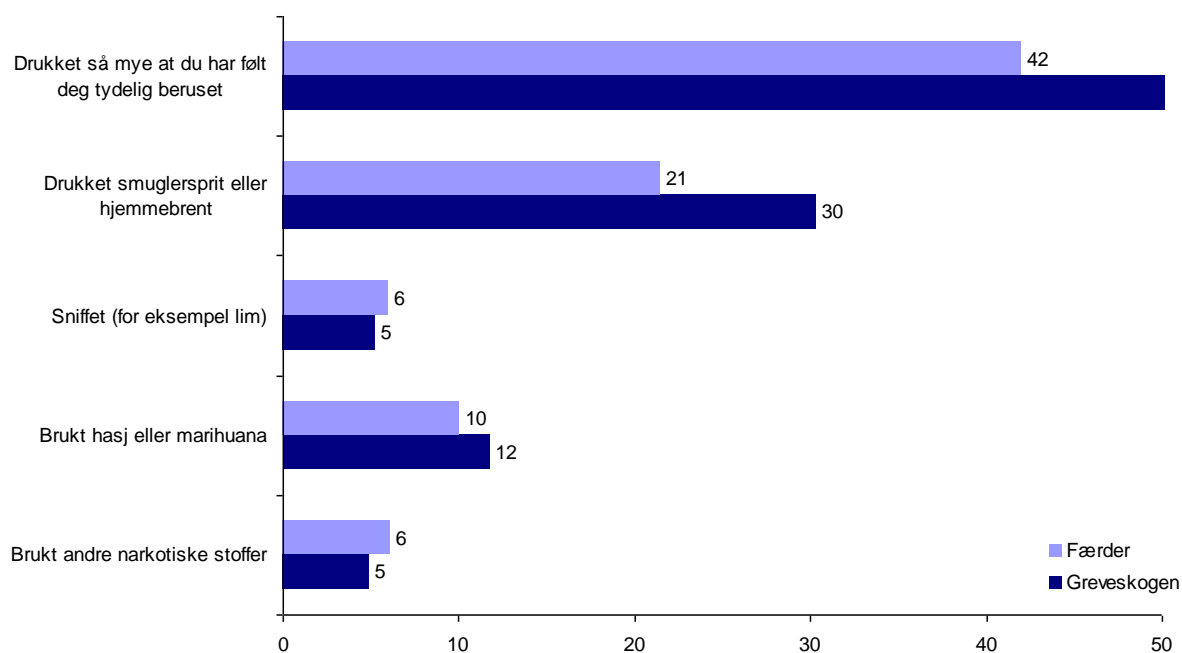
Tallene viser at dette er noe mer vanlig på videregående nivå, men allikevel på et marginalt nivå. Det er noen variasjoner mellom skolene. Fortsatt er det mest vanlig å ikke oppleve at man er utsatt for drikkepress fra andre ungdommer. Vi fant ingen kjønnsforskjeller.

Bruk av alkohol er i stor grad sosialt akseptert, selv om dette ikke gjelder for de yngste av ungdommene. Bruk av andre rusmidler er derimot mer stigmatisert (Frøyland og Sletten 2011). Vi har spurt ungdommene om de har prøvd eller anvendt rusmidler. Tabellen viser andel som har brukt ulike rusmidler minst én gang siste 12 måneder, fordelt på ungdomskolene.

Alkohol er det mest brukte rusmidlet blant ungdommen på ungdomskolene. Deretter er det en liten gruppe ungdom som oppgir at de har sniffet, totalt er dette 92 antall ungdommer. Svært liten gruppe av ungdommen har brukt hasj, totalt er dette 33 ungdommer, og i snitt har 3% av elevene oppgitt at de har anvendt andre illegale stoffer, dette utgjør 91 elever i antall.

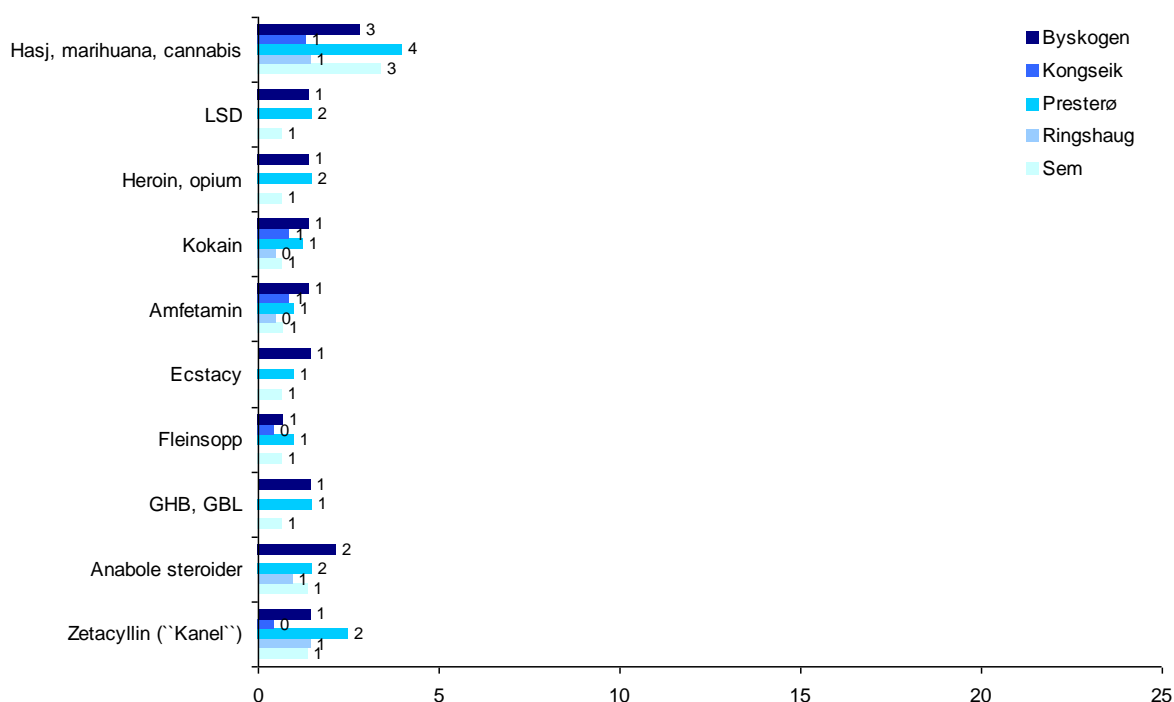
Tabellen nedenfor viser andel som har brukt ulike rusmidler minst én gang siste 12 måneder, fordelt på videregående skole.

At det er mest vanlig å ruse seg på alkohol blir tydelig i denne tabellen. 42% av Færderelevene og 53% av Greveskogenelevne oppgir at de har drukket så mye at de har følt seg beruset. 1 av 4 av ungdommene i første klasse på videregående skole drikker også hjemmebrent eller smuglesprit. Av illegale rusmidler er det mest vanlig å ha prøvd eller bruke hasj, dette dreier seg om 54 elever. Andre narkotiske stoffer eller sniffing er det få som bruker, totalt utgjør dette 27 elever.

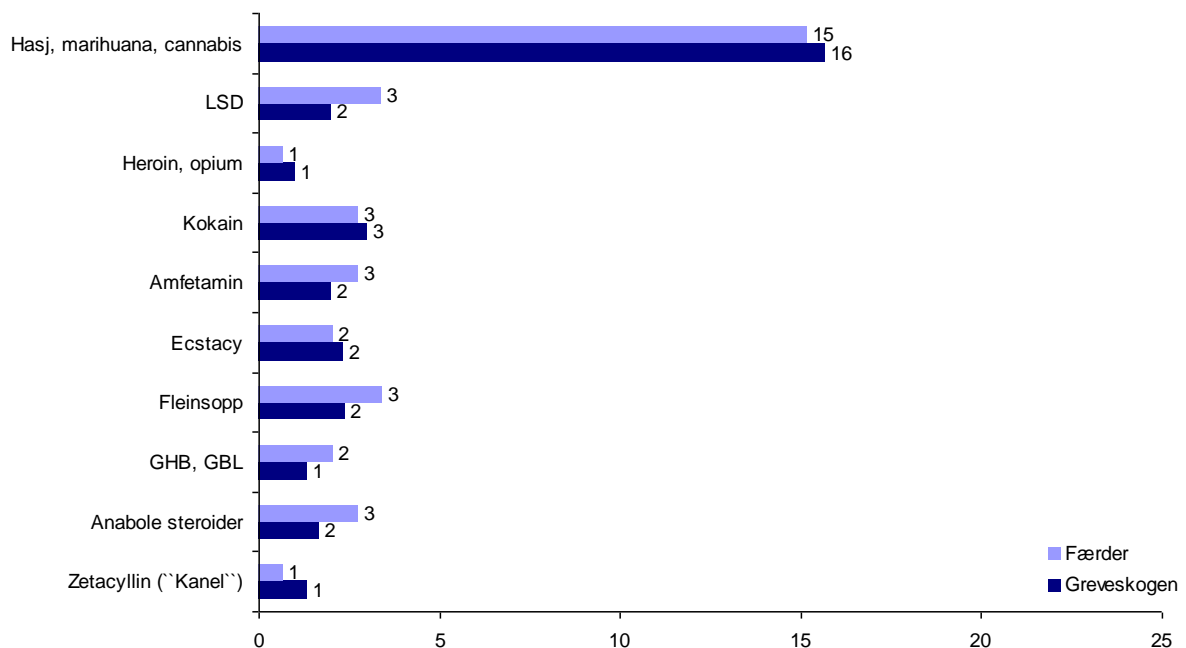
Når vi ser fordelingen på kjønn er det mest vanlig for jentene og ruse seg på alkohol. 27% av jentene oppgir at de har drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset, mot 22% av guttene. Jentene drikker også litt mer smuglersprit eller hjemmebrent. 13% av jentene rapporterer om dette, mens 11% av guttene rapporterer om det samme. Å ruse seg på illegale rusmidler eller sniffing er mer utbredt blant guttene. 8% av guttene oppgir at de har sniffet, mot 6% av jentene. 5% av guttene oppgir at de har røyket hasj, mens 4% av jentene oppgir det samme. 4% av guttene har brukt andre narkotiske stoffer, og 3% av jentene har gjort det samme.

Vi har også spurt ungdommen om de har brukt ulike narkotiske stoffer/anabole steroider minst en gang, fordelt på ungdomskolene.

Det er svært uvanlig for ungdomskoleelever i Tønsberg å ha prøvd illegale rusmidler. Mest vanlig er det å ha forsøkt å røyke hasj. Noen få har også forsøkt anabole steroider. Zetacyllin er et fiktivt stoff lagt inn for å identifisere useriøse svar. Ungdom som har krysset av for bruk av Zetacyllin er tatt ut når andelene for de andre ulovlige stoffene presenteres her.

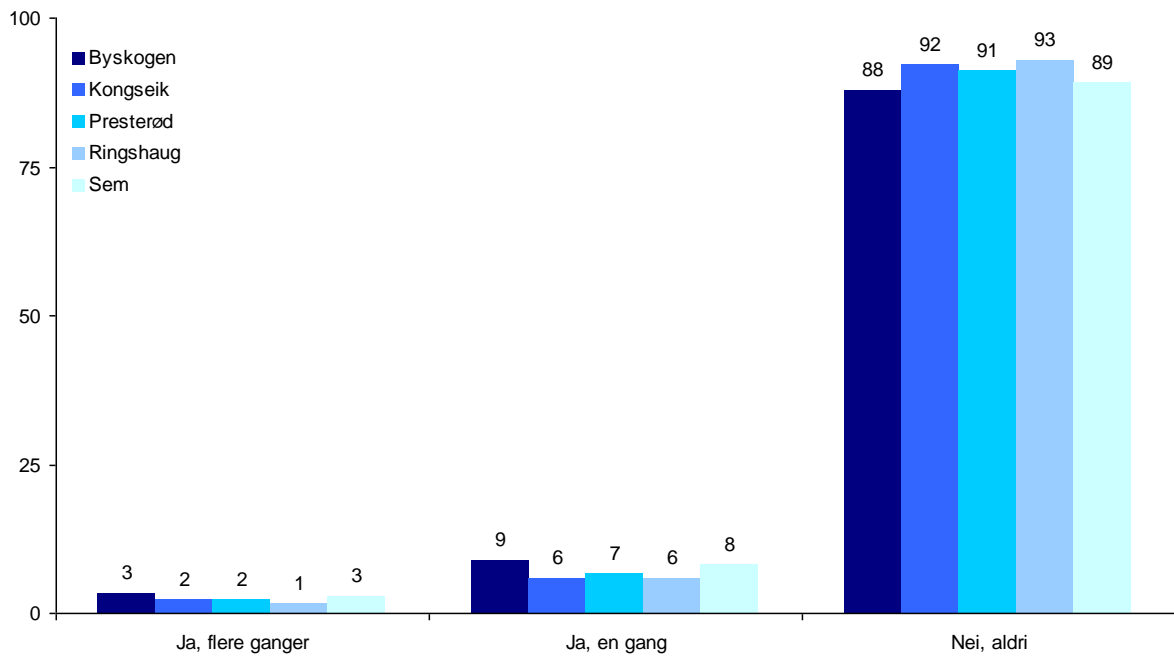
Tabellen nedenfor viser andelen som har brukt ulike narkotiske stoffer/anabole steroider minst en gang, fordelt på videregående skole.

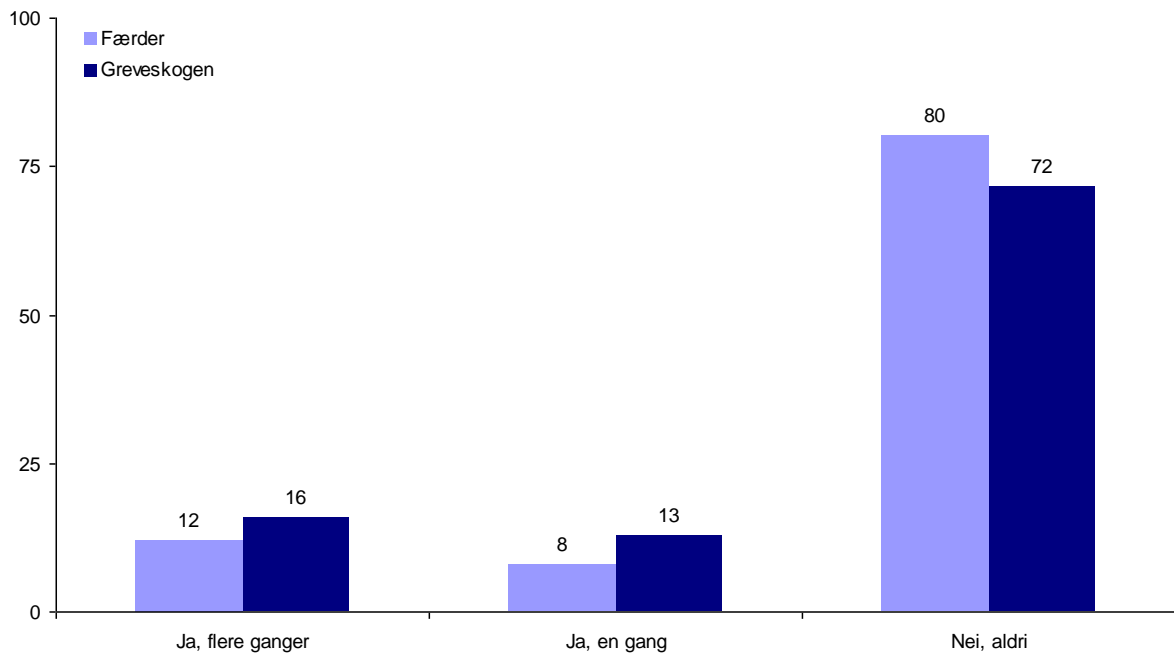
Å ruse seg på narkotiske stoffer er også svært uvanlig for elevene ved de to videregående skolene. Mest vanlig er det å ha ruset seg på hasj. Ungdom som har krysset av for bruk av Zetacyllin er tatt ut når andelene for de andre ulovlige stoffene presenteres her. Når vi ser på kjønnsfordelingen fant vi at det er i hovedsak gutter som forsøker seg på illegale rusmidler. Noen jenter har forsøkt å ruse seg på hasj. 5% av jentene oppgir dette, mens 7% av guttene oppgir tilsvarende.

Det er naturlig å tenke seg at prøving og testing av illegale stoffer henger sammen med hvor tilgjengelig stoffene er. Vi har spurt ungdommen hvor tilgjengelig hasj eller marihuana er for ungdommen. Har de blitt tilbudt hasj eller marihuana og hvis de ønsket å få tak i hasj eller marihuana, ville de da ha klart å skaffe seg stoffet i løpet av to til tre dager? Tabellen viser om ungdommen har opplevd å bli tilbudt hasj eller marihuana det siste året, fordelt på

ungdomskolene.

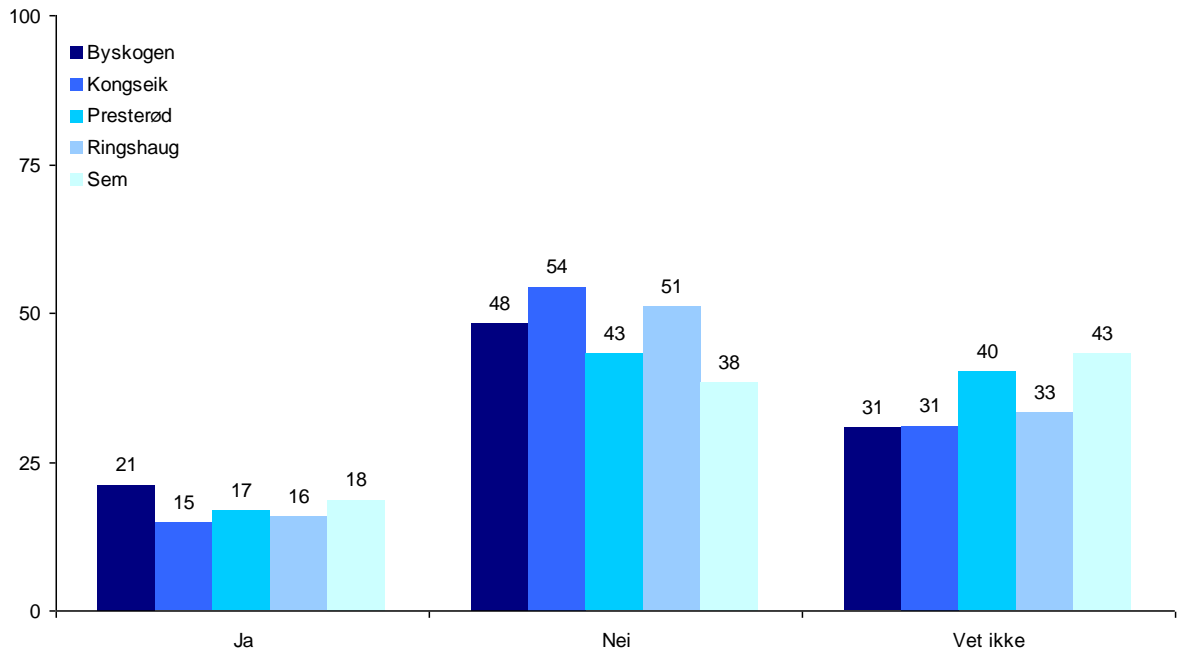
Tallene viser at det omtrent 1 av 10 av elevene som har blitt tilbudt hasj. De færreste har blitt tilbudt dette mer en gang. Når vi ser på videregående nivå ser vi at andelen som har blitt tilbudt hasj er større. Tabellen viser andelen som i løpet av det siste året har blitt tilbudt hasj eller marihuana, fordelt på videregående skole.

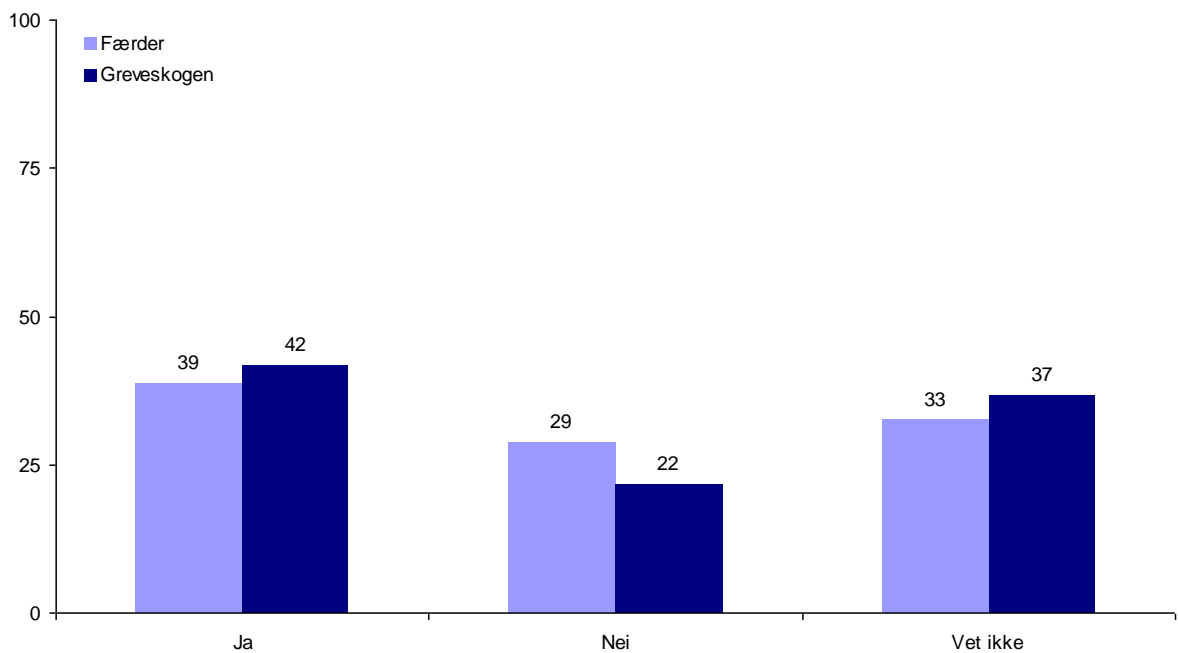
Når vi ser til videregående nivå så ser vi det er mer vanlig å bli tilbudt hasj flere ganger.

Tallene viser også at Greveskogenelevne er mer utsatt for dette enn Færderelevne.

For å undersøke ungdommens oppfatning av tilgjengelighet når det gjelder hasj ble de spurt om de trodde ville kunne få tak i hasj i løpet av 1 til 2 dager hvis de ønsket det. Tabellen er fordelt på ungdomskolene.

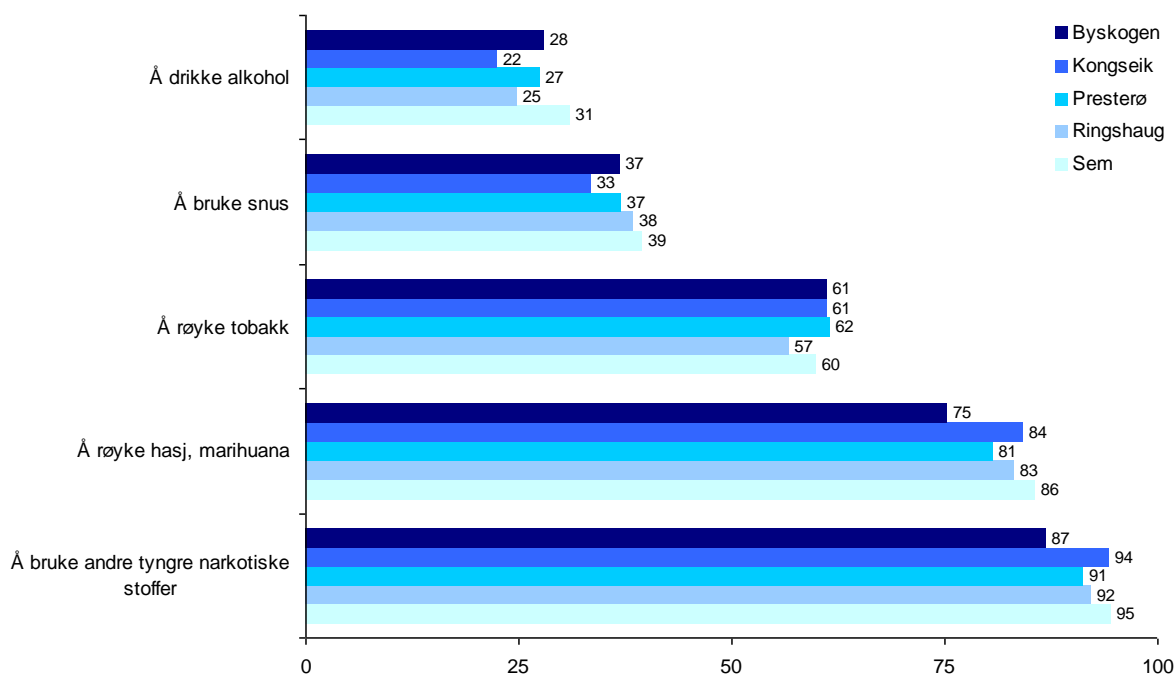
Neste tabell viser fordelingen på de to videregående skolene.

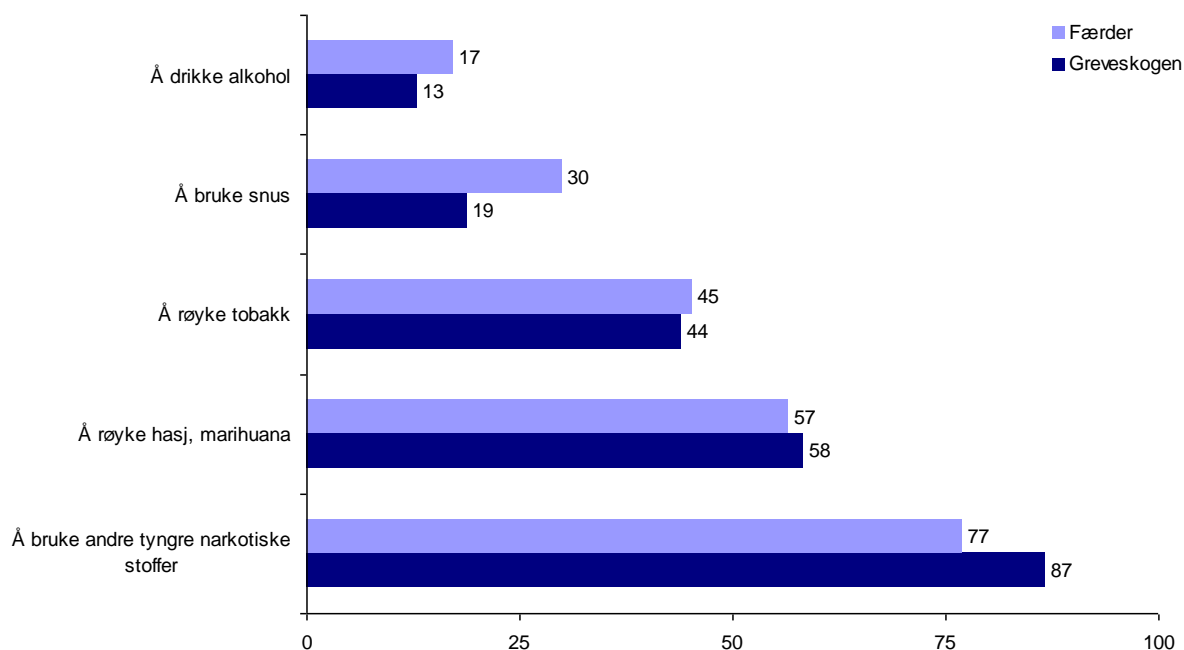
Det er langt flere av ungdommene på de videregående skolene som tror de ville få tak i hasj i løpet av 1 til 2 dager, enn ungdomskoleelevene. Tallene tyder på at det er en del ungdom som vet om andre som røyker hasj, uten at de selv er med på det. Det er også en stor gruppe av elevene som ikke vet om de kan få tak i hasj.

Undersøkelser av folks bruk av lovlige eller ulovlige rusmidler viser et mønster. De aller fleste begynner med alkohol og sigaretter, før enkelte prøver hasj eller marihuana. Et mindretall av de som har prøvd cannabis, prøver senere heroin, kokain, amfetamin eller andre illegale stoffer. Blant de som prøver ulovlige stoffer bruker de fleste stoffene kun noen få ganger. Det er svært få av de som har prøvd tunge narkotiske stoffer som ikke først har brukt cannabis eller alkohol. Dette er bakgrunnen for at hasj omtales som springbrett inn i et narkotikamisbruk med hardere narkotiske stoffer eller betegnes som "the gateway drug" eller inngangsport - stoff på norsk (Pedersen 1998).

I undersøkelsen har vi også forsøkt å måle ungdommens kunnskapsnivå rundt de ulike rusmidlene. Ungdommen er bedt om å svare på hvor farlig de tror ulike stoffer er for helsen deres. Svaralternativene var *veldig helsefarlig*, *ganske helsefarlig*, *litt helsefarlig* og *ikke helsefarlig*. Tabellen er fordelt på de ulike ungdomskolene og angir andelen som har svart at de ulike stoffene er veldig helsefarlig.

Ungdommen oppfatter det å drikke alkohol og å bruke snus som minst helsefarlig. Deretter å røyke tobakk. Dersom vi legger til de som også har svart at de tror at det *ganske helsefarlig* å røyke vil samlet svar være over 90% på alle skolene. Tallene viser også at elevene har god kunnskap om hvor helsefarlig de ulike illegale stoffene er. Samme spørsmål ble stilt elevene ved videregående skole. Tabellen viser andelen som har svart at de tror det er veldig helseskadelig.

Den samme tendensen blant elevene på de to videregående skolene. Det er noen variasjoner mellom skolene. De færreste av elevene oppfatter det som veldig helsefarlig å drikke alkohol, men de fleste mener at tyngre narkotiske stoffer er veldig helseskadelig. At det er så stor variasjon mellom skolene når vi spør hvor helsefarlig snus er, kan tyde på at ungdom ikke får tydelig nok informasjon rundt skadeomfanget av å bruke snus.

Vi har og spurt ungdommen om de noen gang har brukt medisiner uten at de har fått det fra en lege. Tabellen viser at Valium, Vival og Sobril er det 5% eller 54 elever ved ungdomskolene som oppgir at de har brukt dette, tilsvarende er det 8% eller 34 elever ved de to videregående skolene som oppgir dette. Vi spurte og om tabletter som Ryhopnol og Xanor. Her oppgir 5% av ungdomskoleelevene at de hadde brukt dette. Det utgjør 52 elever. På videregående skole er det 6% so mer 28 elever som oppgir at de har forsøkt disse medikamentene. Tilslutt spurte vi om ungdommen hadde bruk tabletter som Subtex, Dolcontin eller Temgesic. 4% av ungdomskoleelevene, som er 43 elever, oppgir dette, mens 5% av elevene ved de to

videregående skolene oppgir tilsvarende. Dette utgjør 24 elever.

Ungdoms rusbruk kan forstås ut i fra ulike motivasjonssystemer. Det ene handler om å bruke rusmidler som en del av en kulturbevisst livsstil. For eksempel slik hasj ble brukt på 60 og 70 tallet som en del av hippibevegelsen, eller hvordan ecstasy var en del av rave kulturen på 80 tallet. Rusbruken henger da sammen med et subkulturelt engasjement, rusmidlene i seg selv er ikke hovedattraksjonen. Det motsatt av dette dreier seg om å bruke rusmidler som selvmedisinering, hvor psykososiale problemer er den bakenforliggende faktoren. Rusbruken har da ikke en forankring i et trendsettende miljø eller har en symbolsk funksjon. Subkulturer dannes på dette grunnlaget ut i fra et fellesskap sentrert rundt rus og rusrelaterte aktiviteter. Dette er beskrevet som to ytterpunkter. Oftest vil det være glidende overganger med en kombinasjon av ulike drivkrefter mellom disse (Pape & Storvoll 2007). Vårt materiale forteller oss ikke om ungdommens motivasjon til sitt rusbruk. Sannsynligvis vil det også i vårt materiale befinne seg ungdommer som kan falle inn under de ulike perspektivene som her beskrevet, og med stor sannsynlighet er det ungdommer som faller inn under begge perspektivene.

I den generelle ungdomsgruppen er alkohol en større kilde til problemer, enn narkotika. Det er derfor grunn til å påpeke at narkotika ikke representerer den store faren for ungdom i Tønsberg. De fleste ungdom holder seg unna. Men selv om ungdom med et narkotikamisbruk er en liten gruppe, så er det allikevel et alvorlig problem. Det er ikke slik at ungdom får problemer fordi de bruker narkotika, problemene er der på forhånd. I et forebyggende perspektiv er det viktig å ta med seg at det er ikke hvem som helst som eksperimenterer med illegale stoffer (Pape & Storvoll 2007). Dette er ungdom som har blitt utsatt for ulike risikofaktorer over lengre tid, og som ikke har like mange beskyttelsesfaktorer til å hjelpe seg. De har ofte dårlige skolerestater, svake sosiale ferdigheter og skulker. De driver ofte med antisosiale aktiviteter og kriminelle handlinger. Psykiske vansker og rusmiddelbruk følger gjerne hverandre. Lavt selvbilde, depresjoner, angstlidelser og posttraumatisk stress er noen av flere betydelige risikofaktorer for utvikling av rusmisbruk (Helsedirektoratet 2010). Det er flere studier som indikerer at foreldre er en viktig målgruppe i det forebyggende arbeidet. Det er god grunn til å anta at gode relasjoner mellom foreldre og barn virkeforebyggende, både i forhold til rusbruk og annen problemadferd (Pape & Storvoll 2007).

6.4 Oppsummering

Problemadferd

Den typiske ungdommen i Tønsberg begår ikke eller svært sjeldent normbrytende eller kriminelle handlinger. Men det er en handling som skiller seg ut, og det er å laste ned ulovlige filer på nettet. Nesten halvparten av ungdommene oppgir at de har gjort det. Av kriminelle handlingen er det å naske i butikker den mest vanlige handlingen. Analysen viser også at den gruppen som begår flest kriminelle handlinger også oppgir at foreldrene ikke vet hvor de er eller hvem de er sammen med.

Vold

Omkring en fjerdedel av ungdommene oppgir at de har vært i slåsskamp med slag og spark minst en gang siste året, enda flere har klort eller lugget. Grovere vold som å slåss med våpen og true til seg ting er uvanlig blant Tønsberg ungdommen. Det er en svært liten gruppe som oppgir å ha gjort slike handlinger siste året, men tallene viser at dette øker noe fra ungdomskolen og til videregående skole. Flere gutter enn jenter slåss, mens flere jenter enn gutter har klort eller lugget. Litt færre ungdommer oppgir at de har blitt utsatt for vold, men også her ser vi at dette øker med alderen. Det er flere elever ved de to videregående skolene som oppgir at de har blitt utsatt for vold enn elevene ved ungdomskolene, tydeligst er det en økning i den grovere volden. Dette blir spesielt tydelig blant Færderellevne. Vanligst er det at volden utøves av ungdom man kjenner fra før og det er også flere gutter enn jenter som blir utsatt for vold fra andre ungdom, kjente som ukjente. Når vi ser til vold i mer nære relasjoner som søsken, kjæresten og foreldrene er det flere jenter enn gutter som oppgir å ha blitt utsatt for dette, og det tenderer til at vold i nære relasjoner øker fra ungdomskolen til videregående skole.

Analysen viser også at ungdom som slåss trives dårligere på skolen, foreldrene har mindre kontroll på hvor ungdommen er på fritiden og hvem de er sammen med, de tenderer til å utføre kriminelle handlinger som å true til seg penger eller ting, de drikker mer og de blir mobbet hyppigere.

Bruk av rusmidler

De aller fleste ungdommene i Tønsberg kommune røyker ikke eller bruker ikke snus. Dette er noe mer utbredt på videregåendenivå enn det på ungdomskolenivå. Det er mest vanlig å ikke drikke alkohol på ungdomskolen. Noen ungdomskoleelever har smakt av og til. Dette ser ut til

å endres på videregående nivå, men fortsatt er det gått over en tredjedel som ikke drikke av elevene. Av de som drikker er det få som drikker seg beruset. Andelen som drikker seg beruset øker med alderen og det er flere jenter enn gutter drikker seg beruset. I hovedsak skaffer ungdommene seg alkohol gjennom vennene sine. Analysen viser at de som ikke får lov å drikke, drikker også mindre og er sjeldnere beruset, enn de som har mer liberale regler hjemme. De fleste debutterer i 13 til 15 årsalderen, og det er en tendens til at guttene er yngre når de for første gang drikker alkohol. For ungdom i Tønsberg er det en sammenheng mellom ungdommens egne drikkevaner og vennenes drikkevaner, men svært få elever opplever drikkepress fra vennene sine. Dette noe mer vanlig på videregående skole, enn på ungdomskolenivå. De fleste ungdommer får ikke lov å drikke av foreldrene sine, men det er en gruppe ungdommer som ikke vet om de får lov eller ei, Dette forsterkes på videregående nivå. Flere får lov til å drikke, og det er en større gruppe som ikke vet om de får lov til å drikke.

Alkohol er det mest vanlige rusmidlet. En liten gruppe ungdommer har forsøkt å sniffe og/eller røyke hasj. Å ha prøvd eller anvendt hasj er mer vanlig på videregående nivå. Det er flest jenter som drikker, mens det er flere gutter enn jenter som eksperimenterer med illegale rusmidler. Det er få ungdommer som har blitt tilbudt hasj, noen flere tror de kunne fått tak i hvis de ville det. Ungdom i Tønsberg kommune har god kunnskap om rusmidlenes farlighet.

Forslag til videre lesning og nettsider:

Helsedirektoratet (2010). *Fra bekymring til handling. En veileder som tidlig intervensjon på rusområdet*. Oslo : Veileder, IS-1742.

Storvoll S.S. (2004): *Antisocial atferd i ungdomstiden. En studie av kjønnsforskjeller i faktorstruktur, risikofaktorer, tilleggsproblemer og utvikling med alder*. NOVA rapport 5/2004 Oslo: NOVA

Bolstad, A., Skutle, A., Iversen, E. og Endresen, E. (2010). *Foreldrerollen i rusforebyggende arbeid*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene

www.forebygging.no

www.nkvts.no

Litteraturliste

Aagre, W. (2003). *Ungdomskunnskap – hverdagslivets kulturelle former*. Bergen: Fagbokforlaget.

Barne-, Likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). *Det magiske øyeblikket – hvordan komme i kontakt med ungdom som sliter*. Oslo: Veileder, Q1178B

Bolstad, A., Skutle, A., Iversen, E. og Endresen, E. (2010). *Foreldrerollen i rusforebyggende arbeid*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene.

Frønes, I. og Strømme, H. (2010). *Risiko og marginalisering – norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Frønes, I. (2006). *De likeverdige – om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*. 3. utgave. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.

Frønes, I. (1998): *Digital barndom*. Oslo: AD Notam Gyldendal.

Frøyland, L.R. & Sletten, A. M.(2011): *Ung i Stavanger 2010 – endringer, risiko og lokale forskjeller*. NOVA rapport - 7/11. Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring.

Helsedirektoratet (2010). *Fra bekymring til handling. En veileder som tidlig intervensjon på rusområdet*. Oslo : Veileder, IS-1742.

Håvås Haugland, S., Strandheim, A. og Bratberg, G. (2012): *Er risikofylt rusmiddelbruk vanligere blant ungdom som har sett foreldrene beruset?* Tidsskrift for Den norske legeförening 04/2012

Isdal, P. (2002): *Meningen med volden*. Oslo: kommuneforlaget AS

Iversen E., Skutle A., Bolstad A. & Knoff R. (2008). *Ungdom og rusmidler. En undersøkelse i Bergen om 8. og 10. klassingers forhold til rusmidler*. Forskning - og dokumentasjonsavdelingen, Stiftelsen Bergensklinikkene.

Karlsen Bæck, U.D. (2007) *FORELDREINVOLVERING I SKOLEN. Delrapport fra forskningsprosjektet "Cultural encounters in school. A study of parental involvement in lower secondary school."* Delrapport nr 06/2007. Tromsø: Norut AS.

Kjærnsli, M., Lie, S., Olsen, R. V., Roe, A. og Turmo A. (2004): *Rett spor eller ville veier?* Oslo: Universitetsforlaget.

Kvalem Lundin I. & Wichstrøm L. (red.) (2007). *Ung i Norge – psykososiale utfordringer.* Oslo: Cappelens Forlag AS.

Kvello, Ø. (red)(2008): *Oppvekst – om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Nordahl, T., Sørli, M-A., Manger, T. og Tveit, A. (2005). *Adferdsproblemer blant barn og unge.* Bergen: Fagbokforlag.

Pedersen, W. (1998). *Bittersøtt.* Oslo: Universitetsforlag.

Robertson Eide, I. (2011): *Ung i Klepp – styrke og sårbarhet.* Rapport 3/2011
Kompetansesenter rus – region vest Stavanger.

Schou, L., Dyb, G. og Graff-Iversen, S.(2007)*Voldsutsatt ungdom i Norge – resultater fra helseundersøkelser i seks fylker.* Nasjonalt folkehelseinstitutt Rapport 2007:8

Seippel, Ø., Strandbu, Å. & Sletten M.A: (2001): *Ungdom og trening. Endringer over tid og sosiale skillelinjer.* NOVA- rapport 2/2011. Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring.

Skutle A., Iversen E., Bolstad A. & Knoff R. (2006): *Ungdom og rusmidler. En undersøkelse i Bergen om 8. og 10. klassingers forhold til rusmidler.* Forskning - og dokumentasjonsavdelingen, Stiftelsen Bergensklinikkene.

Sletten Aaboen, M. (2007): *Utsatt familieliv – dårlig råd og problemadferd blant ungdom.* Tidsskrift for ungdomsforskning 2007, 7 (1): 53 – 75

Storvoll E.E. (2004): *Antisocial atferd i ungdomstiden. En studie av kjønnsforskjeller i faktorstruktur, risikofaktorer, tilleggsproblemer og utvikling med alder*. NOVA rapport 5/2004. Oslo: Psykologisk institutt, det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitet i Oslo.

Strandbu, Å., & Bakken, A (2007). *Aktiv Oslo-ungdom: en studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn*. NOVA rapport 2/2007. Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring.

Strandbu, Å. & Øia, T (2007): *Ung i Norge - Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelens akademiske forlag.

Søderstrøm, B. (2007): *Litteraturens makt og makten over litteraturen – om linjer bak lesing og litteraturundervisning på ungdomstrinnet*. Masteroppgave i sosiologi ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitet i Oslo.

Øia, T. (2009): *Bedre enn sitt rykte – ungdom og oppvekst i Bamble*. NOVA Rapport nr. 6/09 Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring.

Nettsider

<http://www.adressa.no/sport/Sprek/article1796196.ece>

<http://deutroligearene.uit.no/Content/205742/finvolv.pdf>

<http://www.samfunnsveven.no/cms/arbeidsopplegg/3/holdning2/1.html>

<http://www.ungdata.no/id/22427>

http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5565&MainArea_5661=5565:0:15,2336:1:0:0::0:0&MainLeft_5565=5544:88195::1:5569:1:::0:0 lest 01.03.12

<http://www.tonsberg.kommune.no>

Vedlegg

Individuelle

Risikofaktorer

- Positive holdninger til rusmidler
- Tidlig debut
- Utagerende, sensasjonssøkende
- Manglende kunnskaper om rus og risiko
- Rusvillighet
- Individuell sårbarhet
- Utsatt for seksuelle og fysiske overgrep
- Framtidspessimisme
- *Lærevansker, fysisk eller psykisk sykdom*

Beskyttelsesfaktorer

- Medfødt robusthet og kapasitet
- Sosial kompetanse
- Opplevelse av mening og sammenheng
- Kreativitet
- Hobbyer
- Fremtidsoptimisme

Familie

Risikofaktorer

- Manglende tilsyn
- Manglende interesse for den unge
- Tilknytningsproblem
- Dårlig samspill i familien og mye konflikter mellom voksne og voksne og barn
- Tillatende oppdragerstil
- Rusmiddelmisbruk
- Seksuelle og fysiske overgrep
- Stor fattigdom

- *Stadige flyttinger, vanskelig å etablere vennskap*
- *Ustabil omsorgssituasjon*

Beskyttelsesfaktorer

- God kommunikasjon og godt samspill
- Autorativ oppdragelse (kontroll og varme), struktur og regler
- Høyere sosioøkonomisk status
- *Stabilitet og forutsigbarhet i omsorg*

Venner

Risikofaktorer

- Rusbruk og kriminalitet hos venner
- Venners antisosiale normer
- Lav sosial status hos venner
- *Ekskludering fra venners familie*

Beskyttelsesfaktorer

- Tydelige normer, tilknytning
- Prososiale venner
- *Inkludering i venners familie*

Skole

Risikofaktorer

- Dårlig skolemiljø/klima, mobbing, lese- og skrivevansker, dårlig likt, manglende eller «dårlige» venner, skulk, manglende interesse for skolen
- *Uoppmerksom/ ikke-støttende lærer/ skolepersonale*

Beskyttelsesfaktorer

- Utvikle kompetanse og positive aktiviteter
- *Oppmerksom og støttende lærer/ skolepersonale*

Nærmiljø

Risikofaktorer

- Få ressurser til forebyggende arbeid, kriminalitet, normer som aksepterer konsum, tilgang på rusmidler, dårlig bomiljø, fattigdom
- *Avvisende, stigmatiserende holdninger til ungdom*
- *Oppsplittet tjenesteapparat, fragmentering av ansvar.*

Beskyttelsesfaktorer

- Minst en betydningsfull voksen, prososiale venner, felles verdier, samfunnsstrukturer som støtter mestringsstrategier.
- *Inkluderende holdninger overfor ungdom*
- *Tjenester som samarbeider rundt målgruppa*

Hentet fra: *Det magiske øyeblikket – hvordan komme i kontakt med ungdom sliter.* Veileder. Barne-, likestilling og inkluderingsdepartementet 2010